

T. C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI — İÇ - DÜZEN YAYINLARI : 10

**İÇ - DÜZEN
GENEL RAPOR
KİTAP : 7**

KÖYLER

Tevfik BAĞARAL
YAYIN

**İçişleri Hizmet ve Teşkilâtını
Yeniden Düzenleme Projesi
1972 — Ankara**

Türk Kamu Yönetimi içerisinde çok önemli bir yeri olan İçişleri Bakanlığı hizmet ve örgütünün, toplumumuzun değişen ve gelişen ihtiyaçlarına cevap verecek biçimde yeniden düzenlenmesi amacıyla girişilen ve 4 yılı aşkın bir süre devam eden araştırma ve değerlendirme çalışmalarının sonunda düzenlenen bu değerli raporu kamu oyuna sunmakla kıvanç duyuyorum.

Toplumumuzu huzura kavuşturmak ve kalkınma çabalarımızı hızlandırmak yönlerinden reformlara duyulan ihtiyacın çok belirgin hale geldiği bir dönemde «İdarede Reform» amacına dönük olarak, İçişleri Bakanlığında da çalışmalara ivedilikle başlanabilmesinde, böyle bir raporun el altında bulunması büyük yarar sağlamış ve hizmet ve teşkilâtımızı düzenleyen hemen bütün eskimiş kanunların yerini almak üzere 40'a yakın tasarı, çok kısa sayılabilecek bir sürede, hazırlanabilmiştir.

Aralarında, Bakanlık, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Sivil Savunma İdaresi Başkanlığının örgütlenmesi, il, belediye ve köy mahallî idarelerinin kuruluş ve görevleri ile, il genel yönetimi ve derneklerle ilgili temel yasalarında bulunduğu, Bakanlığımızın hizmet ve örgütünü düzenleyen kanunların yerini almak üzere hazırlanan yeni tasarılarla, modern araştırma metot ve tekniklerinden yararlanılarak sürdürülen uzun, yorucu ve titiz çalışmaların sonunda, hizmetlerimizi aksatan ve çalışmalarımızı güçleştiren bütün sorunların gün ışığına çıkarılıp tartışılmasına olanak sağlayan bu raporda ileriye sürülen önerilerden geniş ölçüde yararlanılmıştır.

Rapordaki önerilerin, idarenin yeniden düzenlenmesi amacıyla ilerde yapılacak çalışmalarda da gerek bize ve gerekse ilgili diğer kuruluşlara ilham kaynağı ve hareket noktası olacağına inanarak, bu sonucun ortaya getirilmesinde büyük emek ve gayretleri geçen İç - Düzen Projesi'nin araştırma ve değerlendirme çalışmalarına katılan bütün ilgililerine tebrik, teşekkür ve takdirlerimi sunar, bundan sonraki çalışmalarında da başarılar dilerim.

Ferit KUBAT
İçişleri Bakanı

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	XV
GİRİŞ	XXIX

BİRİNCİ KISIM GÖREVLER

BİRİNCİ BÖLÜM MAHALLİ İDARE BİRİMİ OLARAK KÖYE VERİLEN GÖREVLER

I — SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM GÖREVLERİ	1
A — ÇEVRE SAĞLIĞI GÖREVLERİ	4
B — SOSYAL YARDIM GÖREVLERİ	12
II — BAYINDIRLIK VE İMAR GÖREVLERİ	15
A — KÖY YOLU YAPMAK VE KÖYE İÇME SUYU GETİRMEK GÖREVİ	16
a — Köy Yollarıyla İlgili Araştırma Sonuçları	16
b — Köy Yolları Yapımı ve Köye İçme Suyu Getirilmesinde Köy Katkısı	22
B — ELEKTRİK TESİSATI KURMAK GÖREVİ	22
C — KÖY CAMİİ VEYA MESCİDİ YAPMAK GÖREVİ ...	33
Ç — KÖY ODASI VEYA KONUK ODASI YAPMAK GÖREVİ	33

D — İMAR PLANI VE KONUT YAPIMINA İLİŞKİN GÖREVLER ...	34
E — KÖYE AİT TAŞINMAZ MALLARIN TESCİLİ VE KÖRUNMASINA İLİŞKİN GÖREVLER ...	40
F — DİĞER BAYINDIRLIK VE İMAR GÖREVLERİ ...	42
III — ESENLIK VE KOLLUK GÖREVLERİ ...	45
IV — KÜLTÜR VE EĞİTİM GÖREVLERİ ...	49
a — 442 Sayılı Köy Kanunuyla Verilen Görevler ...	49
b — 222 Sayılı İlk Öğretim ve Eğitim Kanunuyla Verilen Görevler ...	50
1 — Köy Okulu Arsa ve Arazisini Sağlamak ...	50
2 — Okul Yapımı ve Donatımı İşlerine Halkın Katkısını Sağlamak ...	52
3 — Köy Okulu Geliri Olarak Her Yıl Bütçeye Ödenek Koymak ...	52
4 — Köy İdarelerinin Yardımcı Olacağı Kültür ve Eğitim Hizmetleri ...	52
c — 3530 Sayılı Beden Terbiyesi Kanunuyla Verilen Görevler ...	54
V — TARIMSAL GÖREVLER ...	55
A — TARIMLA İLGİLİ GÖREVLER ...	58
a — Tarımsal Ürünlerin Veriminin Artırılmasına İlişkin Görevler ...	58
b — Tarımsal Savaş Görevleri ...	62
c — Çiftçi Mallarının Korunmasına İlişkin Görevler ...	66
g — Çeltik Tarımına İlişkin Görevler ...	71
B — HAYVANCILIKLA İLGİLİ GÖREVLER ...	73
C — ORMANLA İLGİLİ GÖREVLER ...	77
VI — EKONOMİK GÖREVLER ...	79
VII — ÇEŞİTLİ GÖREVLER ...	89

	Sayfa
A — BİNALARIN NUMARALANMASI, SOKAK VE ALAN- LARA AD VERİLMESİYLE İLGİLİ GÖREVLER	89
B — OYUN ARAÇLARIYLA İLGİLİ GÖREVLER	93
C — TURİZM GÖREVLERİ	95

İKİNCİ BÖLÜM

MERKEZİ İDARE ORGANI OLARAK KÖYE VERİLEN GÖREVLER

I — SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM GÖREVLERİ	96
A — ÇEVRE SAĞLIĞI GÖREVLERİ	96
B — SOSYAL YARDIM GÖREVLERİ	97
II — BAYINDIRLIK VE İMAR GÖREVLERİ	100
A — TABİİ AFETLERE İLİŞKİN GÖREVLER	100
B — HARİTA TAPU VE KADASTRO İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER	106
III — ESENLIK VE KOLLUK, NÜFUS, SIVIL SAVUNMA, ADA- LET VE ASKERLIK GÖREVLERİ	108
A — ESENLIK VE KOLLUK GÖREVLERİ	108
B — NÜFUSLA İLGİLİ GÖREVLER	114
a — Nüfus Vukuatlarına Ait Defterleri Tutmakla İlgili Gö- revler	115
b — Nüfus Vukuatlarına Ait İlmühaber Düzenlemekle İlgili Görevler	117
c — Evlenme İşlerini Düzenlemekle İlgili Görevler	119
C — SIVIL SAVUNMA İLE İLGİLİ GÖREVLER	121
Ç — ADALETLE İLGİLİ GÖREVLER	123
D — ASKERLİKLE İLGİLİ GÖREVLER	126
IV — KÜLTÜR VE EĞİTİM GÖREVLERİ	133
V — TARIMSAL GÖREVLER	134

	Sayfa
A — TARIMLA İLGİLİ GÖREVLER	134
B — HAYVANCILIKLA İLGİLİ GÖREVLER	137
C — ORMANLA İLGİLİ GÖREVLER	140
VI — EKONOMİK VE MALİ GÖREVLER	146
A — TOPRAKLA İLGİLİ GÖREVLER	146
B — VAKIFLARLA İLGİLİ GÖREVLER	149
C — TEKELLE İLGİLİ GÖREVLER	150
Ç — MALİ İDAREYLE İLGİLİ GÖREVLER	153
VII — ÇEŞİTLİ GÖREVLER	158

İKİNCİ KISIM İLİŞKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

KÖY TÜZELKİŞİLİĞİNİN KURULMASI, GELİŞMESİ VE SONA ERMESİYLE İLGİLİ İLİŞKİLER

I — KÖY TÜZELKİŞİLİĞİNİN DOĞMASIYLA İLGİLİ İLİŞKİLER	161
II — KÖY TÜZELKİŞİLİĞİNİN GELİŞMESİYLE İLGİLİ İLİŞKİLER	163
A — KÖY KISIMLARININ AYRILMA VE BİRLEŞTİRİLMESİ	163
B — KÖY KISIMLARININ BİR BELDE İÇİNE GİRMESİ ...	164
C — KÖY ORGANLARININ SEÇİMİ	165
Ç — KÖYE AD VERİLMESİ VE ADININ DEĞİŞTİRİLMESİ	165
D — KÖY SINIRLARININ ONAYLANMASI, ANLAŞMAZLIKLARININ ÇÖZÜMÜ, SINIR KÂĞIT VE HARİTALARININ SAKLANMASI	166
a — Köy Sınırlarının Onaylanması ve Anlaşmazlıkların Çözümü	166
b — Köy Sınır Kâğıt ve Haritalarının Saklanması	167

	Sayfa
III — KÖY TÜZELKİŞİLİĞİNİN SONA ERMESİYLE İLGİLİ İLİŞKİLER	168

İKİNCİ BÖLÜM

KÖY ORGANLARIYLA İLGİLİ İLİŞKİLER

I — ORGANLIK SIFATININ KAZANILMASI VE KAYBEDİLMESİYLE İLGİLİ İLİŞKİLER	169
A — KÖY DERNEĞİ	169
B — KÖY MUHTARI	169
a — Organlık Sifatının Kazanılması	170
b — Organlık Sifatının Kaybedilmesi	170
c — Muhtarın Özlük İşleri	171
1 — Ölüm ve Görevden Çekilme	171
2 — Hastalık	171
3 — İzin ve Geçici Görev	171
4 — İşten El Çektirme	171
C — KÖY İHTİYAR MECLİSİ	172
a — İhtiyar Meclisinin Kurulması	172
b — İhtiyar Meclisinin Son Bulması	172
c — İhtiyar Meclisi Üyelığının Son Bulması	173
II — ORGANLARIN DEVAMLILIK VE DÜZENLİ ÇALIŞMASIYLA İLGİLİ İLİŞKİLER	174
A — MUHTAR	174
B — KÖY İHTİYAR MECLİSİ	175
C — ORGANLAR ARASI ANLAŞMAZLIKLAR	175
III — ORGANLARIN KARARLARIYLA İLGİLİ İLİŞKİLER	176
A — ONAY	176
a — Köy Derneği Kararları	176
b — İhtiyar Meclisi Kararları	177

	Sayfa
B — İTİRAZ	177
C — İPTAL	178
Ç — İZİN	178
D — MÜTALAA	179
E — YARDIM VE YOL GÖSTERME	180
F — TEFTİŞ VE DENETİM	180

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM PERSONEL İLİŞKİLERİ

a — Köy Korucusu	183
b — Köy İmamı	183
c — Köy Sağlık Korucusu	184
ç — Köy Kâtibi	184
d — Köyün Diğer Personeli	185

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM GÖREVLERLE İLGİLİ İLİŞKİLER

I — SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM GÖREVLERİYLE İLGİLİ İLİŞKİLER	186
A — İHBAR	186
B — SULARIN SAĞLIK KOŞULLARININ SAPTANMASI	186
C — HÜKÜMETÇE VERİLEN İLÂÇLARI KORUMAK	187
Ç — SİTMANIN İMHASI KONUSUNDA SAĞLIK BAKANLIĞI VE ONA BAĞLI KURULUŞLARCA ALINAN TEDBİRLERİ İLÂN ETMEK VE UYGULAMAK	187
D — YOK EDİLECEK EŞYALARIN KIYMETLERİNİ SAPTAMAK	188
E — MEZARLIK YERİNİN TAYİNİ	188
II — BAYINDIRLIK VE İMAR GÖREVLERİYLE İLGİLİ İLİŞKİLER	189

	Sayfa
A — SULAMA VE İÇME SULARI	189
B — KÖY YOLLARI	190
C — KÖY ELEKTRİĞİ	191
Ç — KÖY İMAR PLANI VE PROGRAMI	191
D — KÖY KONUTLARI	191
III — ESENLIK VE KOLLUK GÖREVLERİYLE İLGİLİ İLİŞKİLER	192
A — HABER VERME	193
B — YARDIM ETME	193
C — HAZIR BULUNMA	193
Ç — EMİRLERİ YERİNE GETİRME	193
IV — KÜLTÜR VE EĞİTİM GÖREVLERİYLE İLGİLİ İLİŞKİLER	194
A — İLKÖĞRETİM	194
B — BEDEN EĞİTİMİ	195
C — HALK EĞİTİMİ	195
V — TARIMSAL GÖREVLERLERLE İLGİLİ İLİŞKİLER	196
A — TARIM GÖREVLERİYLE İLGİLİ İLİŞKİLER	196
a — Tarım Savaş Konusundaki İlişkiler	196
b — Bataklıkların Kurutulması Konusundaki İlişkiler	196
c — Çeltik Ekimi Konusundaki İlişkiler	197
ç — Çiftçi Mallarını Koruma Konusundaki İlişkiler	197
B — HAYVANCILIK GÖREVLERİYLE İLGİLİ İLİŞKİLER	199
C — ORMAN GÖREVLERİYLE İLGİLİ İLİŞKİLER	200
VI — EKONOMİK GÖREVLERLE İLGİLİ İLİŞKİLER	201
VII — ÇEŞİTLİ GÖREVLERLE İLGİLİ İLİŞKİLER	202
A — BİNALARI NUMARALAMAK, SOKAKLARA AD VEYA NUMARA, ALANLARA AD VERMEKLE İLGİLİ İLİŞKİLER	202

	Sayfa
B—OYUN ARAÇLARIYLA İLGİLİ İLİŞKİLER	203
C—KANUNLARIN NEŞİR VE İLÂNLARIYLA İLGİLİ İLİŞKİLER	204
Ç—TURİZM GÖREVLERİYLE İLGİLİ İLİŞKİLER	204
D—ULAŞTIRMA GÖREVLERİYLE İLGİLİ İLİŞKİLER ...	205
E—DİĞER İLİŞKİLER	206

EKLER

		Sayfa
Ek — 1	İç - Düzen Araştırmasında Köy Ekibi Tarafından Düzen- lenen Monografiler ...	207
Ek — 2	Araştırma Süresince Köy Ekibinde Görev Alanlar ...	208

Ö N S Ö Z

İçişleri Bakanlığı hizmet ve örgütünü yeniden düzenlemek amacı ile başlatılan İçişleri Hizmet ve Teşkilâtını Yeniden Düzenleme Projesi çalışmaları (İÇ - DÜZEN), Genel Raporun 27.12.1971 tarihinde Bakanlık Makamına sunulmasıyla sona ermiş bulunmaktadır. Bakanlık, bu raporun sekiz kitap olarak yayınlanmasını ve böylece daha çok sayıda kuruluş ve kişinin bilgisine sunulmasını yararlı bulmuştur. Sunulan bu kitap, yayınlanmasına başlanılan Genel Raporun bir bölümüdür.

Çeşitli yayınlarımızda projenin amacı, kapsamı, çalışma yöntemi ve çalışmaları yürüten örgüt gibi konularda gerekli bilgiler verilmişti. Burada yapılacak bir özetleme, çalışmaların ve raporların değerlendirilmesinde yararlı olacaktır.

I — Araştırmanın Amacı

İçişleri Bakanlığı görevlerini ve örgütünü yeniden düzenlemede uyulacak ilkeleri saptamayı amaç edinen araştırma, Bakanlığın mahallî idarelerle vesayet ilişkileri ve bu idareleri ilgilendiren mevzuatın hazırlanmasında üstlendiği görevler nedeniyle, mahallî idareleri de daha sınırlı bir biçimde kapsamına almıştır.

1. İçişleri Bakanlığı merkez ve taşra kuruluşları ve bu kuruluşlar tarafından yürütülen hizmetler yönünden amacı; İçişleri Bakanlığının kuruluş amacını, bu amacı gerçekleştirmek için yapmak zorunluluğunda olduğu görev ve hizmetleri, bu görev ve hizmetlerden sorumlu örgüt birimlerini ve personelinin, bu birimlerin amaçlarını, görev ve yetkilerinin dağılışı biçimini ve örgüt yapısını, örgütün işleyişini, birimler arasındaki bağlantı ve işbirliğini, örgütün her türlü kaynaklarını ve hizmetlerin yerine getirilmesindeki görev karışımlarını saptamak ve incelemek, saptanan durumları modern kamu yönetimi ve örgütlenme ilkeleri ile karşılaştırarak hizmetlerin en verimli biçimde yapılma-

sı olanağını sağlayacak öneri ve çözüm yollarını ve İl Genel Yönetimi Görev ve Yetki Kanunu Tasarısı ile Bakanlık Örgüt Kanunu Tasarısını ve gerekli görülecek diğer tasarıları oluşturmaktır.

2. Mahallî idareler yönünden amaç; bunların amaç ve görevlerini görevlerin Devlet ve mahallî idareler arasında bölüşümünü, merkezî idarelerle mahallî idareler arasındaki görev karışımını, görevlerin yapılma derecesini ve yeterli değilse nedenlerini, mahallî idareler - merkez ilişkilerini ve aralarındaki koordinasyonu saptamak ve incelemek, sorunları çözümlemek ve modern kamu yönetimi ve örgütlenme ilkeleri ile karşılaştırarak mahallî idarelerin düzenlenmesi konusunda hizmetin yararına ve gereklerine uygun kanun tasarılarını hazırlayabilmesi için Bakanlığa gerekli önerilerde bulunmaktır.

Mahallî idarelerin örgüt yapısına ve örgütün işleyişine, bu amaç çerçevesinde değinilmiştir.

II — Araştırmanın Kapsamı

Bu amaca ulaşmak için İçişleri Bakanlığı örgütü içine giren bütün kuruluşların merkez ve taşra kademeleriyle Bakanlığa bağlı ya da denetimi altında bulunan kuruluşlar ve mahallî idareler, amaç çerçevesi içinde araştırma alanına sokulmuştur. Ancak, Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü merkez örgütü, Bakanlıkla olan örgüt ilişkileri ve koordinasyon yönünden sınırlı olarak incelenmiştir.

İçişleri Bakanlığının görev ve hizmetiyle ilgili çalışmalar yapan diğer kuruluşlar, İçişleri Bakanlığı ve örgütü ile ilgileri, arasındaki görev karışimleri ve koordinasyon yönünden ele alınmıştır.

Diğer kuruluşlarda bu kapsam içinde inceleme ve araştırma yapmayı kolaylaştırmak amacıyla Bakanlar Kurulundan da karar alınmıştır. 29.9.1967 tarih ve 6/8247 sayılı olan bu kararnamenin metni şudur :

«İçişleri Hizmet ve Teşkilâtını yeniden düzenlemek amacı ile İçişleri Bakanlığı Teşkilâtına dahil bütün kuruluşların merkez ve taşra kademeleri ile Bakanlığa bağlı veya denetimi altındaki kuruluşlar ve mahallî idareler üzerinde amaç, görev ve yetkilerin dağılışı, hizmetlerden sorumlu personel, teşkilât yapıları ve teşkilâtın işleyişi;

İçişleri Bakanlığının görev ve hizmetleri ile ilgili faaliyetlerde bulunan diğer kuruluşlar üzerinde, İçişleri Bakanlığı ve Teşkilâtı ile ilişkiler, aralarındaki görev karışimleri ve koordinasyon;

Yönlerinden Devlet Planlama Teşkilâtı, Devlet Personel Dairesi, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, ilgili Fakülteler lüzum görülecek diğer yerli ve yabancı teşekküllerden de yararlanarak bir araştırma yapılması için İçişleri Bakanlığına yetki verilmesi; adı geçen Bakanlığın 11.7.1967 tarih ve 3 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulunca 2.9.1967 tarihinde kararlaştırılmıştır.»

III — Yeniden Düzenlemeyi ve Araştırma Yapmayı Gerektiren Nedenler

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planının, «İdarede Yeniden Düzenleme» başlıklı bölümünde, plan hedeflerinin gerçekleşmesinde başarı sağlamak için planların uygulanmasında en önemli araç olan Devlet İdaresinin, kendisinden beklenenleri yapacak bir duruma getirilmesinin zorunluluğuna değinilmiş ve yeniden düzenlemede gözönünde bulundurulacak ilkeler belirtilmiştir.

Planda, bu ilkelerin birbirine uygun bir bütün halinde sürekli olarak uygulanması, örgütlenmenin en önemli sorunu olarak nitelendirilmiştir. Gelişimlerin sayılan ilkelerin ışığı altında izlenmemesi yüzünden Devlet örgütünde bazı bölümlerin aşırı görevler altında ezilmesi, bazılarının işsiz kalması, bazı işlerin nerede ele alınacağına bilinmemesi, bazılarının birden çok sahibi olması gibi dengesizlikler yaratılacağı belirtilmiş; bu nedenle idarede yeniden düzenlenmenin sürekli olarak yapılması gerektiği ortaya konulmuştur.

Öte yandan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planının sonuncu uygulama yılı olan 1967 Yıllık Programında, geçen dört yıllık sürede ekonomik ve sosyal amaçlara ulaşılmamasının nedenleri arasında yeniden düzenleme tedbirlerinin gerçekleştirilmemiş olmasının başta geldiği belirtildikten sonra, yeniden düzenleme çalışmalarının ağır yürütmesi ve uygulamaya geçilmemesi, köklü değişikliklere dayarak olacak bimsel araştırmaların yetersizliğine ve bazı konularda da yokluğuna bağlanmıştır. Temel araştırmalar ve ana ilkeler yönünden hazırlıkların bitirildiğine değinilen programda, yeniden düzenleme için gerekli kanun tasarılarının hazırlanması ve uygulanmasının bakanlıklar ve kuruluşlarca yapılacağı belirtilmiştir.

Bu arada program döneminde ilgili bakanlıklarca gerçekleştirilmesi öngörülen bu tedbirin yanında, yönetim ve yöneticinin günün koşullarına uygun bir anlamda değerlendirilmesine önem verileceği, özellikle yöneticilerin, geleneksel hizmetleri yürüten kuruluşların başı

olmaktan öteye, ekonomik ve sosyal hizmetlerle görevli kuruluşlar arasında işbirliği sağlayan Devlet temsilcisi olarak görev yapacakları, yöneticilerin eğitiminde ve seçilmesinde bu konuya ağırlık verileceği kaydedilmiştir.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile ilgili Hedef ve Stratejinin, merkezî idarenin yeniden düzenlenmesine ait 52 inci paragrafında, idare birimlerinin aşırı büyümesine engel olmak için, bir yandan bakanlıkların merkez kuruluşlarının fonksiyonel esasa göre örgütlenmesine çalışılırken diğer yandan görev ve yetkilerin kademeler arasında en uygun biçimde ayarlanmasını sağlayacak kanunlar çıkarılacağı; mahallî idarelerle ilgili 53 üncü paragrafta ise, ekonomik ve sosyal kalkınma çabalarına mahallî idarelerin katılmalarının artırılmasını ve kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde mahallî idarelerin ilgi ve sorumluluklarının geliştirilmesi için, bunun ihtiyaca uygun malî bün-ye ve örgüt düzenine kavuşturulacağı, kısıtlayıcı ve mahallî girişimle-ri önleyici bir idarî vesayet yerine, yol gösterici ve millî amaçlarla uyumlu bir idarî vesayetin temel anlayış olarak kabul edileceği öngö-rülmüştür.

Yeniden düzenlemeyi gerektiren bu genel nedenlerin yanında, İç-işleri Bakanlığında da aşağıda açıklanan özel nedenlerle, yeniden dü-zenleme ihtiyacı ortaya çıkmıştır :

1. İçişleri Bakanlığı örgütü, bugünün modern anlamı içinde, idarî ve sosyal ihtiyaçları karşılayamamaktadır. Değişen, gelişen ve artan hizmetleri, 36 yıl önce saptanan örgüt ve kadrolarla sürdürmek olanağı kalmamıştır. Bakanlık örgütleri, kamu yönetimi alanında ve sosyal ortamda oluşan değişiklik ve ilerlemelere ayak uyduramamak-tadır.

2. Bakanlığın bütünlüğü ve hizmet dağılımları arasındaki denge, hem iç birimler hem de dış kuruluşlar yönünden bozulmuştur.

3. Bakanlık hizmetleri arasında koordinasyon kalmamıştır.

4. Bakanlık hizmetlerinin yerine getirilmesinde, iç ve dış, çeşitli birim ve kuruluşlar arasında görev karışimleri vardır.

5. Mevcut örgüt, Bakanlığa Kalkınma Planı, Yıllık Program ve İcra Planları ile verilen yeni görevleri karşılamaya asla yeterli değil-dir.

Yukarıdan beri değinilen genel ve özel nedenler, yapılacak bir araştırmaya dayanılarak, İşleri hizmet ve örgütünü yeniden düzenlenmesi zorunluluğunu ortaya koymuştur.

IV — Çalışmalar

a) Hazırlık Çalışmaları

Araştırma yapmayı gerektiren nedenler gerekçe olarak gösterilerek, Bakanlığın 23.1.1967 tarih ve Özlük İşleri Genel Müdürlüğü Eğ. Şb. 512 - 0114 - 125 sayılı yazısı ile bu hizmetlerin bir kurul eliyle yürütülmesi uygun bulunmuşsa da çeşitli nedenler kurulun hemen çalışmaya başlamasını engellemiştir.

5.6.1967 tarih ve Öz. İş. Gn. Md. Eğ. Şb. 512 - 0114 - 618 sayılı Bakanlık emriyle yeniden kurulan kuruldan çalışmalar başlaması istenmiştir. Kurul, Prof. Dr. Arif Payashoğlu'nun ve TODAİE uzmanlarından ve özellikle bir süre projenin danışmanlığını üstlenen Enstitü uzmanlarından Kenan Sürgit'in değerli yardımlarından yararlanarak çalışmalara başlamış, bir yandan araştırmada uygulanacak ilkeleri ve araştırma yöntemini saptayan bir «Araştırma Rehberi» hazırlatmış, öte yandan TODAİE'nin yardımıyla Bakanlık personelin-den ayrılan araştırmacılar için bir hafta süreli bir seminer düzenlemiştir.

Bu çalışmaların sonunda taşra araştırmasını yürütecek araştırmacılar;

1. İl Genel İdaresi, (İlçe ve bucak dahil)
2. Kolluk,
3. Nüfus,
4. Sivil Savunma,
5. Mahallî İdareler,
 - a. İl Özel İdareleri,
 - b. Belediyeler,
 - c. Köy ve Toplum Kalkınması,

Ekipleri biçiminde örgütlenmiştir, ekipler bütün mevzuatı taramışlar ve görev ve ilişkileri saptayarak araştırma ve incelemede yararlanacakları birer «Görev Listesi» oluşturmuşlardır. Böylece taşrada araştırılması gerekli 2990 görev ve ilişkinin varlığı ortaya çıkmıştır.

b) Araştırma Çalışmaları

5.8.1967 tarihinde İzmir'de başlayan ve Temmuz 1968 tarihine kadar sürdürülen taşra çalışmaları sırasında; İzmir, Trabzon ve Erzurum'da bütün ekipler tarafından araştırma kapsamına giren bütün konular araştırılmış; Adana'da Kolluk, Urfa'da İl Genel İdaresi, Kolluk ve Belediye; Konya'da İl Genel İdaresi, İl Özel İdareleri, Belediyeler ve Köy; Hatay'da Köy ve Toplum Kalkınması ekiplerince kendilerini ilgilendiren konularda ayrıntılı inceleme ve araştırma yapılmıştır. Ayrıca, sayılan illerde uygulaması bulunmayan ya da özelliği bulunan konular için de diğer 18 ilde çalışılmıştır. Böylece, ele alınan 2990 konu, bir yıla yakın bir süre çeşitli bölgelerde ve çeşitli özellikleri olan ayrı 25 ilde, 47 ilçede, 25 bucakta ve 38 köyde çalışarak araştırılmıştır.

Araştırmacılar tarafından gidilen toplam 135 ayrı yerde 1023 birimde inceleme ve araştırma yapılmıştır. Bu birimlerin 398'i İçişleri Bakanlığı Kuruluşları, 625'i de İçişleri hizmet ve örgütleriyle ve mahallî idare hizmetleriyle ilişkili diğer kuruluşlardır.

İnceleme yapılan 1023 birimde araştırmacılar 1589 kişiyle mülâkat yapmışlar, hizmetlerin aksayan yönlerini uygulayıcılarından dinlemişler ve elde olunan sonuçları sistematik bir biçimde kayda geçirmişlerdir. Bu görüşmelerin 843'ü İçişleri, 746'sı da ilişkili diğer kuruluşlar personeliyle yapılmıştır.

Taşra araştırmasının sona ermesiyle, yukarıda sözü edilen ekipler çalışmalarını merkeze kaydırmışlardır.

Önce, her ekip taşrada incelediği hizmet kollarıyla ilgili bulunan İçişleri Bakanlığı dışındaki toplam 32'ye ulaşan çeşitli bakanlık ve bağımsız genel müdürlüklerde araştırma ve incelemelerini sürdürmüşlerdir.

Daha sonra bütün ekipler İçişleri Bakanlığının ilgili birimlerinde konularının araştırma ve incelemesine başlamışlardır.

Bu ekipler dışında İçişleri Bakanlığı merkez araştırması için 3 ayrı ekip daha kurulmuştur. Bunlar :

1. Bakanlık Makamı ve Danışma Birimleri (Müsteşarlık, Özel Kalem, Teftiş Kurulu, Hukuk Müşavirliği, Merkez Valiliği, Müdürler Encümeni, Koordinasyon Kurulu, TBMM ile İlişkiler Bürosu, Basın Bürosu, Teşkilât ve Metot Bürosu, Emir Subaylığı) Araştırma Ekibi.

2. Personel (Emniyet ve Jandarma personeli hariç) Araştırma Ekibi.

3. Levazım, Evrak İşleri vb. yardımcı birimler Araştırma Ekibi.

c) Değerlendirme Çalışmaları

Araştırmaların sona ermesiyle araştırmacılar, hem merkezde ve hem de taşrada toplanan bilgi ve rakamları değerlendirmişler ve ön rapora (monografi) bağlamışlardır.

Genel Raporun yazımına dayanak olan bu monografilerin sayısı ve sayfa tutarları aşağıda gösterilmiştir :

Raporun Adı	Monografi Sayısı	Monografi Sayfa Tutarı
1. İl Genel İdaresi	58	4538
2. Kolluk	65	1810
3. Nüfus	1	465
4. Sivil Savunma	24	1930
5. İl Özel İdareleri	18	905
6. Belediyeler	23	2197
7. Köy ve Toplum Kalkınması	23	1249
8. Bakanlık Merkez Örgütü	25	3501
Toplam	236	16595

Kapsamlarına giren konuların özelliği göz önünde tutularak Kolluk ve Sivil Savunma hizmetleri araştırmaları, monografilerden sonra ayrıca alt raporlara da bağlanmıştır. Bu raporların ad ve sayfa tutarları da şöyledir :

Kolluk Hizmetleri Araştırması Alt Raporları :

Adı	Sayfası
1. Zabitanın İdarî Görevleri	330
2. Zabitanın Siyasî Görevleri	69
3. Zabitanın Adlî Görevleri	254
4. Zabitanın Askerî Görevleri, Zabitanın Özel Görevleri, Bazı Makam ve Kurulların Zabıta Görevleri	84
5. Zabitanın Danışma ve Yardımcı Görevleri	152
Toplam	889

Sivil Savunma Hizmetleri Araştırması Alt Raporları :

Adı	Sayfası
1. Sivil Savunma ve Diğer Millî Seferberlik Hizmetleri Cilt I	346
2. Sivil Savunma ve Diğer Millî Seferberlik Hizmetleri Cilt II	310
Toplam	656

Monografi ve alt raporların tamamlanmasıyla her ekip için görevlendirilen raportörler Genel Raporun yazımına başlamışlardır. Düzenlenen Genel Rapor bölümleri ve raportörleri aşağıda gösterilmiştir :

1. İl Genel Yönetimi : Raportörleri Mülkiye Müfettişi Necat Eldem, Mülkiye Müfettişi Kemal Doğrusöz.

2. Kolluk Hizmetleri : Raportörü Mudurnu Kaymakamı Günalp Varol.

3. Nüfus Hizmetleri : Raportörü Nüfus İşleri Genel Müdür Yardımcısı Nihat Üçyıldız.

4. Sivil Savunma ve Diğer Millî Seferberlik Hizmetleri : Raportörü Sivil Savunma İdaresi Mühassısı Fazlı Demirel.

5. İl Özel İdareleri : Raportörü Mülkiye Müfettişi Ahmet Başsoy.

6. Belediyeler : Raportörleri Mülkiye Müfettişi Bedri Nazhoğlu ve Mülkiye Müfettişi Burhan Cahit Bayar.

7. Köyler : Raportörleri Mülkiye Müfettişi Kadir Aydoğan, Araştırma-Planlama ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Şube Müdürü Fethi Derici ve Mülkiye Müfettişi Burhan Cahit Bayar.

8. İçişleri Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri : Raportörleri Mülkiye Müfettişi Aziz Muz, Mülkiye Müfettişi Arif Tümer ve Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Müşavir Yardımcısı Fuat Eren.

Raportörler, önce monografilerde ortaya konulan sorunları bir sıralamaya tâbi tutmuşlar, bunlardan mevzuat değişikliğini gerektirenleri ya da sonuçları itibariyle önemli görülenleri raporlarına almışlardır.

Araştırmacıların monografilerde önerdikleri çözüm yollarının tutarlılık derecesi tartışılmış, raportör katıldığı çözüm yollarını genel rapora geçirmiştir.

Genel Raporun yazımında, araştırma yapılan tarihteki duruma ve bilgilere aynen uyulmuştur. Bu nedenle genel raporlar asıl olarak 1967-1968 yılında saptanan sorunların çözüm yollarını kapsamaktadır. Daha sonraki tarihlere ait bilgi ve durumların ele alındığı haller, ekip raporlarında ayrıca belirtilmiştir.

Monografilerin Genel Raporlara alınması sırasında; toplum kalkınması konusu, özelliği nedeniyle, ayrı bir rapor halinde korunmuş ve böylece Genel Raporlar içinde erimemesi sağlanmıştır. Personel araştırması ön raporları ise ilgisi oranında İl Genel Yönetimi ve İçişleri Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri raporları içine alınmıştır.

Genel raporlara kesin biçimi vermek amacıyla Proje Müdürünün başkanlığında Genel Raporun yazımında görev alanlardan oluşan «Araştırma Grubu» içinde sadece Kolluk Hizmetleri ve Sivil Savunma ve Diğer Millî Seferberlik Hizmetleri raporları tartışılabilmiş, üyelerin Bakanlıktaki aslî görevlerine dönmeleri üzerine geriye kalan raporların Proje Müdürüyle raportörler tarafından incelenmesi yönüne dönülmüştür. Ayrıca; Merkez Valisi Nazmi Çengelci, Köyler Raporunun incelenmesi çalışmalarının tümüne ve İl Genel Yönetimi Raporunun incelenmesi çalışmalarının ilk bölümüne katılmıştır.

Bu çalışmalarda öneriler, projenin bütünlüğü görüşünden hareket edilerek ele alınmış, proje bütünlüğü ile bağdaşmadığı sanılan ra-

portör görüşleri projenin bütünlüğü ile tutarlı hale getirilmiş ve fakat bu farklı görüşlerin dip notu olarak yer almasına da özen gösterilmiştir.

V — Kullanılan Araştırma Teknikleri

Bir yıla yakın süre yapılan taşra araştırma çalışmalarında araştırmacılar, fiilen araştırma yapılan 1023 birimde «yerinde gözlem ve inceleme» yapmışlar, bu birimlerde mevcut «yazılı metinler» (mevzuat, rapor, istatistik, dosya vb.) araştırmanın amacı oranında incelenmiş, «mülakat» tekniği kullanılarak örgüt ve örgütün işleyişiyle ilgili uygulama, uygulamadan doğan aksaklıklar, bunların nedenleri ve aksaklıkların nasıl ortadan kaldırılacağı konularında ilgili 1589 personelle konuşulmuş ve görüşmeler sistematik bir biçimde kaydedilmiştir.

Araştırma yapılan birim sayısı konunun aydınlanmasına ve genelle yapmaya elvermediği hallerde, yerinde gözlem ve incelemeye e- olarak, «anket» tekniğinden de yararlanılmış ve toplam 5608 kişiye, toplam 775 soruyu kapsayan 47 anket uygulanmıştır.

Ele alınan konunun önemi ve gösterdiği lüzum oranında bir kısım müesseseler için «tarihî gelişimin incelenmesi» de kullanılan bir diğer araştırma tekniği olmuştur.

Bilgi Tesbit ve Tahlil Yöntemi : Araştırma sırasında araştırmacılar, 260 ana grupta toplanmış olan 2990 görevin incelenmesinde, şu çerçevede içinde tesbit ve tahliller yapmışlardır.

1. Mevcut durumun tesbiti : Hukukî durumun saptanmasından sonra, görevin örgütün hangi bölümlerinde yapıldığı, başka kuruluşlarla ilişkileri, görevi yapan personelin sayı ve niteliği ile amaç, görevler, örgüt, personel, yetki ve sorumluluk, koordinasyon, haberleşme, halkla ilişkiler, planlama, danışma, kontrol, kaynaklar yönlerinden önemli olan ve aksaklık yaratan durumlar saptanmıştır.

2. Tahlil ve değerlendirme : Hizmeti aksatan , geciktiren, verimi düşüren, hızı azaltan, güvenle yapılmasını engelleyen unsurlar da saptanmış, böylece ortaya çıkan sorunların nedenleri ve doğurduğu olumsuz sonuçlar da kaydedilmiştir.

3. Çözüm yolu : Araştırmacı, ortaya çıkan aksaklığın nasıl bir çözümle giderileceğini, ileri sürdüğü çözüm yolunun nasıl bir yarar sağ-

layıp, hangi sakıncaları önleyeceğini ve çözüm yolunun uygulamaya nasıl konulacağını da göstermiştir.

Araştırma Raporları (Monografiler) : Araştırmacılar, her konu için (ki her birisi bir ya da grup halinde birden çok görevi kapsamaktadır.) bir araştırma raporu (monografi) yazmışlardır. Bu monografilerde; mevcut durum, tahlil ve değerlendirme, çözüm yolları olarak Araştırma Rehberinde saptanan rapor çerçevesine uygunluk sağlanmıştır.

VI — Araştırmayı Yürüten Örgüt

İÇ-DÜZEN Projesinin iç örgütü aşağıda tanımlanmıştır :

Yönetim Kurulu : Araştırmanın genel yönetiminden sorumlu olan Yönetim Kurulu, aşağıdaki biçimde kurulmuştur :

Başkan	Niyazi Araz	Merkez Valisi
Üye	Turgut Kılıçer	Merkez Valisi
Üye	Ziya Kasnakoğlu	Tetkik Kurulu Üyesi
Üye	Hayrettin Ersöz	Mülkiye Müfettişi
Üye	Ziya Çoker	Mülkiye Müfettişi
Üye	Bahattin Ablum	Hukuk Müşavir Muavini
Üye	Fikret Nazilli	Özlük İş. Gn. Md. Mv.
Üye	A. Nazif Demiröz	Mülkiye Müfettişi

Bakanlık emirlerinde Yönetim Kurulu Üyesi olarak görevlendirilen Kur. Alb. Hüseyin Işık ve Emniyet Genel Müdür Muavini Dündar Karasar, ilk toplantılar dışında Kurulun çalışmalarına katılmamışlar ve böylece fiilen Kurulun dışında kalmışlardır. Niyazi Araz'ın Danıştay üyeliğine ayrılmasıyla Merkez Valisi Ertuğrul Süer, Yönetim Kurulu Başkanlığına atanmıştır.

1970 yılı ortalarına kadar araştırmanın yürütülmesinde önemli gayretleri olan Yönetim Kurulu, üyelerinin sonradan bu hizmeti yürütmelerini olanaksız kılan görevlere atanmaları nedeniyle bu tarihten sonra çalışamaz duruma düşmüş ve yükümlü olduğu görevler doğrudan doğruya Proje Müdürlüğüne yerine getirilmiştir.

Proje Müdürlüğü : Araştırmanın teknik yönetiminden sorumlu bulunan Proje Müdürlüğünü sırasıyle;

Ziya Çoker, Mülkiye Müfettişi,

A. Nazif Demiröz, Mülkiye Müfettişi,

Metin Dirimtekin, Merkez Valisi,

Yürütmüşlerdir.

Proje Danışmanlığı : Araştırmanın başından monografilerin yazımına kadar geçen süre içinde TODAİE uzmanlarından Kenan Sür-
git, Proje Danışmanlığını yapmıştır.

Özel Etüt ve Dokümantasyon Merkezi : Projenin gerektirdiği dokümanları ve istatistikleri hazırlamak, incelemek, özetlemek, sınıflandırmak, dosyalamak, çoğaltmak üzere Bakanlık Tetkik Kurulu bünyesinde kurulmuş ve Merkezin 1748 sayfalık yayını, projenin yararlanmasına sunulmuştur.

Araştırmanın başlangıcından bu yana araştırmayı titizlikle kovalayan, hertürlü maddî ve manevî desteği sağlayan İçişleri Bakanları Sayın Dr. Faruk Sükan'a, Sayın Haldun Menteseoğlu'na, Sayın Hamdi Ömeroğlu'na, Sayın Ferit Kubat'a ve Müsteşar Sayın Osman Meriç ve Sayın Hayrettin Ersöz'e;

Araştırmayı kolaylaştıran, fikir ve görüşleriyle zenginleştiren sayın valilere, vali muavinlerine, kaymakamlara, bakanlık ve dairelerin merkez ve iller örgütlerinin yöneticilerine; İçişleri Bakanlığının her kademedeki görevlilerine;

Araştırmayı filen yöneten, yürüten ve yürütülmesine yardımcı olan tüm İÇ-DÜZEN Projesi mensuplarına şükranlarımı sunmayı yerine getirilmesi gerekli bir görev saymaktayım. 24.5.1972

Metin Dirimtekin
Merkez Valisi
(Proje Müdürü)

K Ö Y L E R

BİRİNCİ KISIM

GÖREVLER

BİRİNCİ BÖLÜM

MAHALLİ İDARE BİRİMİ OLARAK

KÖYE VERİLEN GÖREVLER

İKİNCİ BÖLÜM

MERKEZİ İDARE ORGANI OLARAK

KÖYE VERİLEN GÖREVLER

İKİNCİ KISIM

İLİŞKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

KÖY TÜZELKİŞİLİĞİNİN KURUL-

MASI, GELİŞMESİ VE SONA ERME-

SİYLE İLGİLİ İLİŞKİLER

İKİNCİ BÖLÜM

KÖY ORGANLARIYLA İLGİLİ İLİŞ-

KİLER

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PERSONEL İLİŞKİLERİ

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GÖREVLERLE İLGİLİ İLİŞKİLER

G İ R İ Ő

Kuruluşları, belki insanlık tarihi kadar eski olan köyler, tarihî ve sosyal birer varlık olarak genellikle doğal biçimde oluşur ve gelişirler.

Bugün, mahallî idare birimleri içerisinde en küçüğü olmakla beraber en mütecanisi ve kuşkusuz ilk önce kabul edilmiş olanıdır. Toplumumuzda daima önemli bir yeri olan köylerimize, Cumhuriyetin daha ilk yıllarında çıkarılmış olan 442 sayılı Köy Kanunuyla yeni bir düzen ve köy hizmetlerine yeni bir atılım getirilmek istenmiştir. Ancak, 50 yılı bulan uygulama istenilen sonucu yaratamamış olduğu gibi, Kanun artık, bugünün olanak, koşul ve ihtiyaçları karşısında yetersiz hale gelmiştir.

1961 tarihli Anayasamızın 116 ncı maddesiyle de ifade edilmiş olduğu gibi, köy mahallî idareleri, köy halkının ortak ve mahallî ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulmuştur. Bu ortak ve mahallî ihtiyaçların nitelikleri ve nasıl karşılanacakları, Köy Kanununda ve diğer kanunlarda gösterilmiştir. Köy halkının ortak mahallî ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla köy idarelerinin yaptıkları her çeşit faaliyete köy hizmetleri denilmektedir. Bu hizmetlerin kapsamı ve nitelikleri zamanın koşullarına, bölgelerin özelliklerine göre değişmekte, yeni biçimler almaktadır. Bunun için, diğer mahallî idareler gibi, köy mahallî idarelerinin de, 1961 Anayasasının 112, 115 ve 116 ncı maddelerindeki genel ifadeler içerisinde, günümüzün gelişen ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir biçimde yeni bir düzene, malî kaynaklara ve etkili bir yönetim sistemine kavuşturulmaları gerekmektedir.

Köy idareleri, gelişen ihtiyaçlara ve yeni hizmet koşullarına uygun bir örgüte de sahip olamamıştır. Köy dernekleri fiilen işlemekte, köy ihtiyar meclisleri gereği gibi bir çalışma gösterememektedir. Köyün bütün hizmetleri; köy mahallî idaresinin başı ve yürütme organı, köy tüzelkişiliğinin temsilcisi, köy idaresinin merkezî idareyle ilişkilerini yürütecek olan muhtarın üzerine yıkılmıştır. Muhtar ayrıca

çeşitli kanunlarla kendisine verilen bazı merkezî idare hizmetlerini de köyde yürütmekle görevli bulunmaktadır.

Üstelik bütün bu görevleri yerine getirmekle yükümlü tutulan köy muhtarı, ihtiyar meclisi üyeleri ve diğer köy personeli, genellikle köy hizmetlerinin gerektirdiği asgarî bilgi ve eğitimden yoksundurlar. Kendileri için etkili ve sürekli bir eğitim programı da uygulanmamaktadır.

Oysaki, köy idarelerinin kendilerinden beklenen görev ve hizmetleri yerine getirebilmeleri bakımından, örgüt ve personel çok büyük bir önem taşımaktadır.

Köy yönetimi örgütünü düzenleyen mevzuat eskimiştir, yetersizdir ve ihtiyaca cevap verebilmekten uzak kalmıştır. Köy hizmet ve görevlerinin genişlik ve önemi göz önüne alındığında, köy idarelerinin personel bakımından da son derece zayıf ve yetersiz olduğu görülür. Köylerin; ihmal edilmiş, bozuk bir örgüt ve personel yapısıyla ekonomik ve sosyal kalkınma hamlesine olumlu bir biçimde katılmaları beklenilemez.

Diğer yandan, köy maliyesi de köylerin en büyük ve en önemli sorunlarından birisini meydana getirmektedir. Bugün, köy idarelerinin karşılaştıkları en büyük sorun, kendilerinden beklenen hizmetleri yerine getirebilecek malî kaynaklardan yoksun oluşlarıdır. Malî kaynakların son derece yetersiz kalışı nedeniyle köylerdeki hizmetler yapılamaz olmuştur.

Kalkınma Planında da bu husus üzerinde önemle durulmakta ve «Kalkınma çabasına köy mahallî idarelerinin ve köylünün katkısının artırılması ve kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde bu idarelerin katkı ve sorumluluklarının geliştirilmesi için köy yönetiminin, kalkınma çabalarının gerektirdiği malî bünye ve teşkilât düzenine kavuşturulması» uygulanacak bir politika olarak öngörülmektedir.

Diğer önemli bir sorun, köylerin etkin bir denetimden yoksun bulunmalarıdır. Kuşkusuz, merkezî idarenin mahallî idareler üzerinde birtakım vesayet yetkilerine ve mahallî idarelerle ilgili görevlere sahip olması gerekmektedir. Ancak, Anayasamızın ilgili hükümleri gereğince, bu bağ ve ilişkilerin kanunla düzenlenmesi de bir zorunluluktur. Bu itibarla; yeni düzenlemelerde, köyün idarî, malî ve sosyal yapısına uygun, pratik, etkili, eğitici ve yol gösterici bir denetim sisteminin getirilmesine çalışılmalıdır.

Bu arada İçişleri Bakanlığının da köylerle ilişkilerinin açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Köylerimiz için önemli konulardan birisi de bölgelerarası dengesizliktir. Yeniden yapılacak düzenlemelerde bu hususun önemle göz önünde bulundurulması zorunludur.

İleri sürülen bütün bu düşünce ve önerilerden sonra diyebiliriz ki; ilke olarak köy idarelerine fazla görev verilmemesi yerinde olacaktır. Çünkü, bütün araştırmalar boyunca gözlenmiş bulunduğu gibi, köylerimiz kendilerine verilen görevleri yapabilecek uygun birer birim değillerdir. Köylerin ortalama 550 gibi az bir nüfusa sahip olması, köyün bugünkü malî kaynakları, personeli, köylerin sosyal ve kültürel yapısı, verilecek görevlerin yerine getirilmesini büyük ölçüde güçleştirecektir. Öyle ki, malî kaynak yetersizliği ortadan kaldırılsa, köye yeni ve verimli gelirler sağlansa bile köylerimizde arzu edilen gelişme, büyük bir ihtimalle, yine de gerçekleşmeyecektir.

Onun için köy idarelerine çok sayıda müstakil görevler vermek yerine, köy - merkezî idare işbirliği ruh ve anlamı içerisinde onlara gerçekten yapabilecekleri görevleri vermek, daha çok merkezî idarece yürütülecek hizmetler için «işbirliği sağlamak» ve «olanakları ölçüsünde yardımcı olmak» şeklinde görevler verilmesi daha uygun, pratik, gerçekçi ve verimli olacaktır.

BİRİNCİ KISIM

GÖREVLER

BİRİNCİ BÖLÜM

MAHALLÎ İDARE BİRİMİ OLARAK KÖYE VERİLEN GÖREVEER

I — SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM GÖREVLERİ

Sağlık hizmetleri, 224 sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkındaki Kanunda;

«İnsan sağlığına zarar veren çeşitli faktörlerin yok edilmesi ve toplumun bu faktörlerin tesirinden korunması, hastaların tedavi edilmesi, bedenî ve ruhî kabiliyetleri ve melekeleri azalmış olanların işe alıştırılması (rehabilitasyon) için yapılan tıbbî faaliyetler» olarak tanımlanmakta ve böylece sağlık hizmetleri koruyucu ve tedavi edici olarak iki bölüme ayrılmaktadır. (mad : 2/3)

Köy idarelerinin; para, personel, araç gereç gibi olanaksızlar nedeniyle tedavi edici sağlık hizmetleriyle görevli kılınması düşünülemediği gibi, daha çok çevre sağlığı konularını kapsayan koruyucu sağlık hizmetleri konusunda da, bugünün hızla gelişen teknik ve ihtiyaçları karşısında, tek başlarına bırakılmaları olanağı yoktur.

Gerek sağlık hizmetlerinin taşıdığı önem ve gerekse köylerimizin bugün içinde bulundukları durum, köy sağlık hizmetlerinin merkezî idare ya da diğer bir mahallî idarece yürütülmesini zorunlu kılmaktadır.

Genel espri böyle saptanınca köye de, kendi sağlığı için kendisine hizmet getiren sağlık kuruluşlarına olanakları ölçüsünde yardım etmek, onlarla sıkı bir işbirliği sağlamak ve olanaklarıyla orantılı olarak verilecek görevleri yerine getirmek düşecektir.

Yapılan köy araştırmasında da köy idarelerinin, gerek mahallî idare birimi ve gerekse merkezî idare organı olarak 442 sayılı Köy Kanunu ve diğer kanunlarla verilmiş olan sağlık ve sosyal yardım görevlerini yapamadıkları açıkça anlaşılmaktadır. Sosyal yardım yapmak görevi de hemen hemen köy idaresinin dışında, köy halkı arasındaki sosyal dayanışma duygu ve düşüncesi içerisinde, bir oranda yürüyebilmektedir.

Görevin yapılmama nedenleri hemen her görev için söz konusu olduğu gibi genellikle;

- Malî olanakların yetersiz oluşu,
- Görevlerle ilgili örgüt ve personel yokluğu,
- Köy yöneticilerinin bilgi ve eğitim yetersizlikleri,
- Köyün sosyal ve kültürel yapısı,
- Mevzuattan gelen müeyyide noksanlıkları,

Şeklinde sıralanabilir.

Bu kısa açıklamadan sonra, sağlık ve sosyal yardım görevleriyle ilgili olarak yapılmış bulunan araştırmanın ortaya çıkardığı sorunlara ve çözüm yollarının açıklanmasına geçebiliriz.

Yukarıda tanımlı yapılan sağlık hizmetlerinin;

— İnsan sağlığına zarar veren çeşitli faktörlerin yok edilmesi ve toplumun bu faktörlerin etkisinden korunması,

— Alınan tedbirlere rağmen hastalık önlenememişse hastalananların tedavi edilmesi,

— Hastalığın etkisiyle bedenî ve ruhî kabiliyet ve melekeleri azalmış olanları, kimseye muhtaç olmadan çalışarak geçimini sağlayabilecek hale getirme,

Olarak sınıflandırmak mümkündür.

Sağlık hizmetlerinin ne anlama geldiğini ve bu hizmetlerle gerçekleştirilmek istenen amaçları böylece belirttikten sonra, köylerimizin sağlık açısından genel görünümüne bir göz atmak yararlı olacaktır.

«Köy nüfusunun % 2,5'u veremlidir. İlk yaş içindeki çocuk ölüm oranı çok yüksektir. Özellikle bazı bölgelerde frengi, cüzzam, trahom ve verem yaygındır. Yalnız Mardin, Diyarbakır, Hatay, Van ve Bitlis illerinde sıtma 217, trahom 467, cüzzam 113, verem 112 köyde yerleşmiştir. Köy İşleri Bakanlığının envanter çalışmaları sonuçlarına göre beslenme koşulları, geliştirmeye muhtaç bakir bir konu olarak ortadadır. Bağırsak parazitleri özellikle Karadeniz bölgesinde çok yaygındır.

Ayrıca, sağlık hizmetlerinin yürütülmesinde köyde görev yapan sağlık personeli koruyucu tababetin gerektirdiği anlayış içinde çalışmadığından, sağlık hizmetleri tedavi edici tababet şeklinde yürütülmekte, bu da köylü nüfusun, sağlıkla ilgili diğer sistemleri üzerinde olumlu yönde değişiklik yaratılamayışına sebep olmaktadır» (1)

Görülüyor ki, köylerimizin içinde bulundukları sağlık koşullarına acil çözüm yolları bulunması, çok önemli bir yurt sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye, sağlık hizmetleri yönünden geri kalmış bir ülkedir. Bunun başlıca nedeni hizmetlerin köy seviyesine indirilememiş olmasıdır. Nüfusunuzun 18 milyonu aşkın kısmının köylerde yaşadığı dikkate alınırsa, köylere sağlık hizmetlerinin götürülmesinin taşıdığı önemin büyüklüğü kendiliğinden anlaşılır. 224 sayılı Kanun bu yönde atılmış olumlu bir adım olmuştur. 1969 yılı sonu itibariyle 24 ilde sosyalleştirme programları başlamıştır. 1175 sayılı Kanunun 20 inci maddesi, sağlık hizmetlerini sosyalleştirilme uygulanmasının 1982 yılında bütün yurdu kapsamına almasını öngörmüştür. Bundan, 12 yıl sonra bütün yurtda sağlık hizmetlerinin köy seviyesine indirilmiş olacağı, Anayasanın herkese bir hak olarak tanıdığı sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkının gerçekleştirileceği sonucu çıkmaktadır.

Mahallî idare birimi olarak köy idarelerine verilen sağlık görevleri, niteliklerine göre;

A — Çevre sağlığı görevleri,

B — Sosyal yardım görevleri,

Olmak üzere iki kısımda incelenecektir :

(1) II Beş Yıllık Plan Çalışmaları - Köyün Köylü Sorunu

A — ÇEVRE SAĞLIĞI GÖREVLERİ

Durum

Çevre sağlığı görevleri, Dünya Sağlık Teşkilâtınca «İnsan hayatının fizik çevresinde bulunan ve sağlığına zararlı tesir yapan veya yapabilecek bütün şartların ıslahı çalışmaları» biçiminde tanımlanmaktadır.

Bu tanımın kapsamına giren görevleri hukukî dayanaklarıyla birlikte şöylece sıralamak mümkündür :

1) «Köy sınırı dahilindeki su birikintilerini kurutmak.» (Köy Kanunu, mad: 13/1)

2) «Köye kapalı yollardan içilecek su getirmek ve çeşme yapmak, köyün içtiği su kapalı geliyorsa delik deşik bırakmamak ve mezarlıktan veya süprüntülük ve gübrelikten geçiyorsa yolunu değiştirmek.» (Köy Kanunu, mad: 13/2)

3) «Köylerdeki kuyu ağızlarına bir arşın yüksekliğinde bilezik ve etrafını 2 m. eninde harçlı döşeme ile çevirmek.» (Köy Kanunu, mad: 13/3)

4) «Evlerde odalarla ahırları bir duvarla birbirinden ayırmak.» (Köy Kanunu, mad: 14/4)

5) «Köyün her evinde, üstü kapalı ve kuyulu veya lağımlı bir helâ yapmak.» (Köy Kanunu, mad: 13/5)

6) «Köyün münasip bir yerinde de herkes için kuyusu kapalı ve lağımlı bir helâ yapmak.» (Köy Kanunu, mad: 13/5)

7) «Evlerden dökülecek pis suların kuyu, çeşme, pınar sularına karışmayarak ayrıca akıp gitmesi için üstü kapalı akıntı yapmak.» (Köy Kanunu mad: 13/6)

8) «Köyde evlerin etrafını ve köyün sokaklarını temiz tutmak, her ev kendi önünü süpürmek.» (Köy Kanunu mad: 13/7)

9) «Çeşme, kuyu ve pınarbaşlarında gübre, süprüntü bulundurmayıp daima temiz tutmak ve fazla sular etrafa yayılarak bataklık yapmaması için akıntı yapmak.» (Köy Kanunu mad: 13/8)

10) «Köyün süprüntü ve gübrelerini köyden uzakça yol üstü olmayan sapa ve rüzgâr altı yerlerde yapmak ve herkese o gübrelikten ayrı yer göstermek.» (Köy Kanunu mad: 13/9)

11) «Köyde çürümüş ve kokmuş meyva ve sair sıhhata muzır şeyler köyden dışarı götürülür ve gömülür.» (Köy Kanunu, mad : 13/33)

12) «Köyün evlerinde ahırları odalardan ayrı bir yere yapmak.» (Köy Kanunu, mad: 14/1)

13) «Köy mezarlığının köyden ve caddeden uzak bir yerde, suların geldiği tarafta değil, akıp gittiği tarafta olmasına çalışmak ve etrafını duvarla çevirerek hayvanların girmesine mani olmak ve mezarlığa gübre, süprüntü dökmemek ve herkes mezarlarına iyi bakmak.» (Köy Kanunu, mad: 14/4)

14) «..... Köy mezarlıklarının iyi halde muhafazaları ihtiyar heyetlerine aittir.» (Umumî Hıfzıssıhha Kanunu, mad: 213)

15) «Köyde bir çamaşırlık yapmak.» (Köy Kanunu, mad : 14/5)

16) «Köyde bir hamam yapmak.» (Köy Kanunu, mad: 14/6)

17) «Köyde sağlık işlerine bakmak üzere bir sağlık korucusu bulundurmak, yok ise, vilâyet veya kaza merkezinde açılacak sağlık kurslarına adam göndererek yetiştirmek suretiyle köyde istihdam etmek.» (Köy Kanunu, mad: 14/30)

18) «Hükümet tarafından sağlık işlerinde kullanılmak üzere verilecek ilâçları korumak.» (Köy Kanunu, mad: 14/31)

Köy Kanununda yer alan görevlerden; yukarıda 1 - 11 sırada sayılanların yapılması köylü için zorunlu; 12, 13, 15 - 18 sırada yer alanlar köylünün isteğine bağlı olanlardır. Ancak, yapılması köylünün isteğine bırakılmış görevler, köy derneğinin kararı, vali ya da kaymakamın onamasıyla zorunlu işler arasına alınabilir.

Ayrı özellik taşıyan bölgelerden seçilen 22 köyde yapılan araştırmaya göre, çevre sağlığına ilişkin görevlerin genellikle yerine getirmediği saptanmıştır. Yapılabilenler de daha çok köy idaresinin zoru ve isteği ile değil; köylünün isteği ve iradesiyle yapılmaktadır. Örneğin; evlerde odalarla ahırları birbirinden bir duvarla ayırmak, helâ yapmak gibi. Bunlar dışında uygulanabilen görevler mevcutsa da, bu uygulamalar daha çok köylülerin görevin yapılmasına ihtiyaç duymaları haline inhisar etmektedir. Görev, köylünün ortak çalışmasıyla yapılmakta, köy bütçelerine bu amaçla para veya ürün olarak ödenek konulmamakta, imece ayrılmamaktadır.

Köylere bir mahallî idare birimi olarak Köy Kanunu ve diğer kanunlarla verilmiş olan çevre sağlığı ile ilgili görevlerin nitelikleri itibariyle birer mahallî hizmet olmalarına rağmen yapılmamalarının ya da yapılamamalarının bazı nedenleri bulunmaktadır. Bunlar şöylece sıralanabilir :

1) Köy idareleri, kanunlarla kendilerine verilen bu görevleri yerine getirebilecek malî kaynaklardan yoksundur.

2) Bir kısım görevler köyün malî, teknik ve idarî gücünü aşan niteliktedir.

3) Köy idareleri bu görevlerin gerektirdiği hizmetleri yürütebilecek teknik olanaklardan yoksundur.

4) Köy idarelerinde bu görevlerin gerekli kıldığı personel yoktur. Köy idare adamları bilgi bakımından yetersizdir ve etkili bir denetim yapma olanakları yoktur.

5) Köylerde eğitim ve öğretim seviyesi düşüktür.

6) Köylerin ekonomik koşulları elverişsizdir.

7) Köylerin sosyal seviyesi düşüktür.

8) Köylerin yerleşim alanları, imar işleri düzenlenmemiştir.

9) Köy idaresi ve köylü, görevi gereği gibi benimsememiştir.

10) Mevzuat, günümüz koşullarına uymamaktadır. Gerekli esneklikten yoksun ve boşluklarla doludur.

Çevre sağlığı görevlerinin yürütümüyle köyler dışında merkezi idare kuruluşları da ilgilendirilmiş ve hizmetlerden bazıları bu kuruluşlar tarafından yapılagelmiştir. Ancak, bu kuruluşlar da hizmeti istenilen seviyede yürütememiştir. Bunun belli başlı nedenleri şöyle gösterilebilir :

1) Kuruluşlar genellikle bir plan ve programa göre çalışmamaktadırlar.

2) Görevli personel, sayı ve nitelik bakımından yetersizdir.

3) Hizmetlerin gereği gibi görülebilmesi için gerekli araç ve gereçler yetersizdir.

4) Gerek bu kuruluşlarla köy idareleri ve gerekse bu kuruluşların kendi aralarında koordinasyonu yoktur.

5) Etkili bir denetim sistemi kurulmamış, müeyyide uygulama yetkisi tanınmamıştır.

6) Görevler, gereği gibi benimsenmemiştir.

Çevre sağlığı ile ilgili hizmetlerin, yukarıda gösterilen nedenler dolayısıyla, her biri bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunlara getirilecek çözüm yolları çok yönlü ve geniş kapsamlı bir takım tedbirler alınmasını gerekli kılmaktadır. Bunun için de Devletin düzenleyici ve malî ve teknik bakımdan destekleyici yardımına ihtiyaç vardır.

Sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmiş olduğu bölgelerde sağlık örgütünün köylere yaklaştırılmış olması, çevre sağlığı konularının başlı başına bir hizmet birimi olarak ele alınması, personelin sayıca çoğaltılması ve bu konuda yetiştirilmesi, çalışmaların köy çevresini tanımak ve köylüyü eğitmekle başlaması 1963 yılından bu yana ileriye atılmış önemli adımlardır. Bazı çevre sağlığı hizmetleri konusunda sosyalizasyon uygulanan illerde alınan sonuçlar ilerisi için ümit vericidir. Bununla beraber çevre sağlığı konusunda ilerleme yavaş olmakta ve bazı yeni tedbirlerin alınması gerekli bulunmaktadır.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Sorun ve Çözüm Yolu : 1

Çevre sağlığı hizmetleri konusunda köylerle merkezî idare arasında hukukî ve fiilî görev karışımı mevcuttur.

Çevre sağlığı hizmetleri konusunda köylere Köy Kanunu ve diğer kanunlarla verilen görevlerden bazıları sonradan çıkarılan kanunlarla merkezî idareye de verilmiş bulunmaktadır.

Demek oluyor ki, köylere bir mahallî idare görevi olarak yüklenmiş olan çevre sağlığı ile ilgili hizmetlerden bazıları zamanla şekil değiştirmiş ve bir merkezî idare hizmeti hüviyetine bürünmüştür.

Ancak, bu hizmetler merkezî idareye verilirken köylere görev yükleyen kanun maddeleri aynen korunduğundan ve iki idarenin görev

alanları ve sınırları da belirtilmediğinden hukukî bir görev karışımı yaratılmıştır.

Köyle merkezî idare arasındaki bu görev karışımına, bazı hizmetlerde bir mahallî idare birimi olan il özel idareleri de girmiş ve böylelikle hem köy, hem merkezî idare ve hem de il özel idareleri arasında hukukî alanda bir kargaşalık meydana gelmiştir.

Hizmetler yapılırken görevli kuruluşların uyacakları ölçü ve kriterler açık bir biçimde belirtilmediği ve ilişkilerin nasıl kurulacağı konusunda yeterli hükümler de konulmadığından, hukukî alandaki bu görev karışımı kendisini az da olsa uygulamada da göstermiştir.

Tabii ki bu durum, görevin kapsamının ve görevlerin hangi kuruluşa ait olduğunun açıklıkla belirtilmesini gerekli kılmaktadır.

Ancak, hemen ifade edilmelidir ki, çevre sağlığı ile ilgili görevlerin kapsamını bütün ayrıntılarıyla saptamak ve saymak mümkün değildir. Görevle ilgili olarak yapılması gereken hizmetler köyden köye ve zaman içerisinde daima değişebilir. Bu bakımdan genel bir tanımla yetinmek zorunluluğu vardır.

Gerek merkezî idarenin ve gerekse köy idarelerinin çevre sağlığı konusunda kendilerine verilmiş görevleri yeter derecede yapmamış olmaları, görevli kuruluşun saptanmasında ve ilişkilerin düzenlenmesinde yeni bir düzenlemeye gitmeyi zorunlu kılmaktadır.

Yukarıda yapılan tanımdan da anlaşılacağı üzere, çevre sağlığı hizmetlerinin yersel olma niteliği ağır bastığından ve sayıları 35 bini aşan bütün köylere hizmet götürmeye olanakları el vermediğinden, merkezî idare konu üzerinde yeteri derecede eğilememekte; malî olanaklarının çok üstünde bir gideri gerektirmesi, teknik bilgi ve olanaklar istemesi görevin köy idarelerince de yapılamamasına neden olmaktadır.

Bunun için de en uygun yol devreye başka bir mahallî idare biriminin sokulmasıdır. Kuşkusuz bu kuruluş, il özel idareleridir. Böylece, köylerin malî olanaksızlığı, personelinin sayı ve nitelikleri bakımından yetersizliği ve kırsal alanlara hizmet götüren merkezî idarenin taşra kuruluşlarının köylere etken ve verimli hizmet götüremeleri gibi nedenlerle yürütülemeyen görevler gerçek sahibini bulmuş olacaktır.

Teknik bilgiyi gerektirmeyen ve köy olanaklarıyla yapılabilecek hizmetler, köy idarelerine bırakılmalıdır.

Yapılabilmesi personel, araç, gereç gibi kaynaklara ihtiyaç gösteren çevre sağlığı hizmetleriyle il özel idareleri yükümlü tutulmalıdır. (2)

Sorun ve Çözüm Yolu : 2

Köy idareleri, çevre sağlığıyla ilgili görev ve hizmetleri yapamamaktadırlar.

Köyün malî olanaklarının çok üstünde bir gideri ve teknik bilgi ve olanakların varlığını gerektirdiği için, köylere çevre sağlığı konusunda verilen görevler fiilen yerine getirilememiştir. Bu durumun insan sağlığını olumsuz yönden etkilediği ve insan hayatını tehlikeye soktuğunu göz önünde tutarak, nedenlerini araştırmak ve çözüm yolları bulmak zorunlu olmaktadır.

Çevre sağlığı ile ilgili olarak köy idarelerine verilen görevler nitelik ve özellikleri itibarıyla tamamen bir mahallî hizmet karakteri taşımaktadır. Ancak, her köyün bu görevlerin yapılmasına yeter malî olanağı olmadığı gibi, görevi yapacak personel çalıştırması da mümkün değildir. Zaten, böyle bir yol ekonomik de olmaz. Bu gerekçeye dayanılarak çevre sağlığı hizmetlerini merkezî idareye vermek de tutarlı bir çözüm yolu olamayacaktır. Zira bu konuda merkezî idarenin verimli ve başarılı bir çalışma yapamadığı daha önce belirtilmişti. Ancak, malî yükü yüksek ve teknik nitelik arz eden hizmetlerin yine köy idareleri tarafından yapılmasında ısrar etmek daha başlangıçta, hizmetlerin yapılamayacağının kabulü demek olacağından bunun yerine devreye köylere ve hizmete en yakın bir mahallî idare biriminin sokulması yararlı olacaktır.

Öte yandan merkezî idarenin üzerine almış olduğu başka görevleri yerine getirmemiş olması da hizmetlerin yapılamamasını etkileyen faktörlerden olmaktadır. Örneğin: İklim koşullarının doğurduğu zaruret haline çare bulunmadan, köylüye sürekli olarak yararlanacağı ucuz ve bol yakıt, ucuz soba vb. olanaklar sağlanmadan hayvan hırsızlığının önleyici kesin emniyet tedbirleri alınmadan, mahallin özel-

(2) İç - Düzen Genel Rapor Kitap : 2 Belediyeler ve İç - Düzen Genel Rapor Kitap : 3 İl Özel İdareleri.

liklerine uygun ucuz yapı malzemesi sağlanmadan, uzun vadeli ve düşük faizli kredi olanakları hazırlanmadan ve nihayet köylü gereği gibi eğitmeden geçirilmeden, evlerde ahırlarla odaların ayrılması görevinin köy halkına verilmesinden olumlu sonuçlar beklenemez. Merkezi idarece görevlerin yapılmasını etkileyen hizmetler yerine getirilmeli ve engeller ortadan kaldırılmalıdır.

Ayrıca, köylünün içinde bulunduğu ekonomik koşulların iyileştirilmesi, köyün bütçe olanaklarının artırılması, köy idare adamlarının ve köylünün eğitilmesi gerekir.

Başka bir husus, bazı görevlerin varlık nedenlerinin ortadan kalkmış olmasıdır. Bugün için sıhhi ve yeterli içme suyuna kavuşturulmuş köylerde köy tüzelkişiliği ya da köylü tarafından yapılmış olan su kuyuları kapatıldığından, bu kuyuların ağızlarının betonla çevrilmesine gerek kalmamıştır. Yine köylerde sağlık işleri için bir sağlık koruyucusu bulundurmak, Hükümet tarafından sağlık işleri için verilen ilaçları korumak görevleri de bu arada sayılabilir.

Bu açıklamalardan sonra denebilir ki; köyün malî olanakları üstünde gideri ve teknik eleman çalıştırmayı gerektiren çevre sağlığı hizmetleri, mahallî idare hizmetleri arasında koordinasyon sağlaması mümkün ve köye dönük bir kuruluş niteliği taşıyan il özel idarelerine bırakılmalı; ancak köyler bu kuruluşça yapılacak hizmetlere, yararlanma derecesine göre, katkıda bulunmalıdırlar.

Bu konudaki diğer hizmetleri yapmakla köy idareleri yükümlü tutulmalı ve fakat bu görevin yapılmasını sağlayıcı müeyyideler getirilmeli,

Varlık nedenleri ortadan kalkmış bulunan görevlere yeni hazırlanacak Köy Kanununda yer verilmemelidir.

Öneriler

Yukardaki açıklamalara uygun olarak çevre sağlığı yönünden köylere verilebilecek görevleri aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür :

1) Köye sıhhi içme suyu getirilmesinde işgücü, malzeme taşınması ve gerekirse para yardımı suretiyle yardımcı olmak; teknik bilgi ve teknik personel gerektirmeyen köy içme suyu tesislerinin de-

vamlı bakım, onarım ve işletilmesini sağlamak; suyun kaynağı ile su yollarının geçtiği yerler civarında mezarlık, süprüntülük, gübrelik, helâ ve lâğım yaptırmamak ve bu konuda gerekli fennî tedbirleri almak.

2) Salgın ve bulaşıcı hastalıkların önlenmesinde köy idaresince alınması mümkün olabilen tedbirleri almak, aldirmek, denetlemek ve ilgili diğer kuruluşlarla işbirliği sağlamak.

3) Köyün her evine sağlık kurallarına uygun biçimde, muntakuyulu veya lağımlı helâ yaptırmak, ayrıca köyün elverişli bir yerinde umumî helâ inşa ettirmek, olanakları yeterliyse köy içinde akıntılı lağım tesis etmek; bu niteliklere uymayan helâları kaldırtmak, düzeltmek, helâ ve lağım akıntılarını sokağa, köy içerisinden geçen dereye, bahçe ve tarlalara verdirtmemek.

4) Çeşme, kuyu ve pınar başlarında süprüntü ve gübre gibi pislik bulundurmıyıp daima temiz tutulmasını sağlamak, etraflarını dört metre genişliğinde akıntılı olarak beton veya harçlı taşla döşemek. en az 15 metre yakınına helâ, ahır yaptırmamak; köye ait kuyulara mümkünse tulumba koymak, değilse ağızlarına yarım metre yüksekliğinde bilezik ve kapak yaptırmak.

5) Evlerden dökülecek pis suların kuyu, çeşme, pınar sularına karışmadan akıp gitmesi için üstü kapalı akıntı yapmak ve ayaklarının kapalı kuyulara ve mümkünse lağımlara bağlanmasını sağlamak.

6) Köyün süprüntü ve gübrelerini, köy yerleşim alanı dışında kuytu yerlerde toplamak, yok etmek, herkese ayrı gübrelik yeri göstermek, gerektiğinde süprüntülerin taşınması konusunda diğer köylerle işbirliği yapmak.

7) Köyde, çürümüş kalmış, bozulmuş meyve, sebze ve diğer gıda maddeleriyle sağlığa zararlı şeylerin satışını yasaklamak ve gerekenleri köy dışına attırmak ya da yok etmek, yıkanmadan yenen maddeleri üzerleri açık olarak sattırmamak.

8) Karasinekle ve sağlığa zararlı diğer böceklerle savaşmak, hükmetin bu yoldaki çalışmalarına yardımcı olmak; cami, okul, köy odası gibi köyün kamu hizmetlerine ayrılan binaları ile kahvehane, otel, lokanta, gazino gibi umuma açık yerleri sık sık ilâçlatmak.

9) Sağlığa zarar getiren küçük su birikintilerini kurutmak, bunların meydana gelmesini önlemek.

10) Köyün alan, cadde ve sokaklarıyla diğer yerlerini temiz tutmak, köy evlerinin önünü ve etrafını sahiplerine temiz tutturmak.

11) Köy evleriyle tarımsal yapı ve tesislerin (ahır, samanlık gibi), köye ait genel hizmet binaları ve diğer özel yapıların, konutla ilgili özel kanun hükümleri saklı kalmak üzere, teknik ve sıhhi koşullara göre yapımına dikkat etmek, gerektiğinde iç ve dışlarının badanalanmasını sağlamak.

12) Köyde imkân oldukça ahırları evlerden ayrı bir alana nakletmek.

13) Köy mezarlığını, yerleşim alanı sınırlarından en az 500 metre dışarıda ve mümkün olduğu kadar suların akıp gittiği tarafta ve en çok esen rüzgârın aksi yönünde yaptırmak ve etrafını çit, duvar gibi engellerle çevirip hayvanların girmesine engel olmak, ağaçlandırmak, korumak, temizliğini sağlamak; ölü yıkama ve taşıma işlerini düzenlemek, diğer ilgili kuruluşların yüklenmesine kadar ölü gömme izni vermek.

14) Köyde ihtiyaca göre ilâçlama yerleri kurmak, bu hususta diğer ilgili kuruluşlarla işbirliği sağlamak.

15) Açılması izne bağlı işyerlerinden izinsiz açılanları ilgili kuruluşa bildirmek.

16) Merkezî idarece ya da üst mahallî idare kuruluşlarının aldığı karar ve tedbirler uyarınca en büyük mülkiye amirlerinin vereceği sağlıkla ilgili emir ve önerileri yerine getirmek.

B — SOSYAL YARDIM GÖREVLERİ

Durum

Köy idareleri, köy halkından sosyal yardıma muhtaç olanlar için bazı görevler yapmakla yükümlü kılınmıştır. Bunları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

1) Asker alelerinden muhtaç olanlara yardım etmek. (4109 sayılı Kanun, mad: 1)

2) «Yemeklik ve para ile köy fukarasına ve öksüzlerine yardım etmek, kimsesiz çocukları sünnet ettirmek ve kızları evlendirmek için yardım etmek ve fukara cenazelerinin kefen ve sairesinin tedarikine çalışmak.» (Köy Kanunu, mad: 14/21)

3) «Kazaen yanan veya yıkılan fukara evlerini bütün koy yardımıyla yapmak». (Köy Kanunu, mad: 14/22)

4) «Her köyde köy sandığından bir anbar yaptırıp bunun bir bölümüne harman zamanında herkesten köy namına mahsüllerine göre birer miktar zahire ödünç alınarak konulmak ve bu zahireyi muhtaç köylülere gene köy namına yemeklik ve tohumluk olarak vermek ve her sene anbarda artan zahireyi yeni mahsülle değiştirmek» (Köy Kanunu, mad: 14/26)

5) «Köy halkından askerde bulunanların ve bakacağı olmayan öksüzlerin tarlalarını, bağ ve bahçelerini (imece) yoluyla sürüp ekmek, harmanlarını kaldırmak» (Köy Kanunu, mad: 13/19)

Bu görevlerden 2, 3, 4 sırada belirtilenler, yapılması köylünün isteğine bağlı görevlerdir.

Köy idarelerine, sosyal yardımla ilgili olarak verilen görevlerin, yapılan araştırmalara göre Kanunda gösterilen biçimde yerine getirilmediği saptanmıştır.

Nitekim, araştırma sonuçlarının değerlendirilmesinden köylerin bütçelerinden muhtaç asker aileleri için genellikle hiç bir harcama yapılmadığı, bir ya da iki köyün bütçelerindeki harcamaların ise sembolik bir rakamdan öteye geçmediği, fakir ve kimsesizlere yardım etmek görevinin de araştırma yapılan 21 köyden 4'ünde yerine getirildiği ve fakat bu yerine getirmenin köy idaresi tarafından olmayıp köylüler tarafından geleneksel olarak yapıldığı, muhtaç köylülere köy namına ödünç yemeklik ve tohumluk vermek görevinin uygulanmasına hiç rastlanmadığı ortaya çıkmakta bu durum sosyal yardımla ilgili olarak köy idarelerine verilen görevlerin yapılmadığını veya yapılamadığını açıkça göstermektedir.

Köylere kanunla verilmiş bulunan bu görevlerin yapılmamış olmaları ortaya bir takım sorunlar çıkarmakta ve tabii ki bu sorunların çözümlenmesinde de toplum açısından zorunluluk bulunmaktadır.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Köy idareleri, sosyal yardımla ilgili görevleri yapamamaktadırlar.

Köylere, 4109 sayılı Asker Ailelerinden Muhtaç Olanlara Yardım Hakkında Kanun ve 442 sayılı Köy Kanunu ile, bir mahallî idare görevi olarak verilmiş olan sosyal yardım görevleri, Kanunların tanımladığı biçimde yerine getirilmemektedir. Bir kısım sosyal yardım görevleri de, köy idarelerinin müdahalesi olmaksızın köylü tarafından geleneksel olarak yapılmaktadır. Bu yardımlar da genellikle yetersizdir ve tesadüflere bağlı kalırlar.

Köy idarelerine kanunla verilmiş bulunan bu görevlerin yapılamamasının nedenlerini;

- 1) Köy idarelerinin, gerekli malî kaynaklarından yoksunluğu,
- 2) Köy idarelerinin bu görevleri yapabilecek örgüte sahip bulunmaması,
- 3) Köy idare adamlarının yetersizliği,
- 4) Köylerin kültür ve eğitim seviyelerinin düşüklüğü,
- 5) Köylerde, komşuluk ve dayanışmanın şehirlere göre daha fazla oluşu,
- 6) Yemeklik ve tohumluk buğday verilmesi görevi dışında, köylerin sosyal yardımla ilgili görevleri konusunda merkezî idare desteğinin bulunmaması,

Olarak özetleyebiliriz.

Köylerde de yürütülmediğine değinilen sosyal yardım hizmetinin gerçek sahibini bulmak, soruna getirilecek ilk çözüm yolu olacaktır.

Sosyal yardım hizmetlerini yürütmekle merkezî idare ya da mahallî idareler görevlendirilebilir.

Hizmetin mahallî niteliği, görevin mahallî idarelere bırakılmasını gerektirmektedir. Esasen sosyal yardım hizmetlerinin toplumumuzdaki tarihî gelişimi de böyledir.

Sosyal yardım yapmak köylere, sosyal yardımla ilgili tesisleri kurmak görevi de il özel idarelerine bırakılmalıdır.

Yemeklik ve tohumluk sağlama görevi merkezî idarece yerine getirilmekte olduğundan kaldırılmalı; asker ailelerine yardım konusu diğer sosyal yardımların içinde mütalaa edilmelidir. (3)

Öneriler

Buna göre köye verilebilecek sosyal yardım görevlerini şöylece sıralayabiliriz :

- 1) Köyün fakir, kimsesiz ve düşkün olanlarına yardım etmek.
- 2) Fakir hastaların en yakın sağlık kuruluşuna gönderilmesini sağlamak. (4)

II — BAYINDIRLIK VE İMAR GÖREVLERİ

442 sayılı Köy Kanunuyla köy idarelerine verilmiş olan bayındırlık ve imarla ilgili görevleri; köy yolu, köy içme suyu, köy elektrifikasyonu, köy camii ya da mescidi, köy konağı ve köy konuk odası yapımı ve diğer bayındırlık ve imar görevleri olarak sıralamak mümkündür.

Ancak, Köy Kanunundan sonra çıkarılan çeşitli kanunlarla bu görevlerden köy yolu yapımına il özel idaresi, köy içme suyu yapımına il özel idaresi ve DSİ; köy elektrifikasyonu işlerine TEK, hukuken ve fiilen katılmakta ve köy idaresinin hemen hiç bir uygulayıcı fonksiyonu kalmamış bulunmaktadır.

Köy cami veya mescidi, köy konağı ve köy konuk odası yaptırma görevleri de, genellikle köy idaresi gelirlerinin çok yetersiz oluşu ve teknik personel yokluğu gibi diğer görevlerde de söz konusu olan genel

(3) Bkz. İç - Düzen, Genel Rapor, Kitap : 3, İl Özel İdareleri ve İç - Düzen, Genel Rapor, Kitap : 2, Belediyeler.

(4) Hizmetlerin mahallî idarelere bırakılması, bu idarelerin kendilerinden beklenenleri yapmakta tamamıyla yalnız bırakılmaları anlamını taşımamalıdır.

Merkezî idare, mahallî idarelere bırakılmış görevlerle ilgili olarak;

— Kaynak sağlamak;

— Yol göstermek, işbirliği sağlamak;

— Standartları saptamak, denetlemek, izlemek, uygulanmasını sağlamak ve özendirici tedbirleri almak;

— Özelliği olan mahallî ve örnek olacak hizmetleri yapmak;

Yetki ve yükümlülüklerini elinde tutmalıdır.

nedenlerle, yerine getirilmemekte ve tamamen mahallî nitelikli birer görev olmalarına rağmen, merkezî idare ve il özel idarelerinin malî yardımına baş vurulma yoluna gidilmektedir.

Bayındırlık ve imar görevleriyle ilgili sorunlar ve çözüm yolları şu sıra içinde incelenecektir :

- A — Köy yolları ve köy içme suları.
- B — Köy elektrifikasyonu.
- C — Köy cami veya mescidi.
- Ç — Köy konağı ve köy konuk odası.
- D — İmar planı ve konut yapımı.
- E — Köye ait taşınmaz malların tescili ve korunması.
- F — Diğer bayındırlık ve imar görevleri.

A — KÖY YOLU YAPMAK VE KÖYE İÇME SUYU GETİRMEK GÖREVİ

a — Köy Yollarıyla İlgili Araştırma Sonuçları

442 sayılı Köy Kanunu ve buna göndermede bulunan 5539 sayılı Karayolları Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanunun 17 inci maddesiyle köy yolları yapımı, Köy Kanununun 13 üncü maddesinin 2 inci bendiyle köy içme suyu getirme görevleri köy idarelerine verilmiş aslî ve zorunlu görevlerdendir.

Köy idarelerine ait bu iki görev, il özel idarelerinin görevleriyle birlikte araştırılmış ve incelenmiştir. (5)

Bu itibarla, bahse konu iki görevin burada, ayrıca köy açısından incelenmesine gerek kalmamıştır. Özel idareler açısından yapılan araştırmada saptanan sorunlar ve bunlara getirilen çözüm yolları tümüyle ve aynıyle elbette ki köyler açısından da geçerlidir.

(5) Bkz. İç - Düzen, Genel Rapor Kitap : 3 İl Özel İdareleri.

Bu nedenlerle burada sadece, adı geçen rapordaki genel sonuçlara değinilmekle yetinilecektir.

«a₁ — İl Özel İdarelerince Yapılacak İşler

1 — Hizmetin mahalliliği dikkate alınarak köy yolları ile içme sularının yapım, bakım ve onarım görevi asıl olarak il özel idarelerine bırakılmalıdır. (*)

2 — İl özel idareleri, görevin yapılması için gerekli örgüt, personel ve hizmet araç ve gereçlerine sahip olmalıdırlar. Bu idareler, gerekli gördüklerinde ilçelerde de örgüt kurabilmelidirler.

3 — İl özel idarelerinin malî kaynakları, Anayasa'nın 116 ncı maddesinde öngörüldüğü gibi artırılmalıdır.

4 — İl özel idareleri yeterli gelire sahip oluncaya kadar, Devlet yardımları ve halk katkıları il özel idarelerinde toplanmalı ve harcamalar tek elden yapılmalıdır.

5 — İl özel idarelerinin plan ve yıllık programları, Kalkınma Planı ve Yıllık Programlara uygun olarak, il genel meclisince kabul edilip valinin onaması ile kesinleşmelidir.

Program hazırlanmasında, ilçe kaymakamlarının öneri ve görüşleri alınmalıdır.

6 — Kesinleşen il programları ve bu programın uygulama sonuçları belli zamanlarda merkezî idareye gönderilmelidir.

7 — İl özel idarelerine, harcama ve satın almalarda 5539 ve 6200 sayılı Kanunlarla DSİ ve Karayolları idarelerine tanınan gümrük bağımsıklığı ve 2490 sayılı Kanuna bağlı olmama gibi kolaylıklar sağlanmalıdır.

8 — Komşu iller ve diğer kamu kuruluşları ile işbirliği yapma olanakları açık tutulmalıdır.

9 — Nüfus kıstasına bakılmaksızın belediyeler, kendilerine ait yol ve içme suyu hizmetlerinden sorumlu olmalıdırlar. Karşılıklı anlaş-

(*) Bu gözüm yolu, 2. Beş Yıllık Kalkınma Planında, köy yolu, içme suyu ve elektrifikasyonu çalışmalarında, mahallî idarelerin güçlendirilip, sorumlu kılınacağı, merkezî idare organlarının toplu hizmet götüren büyük projeleri uygulayacağı yolundaki ilkeye de uygundur. Plan Sh. 248

ma ile il özel idareleriyle işbirliği yaparak maliyeti düşürücü tedbirler de alabilmelidirler.

10 — YSE hizmetleri konusunda çalışmalar yapan bütün mahallî dernek ve birlikler, il özel idarelerinin denetimine tabi olmalıdırlar.

11 — Köy yolları üzerinde bulunması gerekli trafik işaret ve levhalarının konulması da il özel idarelerine ait olmalıdır.

a₂ — Merkezî İdarece Yapılacak İşler

1 — Yol ve içme suyu konusunda, Devlet ve il yolları çalışmaları ile ahenkli ve bölgesel dengesizlikleri de dikkate alan uzun vadeli il planlarını hazırlamada yardımcı olmak ve yol göstermek,

2 — Plan ve programlarda, esasta benzerliği sağlamak için uyulması gerekli yöntem ve kuralları saptamak,

3 — Hizmetin ve bölgelerin özelliklerine göre; en uygun araç, gereç, hizmet standartlarını saptamak ve bu konularda araştırma yaparak sonuçlarını yayınlamak, (gerektiğinde araç ve gereçler, topluca merkezî idarece sağlanıp ihtiyaçlarına göre il özel idarelerine dağıtılmalıdır.)

4 — Bir kaç ili ilgilendiren ya da bölgesel nitelikte bulunan ve özellik gösteren projeleri bizzat yapmak, (Dicle-Fırat içme suyu projesinde olduğu gibi)

5 — Yol ve içme suyu hizmetleri için yapılacak Devlet yardımlarının dağıtım katsayılarını belli etmek, (Burada amaç, iller ve bölgeler arasındaki dengesizliği gidermek olmalıdır. Dağıtım ölçülerinin uygulanmasında, tabii afetler ve olağanüstü haller dışında, ayırık işleme yer vermeyen yerleşmiş ve kararlı bir tutum içinde bulunulmalıdır.)

Gibi hizmetler merkezî idarece yapılmalıdır.

6 — Devlet yardımları, mahallî idareleri daha çok ve kaliteli hizmet yapmaya özendirici bir biçimde kullanılmalıdır.

7 — Mahallî idarece yapılacak hizmetler, merkezî idarenin devamlı ve etkin bir denetimine tabi tutulmalıdır. Yardım ve harcamaların hizmete sarf edilip edilmediği, hizmet standartlarına uyulup uyulmadığı üzerinde özellikle durulmalıdır. Devlet yardımları bu konuda bir kontrol aracı olarak kullanılmalıdır.

8 — Uygulamada beraberliği sağlamak için, halk katkılarının neler olacağı, en az sınırı, sağlama ve harcama yöntemleri merkezî idarece bir tüzük veya yönetmelikle belli edilmelidir. Burada, mahallî özelliklere göre il özel idarelerinin alacakları tedbirler konusunda hareket serbestilerinin yok edilmemesine özen gösterilmelidir.

9 — Hizmetle ilgili diğer merkezî idare kuruluşları ile koordinasyon, merkezî idarece sağlanmalıdır.

10 — Uygulamada yetersiz kalan, içme suyunda kaynak ayırımı, yolda arazi verilmesi gibi konularda mevzuat değişikliği yapılmalıdır.

11 — Hizmetle ilgili istatistikî bilgileri toplamak, değerlendirmek ve yaymak, merkezî idarenin görevi olmalıdır.

a₃ — Merkezî İdarede Görevli Kılınacak Kuruluşlar

Araştırmanın amacı, il özel idareleriyle merkezî idare arasında görev bölüşümünü belirtmektedir. Bu nedenle görevli kuruluş belirtildikten sonra hizmetin bu kuruluş tarafından hangi örgütle ve nasıl yapılacağı hususlarında ayrıntılı bir incelemeye gidilmemiştir.

Bu noktada kesin bir fikir ileri sürebilmek için merkezî idare kuruluşlarında çok yönlü inceleme ve araştırma yapılması gerekmektedir. Konu İç - Düzen Araştırmasının kapsamı dışındadır. Fakat araştırma sonucunda merkezî idarece yapılacak hizmetleri, yukarda belirtildiği gibi sayarak «merkezî idarede hangi birim yaparsa yapsın orası bizi ilgilendirmez» biçiminde bir düşünce de uygun görölmemiştir. Bu nedenle, hiç bir şey söylememektense, mevcut duruma bakarak hizmet yönünden gerekli görölen bir çözümü ortaya koymanın daha doğru olacağı düşünölmüştür. Böylece ilerde bu konuda yapılacak araştırmalar için de bir seçim getirilmiş olmaktadır.

Halihazırda her iki hizmet, YSE Genel Müdürlüğü içinde iki ayrı dairede yürütölmektedir. Her daire kendi programını hazırlamakta ve Etüt Plan Dairesi de sadece bunları bir araya getirmekle yetinmektedir. Daireler arasında herhangi bir bağ ve işbirliği görölmemiştir. Adeta her daire, kendi işini bağımsız olarak yürötmektedir. Esası mühendislik hizmeti olmasına rağmen, gelişen teknik ve uzmanlaşma sonucu elektrikten başka yol ve su mühendislikleri de ayrı ayrı dallar haline gelmeye başlamıştır. Bu nedenle sadece hizmet alanının (köy) aynı olması birbirinden ayrı teknik bilgi ve özellik isteyen hizmetlerin bir birimde birleştirilmesini zorunlu kılmamaktadır. Merkezî örgütlenmede de fonksiyonel esası benimsemek daha uygun görölmektedir.

Mevcut kuruluşların durumuna bu açıdan bakıldığında :

Köy Yolları Yapımında

1 — Yolların, Devlet, il ve köy yolları şeklindeki ayrımı teknik zorunluluklara dayanmamaktadır. Yollar, teknik bakımından belirli standartlara göre sınıflandırılmalıdır. Değişen koşullara göre, belli yolların yapımı ile görevli kuruluş da değişmektedir. Nitekim il özel idarelerinin görevi olduğu halde, il yolları Karayollarına devredilmiştir. Herdeki ihtiyaç ve zorunluluklara göre de bazı köy yollarının yapımı yine bu idareye devredilebilir. O zaman, bir kısım köy yollarına ait işlerin Karayolları, diğerlerine ait işlerin de YSE Genel Müdürlüğünce yürütülmesi gibi ikili bir sisteme gitmemek üzere merkezdeki işler Karayollarına bırakılmalıdır.

2 — 5539 sayılı Karayolları Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun, fonksiyonel örgütlenme ilkesine uygun olarak yol konusunda bu kuruluşun yetkili tek birim haline getirilmesini öngörmüştür. Kuruluş, değişen ve gelişen yol tekniğini yakından izlemektedir. Bunları köy yollarına da kolayca uygulayabilecektir.

3 — Devlet, il ve köy yolları, bir bütün olarak vücuttaki kan damarlarına benzetilmektedir. Herhangi bir yerdeki tıkanıklığın sistemin bütününe etkisi dikkate alınarak, aynı kıstas ve ölçülere göre planlama gereği ve zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Devlet ve il yolları Karayollarınca planlandığına göre köy yollarını da aynı kuruluşa bırakmak kaçınılmaz hale gelmektedir. Uygulamada bu koordinasyonun sağlanamadığı İç - Düzen araştırmaları sırasında belirgin örnekleriyle saptanmıştır. Örneğin, bir il'de Karayollarınca yapılması gereken bir il yoluna bağlanacak köy yolu programa alınmasına rağmen, Karayollarınca il yolu yapılmadığından köy yolu yapılamamış ve programdan çıkarılmıştır. Aynı ilde iki ayrı yol boyunda aynı durum doğmuştur.

Bu koordinasyonsuzluğun doğal bir sonucudur.

4 — Yol, diğer mühendislik hizmetlerinden ayrı, özel uzmanlık isteyen bir konudur. Karayolları örgütü, personeli ve yılların deneyi ile, bugün için bu konuda en yetkili bir kuruluş haline gelmiştir.

Bunun yanında yeniden bir kuruluşa gitmektense, mevcudun kuvvetlendirilmesi ile güçleri birleştirmek bir takım israfları ve koordinasyon sorunlarını önleyecektir.

5 — Karayolları, yurt çapında geniş bir taşra kuruluşuna sahiptir. Mevcut durumun biraz pekiştirilmesi ile köy yolları konusunda verilecek görevleri Devlet ve il yolları ile koordine bir biçimde yürütebilecektir. Bu amaçla kuruluş kanununda yapılacak değişikliklerle, kurulması düşünülen Köy Yolları Müdürlükleri de çalışmaya girince hizmetin bugünkünden daha etkili bir biçimde kontrol ve denetimi sağlanabilecektir.

Ana hatları ile belirtilen bu faktör dikkate alınarak köy yolu konusunda merkezî idarece yapılması gerekli bütün iş ve işlemleri Karayolları Genel Müdürlüğünün yetki ve sorumluluğuna bırakmanın uygun olacağı kanısına varılmıştır.

Köy İçme Suları Yapımında

Köy yolları yapımında merkezî idareye verilen görevlerin Karayolları Genel Müdürlüğünde görülmesini gerekli kılan ve yukarda özet halinde belirtilen nedenler, hizmetin niteliği ve uygulamadaki benzerlik nedeniyle aynen içme suları içinde düşünülebilir. Bu bakımdan tekrar edilmesinde yarar görülmemiştir.

Bu konuda, büyük şehirlere içmesuyu getirme görevini DSİ'ye veren 3.7.1968 tarihli 1053 sayılı Kanun da dikkate alınır, mevcut durum şöyle görünmektedir :

Köy (Nüfusu 2000'den az olan yerler) içme suyu yapımında, köy, il özel idaresi ve YSE; askerî garnizonlar içme suyu yapımında DSİ, YSE; nüfusu 3000'den az belediyelerde, belediye ve YSE, nüfusu 3000 - 100.000 arasındaki belediyelerde belediye ve İller Bankası, nüfusu 100.000'den fazla belediyelerde, belediye ve DSİ idareleri görevli bulunmaktadır.

Mahallî idarelerde olduğu gibi merkezî idarede de YSE, İller Bankası ve DSİ olmak üzere üç ayrı kuruluş vardır. Bu durumun yarattığı, kaynak ve personel israfı ile koordinasyon konusundaki sorunların çözümlenmesi için merkezî idarece yapılacak hizmetlerin DSİ Genel Müdürlüğünün yetki ve sorumluluğuna bırakılması uygun görülmektedir.

Askerî garnizonların içmesuyu yapımı, köyler gibi mütalaa edilerek garnizonun bulunduğu il özel idaresine bırakılabileceği gibi 7478 sayılı Kanundaki esas korunarak bizzat DSİ'ce de yapılabilir.

İller Bankasının, esasında bir kredi ve finansman müessesesi olduğu düşünülerek bu idarenin teknik gücünün DSİ'nin gücü ile birleş-

tirilmesinin yararlı olup olmayacağı hususunda ayrıntılı bir araştırma yapılması gereği ortaya çıkmaktadır.»

b — Köy Yolları Yapımı ve Köye İçme Suyu Getirilmesinde Köy Katkısı

Köy yolu yapımı ve köye içme suyu getirilmesi konularındaki araştırma sonuçları yukarıda açıklanmıştır. Bu çalışmada köy yolları yapımının il özel idareleri ve Karayolları Genel Müdürlüğüne, köye içme suyu getirilmesinin ise il özel idareleri ve DSİ Genel Müdürlüğüne üstlenilmesinin uygun olacağı sonucuna varılmıştır. Ancak, hizmetten yararlanan köylerin olanakları ölçüsünde merkezi idareye yardımcı olması da gereklidir. Böylece hem her iki sorunun öncelikle çözümü ve hem de köylerin bu tesisleri koruması gibi iki yönlü yarar sağlanmış olacaktır. Bu iki konuda köylerin katkısı şunlar olabilir :

- 1) Köy yolu yapımında kamulaştırmayı üstlenmek, olanakları ölçüsünde akaryakıt sağlamak, gerektiğinde taş, çakıl ve kum sağlanmasında yardımcı olmak.
- 2) Köye içme suyu getirilmesinde su hendeğini imcece yoluyla açmak; taş, çakıl ve kum sağlamak, boru ve diğer malzemenin taşınmasına yardımcı olmak.

B — ELEKTRİK TESİSATI KURMAK GÖREVİ

Durum

Köylerin, sosyal ve ekonomik hayatında önemli bir unsur olan köylerin elektrikleştirilmesi işi raporun bu bölümünde ele alınarak incelenecektir.

442 sayılı Köy Kanununun 14 üncü maddesine 6250 sayılı Kanunla eklenen 32 inci fıkra ile «Köye elektrik tesisatı vücutte getirmek» görevi köylünün isteğine bağlı işler arasına alınmıştır.

Köy Kanununun bu hükmü dışında köye elektrik getirmek göreviyle yükümlü olan kuruluş kanunlarda açıklıkla belirtilmemiştir.

Buna rağmen çeşitli bakanlık ve kuruluşlar fiilen köye elektrik götürme görevini ifa etmişlerdir.

Ancak, 1312 sayılı Türkiye Elektrik Kurumu Kanunu mevzuatta-ki bu boşluğu doldurmuş ve 3 üncü maddesinin (e) fıkrası köylerin elektrikleştirilmesiyle Türkiye Elektrik Kurumunu (TEK) yükümlü kılmıştır.

Toplam nüfusun % 70'ini teşkil eden köylü nüfus 65.277 adet irili ufaklı yerleşim ünitesinde yaşamaktadır. Bu ünitelerin 35.877'si Köy Kanununun uygulandığı ve idarî yapı içinde köy olarak tanımlanan muhtarlı üniteler olup, 29.400'ü muhtarlı köylere bağlı çiftlik, mahal- le, mezra, oba diye adlandırılan yerleşme yerleridir.

1968 yılı başına göre 35.877 muhtarlı köyden 906'sı elektriğe ka- vuşturulabilmiştir ve yapılan incelemelere göre, 29.848 muhtarlı köye elektrik götürülmesi için 5 milyar 449 milyon TL. çık (1968 yılı rayiç- lerine göre) yatırıma ihtiyaç vardır. (6)

1.3.1968 tarihi itibarıyla elektrikli köy sayısının illere dağılımı şöyledir :

Köylerinde elektrik bulunmayan il sayısı	: 16
1 — 10 köyünde elektrik bulunan il sayısı	: 29
11 — 20 köyünde elektrik bulunan il sayısı	: 9
21 — 30 köyünde elektrik bulunan il sayısı	: 4
31 — 40 köyünde elektrik bulunan il sayısı	: 5
41 den çok sayıda köyünde elektrik bulunan il sayısı	: 4

Araştırma yapılan illerden İzmir'de 38 köyde, Erzurum'da 4 köy- de, Konya'da 33 köyde elektrik bulunduğu ve bunlardan hiç birisinin köylü tarafından yapılmadığı saptanmıştır.

Köy elektrifikasyonu, ya Köy İşleri Bakanlığının taşra kuruluşu olan YSE il ve bölge müdürlükleri eliyle ya da Etibank, bazende be- lediyeler tarafından yürütülmektedir.

(6) Elektrikli köy sayısı halen 4000'e ulaşmıştır.

Köy Yol - Su - Elektrik Hizmetleri İçin Uzun Vadeli Plan (15 yıl), Köy İş- leri Bakanlığı, YSE Gn. Md. yayını, Ank. 1968

Köy elektriği yapımında şu yol izlenmektedir : Önce YSE bölge ya da il müdürlüklerince köylerin ilk etütleri yapılarak düzenlenen etüt çizelgeleri Köy İşleri Bakanlığına gönderilmekte ve projeler Bakanlıkça hazırlanmaktadır. Yapım işi de Etibank tarafından ele alınmakta ve şu yönetime uyulmaktadır :

Elektriği yapılacak köyle Etibank arasında bir ön protokol yapılmakta ve bu protokolde, ilk keşif bedelinin 1/3'ünün para olarak Etibank hesabına yatırılması, inşaata bundan sonra başlanması öngörülmektedir.

Belediyeler tarafından yapılmakta olanlar ise, keşifler Etibankça yapıldıktan sonra belediye meclisinden karar alınmakta ve bu karara dayanılarak valilik ve belediye arasında protokol düzenlenmektedir. Erzurum ilinde bu protokolün en belirgin özelliği, proje tutarının 2/3'ünün YSE Müdürlüğü tarafından verilmesi, köylüler tarafından karşılanması gereken 1/3 köylü hissesinin de cereyan bedelinden geri alınmak üzere ilk yapımda belediye tarafından karşılanmakta olmasıdır. Ayrıca, bu ilde İller Bankası kârından köy kalkınma hissesi olarak dağıtılan paralarla da 3 köye elektrik getirilmiş bulunmaktadır.

Konya ilinde, köy elektriğinin belediye tarafından yapılması halinde köylüden keşif tutarının 1/3'ü istenmekte, kalan 2/3 de 20 yıl vadeyle cereyan bedeline yapılacak zamla tahsil olunmaktadır.

Hatay ilinin Altınözü ilçesinde daha farklı bir uygulama ile karşılaşmaktayız. Şöyle ki;

Altınözü ilçesi 1963 yılında Devlet Planlama Teşkilâtı tarafından toplum kalkınması çalışmaları bakımından pilot ilçe seçilmiştir. Bu ilçe ve köylerine götürülecek hizmetlerde halka ihtiyaç hissettirilmeye çalışılmakta, yapılan çeşitli eğitim faaliyetleriyle istemin halktan gelmesi yolu benimsenmektedir. Yapılan bu çalışmalar sonucunda bazı köylerde elektrik köylü tarafından yararı kabul edilen ve istenen hizmetler arasında yer almaya başlamıştır. Köylü - Devlet ve il özel idarelerinin işbirliğiyle bazı köylerin elektrik projeleri yapılmış ve bir köye de elektrik getirilmiştir.

Köylerin elektriğe kavuşturulması işi Köy Kanunuyla köy idarelerine verilmişse de, köyün malî olanaklarının çok sınırlı oluşu, köy idarelerinde bu hizmeti yapacak ve yürütecek personelin bulunmaması ve işin niteliği itibarıyla pahalı ve teknik bir konu olması nedenleriyle

bu görevin köy idareleri tarafından yapılamıyacağı açıktır. Bu nedenlerle hizmet tamamen mahallî bir nitelikle olmasına rağmen, devreye merkezî idare ve il özel idarelerinin girmeleri zorunlu bir hal almıştır. Aksi takdirde köylerin daha uzun yıllar elektrikten yoksun olarak yaşamaları kaçınılmaz bir sonuç olacaktı.

Uygulamada, köylerin elektriğe kavuşturulması işi bazı köylerde Devlet, il özel idaresi ve köylü üçlüsünün işbirliğiyle gerçekleşme safhasına girmiştir. (7) İşbirliğinin oranı ve yapılan işler hakkında bir fikir vermesi bakımından, 1960 - 1967 yılları arasında yapılan köy elektrikleri ve bu hizmet için Devlet, il özel idareleri ve köylü katkısı olarak harcanan paralar ve bunların oranı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir :

Yıllar	Devlet		İl Özel İdareler		Köylü		Toplam Yatırım
	Miktarı (TL.)	Oranı (%)	Miktarı (TL.)	Oranı (%)	Miktarı (TL.)	Oranı (%)	Miktarı (TL.)
1960	300.000	72.8			112.000	27.2	412.000
1961	300.000	31.2			661.000	68.8	961.000
1962	400.000	59.5			272.000	40.5	672.000
1963	400.000	45.1			387.000	54.9	887.000
1964	10.500.000	73.8			3.721.000	26.2	14.221.000
1965	17.500.000	87.5			2.487.000	12.5	19.987.000
1966	20.000.000	67.5			9.641.000	32.5	29.641.000
1967	20.500.000	53.0	9.180.000	23.7	8.974.000	23.3	38.654.000
Toplam	69.900.000	66.3	9.180.000	8.7	26.355.000	25	105.435.000

Tablonun incelenmesinden de anlaşılabacağı üzere, köy elektrifikasyonu konusunda merkezî idarece verilen ödenek yıllar itibariyle farklılık göstermekte, giderin % 66,3'ü (8 yıl ortalaması) merkezî idarece karşılanmaktadır. İl özel idareleri 1967 yılına kadar ödenek ayırmamış, 1967 yılında ayırmış olduğu ödenek o yıl köy elektriğine ayrılan kaynağın % 23.7'si olmuştur. Köylerin katkısı yıllar itibariyle daha farklı olmakta, % 12,5 ile % 68.8 arasında değişiklik göstermektedir. Her ne

(7) Köy Elektrifikasyonu Program Çalışmaları Esasları Hakkında Talimatname.

kadar Talimatnamede keşif bedelinin 1/3'ü köylü katkısı olarak tesbit edilmişse de sözü edilen tablonun incelenmesinden de anlaşılacağı gibi, bazı yıllar 1/3 oranının çok üstüne (% 68.8) çıkmış olmasına rağmen 8 yıllık ortalama % 25'te kalmıştır.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Sorun ve Çözüm Yolu : 1

Köye elektrik götürme konusunda gerek hukukî ve gerekse fiilî alanlarda görev karışımı vardır.

442 sayılı Kanunun 14 üncü maddesine 6250 sayılı Kanunla eklenen 32 inci fıkra ile köyde elektrik tesisatı vücuda getirme görevinin köy idarelerine verilmiş bulunmasına rağmen, 1312 sayılı Türkiye Elektrik Kurumu Kanununun 3 üncü maddesinin (e) fıkrası aynı görevle Türkiye Elektrik Kurumunu da yükümlü kılmıştır.

Türkiye Elektrik Kurumu Kanununun yürürlüğe girmesinden önce herhangi bir merkezî idare kuruluşunu köye elektrik götürmekle yükümlü tutan açık bir hukukî metin mevcut olmadığı halde, Köy İşleri Bakanlığı ve Etibank'ın köy elektrifikasyonu ile ilgili çalışmaları yürüttükleri, bu kuruluşların yanı sıra İller Bankası, DSİ ve belediyelerin de bu konuda hizmet yaptıkları saptanmıştır. Tabii ki bu durum fiilî alanda bir görev karışımına yol açmaktadır.

Köye elektrik götürme görevinin yapılmasında çeşitli kuruluşların ayrı ayrı, çok defa birbirinden habersiz hareket etmesi hizmeti olumsuz yönden etkilemekte, aralarında bir koordinasyon ve işbirliği de bulunmadığından, çok defa kaynak ve personel israfına yol açılmaktadır.

Türkiye Elektrik Kurumu Kanunuyla, bazı istisnalar dışında, tekeşi altında olmak üzere yurdun ihtiyacı bulunan elektriğin üretim, iletim, dağıtım ve ticaretini yapmak amacıyla Türkiye Elektrik Kurumu kurulduğuna göre fiilî alanda bu görev karışımı kendiliğinden son bulacaktır. Ancak, Türkiye Elektrik Kurumu Kanunu Köy Kanununun 14 ncü maddesinin 32 inci fıkrasını yürürlükten kaldırmamış olduğundan gerek TEK ve gerekse köy idareleri, köye elektrik getirme konu-

sunda görevli olacaklar ve böylelikle hukukî alandaki görev karışımı da devam edip gidecektir. Bu durum ise hizmeti olumsuz yönden etkileyecek ve belki bir zaman sonra malî olanakları yeterli olan köylerin fiilî alanda göreve sahip çıkmaları ihtimalini ortaya çıkaracaktır.

442 sayılı Kanun her ne kadar köye elektrik getirme hizmetini köy idaresinin görevleri arasında mütalaa etmişse de, hizmetin pahalı ve tamamen teknik olması, köyün malî olanaklarının çok üstünde bir gideri gerektirmesi ve tesis ve yürütülmesinin özel personel çalıştırılmasına zorunlu kılması karşısında görevin köy idarelerince yapılmasını düşünmek mümkün değildir. Köy idarelerini yapamayacakları bir görevle yükümlü tutarak hukukî alanda bir kargaşalığa sebebiyet vermektense görevin köy idarelerinden alınması ve bu işte TEK'in görevlendirilmesi daha isabetli bir yol olacaktır.

Sorun ve Çözüm Yolu : 2

Köye elektrik getirme görevi, araştırmadaki tesbitlere göre, hiçbir köyde yapılmamıştır.

Durum bölümünde de belirttiğimiz üzere sadece köyün bütçe olanakları veya köy halkının yardımıyla yapılmış bir elektrik tesisatı mevcut değildir. Kanımızca yapılması da olanaksızdır. Çünkü :

- 1) Elektrik getirme görevi teknik bir konudur.
- 2) Köy idareleri bu görevi ifa edebilecek malî kaynaktan yoksundur. Ortalama köy bütçeleri 4-5 bin lira civarında bulunduğuna, bunun da ancak bir kısmı elektrik hizmetleri için ayrılabilceğine göre sembolik sayılabilecek bu parayla malî portesi 100 binlerin üstünde olan bu hizmetin yürütülmesi düşünülemez.
- 3) Köy idarelerinin bu görevi ifa edebilecek örgüt ve personeli mevcut değildir.

Bu durumda köy idarelerini yapamayacakları bir görevle yükümlü tutmak elbetteki tutarlı bir yol değildir. Nitekim, Türkiye Elektrik Kurumu Kanunuyla bu görev TEK'na verilmiş bulunmaktadır. Ancak, iş köye elektrik götürmekle bitmemekte, bu anda ikinci bir sorun daha karşımıza çıkmaktadır. O da köy elektriğinin işletmesinin (bakım ve onarım dahil) nasıl yürütüleceğidir.

Türkiye Elektrik Kurumu Kanununun 8 inci maddesinde, köy elektrik tesislerinin esas itibariyle köy idaresi tarafından işletilmesi öngörülmüştür.

Uygulamada herhangi bir kuruluş tarafından yapılan köy elektriği bir tutanakla muhtar ve ihtiyar meclisine teslim edilmekte ve bundan sonraki her türlü sorumluluk köy idarelerine bırakılmaktadır. Artık, köy idareleri bu tesisi işletecek tesisin bakımını yapacak ve lüzumlu onarımı sağlayacaktır. Ancak, hangi örgütle bunu yapacağı, hangi olanak ve kaynağı ile bakımı ve onarımı gerçekleştireceği düşünülmemiştir; bakım ve onarımın zamanında ve iyi biçimde yapılmamasının olumsuz etkileri hiç hesaba katılmamıştır.

Köylerin elektrik tesislerini işletme güçlükleri, bakım ve onarım yetersizlikleri birçok aksaklıklara yol açmakta senenin uzun bir zamanında köy elektrikleri normal bir çalışma gösterememektedir.

Bu durumun, henüz yeni yeni elektrik kullanma alışkanlığını kazanmakta ve medeniyetin bu nimetinden yararlanabilme bahtıyarlığına kavuşmakta bulunan köylerimizde, halkın katkısı ve hizmeti benimsemesi yönünden olumsuz etkileri olmaktadır. Ayrıca, köy elektrik tesislerinin bakım ve onarımlarının yapılmayışı bağlı bulunduğu enterkonnekte sistemde büyük arızalar meydana gelmesine de yol açmaktadır.

Nitekim, köy şebekelerinin bakım ve kontrolünün yapılmadığı ve bu durumun olumsuz etkileri bulunduğu, 1969 yılı Programında şöyle dile getirilmiştir :

«Köy şebekelerini yüksek gerilimli nakil hatlarına irtibatlıyan branşmanların kalitesiz olması, gerekli emniyet düzenine sahip bulunmaması, bakım ve kontrollerin yapılmaması, çevrelerindeki diğer tüketicileri de etkileyen çeşitli arızalara sebep olmaktadır.»

Hal böyle olduğuna göre görevi bugünkü durumuyla köylere bırakmak hizmetin yapılmasında aksaklık olacağını önceden kabullenmek demek olacaktır ki, bunu hizmet anlayışıyla bağdaştırmak mümkün değildir.

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse, köylere elektrik getirme görevi Türkiye Elektrik Kurumunca yapılmalıdır. İşletme, köy idarelerine bırakılmalı fakat, il özel idarelerine denetim yetkisiyle teknik ve malî yönden yardım ve ücreti karşılığı bakım ve onarım görevi veril-

melidir. Bakım ve onarım hizmetleri için, il özel idarelerinin de katılacağı birlikler kurulması da düşünülebilir.

Sorun ve Çözüm Yolu : 3

Köye fiilen elektrik götürmekte bulunan kamu kuruluşları arasında koordinasyon ve işbirliği gerçekleştirilememiştir.

Köy elektriği yapım işi yurdumuzda yeni yeni uygulama alanı bulan bir konudur. Genellikle elektrik enerjisi, üretiminden tüketime kadar olan evrede çeşitli kuruluşlar tarafından ele alınmıştır. Elektrik enerjisi üretecek havzada yapılacak çalışmalar, yapılan veya yapılmış olan santraldan yararlanacak yerleşim yerleri, bunların etüt ve projelerinin yapılması, programa alınma işlemlerinin tamamlanması, sonunda işe fiilen başlama çok çeşitli kuruluşlar tarafından yapılagelmıştır. Etibank, Elektrik İşleri Etüt İdaresi, İller Bankası, hatta bir takım belediyeler birbirinden habersiz olarak kendilerine göre bir enerji politikası uygulamışlardır. İşin herhangi bir aşamasında aralarında ortak bir çalışma olmadığı gibi, bu kuruluşlar arasında koordinasyon ve işbirliğini sağlayıcı çalışmalar da çok defa yapılmamıştır. Etibank'ın, DSİ'nin veya diğer bir kuruluşun aynı havzada birbirlerinden habersiz, aynı veya ayrı bir amacı gerçekleştirmek için çalıştığı görülmüştür.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının kurulmasıyla kısmen bu koordinasyonsuzluğun önlendiği, düzensiz ve dağınık çalışmaların derlenip toparlandığı ifade edilebilirse de, amaca tam olarak varıldığı söylenemez.

Konumuza ilişkin olarak tesbit ettiğimiz bulgular 1964 yılı Programında da şöyle dile getirilmektedir :

«Elektrik sektöründe işlerin yürütülmesinde dağınıklık en çok etüt, planlama ve projelendirme safhasında görülmektedir. DSİ Genel Müdürlüğü ve EİE İdaresi su kaynaklarından faydalanılacak elektrik üretim planlaması konusunda hatta aynı havzada ayrı ayrı çalışmaktadır.

Bu emek ve kaynak israf edici durumu önlemek için TEK, kurulluncaya kadar her iki kuruluş daha sıkı işbirliği yapacak, DSİ enerji dışındaki safhalarla ilgilenirken, EİE İdaresi de, o amenejmanın ener-

ji üretim imkânları ve pazarlarını inceleyecek ve sonuç amenejman raporu bu iki idare tarafından birlikte yayınlanacaktır.»

1964 yılı Programında, konu bütün ayrıntılarıyla ele alındığı ve mevcut kuruluşların çalışmalarının koordine bir şekilde yürütülmesi öngörüldüğü halde, istenilen koordinasyon ve işbirliği bir türlü sağlanamamıştır. Nitekim, 1965 ve 1969 yılları programlarında da aynı konuya değinilmek lüzumu duyulmuştur.

Bu koordinasyon noksanlığı ve işbirliğinin yokluğu genel olarak:

1) Kaynak israfına neden olmaktadır. (Kaynak deyimi içinde para, malzeme, işgücü yer almaktadır.)

2) Hizmette gecikmelere yol açmaktadır. Esasen sınırlı olan bütçe olanaklarına birde koordinasyonsuzluk eklenince, Planda öngörülen hızla köylerimizin elektriğe kavuşturulması mümkün olmamakta, işlerin sürüncemede kalması köylü katkısını olumsuz yönde etkilemektedir.

1964 yılı programında da değinilen Türkiye Elektrik Kurumunun 1970 yılında gerçekleşmesiyle yurdun ihtiyacı bulunan elektriğin üretim, iletim, dağıtım ve tcareti tek elde toplandığı için bundan böyle kuruluşlar arasında bir koordinasyon ve işbirliğine lüzum kalmadığı ifade edilebilirse de, uygulamanın neler getireceği henüz bilinemediğinden şimdiden bir görüş ileri sürmek mümkün değildir.

Bununla birlikte, köy elektrifikasyonu konusunda başka kamu kuruluşları devreye sokulacak olursa, bunların arasında mutlak surette işbirliğini sağlayacak tedbirlerin önceden planlanması gerekecektir.

Sorun ve Çözüm Yolu : 4

Elektrik yapımının illere dağılışıda dengesizlikler mevcuttur.

Daha öncede belirtildiği gibi, bazı illerin 41 köyünde elektrik bulunmasına rağmen, 16 ilimizin hiç köyünde elektrik mevcut değildir. Bu da hizmetin iller itibariyle dağılımındaki dengesizliğin en belirgin örneğidir.

Bu dengesizliğin başlıca nedeni köylü katkısının sağlanmak istenmesidir. Malî olanakları yeterli olmayan illerin köyleri öngörülen katkıyı veremedikleri için, elektrifikasyon konusunda öncelik alamamak-

ta; dolayısıyla hizmet kendiliğinden ekonomik koşulları yeterli olan illere kaymaktadır.

Bu uygulama yıllardan beri ilkel şartlarla aydınlanan, hatta karanlıkta yaşayan köylü vatandaşlarımızı, daha nice yıllar medeniyetin bu nimetinden yoksun bırakacaktır.

Vatandaşlara olanaklarına göre hizmet dağıtmak Anayasamızın sosyal devlet anlayışıyla bağdaşmayacağı gibi, tabiatın kısırlığı nedeniyle dar gelirliliğe mahkûm olan köylülerimizi ikinci kez cezalandırmak olacaktır.

Bunun için de köy elektrifikasyonu programları yapılırken iller arasında denge sağlanmalı, illerin köy ve nüfus sayıları hizmetin dağıtılışında bir kriter olarak alınmalı, köy katkısı konusuna esneklik verilmelidir.

Sorun ve Çözüm Yolu : 5

Mevzuatta, köy ve şehir elektriği yapımında, köylü aleyhine açık bir farklılık mevcuttur. Elektrik yapımında şehir halkı için her hangi bir yükümlülük söz konusu olmamasına karşılık, köylülerden tesis bedelinin 1/3, 1/4'ü gibi bir para peşin olarak istenmektedir. Bilindiği gibi, şehir elektrikleri İller Bankası tarafından yapılmakta veya yaptırılmaktadır. Hatta, bazı belediyeler yapım veya iletim işini, yine İller Bankası fonundan aldıkları yardım ödenegi ve krediyle bizzat yapmakta veya yükleniciye vermektedirler. Bazı belediyelerin elektrikleri kamu kuruluşları (Etibank) tarafından yapılarak kendilerine teslim edilmekte, yapım esnasında ya da yapım öncesinde belediye idaresinden veya belde halkından herhangi bir fedakârlık istenmemektedir. Yapılan tesisin finansmanı ya İller Bankası kredisiyle veya fondan hibe suretiyle yapılan yardımlarla karşılanmaktadır. Borçlanmalar düşük faizle verilmekte ve belediyelerin Bankaca dağıtılan kanunî paylarından, uzun vadede tahsil olunmaktadır. Belediye idareleri de amortisman bedelini tarife hesaplarına dahil ederek aboneye intikal ettirmektedir. Yani, gerek belediye idaresi ve gerekse belde sakinleri yönünden peşin bir ödeme söz konusu olmamaktadır.

Oysaki, köy elektrifikasyonunda köy idarelerinin belli bir meblağı önceden yatırması öngörülmektedir. Köy idareleri de, bütçeleri yeterli olmadığından bu paraları köylüden istemek zorunluluğunda kalmakta-

dırlar. Demek oluyor ki köye elektrik getirilmesi söz konusu olunca köylünün önceden bir fedakârlığa katlanması gerekmektedir.

Köylüden bu katkı 1312 sayılı Türkiye Elektrik Kurumu Kanununun 4 üncü maddesinin (a) fıkrasına göre istenilmektedir.

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse, köy - şehir ayrımı adaletsizlik yaratmakta ve köylülere bazı yükler yüklenmektedir.

Beldeler ve köyler, elektrik hizmetinin götürülmesi bakımından, aynı sisteme tabi tutulmalı ve köy halkından hizmetten yararlanabilmesi için peşin bir katkı istenmemelidir.

Ancak, yurdumuzda elektrik hizmetine muhtaç köy sayısı çok fazla olduğundan ve mevcut kaynaklarla bu ihtiyacın karşılanması büyük bir zamanı gerektirdiğinden, hizmete kavuşma bakımından bir öncelik saptanmasında da zorunluluk bulunduğu açıktır. Örneğin, saptanmasında gayrı âdil olduğu anlatılan katkı kıstası yerine nüfus sayısı, yerleşim düzeni, ekonomik potansiyel gibi belirli bazı kıstasları belirtmek ve uygulamak yerinde olur.

Öneriler

1) Köye elektrik getirme görevi, köylerden alınmalıdır. Bu görev, hizmetten yurt yüzeyinde sorumlu olan TEK'e verilmelidir.

Bazı özel durumlarda, köy elektrifikasyonuna diğer kamu kuruluşlarının girişimi söz konusu olduğunda, TEK'le koordinasyon önceden planlanmalıdır.

2) Köy elektriğinin yönetim ve işletmesi köy idarelerine bırakılmalı; işletme ve yönetimi denetlemekten, bakım ve onarımdan il özel idareleri sorumlu olmalıdır.

Bakım ve onarım giderlerine, köy idareleri katılmalıdır.

3) Elektrikli köy sayısındaki iller arası dengesizliği giderici tedbirler alınmalı ve köy sayısı ve köylü nüfusu, iller arasında ölçü olarak alınmalıdır.

4) Elektrik yapımında köy katkısı öncelik nedeni olmamalıdır. Önceliği, nüfus, yerleşim düzeni ve ekonomik potansiyel gibi unsurlar tayin etmelidir.

5) Elektrik yapımı için, köylüden peşin katkı istenmemeli, yapılan giderler tarife bedeline yapılacak zamla belli süre içinde geri alınmalıdır.

C — KÖY CAMİİ VEYA MESCİDİ YAPMAK GÖREVİ

Durum

442 sayılı Kanunun 13/14 maddesine göre «Köyde bir mescit yapmak» köyün mecburî görevleri arasındadır.

Mescit yapma görevi köy idarelerine verilmesine rağmen, köy bütçelerinin yetersiz olması nedeniyle görev mahallî derneklerce yürütülmektedir. Ancak, bu derneklerin de malî gücü yeterli olmadığından Devlet yardımlarına dönülmektedir.

Bu yardımlar;

- 1) Vakıflar Genel Müdürlüğünden; (derneklere)
 - (a) Doğrudan merkezden,
 - (b) İller eliyle,
 - 2) Orman Bakanlığından; (Köy tüzelkişiliğine kereste yardımı)
 - 3) Diyanet İşleri Başkanlığından;
- Yapılmaktadır.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Cami veya mescit yapma görevi, köy idareleri tarafından yerine getirilmemektedir. Gerçekten, bu güne kadar yapılan köy camilerinin hemen tamamı dernekler ya da şahıslarca yaptırılmıştır.

O halde, bu görev olanaksızlıklar içinde bulunan köy idarelerinden alınmalı ve 442 sayılı Kanunun 13/14 maddesi yürürlükten kaldırılmalıdır.

Öneriler :

- 1) Cami yaptırma derneklerine merkezî idare ve il özel idaresince yapılacak yardımlar bir yönetmelikle belli esaslara bağlanmalı ve bu yardımların kullanılışı etken bir biçimde denetlenmelidir.

2) Daha az sayıda projeye yardım yapılarak, yardımın miktarı ve bu suretle etkenliği artırılmamalıdır.

3) İhtiyaca yeterli bir cami varsa başka yardım yapılmamalıdır.

4) Orman Bakanlığı yardımları yalnız orman içi veya 10 km. uzağındaki köylere yapılmalı ve kereste yardımlarını belli esaslara bağlayan bir yönetmelik çıkarılmalıdır.

5) Diyanet işleri camiler için tip projeler yaptırıp ilgili müftülük ve derneklere vermelidir.

Ç — KÖY ODASI VE KONUK ODASI YAPMAK GÖREVİ

Durum

1) 442 sayılı Kanunun 13/12 maddesiyle «Köy meydanının bir tarafında ihtiyar meclisinin toplanıp köyün işlerini görüşmeleri için bir köy odası yapmak»,

2) 13/13 maddesiyle «Köy, yol üzerinde uğrak ve konak ise köy odası yanında ocaklı ve ahırlı bir konuk odası yapmak»,

Görevleri mecburî görev olarak köy idarelerine verilmiştir.

Araştırma yapılan 21 köyden ancak 9'unda köy odası vardır. Konuk odası bulunan köy sayısı ise 6'dır. Köylerin kendi olanaklarıyla köy odası ve köy konağı yapmaları imkânsızdır. Onun için bu görev çeşitli yardımlarla yürütülmektedir.

Bu yardımlar şu kaynaklardan gelmektedir :

- 1) Bağışlar.
- 2) İller Bankası kârından yapılan tahsisler.
- 3) Kardeş köy uygulaması.
- 4) Köy İşleri Bakanlığının yardımları.
- 5) İl özel idarelerinin yardımları.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Köy idarelerinin olanakları köy odası ve konuk odası yapımına el vermemektedir. Bu konuda yapılan yardımların dağınıklığı, yardım ya-

pan kuruluşlar arasındaki koordinasyonsuzluk, bir çok hallerde yapılan yardımın yapılacak işin proje tutarının çok altında bulunuşu, yapılan yardımın iyi kullanılmaması ve denetlenmemesi ortaya çıkan en önemli sorunlar olarak görünmektedir.

Yapılan yardımların birleştirilmesi, miktarının çoğaltılması, iyi kullanılmasını sağlayacak tedbirlerin getirilmesi ve denetimin etkenliğinin sağlanması gereklidir.

Öneriler

1) İller Bankası kârından yapılan yardımlarla Köy İşleri Bakanlığı teşvik fonu birleştirilerek kurulacak fonun dağıtımı, İçişleri, İmar ve İskân ve Köy İşleri Bakanlıklarınca ortaklaşa yürütülmelidir.

2) Gerek merkezî idare ve gerekse il özel idarelerince yapılacak yardımlar belli esaslara bağlanmalı ve yardımların ilçe içindeki dağıtım ve kullanılmasında kaymakamlar yetkili ve sorumlu olmalıdır.

3) Yapılan yardımların kullanılışı etken bir biçimde denetlenmelidir.

D — İMAR PLANI VE KONUT YAPIMINA İLİŞKİN GÖREVLER

Durum

Esasen dağınık bir yerleşim düzeni gösteren köylerimizde her yıl yerleşim yeri sayısı hızla artmaktadır. Bunun başlıca nedenlerinden birisi, köylerin yerleşim alanlarının sınırlanmamış ve imar planlarının yapılmamış olmasıdır.

Herhangi bir yerleşim yerinin gelecekte alacağı biçim, imar planıyla saptanır. Köylerimiz için de imar planı fikrinin geliştirilip uygulanması, köylerin gelişmelerini disiplin altına alacaktır.

6185 sayılı İmar Kanunu belediye sınırları içinde uygulanır ve Köy Kanununda yer alan bir kaç madde dışında, kırsal alanlarda imar ve yapı işleri düzenlenememiştir.

442 sayılı Köy Kanununda yer alan hükümlere göre:

1) Köylerde, şehir ve kasabalarda olduğu gibi; sınırlandırılmış bir yerleşim alanı yoktur.

2) Mahalle, kom, mezra, oba gibi yerleşme birimleri hiç bir sınırlama olmaksızın oluşabilirler ve nüfusları 150'yi geçerse ayrı bir muhtarlık olmayı isteyebilirler.

3) Köyün orta yerinde bir alan yapmak (13/11), köyün bir başından öbür başına kadar çaprazlama yol yapmak (13/10) köylünün mecburî görevlerindendir.

Sorunlar Ve Çözüm Yolları

Sorun ve Çözüm Yolu : 1

Köylerimizin yerleşme alanı belli edilmediği, dağılıp küçülmelerini önleyici tedbirler yanında köylerin imarı konusunda da yeterli kanunî tedbirler alınmadığı için köyler devamlı küçük yerleşme birimleri halinde çoğalmakta ve dolayısıyla önemli yurt sorunlarının ortaya çıkmasına yol açılmaktadır.

Bu durum, ekonomik, sosyal, hukukî, idarî ve politik nedenlerden ileri gelmektedir.

Köylerin küçük yerleşme üniteleri halinde çoğalmasını önleyici ve belirli merkezlerde toplanmalarını teşvik edici tedbirler uzun vadeli planlara bağlanmalıdır.

Bu tedbirler aşağıda açıklanmıştır :

Plan yönünden :

1) Köylerin yerleşme alanı ulusal yerleşme politikası içinde yer almalıdır. Aynı zamanda, kırsal alanda devamlı yayılma cereyan ederken, nüfus yönünden de şehir ve kasabalara doğru bir akım olmaktadır. Bu akım kontrol altına alınmalı ve kırsal alanlardaki yayılma önlenmeli, buralarda merkezileşme (Centralisation) sağlanmalıdır.

2) İmar ve İskân Bakanlığınca hazırlanan şehirsal kademelenme ön etütlerinde, yerleşme birimlerinin düzene konulması hususunda ciddi öneriler ileri sürülmüşse de raporun, konuya şehirler açısından ağırlık vermesi ve köysel yerleşmeleri ikinci plana itmesi önemli bir noksanlık teşkil etmektedir.

Bu itibarla köylerimizin grup merkezlerinin bu ulusal planlama içinde daha ayrıntılı olarak yer alması gerekir. Planlamada görevin asıl sahibi İmar ve İskân Bakanlığı olmalı ve İçişleri, Köy İşleri Bakanlıkları

rı ve Devlet Planlama Teşkilâtının katılmasıyla köy yerleşme merkezlerinin belirleyecek bir araştırmaya girilmelidir.

Köye götürülecek yatırımlar yönünden :

Dağınık bir özellik gösteren köy yerleşim düzenini kontrol altına alabilmek için Devletin elindeki en kuvvetli araçlardan bir köylere götürülecek kamu hizmetlerinin, gelişme potansiyeline sahip merkezî nitelikteki köylerde yoğunlaştırılmasıdır.

1970 yılı programından öngörülen bu tedbirlerle, tarım kooperatifleri, sağlık ocakları, ana çocuk sağlığı merkezleri, ortaokul ve meslekî okullar, sabit kurslar, PTT şubeleri, küçük tarımsal ürünleri işleyen atelyeler bu nitelikteki köylerde toplanırlarsa buralar yeni iş alanları açılan bir kasaba niteliğini alacak ve kırsal alandaki nüfusun toplanmasına olanak hazırlayarak, üretim ilişkileri tarıma dayalı bir toplumdaki, sanayi toplumuna geçiş süreci daha çok hızlanacaktır. Bu konunun en önemli yönü, yatırımların götürüleceği yer seçilirken, köylerden gelecek baskılara boyun eğmemeğe dikkat edilmesi ve politik tavizlerden kaçınılmasıdır.

Ekonomik tedbirler yönünden :

1) Sanayileşmeyi teşvik edici tedbirler daha etkin bir biçimde ele alınmalıdır.

2) Tarımın modernizasyonu için kooperatif işletmelerine dönüşüm teşvik edilmelidir.

Kanun yoluyla düzenleme yönünden :

6785 sayılı İmar Kanunu sadece belediyeler için geçerlidir. Bu Kanunun sistematigi içinde getirilen tedbirlerin köylerde uygulama olanağı yoktur. Köy yerleşme alanı ve köy imarına ilişkin tedbirleri yeni Köy Kanunu Tasarı Taslağında ayrı bir bölüm halinde yer almalıdır.

Bu tasarıda aşağıdaki tedbirlere yer verilmelidir.

1) Her köyün yerleşim alanı belirtilmeli ve ölçekli basit bir planı ya da yol istikamet planı yaptırılmalı, yerleşim alanı dışına konut yapımını önleyen zorlayıcı tedbirlere yer verilmelidir.

2) Yerleşim alanı saptanacak, imar planı ya da yol istikamet planı düzenlenecek köyler gelişme potansiyeli gözönünde tutularak sınıflandırılmalıdır.

Her köyün potansiyeli hesap edilirken;

- Köyün nüfusunun artış oranı,
- Ulaşım bağlantıları,
- Topoğrafyası,
- Haberleşme bağlantıları,
- Sosyal tesislerin sayısı,
- Sınai faaliyetlerin hacmi,
- Ticarî faaliyetlerin hacmi,
- Çevre ilişkileri,
- Turistik önemi,

Ayrı ayrı değerlendirilmelidir.

Bu değerlendirmeden sonra, yatırımların yoğunlaştırılacağı grup köy merkezlerinin imar planlarına öncelik verilmeli, bundan sonra sırasıyla turistik köyler ve nüfusu 1000'i geçen köyler ele alınmalıdır. Bu değerlendirmeye esas olacak kriterler merkezî idarece bir yönetmelikle saptanmalı, yerleşim alanlarını saptama, imar planı ya da yol istikamet planlarını düzenleme görevi il özel idarelerine bırakılmalıdır. (8)

3) Köy imarına ilişkin yol, kanalizasyon, içme suyu, park vb. hizmetlerde merkezî idare ve il özel idareleri malî ve teknik yardım yapmalıdır.

4) İmar planlarının uygulanmasında il özel idareleri köy idarelerine her çeşit teknik yardımcı yapmalıdır.

Sorun ve Çözüm Yolu : 2

Köy konutları genellikle fen ve sağlık kurallarına uygun olarak yapılmamaktadır. Yapım sırasında en basit kurallara uyulmaması, köylerin genel görünümünü ve sağlığını olumsuz olarak etkilemektedir.

(8) Bkz. İç - Düzen Genel Rapor Kitap : 3 İl Özel İdareleri

442 sayılı Kanunun köy konutlarının yapımıyla ilgili hükümleri bugünün ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte olmadığı gibi, uygulama ve cezalandırmanın köy idaresine bırakılması başarısızlığın bir başka nedeni olmuştur.

Köy konutlarının iyileştirilmesi, Anayasanın «Devlet, yoksul ve ya dar gelirli ailelerin sağlık şartlarına uygun konut ihtiyaçlarını karşılayıcı tedbirler alır.» hükmünü taşıyan 49/2 inci maddesine göre, bir Devlet görevidir. Gerek mevcut köy konutlarının iyileştirilmesi, gerekse yeniden yapılacak olanların koşullara uyumlarının sağlanması görevleri mahallî idarelerle merkezî hükümet arasında şu biçimde bölüş-türülmelidir :

1) Köy konutlarında bulunması gereken en az fen ve sağlık koşulları (bölgelerin iklim, ekonomik ve sosyal özellikleri de göz önünde tutularak) İmar ve İskân Bakanlığınca saptanmalıdır.

2) Yeniden yapılacak ya da onarılacak köy konutlarında yapı kontrolü görevi il özel idarelerine verilmelidir. (9)

3) Mevcut köy konutlarının, bölgeler arası dengesizliği de gide-recek biçimde, en az standartlara sahip hale getirilmesi görevi İmar ve İskân Bakanlığına ait olmalıdır. Bakanlıkça düzenlenecek program-ların uygulanması il özel idarelerine bırakılmalıdır.

Bakanlık, il özel idarelerine teknik ve malî yardım yapmalıdır.

4) Köy idareleri, yerleşim alanı dışında yapılan ya da imar sınırı içindeki izinsiz yapıları bildirmek göreviyle yükümlü olmalıdır.

Üzerinde önemle durulacak noktalardan birisi de imar planı uygulamasının köylüye en az külfet yükleyecek biçimde düzenlenmesidir. Projenin çiziminde köylü mutlaka para ödemekten kurtarılmalıdır. Bunun çaresi önceden hazırlanacak (bölgesel özelliklere de uygun) projeleri köylüye bedelsiz vermektir. Bunun yanı sıra; yapı izni bugün belediyelerde olduğu gibi, aylar süren işlemler zinciri haline getirilmeme-lidir. Köylüye sadece ilçeye gidip dilekçeyle baş vurma yükümlülüğü verilmeli, sonraki işlemler, köye gönderilecek teknisyenlerle köyde çö-züme kavuşturulmalıdır.

(9) Bkz. İç - Düzen Genel Rapor Kitap : 2 Belediyeler ve Kitap : 3 İl Özel İda-releri. Sözü edilen raporlarda, köylerin yanı sıra olanakları yetersiz belediye-lerin imar hizmetleri de il özel idarelerine bırakılmıştır.

Öneriler

1) Köylerin küçük yerleşim üniteleri halinde çoğalmalarını önleyici ve belirli merkezlerde toplanmalarını teşvik edici tedbirler, uzun vadeli planlara bağlanmalıdır.

2) Köylerde yeniden yapılacak konutlarda;

(a) Bölgesel özellikleri de göz önünde tutan en az fen ve sağlık standartlarını saptamak görevi İmar ve İskân Bakanlığına,

(b) Yapı izni ve denetimi görevi il özel idarelerine,

(c) Konut yaptırmak isteyenlere ücretsiz plan ve proje sağlamak görevi il özel idarelerine,

(ç) İzinsiz yapıları il özel idarelerine bildirmek görevi köy idarelerine,

Ait olmalıdır.

3) Mevcut konutların iyileştirilmesinde :

(a) Görevin yurt yüzeyinde sorumlusu İmar ve İskân Bakanlığı olmalıdır.

(b) Bu Bakanlıkça düzenlenecek programları uygulamakla il özel idareleri görevli olmalıdır.

(c) İl özel idarelerine teknik ve malî yardım yapmakla İmar ve İskân Bakanlığı sorumlu olmalıdır.

E — KÖYE AİT TAŞINMAZ MALLARIN TESCİLİ VE KORUNMASINA İLİŞKİN GÖREVLER

Durum

1) Köye ait taşınmaz malları tescil ettirmek. (2644 sayılı Tapu Kanunu, mad: 1. Görev muhtara verilmiştir)

2) Kapanmış yol ve yol fazlalarını köy adına tescil ettirmek. (Anılan Kanun, mad: 21. Görev muhtar ve ihtiyar meclisine verilmiştir)

3) İlmühaber alınması gereken tapu işlemleri için ilmühaber vermek. (Anılan Kanun, mad: 21, 22, 23. Görev muhtar ve ihtiyar meclisine verilmiştir).

4) Mezarlıkları köy adına tescil ettirmek. (Anılan Kanun, mad: 24. Görev muhtara verilmiştir)

5) Köye ait taşınmaz malları korumak. (5917 sayılı Kanun, mad: 1. Görev muhtara verilmiştir)

Araştırma sonuçlarına göre, köye ait taşınmaz mallara tecavüz vukuunda yetkili makamlardan tecavüzün menini istemek görevi dışındaki görevlerin çoğu kez muhtarlar tarafından yapılmadığı saptanmıştır.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Sorun ve Çözüm Yolu : 1

Tapu idareleri muhtarlarca verilen ilmühaberleri tapudaki işlemler için güvenli bir belge olarak kabul etmemekte, ilmühaberlerin doğruluğunu ilgili yerlerden araştırmak lüzumunu duymaktadırlar.

Aslında 5519 sayılı Kanuna göre, bir taşınmaz malın tescili yargı kararıyla mümkün olduğundan köy muhtarının ilmühaber vermesinin anlamı kalmamıştır.

Köy muhtarları tapu ilmühaberlerini imzalamaktan sık sık kaçınmakta, bu durum iş sahiplerini zor durumda bırakmaktadır. Tapu işlerinde ilmühaber, tevsik belgesi olarak çeşitli konularda aranmakla beraber, bunlardan en önemlisi Medenî Kanunun yürürlüğe girmesinden önceki ölümlerde veraset ilâmına mahal kalmadan köy ihtiyar meclislerince onanan tapu şahadetnamelerinin ihtiyaca cevap veren bir belge olarak kabul edilmesidir. Düzensiz bir şekilde hazırlanan ve arzuhalci veya müftü gibi sorumlu olmayan kişilerce yazılan bu belgeleri muhtar ve ihtiyar meclisi üyeleri onamaktan çekinmekte ve vatandaş işleri sürüncemede kalmaktadır.

Bu nedenlerle köy muhtar ve ihtiyar kurulu üyeleri tapudaki işlemlerden dolayı ilmühaber vermek külfetinden kurtarılmalıdır. 4 Ekim 1926 tarihinden sonraki ölümlerde nasıl veraset ilâmı ilgili adli yargıdan alınıyorsa, bu tarihten önceki ölümlerde de mahkemeye baş vurup veraset ilâmı alınmalıdır.

Ancak; tapu idareleri, tapudaki işlemler dolayısıyla maliye, özel idare, nüfus gibi Devlet dairelerinden gerekli soruşturmayı yaptıktan

sonra çaresiz kalırlarsa, muhtarların bilgisine baş vurmalarıdır. Bu takdirde muhtarın ilmühaberi imza etmemesi diye bir şey söz konusu olamaz. Bununla beraber, muhtar ve ihtiyar kurulu üyeleri iş sahiplerine zorluk çıkarırlarsa haklarında kanunî kavuşturma yapılmalıdır.

Sorun ve Çözüm Yolu : 2

Köye ait, taşınmaz malların tescili ve korunmasıyla ilgili görevlerin muhtarlar tarafından genellikle yerine getirilmemesi, köy tüzelkişiliğine ait bazı taşınmaz malların gasbedilmesine yol açmaktadır.

Köye ait taşınmaz malların korunması ve tapuya tesciliyle ilgili görevler köy muhtarında bırakılmalı ve ancak sıkı bir denetim kurularak görevini yapmayanlar hakkında cezaî kavuşturma yapılmalıdır.

Öneriler

1) Köye ait taşınmaz malları tapuya kaydettirmeyen, bunlara yapılan tecavüzleri ilgili ve yetkili yerlere bildirmeyen köy yöneticilerine etken cezaî müeyyide uygulanabilmelidir.

2) Tapu işlemlerinde ilmühaber zorunlu belge olmaktan çıkarılmalıdır.

Tapu idareleri, başka kuruluşlardan aldıkları bilgilerle doğrulamadıkları olaylarda köy idaresinin bilgisine baş vurmalarıdır.

F — DİĞER BAYINDIRLIK VE İMAR GÖREVLERİ

Durum

1) Her köyün bir başından öbür başına kadar çaprazlama iki yol yapmak. (Bu yollar köy meydanından geçecektir.) (442 sayılı Köy Kanunu mad: 13/10)

2) Köyden hükümet merkezine veya komşu köylere giden yolların kendi sınırı içindeki kısmını onarmak ve yollar üzerindeki küçük hendek ve derelerin üstlerine köprü yapmak ve yol üzerinden gelip gitmeye zorluk verecek şeyleri kırmak, kaldırmak. (Köy Kanunu, mad: 13/18)

3) Köyde su basması olursa birleşerek selin yolunu değiştirmek. (Köy Kanunu mad: 13/24)

4) Her köyün bir başından öbür başına kadar olan yolları taş kaldırımıyla döşemek. (Köy Kanunu mad: 14/3)

5) Pazar ve çarşı yerleri yapmak. (Köy Kanunu mad: 13/7)

Köyün mecburî görevlerindendir.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Bu bölümde belirtilen görevlerin bugüne kadar kısmen yerine getirildiği saptanmıştır.

Bu görevlerden Köy Kanununun 13/18 nci maddesinde belirtilen «köyden hükümet merkezine veya komşu köylere giden yolların kendi sınırı içindeki kısmını onarmak» görevi, köy yolu yapım görevinin içinde mütalaa edilebileceğinden ve köyün olanaklarıyla bunu başarmak güç olduğundan bu görev bütün köy yollarının yapımından, bakım ve onarımından sorumlu tutulması önerilen il özel idarelerine bırakılmalıdır.

1, 3, 4 ve 5 sırada kayıtlı olan görevler köy görevi olarak devam ettirilmelidir.

Öneriler

1) Köy yollarının yapım, bakım ve onarımı görevi köy idarelerinden alınmalıdır.

2) Köy içi yollarının yapılması, kaldırılınması, bakım ve onarımı,

Köyde pazar ve çarşı yerleri kurulması,

Köy sel afetine uğradığında, birleşerek gereken işleri yapmak görevi,

Köy idarelerine ait olmalıdır.

Bu bölümün A, B, C, Ç, D, E ve F bentlerinde incelenmiş olan bayındırlık ve imar görevlerinden hangilerinin merkezî idare kuruluşlarıca yapılacağı, bunlara köylerin yardım ve katkılarının neler olabileceği ve hangilerinin de köylerin bizzatıhi görevleri olduğu açıklanmıştır.

Burada yukarda belirtilenlerin dışında kalan hizmetlerden köy idarelerine verilmesi gerekli konular sıralanacaktır :

1 — Köyün, tarihî turistik, sanayi veya buna benzer olanakları ve özellikleri varsa imar planının, yoksa yol istikamet planının ve bunlarla birlikte kanalizasyon planlarının ilgili kuruluşlarca yapılmasını sağlamak, bu planların uygulanmasını, yürütülmesini denetleyecek, devamlılığını sağlayacak yetkili kuruluşlarla işbirliği kurmak, onlara yardımcı olmak. ⁽¹⁰⁾

2 — Merkezî idare kuruluşunca gönderilen tip yönetmeliğe göre ihtiyaca yeterli bir imar yönetmeliği hazırlamak veya hazırlatmak.

3 — Köy için imar programı düzenleyerek vali ve kaymakam tarafından onanmasını sağladıktan sonra uygulamak.

4 — Sokakları ana yollara bağlamak, dar sokakları genişletmek, gerektiğinde yenilerini açmak, kaldırımlamak, kaplamak, köprü ve menfezlerini yapmak, bakımını sağlamak.

Köyün diğer yerleşim parçalarına, yaylalara, baltalıklara, turistik yerlere giden yolları, köprü ve menfezleri yapmak, bakımını sağlamak, bu hizmetleri yapmağa olanakları yetmediği hallerde ilgili kuruluşların yardımlarından yararlanmak.

Bu yolların giriş, çıkış ve kavşak yerlerinde trafik işaret ve levhaları koymak, konulmuş olanları korumak.

5 — Köyün sınırları içindeki Devlet, il, orman ve köy yollarının tahribini önlemek, özellikle bu yollar üzerinde ark açtırmamak ve su bıraktırmak, (Ancak zorunluluk hallerinde, görevli elemanların lüzum göstereceği iş ve tedbirler yerine getirilmek suretiyle, izin verilebilir.)

6 — Köyün uygun bir yerinde köy meydanı açmak ve köy konağı, cami gibi umumî binaların ve çarşının bu meydan etrafında yapılmasına ve toplanmasına çalışmak.

7 — Köy namına sosyal konutlar, dükkânlar, gazino, lokanta, otel, motel, sinema, plaj gibi gelir getiren veya turistik tesisler yapmak, işletmek, bakımlarını sağlamak.

8 — Köy halkının ihtiyacını karşılayacak mahallî nitelikli küçük tipteki iskele ve rıhtımları yapmak, ayrıca idaresi köye bırakılanların bakımlarını sağlamak.

(10) Yol istikamet planı ya da imar planı ve kanalizasyon planının yapımı, bu planların uygulanması, uygulamanın denetimi görevleri, il özel idareleri araştırmasında il özel idare görevi olarak düşünülmüştür. Bkz. İç - Düzen Genel Rapor Kitap : 3 İl Özel İdareleri.

9 — Köyün uygun yerlerine park, yeşil saha, çocuk bahçesi ve dinlenme yerleri yapmak ve bu yerleri ağaçlandırmak, bakımını sağlamak.

10 — Gereken hallerde taşıt araçlarının geçici ve sürekli olarak park yapmaları için oto-park, garaj gibi tesisler yapmak, işletmek.

11 — Yıkılacak ölçüde çürümüş yapıları il özel idarelerine bildirmek.

12 — Köyde, akarsuların, sellerin ve rüzgârın yapacağı zararları önleyici tedbirleri almak.

13 — Köyün cadde, sokak ve meydanlarını aydınlatmak.

14 — Köyle ilgili bayındırlık ve imar işlerinin yerine getirilmesi için ilgili kuruluş ve idarelerle işbirliği yapmak, onlara yardımcı olmak.

III — ESENLIK VE KOLLUK GÖREVLERİ

Durum

Köylere, bir mahallî idare birimi olarak verilen esenlik görevlerini ve hukukî dayanaklarını şöylece sırlayabiliriz:

1) «Mecbur olmadıkça yol üzerine, halkın kolaylıkla geçmesine dokunacak şeyler koymamak». (Köy Kanunu mad: 13/27)

2) «Birdenbire yıkılarak altında adam ve hayvanat kalacak derecede çürümüş veya eğilmiş duvar ve damları bir sakatlık çıkarmaması için yıktırmak veya tamir ettirmek. (Köy Kanunu mad: 13/28)

3 — «Köy içinde bilâzaruretin hayvan koşturulmamak.» (Köy Kanunu, mad: 13/30)

4« — Muhafazasına mecbur oldukları yırtıcı ve azgın hayvanları başıboş salıvermemek.» (Köy Kanunu, mad: 13/30)

5 — «Bir adamın suda veya başka bir nedenle boğulmak gibi başına bir felâket gelince, onu kurtarmak elinde iken yardım etmek.» (Köy Kanunu, mad: 13/32)

6 — «Bir hayvana götüremeyecek kadar yük yüklettirmemek.» (Köy Kanunu mad: 13/34)

7 — «Bir yeri kazarak başkalarının hayvan ve davarlarının dü-
şüp ölmesine ve sakatlanmasına sebep olmasına meydan vermemek.»
(Köy Kanunu, mad: 13/36)

442 sayılı Köy Kanununun, köylüye yüklemiş olduğu mecburi gö-
revler arasında yer alan köyün esenliğini sağlamak amacına dönük
görevler, genellikle yapılmamaktadır.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Köylerimizde, esenlikle ilgili görevler genellikle yerine getirilme-
mekte ve böylelikle de huzur bozucu olaylar çıkmaktadır.

Her görevle ilgili bulunan bu soruna tutarlı bir çözüm yolu getire-
bilmek için, görevlerle ilgili olarak, kısa da olsa bir tahlile girmek uy-
gun olacaktır.

Köy içi yollarına geliş geçişi engelleyici, trafiği aksatıcı hiç bir
şeyin konulmaması zorunlu olmasına rağmen, bu görev köy yöneticile-
rinin ilgisizliği ve ihmali yüzünden bugün için büyük ölçüde yerine ge-
tirilmemekte ve neticede köy yollarında trafğin aksamasına ve hatta
bazı huzursuzlukların doğmasına yol açılmaktadır.

Köyde esenliği sağlamak amacına dönük bu görevin yapılmasında
zorunluk bulunduğu açıktır. Hal böyle olunca, görevin uygulanmasını
sağlayıcı bazı tedbirler getirmek gerekecektir. Kanımızca, bu tedbir-
ler de görevin yapılmama durumunun müeyyideye bağlanması ve ihtiya-
yar meclisinin sahip olduğu ceza yetkisinin artırılması olacaktır.

Bu arada üzerinde durulması gereken diğer bir husus, Kanunda
yer alan mecburiyet halinin takdiridir. Köy yollarının zaten dar oluşu
ve ihtiyaca cevap vermekten uzak bulunuşu, mecburiyet halinin çok is-
nisnaf durumlarda ve izinle kullanılmasını gerektirir.

Yine Köy Kanununda esenlikle ilgili olarak, tehlikeli bina ve du-
varların yıktırılması ya da onartılması görevi yer almışsa da, bunun
kim tarafından saptanacağı konusu açık değildir. Muhtar ve ihtiyar
kurulu üyelerinin bir bina veya duvarın tehlikeli derecede çürümüş ol-
duğunu bilebilmesi mümkün olmadığı gibi, köylerde fen elemanı bulun-
madığından, tespit ettirilmesi de mümkün değildir.

Köy idarelerine yüklenen, köy içinde zaruret olmadıkça hayvan-
koşturmamak görevi, Kanunun çıkarıldığı yılların koşullarına uygun
ise de, bugünün ihtiyaçlarına yeter olmaktan uzaktır. Zira köy toplu-
munun, sosyal ve ekonomik alanlardaki gelişmesi neticesinde traktör,

kamyon, otobüs vb. çeşitli motorlu araçlarda köylere girmiş ve bazı yeni sorunlar doğurmuştur. Örneğin, ehliyetsiz taşıt kullanma, fazla sürat yapma ve fazla yolcu alma gibi.

Köy toplumunun esenliği ile yakın ilgisi bulunan bu sorunlara çözüm yolu getirilmesinde zorunluluk vardır. Bu durumda da yapılacak iş, görevin kapsamının genişletilerek yeniden düzenlemeye gidilmesidir. Ancak, bu düzenlemede köy yöneticilerine, yapmak, men etmek gibi görevler yerine, yasaklara uymayanları düzenleyecekleri bir tutanakla mahallî kolluğa haber vermek görevleri verilmelidir.

Köy Kanununda, köylünün esenliğini sağlamak amacıyla, öngörülen görevlerden biri de, muhafazasına mecbur oldukları yırtıcı, azgın hayvanları başıboş salıvermemektir. Bu görev köy yaşıntısında önemli bir yer işgal etmesine rağmen, uygulanmamakta, uygulanmamasının başlıca nedeni, «muhafazasına mecbur oldukları» ifadesine bir anlam verilememesi olmaktadır.

«Bir adamın suda veya başka bir suretle boğulmak gibi başına bir felâket gelince, onu kurtarmak elinde iken yardım etmek» köylünün mecburî görevlerinden sayılmışsa da, böyle bir göreve lüzum yoktur. Halkın sosyal dayanışma anlayışı, gerekli yardımın yapılmasını sağlar. Bu bakımdan bunu kanunî bir temele oturtmaya gerek yoktur. Sorunun başka bir yönü de köylü vatandaşı iradesi dışında, kendini tehlikeye atmaya zorlama keyfiyetidir. Hele bunu kanunla saptamak insan özgürlüğü ile ters düşer.

Bugün için uygulanmasına lüzum olmayan bir görev de, bir hayvana götüreceğinden fazla yük yüklememektir. Köylü, hayvanın değerini kavramış olduğundan, hayvanına zaten fazla yük yüklememektedir. Hal böyle olunca da, böyle bir göreve lüzum kalmamaktadır.

Bir yeri kazarak başkalarının hayvan ve davalarının düşüp ölmesine veya sakatlanmasına meydan vermemek görevinin, Köy Kanununda bir mecburî görev olarak yer almasına lüzum yoktur. Zira, çukur açarak başkalarının hayvanlarının ölümüne veya sakatlanmasına sebebiyet vermek, umumî hükümlere göre işlem yapılmasını gerektiren bir suçtur.

Öneriler :

1 — 442 sayılı Köy Kanununun, 13 üncü maddesinin, 27 inci fıkrası hükmü «Köy içi yollarına halkın ve taşıt araçlarının gelip geçme-

sini engelleyici hiçbir şey konulamaz. Zorunlu durumlarda gelip geçme ihtiyacını engellemeyecek surette ve geçici olarak muhtar tarafından işgale izin verilebilir» şekline getirilmelidir.

2 — Kanunun 13 üncü maddesinin 28 inci fıkrası hükmü yürürlükten kaldırılmalı ve görev, köyün imar işleri arasına alınarak il özel idarelerine verilmelidir.

3 — Kanunun 13 üncü maddesinin 29 uncu fıkrası hükmü «Köy sınırları içinde, canlı ve cansız taşıt araçlarının tehlike doğuracak biçimde hızlı sürülmesi, ehliyetsiz motorlu araç kullanılması ve araçlara kapasitelerinin üstünde yolcu ve yük alınması halinde muhtar durumu bir tutanakla tesbit ederek, mahallî kolluk makamlarına bildirmekle yükümlüdür» biçiminde değiştirilmelidir.

4 — Kanunun 13 üncü maddesinin 30 uncu fıkrası «İnsanlara ve hayvanlara saldıran tehlikeli hayvanlarla sahipsiz başıboş köpekleri yok etmek köy muhtarlığının görevidir» biçiminde değiştirilmelidir.

5 — Kanunun 13 üncü maddesinin 32, 34 ve 36 ncı fıkraları kaldırılmalıdır.

Köye verilebilecek diğer ve kolluk görevleri şunlardır:

6 — Köy halkının güvenliğini, dirlik ve düzenini sağlamak, bununla ilgili gereken tedbirleri almak, merkezî hükümet kuruluşlarınca hazırlanacak tip yönetmeliklere göre ve mahallî koşullara uygun olarak köy organlarınınca düzenlenen ve en büyük mülkiye amiri tarafından onaylanan düzenleyici ve yasaklayıcı hükümler koymak, uygulamak, denetlemek, Devlet güvenlik makam ve kuvvetlerine yardımcı olmak, işbirliği kurmak.

7 — Mahallin en büyük mülkî amirinin kamu düzen ve güvenliğini korumak amacıyla vereceği bütün emirleri yerine getirmek.

8 — Köy sınırları içinde yangın çıkmasını önleyici bütün tedbirleri almak, yangın çıktığında söndürülmesini sağlamak, ilgili kuruluşlara süratle bilgi vermek, itfaye ekiplerine her türlü yardımcı yapmak ve ilgili itfaiye kuruluşunun bilgi ve denetimi altında olanakları ölçüsünde yangın söndürme araç ve gereçleri satın almak, Belediye ve İl Özel İdareleri raporlarında da görüldüğü gibi, itfaiye hizmetleriyle görevli kılınan il özel idarelerinin giderlerine katılmak.

9 — Köy sınırları içinde ve civarındaki ormanlarda yangınları önleyici tedbirlere katılmak ve yangın çıktığında özel kanundaki hükümler uyarınca söndürülmesinde görevli olmak.

10 — Gerektiğinde köy idaresinin ihtiyacı için akaryakıt, parlayıcı ve patlayıcı madde depoları yapmak, işletmek, köy sınırları içinde izinsiz açılan benzeri yerleri ilgili kuruluşlara bildirmek.

11 — Köy sınırları içindeki Devlet, il ve köy yollarını bozanları, gelip geçmeyi zorlaştıranları, bu yollarda veya belli mesafelere kadar bu yolların iki yanında trafik düzenini bozan ve mevzuatla konulmuş yasaklara uymayanları işin başında ilgili kuruluşlara bildirmek.

IV — KÜLTÜR VE EĞİTİM GÖREVLERİ

Durum

Kültür ve eğitim yönünden çeşitli kanunlarla köylere şu görevler verilmiştir :

a — 442 sayılı Köy Kanunuyla Verilen Görevler

1 — «Köyde maarif idarelerinin vereceği örneğe göre bir okul yaptırmak» köyün mecburî, (mad : 13/15)

2 — «Köylünün bilgisini artıracak kitap getirmek» köyün isteğe bağlı, (mad : 14/20)

3 — «Köyde güreş, cirit, nişan talimleri gibi köy oyunları yaptırmak» köyün isteğe bağlı, (mad : 14/24)

Görevlerindendir.

Araştırma sonuçlarına göre, bu görevlerin uygulama durumu şöyledir :

1 — Okul yapmak : 222 sayılı Kanunun 69 uncu maddesiyle ilkokul bina ve tesisleriyle öğretmen evi yapımı Millî Eğitim Bakanlığının hazırlıyacağı bir programa göre Bayındırlık Bakanlığına verilen bir görevdir.

442 Sayılı Kanunun 13 üncü maddesinin 15 inci fıkrasıyla de okul yapma görevi, köy idarelerine bırakılmaya devam olunmuştur. Bu durum çeşitli görev karışımlarına yol açmaktadır.

Uygulamada okul ya tamamen merkezî idarece ya da köy - Devlet işbirliği ile yapılmaktadır.

2 — Köye kitap getirmek : Bu görev ya hiç yerine getirilmemekte; ya da verimli yürütülmemektedir.

3 — Köyde güreş, cirit ve nişan talimleri yaptırmak : Hemen hemen yerine getirilmemektedir.

b — 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunuyla Verilen Görevler

1 — Köy okulu arsa ve arazisini sağlamak :

a — «Köy okulları arsaları ile köy okullarına gelir sağlayacak arazi ve uygulama bahçeleri için lüzumlu topraklar, il ve ilçelerde bölge ilköğretim müfettişlerinin veya ilçe ilköğretim müdürünün başkanlığında tarım, tapu, maliye dairelerinden görevlendirilecek birer eleman ile mahalle veya köy muhtarından teşekkül edecek komisyon tarafından seçilir.» (mad : 60)

b — «Okul binalarının yapılacağı arsaların, suyu havası elverişli ve öğrencilerin kolaylıkla gidip gelebilecekleri bir mahalde olması gözününde bulundurulur. Okul binaları, hapishane, meyhane, kahvehane, bar gibi umumî yerlerden en az 100 m. uzakta olacaktır. Okullar 100 m. mesafede bu gibi tesisler kurulamaz.» (mad : 61)

c — «İlkokula tahsis edilmek üzere komisyonca seçilen Devlete, özel idarelere, belediyelere veya köy tüzelkişiliğine ait arazinin miktar ve yerini gösteren birer tutanak tanzim edilerek valilik yoluyla ve arazinin aidiyetine göre Maliye Bakanlığının veya diğer idarelerin yetkili mercilerine gönderilir. Bu makamların tasdikiyle bu arazi parasız okula tahsis olunur.» (mad : 62)

ç — «62 nci maddeye göre okul için lüzumlu topraklar tahsis yoluyla sağlanamadığı takdirde, gerçek veya tüzelkişilere ait araziden bu husus için elverişli yer, sahiplerinin rızaları ile satın alınır. Mal sahiplerinin muvafakatı alınmadığı takdirde bu yerler umumî mevzuata göre kamulaştırılır.» (mad : 63)

d — «Her köy okulunun bittiğinde veya yakınında 2 dekardan az ve 10 dekardan fazla olmamak üzere bir uygulama bahçesi bulunur.» (mad : 64)

e — «Okullar için tahsis, satınalma veya kamulaştırma yoluyla sağlanan topraklarla, bu topraklar üzerinde yapılacak bina veya tesisler bulundukları yerlere göre köy veya özel idareler adına tapuya tescil edilir.

Bunların ve bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce yapılmış olan okul binaları ile tesislerinin daimî bakım ve onarım giderleri, bulundukları yerlere göre özel idare veya köy bütçelerinden karşılanır.» (mad : 65)

f — «4274 ve 5129 sayılı Kanunlarla şimdiye kadar köy okullarına tahsis edilmiş olan Devlete veya köye ait nizasız ve ihtilâfsız topraklarla bu kanuna göre sağlanacak topraklar, mahallî ilk öğretim kurullarının teklifi ve köy ihtiyar heyetinin kararı ve illerde valinin ilçelerde kaymakamın tasdiki ile köy ihtiyar heyetince imece ve sair suretlerle işletilir veya kiraya verilir. Elde edilen gelir, okul ihtiyaçlarına sarf edilmek üzere, köy bütçelerine gelir kaydedilir.

Paralı veya parasız olarak ilk öğretim hizmetlerine tahsis, temlik ve tescil edilen bütün gayrimenkullerin ferağ ve intikal işlemleriyle bu işlemlerle ilgili olarak düzenlenecek belgelerden ve senetlerden hiçbir vergi, harç ve resim alınmaz.» (mad : 66)

g — «Köy okullarına bitişik öğretmen evleriyle müstakil öğretmen evlerinin dolayında her ev için 500 ilâ 1000 metrekaarelik bir arazi, öğretmen bahçesi olmak üzere okul arsasından veya uygulama bahçesinden yahut okula gelir sağlayacak araziden ayrılır. Öğretmenler bu bahçelerden parasız faydalanırlar, fakat kiraya veya ortaklığa veremezler.» (mad : 67)

ğ — «Okulların uygulama bahçesinde tarım dersleri uygulaması yapılır. Uygulama bahçesinin işletilmesi için gerekli tohum, fidan ve tarım araçları gibi ihtiyaçları köy bütçesinden ve okul arazisi gelirinden sağlanır.

Uygulama bahçesinden elde edilen gelir veya ürünler okul ihtiyaçlarına ve öğrenci beslenmesine sarf edilmek üzere köy bütçelerine gelir kaydedilir.

Uygulama bahçesinde bölge özelliklerine göre kurulacak tesislerin nelerden ibaret olacağı mahallî ilk öğretim kurulları tarafından kararlaştırılır.» (mad : 68)

2 — Okul Yapımı Ve Donatımı İşlerine Halkın Katkısını Sağlamak :

«Okul yapımı ve donatımı işlerinde yardım ve hizmetleri değerlendirmek, inşaatın ucuza maledilmesi amacıyla;

a — Yurttaşların isteyerek yapacağı taş, kum, çakıl, kerpiç, kireç ve tuğla gibi aynı yardımlar,

b — Yurttaşlar, kurumlar ve yardım derneklerince yapılacak nakdi yardımlar, kabul edilir ve değerlendirilir.

c — Emaneten inşa edilecek okul yapımı ve onarımı işlerinde halk ve gençlerden gönüllü olarak bedenen çalışacakların hizmetleri kabul edilir.» (mad : 75)

Görüldüğü gibi, bu konuda köy idarelerine verilmiş açık bir görev yoktur.

3 — Köy Okulu Geliri Olarak Her Yıl Bütçeye Ödenek Koymak :

a — «Köy okullarına gelir sağlamak üzere tahsis edilen araziden ve okul uygulama bahçesinden elde edilen gelirler hariç köy bütçelerine her yıl genel gelirlerinin en az % 10'u oranında konulacak ödenek.» (mad : 76/d)

b — «76 ncı maddenin (d) fıkrasında yazılı gelirler aynı suretle köy bütçelerinde «ilköğretim gelir ödenekleri» adıyla açılacak ayrı bir hesaba alınır ve bakiyeleri gelecek malî yıllara devredilir.» (mad : 82/3)

4 — Köy İdarelerinin Yardımcı Olacağı Kültür Ve Eğitim Hizmetleri :

76 ncı maddenin (d) fıkrasında sözü geçen ödenekler 82 inci maddenin son fıkrasına göre 78 nci maddenin (b) fıkrasında sayılan işlere harcanır. 82 nci maddenin son fıkrası : «Bu ödenekler köy ilköğretim kurulunun hazırlıyacağı bir plan ve programa göre 78 inci maddenin (b) fıkrasında yazılı işlere ve özel olarak öğrencilere yapılacak yardımlara sarf edilir. Bu paralar millî bir bankada açtırılacak bir hesapta muhafaza edilir. Ve ilköğretim kurulunca uygun görülecek iki imza ile çekilir.» ve 78 inci maddenin b fıkrası «Küçük onarımlar, okulların genel giderleri yoksul öğrencilere parasız olarak verilecek okul kitapları ve ders levazımatı bedeli, öğrencilerin yiyecek, giyecek noksanlarının telâfisi, esaslı hastalıkların tedavisi, bu kurumlar için

bölge doktorları, sağlık memur ve hemşireleri, yapı işlerinde çalıştı-
lacak teknik elemanlar, ilçe ilköğretim müdürlükleri bürolarında çalış-
tırılacak ücretli personelin ve okul müstahdemlerinin ücretleriyle, pan-
siyonlu ilkokulların ve tamamlayıcı kursların ve sınıfların masrafları
gibi her türlü giderlerine sarf olunur.» hükmünü taşımaktadır.

Bu hizmetlere Devlet, il özel idareleri gibi kuruluşlar da yardım
ettiği için yardımcı görevler olarak tanımlanmıştır.

Araştırmada bu görevlerin uygulama durumları şöyle saptan-
mıştır :

1 — Okullara arsa ve arazi sağlamak : Araştırma yapılan 22
köyden 21'inde ilkokul yapılmış, bunun 19 unun arsası köy olanak-
larıyla sağlanmıştır.

2 — Okula sağlanan toprakların işletilmesi : 23 köyden ancak
5'inde okula arazi sağlanmıştır.

Uygulamada, ilkokul arsası sağlamada bazı sorunların ortaya
çıktığı görülmektedir. Özellikle arazinin büyük değer taşıdığı bölge-
lerde (Karadeniz Bölgesi gibi) sorun daha çok önem kazanmaktadır.

Okul yapımına elverişli köye ait arsa veya arazi bulunmadığı hal-
lerde okul arası ya kamulaştırma ya da satın alma yoluyla sağlanmak-
ta ve bedeli köy bütçesine konan ilköğretim ödeneğinin yetersizliği
nedeniyle, köylüden toplanarak karşılanmaktadır. Para yükümlülü-
ğünün köylü üstünde kalması arsa sağlanmasını geciktirmekte, bu
bu durum programın aksamasına ya da o köy okulunun programdan
çıkarılmasına yol açmakta veya az bedel ödenerek okul için elveriş-
siz arsa seçilmesine neden olmaktadır. Kaldı ki, İlkokul arsası sağla-
mada köylü ve şehirli ayrımı yapmanın kabul edilir bir gerekçesi de
yoktur.

3 — Köy okulu geliri olarak her yıl bütçeye ödenek koymak : Ya
hiç konmamakta ya da kanunî miktarı olan % 10'dan az konmakta-
dır.

4 — Okulların küçük onarımlarını yaptırmak : Köy bütçelerine
konulan % 10 ödenek, bu görevin yapılması için yeterli değildir. Gö-
rev, il özel idarelerince yerine getirilmektedir.

5 — Okulların genel giderlerini ve ders araçlarını sağlamak : Gö-
rev, kısmen yerine getirilmektedir.

c — 3530 Sayılı Beden Terbiyesi Kanunuyla Verilen Görevler

«Köy bütçelerine vilâyet umumî meclisi kararıyle münasip nisbetle bir spor tahsisatı valiler tarafından kaydolunur.» (mad : 19)

Genel meclis kararıyle köy bütçelerince, valiler tarafından ödenek konulması görevinin uygulaması saptanamamıştır. Köy idareleri, beden terbiyesi ve spor konularına yardımcı olamamaktadırlar.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Sorun ve Çözüm Yolu : 1

Köy ilkokulları için arsa sağlama yükümlülüğünün köy idarelerine bırakılmasının uygulamada ortaya çıkardığı sorunlara değinilmiştir. Bu sorunlar göz önünde tutularak; köy ilkokulu için köy arazisinden elverişli arsa bulunmaması halinde arsanın satın alma ya da kamulaştırma suretiyle il özel idarelerince sağlanması, köylü tarafından bedelsiz arsa sağlanması halinin de ilkokul yapım programının düzenlenmesinde öncelik nedeni olarak tanınması esasını koymak gerekmektedir.

Sorun ve Çözüm Yolu : 2

Köy okulu yapımında aslî görev kimdedir? 442 sayılı Kanunun 13 ncü maddesinin 15 ncı fıkrası ve 222 sayılı Kanunun 69 ncü maddesi merkezî idare ile mahallî idare birimi olan köy arasında görev karışımına neden olmaktadır. Uygulamada köy ilkokulları ya ihale suretiyle tamamen Devlet tarafından ya da kısmî halk katkısı sağlanarak emaneten yapılmaktadır.

Uygulamadaki durumu hukukileştirmek için Köy Kanunundaki hükmü kaldırmak, onun yerine «Köyün katkısı, köy okulu yapımına öncelik nedeni olur» esasını koymak gerekir.

Sorun ve Çözüm Yolu : 3

Köylerde köy kitaplığı kurulması, gerek köy bütçesinden ayrılacak ödenek ve gerekse sağlanacak yardımlarla kitaplığın köylünün daima yararlanacağı bir yer olarak korunması köy idarelerinin görevi olmalıdır.

Kitaplığın kurulup devam ettirilmesinde köy öğretmenine görev verilmeli ve buna il özel idareleri de etken bir biçimde yardımcı olmalıdır.

Sorun ve Çözüm Yolu : 4

Köy bütçelerine, 222 sayılı kanunun 76/d maddesi gereğince konulması gereken ilköğretim ödeneği, kanunî hadden aşağı konulmaktadır.

Bütçeyi onamaya yetkili makamlarca bu husus incelenmeli ve ödenekler kanunî orana çıkartılmalıdır.

Öneriler

1 — Köyde ilkokul yapımı için köy arazisinden uygun arsa ve bahçe sağlamak, gerektiğinde okul yapımına olanakları ölçüsünde yardımcı olmak,

2 — Olanakları elverirse, okulun adınlatma, ısıtma gibi giderlerine katılmak,

3 — Köyde halk eğitimi ve öğretiminin gelişmesi yönünde çalışmak, açılacak kursların geçici bina ve diğer mahallî ihtiyaçlarını karşılamak, bu konularda ilgili kuruluşlarla işbirliği yapmak,

4 — Köyde herkesin yararlanabileceği şekilde köy kitaplığı kurmak ve bu konuda ilkokul idaresi ve diğer ilgili kuruluşlarla işbirliği yapmak,

5 — Köy sınırları içerisinde bulunan ve tarihî değer taşıyan yapıları, gerektiğinde, ilgili kuruluşu korumaya alıncaya kadar olanakları içerisinde korumak, korunmasına yardımcı olmak,

6 — Köyde güreş, cirit ve atıcılık gibi ananevi ve ata sporlarının yapılmasını, geliştirilmesini teşvik etmek, gerektiğinde sağlamak,

Görevleri köy idaresine verilmelidir.

V — TARIMSAL GÖREVLER

Köylere, geniş anlamda ve genel olarak tarımla ilgili görev veren hükümler, 442 sayılı Köy Kanunuyla getirilmiş bulunmaktadır.

Ancak, bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonraki zaman içerisinde koşullar değişip olanaklar geliştikçe, tarımsal konularda yeni kanunlar çıkarılmış ve yeni bazı kuruluşlara köylerin yapması gereken birtakım görevler aynen veya daha geniş bir biçimde verilmiştir. Sonuç olarak, bu kuruluşlarla köyler arasında, hem hukukî açıdan ve hem de uygulamada görev karışimleri ortaya çıkmış bulunmaktadır. Esasen köylerin her yönden yokluk içinde bulunmaları, diğer görevleri gibi tarımsal görevlerini de büyük ölçüde yerine getirememeleri sonucunu doğurmuştur. Diğer yandan tarımda hızla gelişen teknoloji ve makineleşme köyün yapabileceği tarım hizmetlerini ve görev alanını daha çok sınırlamış bulunmaktadır.

Ayrıca, yürürlüğe konulan değişik kanunlarla köylerin tarımsal alandaki görevleri de çok karmaşık hal almıştır.

Millî ekonomimizin geniş ölçüde tarıma dayalı bulunması ve merkezî idarenin gittikçe güçlenerek gelişen teknik olanaklarla tarım alanına daha çok girmesi ve esasında her yönüyle bu tutumun zorunlu da olması köyün mahallî ve küçük bir takım görevler dışında tarımsal konularda görevlerini fiilen azaltmıştır.

Köylerin tarımsal görevleri üzerinde yapılmış olan araştırmada bu görevler, yine esas itibariyle merkezî ve mahallî idare ayırımı yapmak ve

- A — Tarımla İlgili Görevler;
- B — Hayvancılıkla İlgili Görevler;
- C — Ormanla İlgili Görevler;

Şeklinde gruplara bölünmek suretiyle incelenmiş ve araştırma raporlarında belirtilen sorunlar ve çözüm yollarının ışığında yeniden yapılacak bir düzenlemede, köylere verilebilecek görevler genel hatları içerisinde gösterilmeye çalışılmıştır. Bu genel ayırmadan sonra köyün tarımsal işlerle ilgili görevlerini, aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür :

1 — Köy arazisinin korunması, sulanması ve küçük batakhkların ıslahı konularında köyde elbirliği yapılmasını, gerektiğinde ilgili merkezî kuruluşlarla işbirliği kurulmasını sağlamak, yardımcı olmak.

2 — Gerektiğinde köye ortaklama her türlü tarım alet ve makineleri, malzeme, ilaç ve gübre gibi ziraî ihtiyaçların alınmasını teşvik etmek, yardımcı olmak.

3 — Köyde tohum temizleme evinin yapılması, idare ve işletilmesinde ilgili kuruluşla işbirliği yapmak.

4 — Tarımsal savaş kuruluşlarıyla işbirliği yaparak her türlü tarım ürünlerine, bağlara, bahçelere, ağaçlara zarar veren hayvanlar, kuşlar, böcekler ve tırtıllarla savaşmak.

5 — Köy halkının ekilmiş ve dikilmiş mahsullerini, ağaçlarını her türlü zarar ve ziyandan korumak, bunun için tedbir almak.

6 — Köye gerekli sayıda ortaklama korucu ve çoban tutmak.

7 — Köy hayvanlarında salgın ve bulaşıcı bir hastalık görüldüğünde en çabuk biçimde ilgili kuruluşa haber vermek ve bir taraftan da köyce alınması mümkün olabilen tedbirleri almak, bu konularda köy halkının eğitilmesini sağlamak.

8 — Köye ait mera ve yaylaların tesisi, korunması ve geliştirilmesi için çalışmak, ilgili kuruluşlarla işbirliği sağlamak.

9 — Köyde hayvancılığın geliştirilmesi için çalışmak, ilgili kuruluşlarla işbirliği sağlamak, köy dışına çıkarılacak hayvanlara menşe şahadetnamesi vermek.

10 — Köy hayvanları için sıvat yapmak.

11 — Köyde hayvan kesimi için bir kesim yeri yaptırmak, yayvan kesimini düzenlemek, gerekli tedbirleri almak.

12 — Köy korusunu korumak, geliştirmek, yoksa köy sınırları içinde en uygun yerlerde, tepelerde koru yetiştirmek, ilgili kuruluşla işbirliği yapmak.

13 — Köy yollarının ve meydanının etrafına, köyün içindeki ve etrafındaki su kenarlarına, mezarlıklara ve diğer uygun yerlere ağaç dikmek, kavak yetiştirmek, korumak, köy sınırı içindeki yabancı ağaçları aşılacak.

14 — Köy tarımının geliştirilmesi hususunda ilgili kuruluşlarla devamlı işbirliğini sağlamak.

A — TARIMLA İLGİLİ GÖREVLER

a — Tarımsal Ürünlerin Veriminin Arttırılmasına İlişkin Görevler Durum

Tarımsal ürünlerin veriminin arttırılmasına ilişkin görevlerin hukukî dayanağı esas itibariyle 442 sayılı Kanun olmasına rağmen; 3039, 4081 sayılı Kanunlar da bu konuda köye görevler vermektedir. 3023, 7457, 6200, 4604 sayılı Kanunlarla da diğer kamu kuruluşları bu alanda görev almışlardır.

Köye ait tarımsal ürünlerin veriminin arttırılmasına ilişkin çeşitli görevleri ve hukukî dayanaklarını şöyle sıralayabiliriz :

1 — «Köy tarla ve bahçelerini sulamak için bütün köye ortaklama ark yapmak.» (442 sayılı Kanun, mad: 14/11)

2 — «Köye ortaklama her türlü ziraat, pulluk, orak, harman makineleri almak.» (442 sayılı Kanun, mad: 14/12)

3 — «Ekinden çok gelir almak için yapma gübre getirmek.» (442 sayılı Kanun, mad: 14/19)

4 — Başka bir kuruluş tarafından yönetilmeyen umuma ait sularla bent ve su arklarının bakımını yapmak. (3039 sayılı Kanun, mad: 6, 7. Görev, mutemet heyeti sıfatıyla ihtiyar meclisine verilmiştir.)

5 — Su arkları ve bentlerini onarmak. (4081 sayılı Kanun, mad: 3, 7)

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Tarımsal ürünlerin veriminin arttırılmasında Devlet ve mahallî idareler arasında bir görüş karışımı vardır. Bu nedenle görev, köy idareleri tarafından ya hiç yapılmamakta veya istenilen seviyede yapılmamaktadır.

Tarım ürünlerinin verimini arttırmakla ilgili olarak, köye ortaklama ark yapmak, köye her türlü ziraî alet ve makine almak ve köye yapma gübre getirmek esas itibariyle 442 sayılı Köy Kanunuyla köye verilmiş olan görevlerdir. Bu görevler aynı zamanda 3039, 4081 sayılı Kanunlarla köye ve 7457, 6200, 4604 sayılı Kanunlarla da diğer kamu kuruluşlarına verilmiş bulunmaktadır.

3039 sayılı Çeltik Ekimi Kanununun 7 inci maddesiyle hükümetin bir kurumu tarafından idare edilmeyen umuma ait sularla bent ve su arklarının bakımı köylerde, mutemet heyetleri sıfatıyla, köy ihtiyar meclisine verilmiştir.

4081 sayılı Çiftçi Mallarını Koruması Hakkında Kanununun 3 üncü maddesine göre, köyde su arklarının korunması köy ihtiyar meclisinin görevidir.

3203 sayılı Ziraat Vekâleti Vazife ve Teşkilât Kanununun 6 ncı maddesiyle Ziraat İşleri Umum Müdürlüğü, «Ziraat sulama işletmesini yapmak ve ziraate ait küçük sulama ve kurutma tesisatı vücuda getirmek», «Ziraat alet ve makinelerini yapmak, teşvik ve murakabe etmek» gibi görevleri yapmakla yükümlüdür.

7457 sayılı Ziraat Vekâleti Toprak Muhafaza ve Ziraî Sulama İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilât ve Vazifeleri Hakkındaki Kanunun 1 nci maddesiyle Tarım Bakanlığına, toprakların ve su kaynaklarının tarıma en uygun bir şekilde koruma ve kullanılması için gerekli işleri yapmak görevi verilmiş ve bu amaçla Tarım Bakanlığı bünyesinde «Toprak Muhafaza ve Ziraî Sulama İşleri Umum Müdürlüğü» kurulmuş ve Kannunda kısaca bu kuruluş için «TOPRAKSU» adı kullanılmıştır.

Aynı Kanunun 2 inci maddesi, adı geçen Genel Müdürlüğün görev ve yetkilerini saymaktadır. Bu Kanunun 1 ve 2 inci maddeleriyle tarım ürünlerinin verimini artırmaya yönelmiş, su ve toprakla ilgili bir çok görev ve yetkiler, 442 sayılı Kanunun 14 üncü maddesindeki «Köy tarla ve bahçelerini sulamak için köye ortaklama ark yapmak» hükmünün kapsamında bulunan faaliyetlerle eş anlamda olmak üzere aynı zamanda görev olarak Tarım Bakanlığına ve sonradan da Köy İşleri Bakanlığına verilmiş bulunmaktadır.

6200 sayılı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilât ve Vazifeleri Hakkındaki Kanunun 2 nci Maddesinin (b) bendiyle «..... Sulama tesisleri kurmak.....» görevi DSİ'ne de verilmiştir. Ancak DSİ, saniyede 500 litreden fazla akışı olan sular için tesis kurmaktadır.

4604 sayılı Türkiye Ziraî Donatım Kurumu Kanununun 3 üncü maddesi, Tarım Bakanlığının, ziraî donatım konusunda saptanacak esaslara uygun olarak, görevleri şöyle tanımlanmaktadır :

«Tarımda kullanılan her türlü alet, makine, vasıta ve malzemeyi, ilâç ve ilâç maddelerini, sunî gübreleri imal ve istihsal etmek, bunları

ve tohumluk, damızlık iş ve irat hayvanlarını iç ve dış piyasalardan tedarik ederek peşin veya taksitle satmak.»

Madde metninden açıkça anlaşıldığı üzere, gerek tarım alet ve makineleri, gerekse sunî gübre konusunda Ziraî Donatım Kurumuna, Köy Kanunuyla köye verilen görevlerinin hemen aynı veya kapsam itibarıyla benzeri görevler verilmiş bulunmaktadır.

Tarımsal ürünlerin veriminin arttırılmasına ilişkin köy tarla ve bahçelerini sulamak için köye ortak ark yapmak, köye ziraî alet ve edavat almak, gübre getirmek görevi esas itibarıyla 442 sayılı Köy Kanununun 14 üncü maddesiyle köye verilmiştir. Buna rağmen 3039 sayılı Kanunun 3 üncü maddesi ve 4081 sayılı Kanunun 7 inci maddesiyle de köye su ark ve bentleri yapılması ve tarım ürünlerinin veriminin arttırılması amacına ilişkin görevler düşmektedir.

Keza, tarım ürünlerinin veriminin arttırılmasıyla ilgili olup Köy Kanununun 14 ncü maddesinin 11, 12 ve 19 uncu bentlerinde yer alan görevler, 3203 sayılı Kanunun 6 ncı maddesi, 6200 sayılı Kanunun 2 inci maddesinin (b) bendi, 4604 sayılı Kanunun 3 üncü maddesi ve 7457 sayılı Kanunun 1 inci ve 2 inci maddesiyle diğer kamu kuruluşlarına da verilmiş bulunmaktadır.

Tarımsal ürünlerin veriminin arttırılmasına ilişkin görevler, 442 sayılı Köy Kanununun 14 üncü maddesiyle yapılması isteğe bağlı işler arasında köy idarelerine verilmiştir. 45 yıllık uygulamaya rağmen bu görevlerin ya hiç yapılmadığı veya gereken biçimde yerine getirilemediği saptanmıştır.

Tarımsal alanda köye görev veren kanunların yapıldığı yıllardaki mahallî görev ve hizmet anlayışı, Devletin malî kudret ve kuvveti, ayrıca diğer olanak ve koşullar, başka alanlarda da görüldüğü üzere, tarımda verimin arttırılmasına ilişkin görevlerin köy idarelerine, il özel idarelerine ve hatta bazen bizzat çiftçilerin kendilerine bırakılmasına neden olmuştur.

Daha sonraki yıllarda gelişen olanak ve koşullar, memleket ekonomisinin geniş ölçüde tarıma dayalı bulunuşu gibi nedenlerle konuma ilişkin görevler birer Devlet görevi olarak kabul edilmiş ve çıkarılan kanunlarla, bu görevler Devlete mal edilmiş, başta Tarım Bakanlığı olmak üzere bir çok kamu kuruluşu görevin yapılmasıyla yükümlü kılınmıştır. Görevin Devlet tarafından yapılmasını öngören mevzuat çıkarılırken daha önceki kanunlarla mahallî idarelere görev veren hü-

kümlere genellikle dokunulmamış, bazen sadece «bu Kanuna aykırı hü-kümler kaldırılmıştır» şeklinde genel bir deyim kullanılmakla yetinilmiştir. Böylece, görev Devlet tarafından yüklenilmiş olmasına rağmen mahallî idarelerin de hukukî bakımdan aynı göreve ilişkin yükümlü-lükleri devam etmiştir.

Yukarıda kısaca özetlenen nedenler karşısında, Köy Kanununun 14 üncü maddesinde yer alan tarım ürünlerinin veriminin arttırılması ile ilgili olan «su arkları», «tarım alet ve makineleri tedariki» ve «yap-ma gübre tedariki ve kullanılması» teşviki» görevleri; 3039, 4081 sa-yılı Kanunlarla köye ve 3023, 6200, 4604, 7457 sayılı Kanunlarla diğer merkezî kamu kuruluşlarına verilmek suretiyle hukukî ve fiilî bakım-dan Devletle mahallî idareler arasında bir görev karışımı meydana gelmiştir. Hukukî ve fiilî alandaki bu karışıklık, görevlerin mahallî ida-relerce ya hiç yapılmamasının veya gereken şekilde yerine getirilme-mesinin nedenlerinden birisidir.

Esasen devlet tarafından benimsenmiş ve yüklenilmiş bulunan bu görevlere, yeni hazırlanacak Köy Kanununda yer verilmemeli, böylece mahallî ve merkezî idareler arasındaki görev karışımı ortadan kaldı-rılmalıdır.

Öneriler

1 — Merkezî idarenin köyde bu görevleri yerine getirmesinde köy mahallî idaresi, belirtilecek şekil ve ölçüde yardımcı olmalıdır.

2 — Sulama faaliyetleriyle ilgili olarak hazırlanan ve gerek ya-pım, gerekse işletme ve bakım safhalarına, bu tesislerden yararlan-a-cakların katılmalarını sağlayacak olan «Toprak ve Su Kaynaklarını Geliştirme Birlikleri» Kanun Tasarısı bir an önce kanunlaştırılmalıdır.

3 — Tarım alet ve makinelerini tedarik ve sunî gübre getirtme konularında da kooperatifçilik geliştirilmelidir. Köylünün, beraber ve birlikte hareket etme olanaklarına yer verilmeli ve uygun ortam hazır-lanmalıdır.

4 — Toplum kalkınması yöntemi, yurt ölçüsünde uygulanan bir yöntem haline getirilmeli ve toplum kalkınması programlarında tarım-da verimin arttırılmasına ilişkin projelere ağırlık tanınmalıdır.

b — Tarımsal Savaş Görevleri

Durum

Tarımsal savaş yapmak suretiyle tarım ürünlerinin veriminin artırılmasına ilişkin görevler, esas itibariyle 442 sayılı Köy Kanunuyla köye ve 6968 sayılı Ziraî Mücadele ve Ziraî Karantina Kanunuyla Tarım Bakanlığı ile birlikte köye ve köylüye, 3203 sayılı Ziraat Vekâleti Vazife ve Teşkilât Kanunuyla Tarım Bakanlığına ve 13 Mart 1329 tarihli İdarei Umumiyei Vilâyat Kanununun İdarei Hususiyei Vilâyat bölümünde yer alan 78 inci maddesiyle il özel idarelerine verilmiş bulunmaktadır. Bu çeşitli görevleri ve hukukî dayanaklarını şöyle sıralamak mümkündür :

Köylere verilen görevler :

1 — «Ekine, mahsule, yemişli, yemişsiz ağaçlara, bağlara, bahçelere zarar veren kuşları, böcekleri, tırtılları öldürmek. (Bunun için hangi kuşların ve böceklerin, hangi zamanlarda ve nasıl öldürülmesi lâzım geldiği hükümetten sorulacak ve nasıl öğretilirse öyle yapılacaktır.)» (442 sayılı Kanun, mad: 13/25)

2 — «Tarla, bağ, bahçe, fidelik, fidanlık, mera ve kültüre elverişli olsun olmasın her türlü arazide, keza silo, ambar, mağaza, nakliyat ambarları, gırcırlama, tohum ve dane ayıklama yerleri, değirmenleri, un ve çeltik fabrikaları ve ambar gibi nebat bulunduran veya işlenen mahallerde ihbarı mecburî hastalık veya zararlı görülürse bunların sahipleri veya kiracıları veya ortakçıları veya amir veya idarecileri yahut bunların kanunî mümessilleri keyfiyeti köyde köy muhtarlarına veya nahiye müdürlerine, kasaba ve şehirlerde en büyük mülkiye amirlerine, belediye reislerine, yahut ziraat veya mücadele teşkilâtına bildirmeye mecburdurlar.

Sahipsiz arazideki hastalık ve zararlara müteallik ihbar mükellefiyeti köy, kır ve çiftçi mallarını koruma beklilerine düşer.

Muhtarlar, mülkiye amirleri ve belediye reisleri kendilerine ihbar edilen hastalık ve zararlıları en seri vasıta ile ziraat veya mücadele teşkilâtına bildirirler, haber verme keyfiyeti şifahen veya telefonla yapılmakla beraber yazı ile de teyit olunur.» (6968 sayılı Kanun, mad: 22)

İl özel idarelerine verilen görevler :

«Numune ve tecrübe çiftlik ve tarlaları ve fidanlıklar ile çiftlik mektepleri ve damızlık hayvanatı ve alâtı ziraiye depoları tesisi, mahsulâtı ziraiye ve hayvanatı ehliye sergi ve müsabakaları küşat ve at yarışları icrasıyla mükâfatı naktiye itası, mahsulâtın cinsini islah etmek ve vilâyetin iklimine muvafık mahsulâtı cedide yetiştirmek için meccanen fidan ve tohum tevzii, ziraat olan mahallerde umumun istifade edebileceği hasat ve harman ve kalbur makineleri ve sair alâtı ziraiye ihzar ile zürraa icarı, ziraat müzeleri ve ziraî teavün şirketleri tesisi, velhasıl terakkiyatı ziraiyeyi temin edecek her türlü hususâtın tatbik ve icrası.» (13 Mart 1329 tarihli İdarei Umumiyei Vilâyat Kanunu, mad: 78/4)

Tarım Bakanlığına verilen görevler :

«Ziraat vekilinin direktifleri dahilinde; Memleketin ziraat siyasetini yürütmek, ziraat istihsalâtını iktisadî vaziyetlere göre tanzim ve islâh eylemek, istihsalâtın iyileşmesine müessir olacak islâh, deneme ve üretme ve temizleme müesseseleri kurmak, ziraat mahsullerine zarar veren her türlü hastalık, haşarat, hayvanlar ve tabii hadiselerle savaşmak, bir bölgeden diğer bir bölgeye geçebilecek hastalık ve haşarata karşı korunma tedbirleri almak ve...» (3203 sayılı Kanun mad: 6)

Uygulamada, köy idarelerinin ve il özel idarelerinin tarımsal savaş konusunda fiilen işe karışmadıkları, görevin bütünüyle merkezî idarece üstlenildiği saptanmıştır.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Sorun ve Çözüm Yolu : 1

Tarımsal savaş hizmetleri konusunda, merkezî idare kuruluşlarıyla mahallî idareler arasında, hukukî alanda bir görev karışımı bulunmaktadır.

Devlet, önceleri çıkardığı kanunlarla görevi mahallî nitelikli görmüş ve mahallî idareye bu hizmeti vermiş; daha sonraları bu mücadele hizmetinin memleket ekonomisindeki önemli yeri görülerek hizmet merkezî idare görevi sayılmıştır.

Tarımsal savaş bir yönüyle mahallî bir karakter taşır. Yani savaş sonucu elde edilen ürün fazlasından veya kalite yüksekliğinden arazi sahibi yararlanır. Diğer yandan tarımsal savaş, ürün kaybını önlemek suretiyle millî ekonomimizin ve millî gelirimizin artışıında önemli rol oynamakta olduğundan hizmet millî bir nitelik kazanmıştır. Böylece, bu görevi Devletin yüklenmesi zorunlu olmuştur.

Tarımsal savaş hizmetinin yürütülmesinde bilgi, kaynak, örgüt ve personel önemli faktörlerdendir. Konuya bu yönüyle baktığımız zaman köylerin, il özel idarelerinin bugünkü örgüt, personel teknik bilgi ve maddî olanaklarıyla bu hizmeti yürütebilecek durumda olmadıkları anlaşılır. Araştırma sonuçları da bu durumu doğrulamaktadır.

Kalkınmayı bir an önce gerçekleştirmek zorunda olan Devletimizin olanaklarının sınırlı olduğu bilinmektedir. Bu itibarla, tarımsal savaş hizmetlerini sadece Devlettten beklemek büyük bir haksızlık olur. Bu hizmetlerin ifasında karma bir sistem bulunması zarunludur. Tarımsal savaş hizmetlerinin yürütülmesinde sadece Devleti veya sadece mahallî idareleri sorumlu kılmak, yurt gerçekleri karşısında, mümkün değildir. Bu itibarla, Devletin, mahallî idarelerin ve çiftçinin tarımsal savaş yönünden ne yapması gerektiği saptanmalı, kısaca çalışma ve sorumluluk yönünden görev alanları açıklığa kavuşturulmalıdır. Bölge çapında anı salgın ve hızlı yayılma gösteren hastalık ve zararlılara karşı savaşta mahallî idareleri sorumlu kılmak düşünülemez. Bu tip bir savaş pahalı ve son derece teknik bir hizmettir. Çok defa yüzlerce köyü, hatta il sınırlarını da aşarak bir çok ili kapsamaktadır. Büyük giderleri gerektiren bu savaşta mahallî idarelerin maddî olanakları bir hiç derecesinde kalacaktır. Ayrıca, bölgesel savaşta çalışmalar il sınırlarını aşmaktadır. İller arasında hızla işbirliğini sağlamanın fiilî güçlüğü de dikkate alınmalıdır.

Tarımsal savaş hizmetleri devamlı olarak araştırmayı gerektirir. Bu hizmetler teknolojik gelişmeyi yakinen kovalama zorunluğunu içindedir. Bu itibarla, tarımsal savaş hizmetinin gerektirdiği araştırma ve etütler gün geçtikçe çoğalmaktadır. Bu yön de gözönüne alındığında, mahallî idarelerin tek başlarına bu görevi yapamayacakları gerçeği ortaya çıkar.

Sorun Ve Çözüm Yolu : 2

Muhtarlar genellikle bu konuda, kanunlarla kendilerine verilmiş bulunan çeşitli görevleri bilmemektedirler.

Tarımsal savaş konusunda köy idarelerine 442 ve 6968 sayılı Kanunlarla iki görev verilmiştir. 6968 sayılı Kanunun 22 inci maddesine göre bu görevlerden biri şudur : «kendilerine ihbar edilen hastalık ve zararları en seri vasıta ile ziraat veya mücadele teşkilâtına bildirirler». Bu görevin yapılmayıp nedeni, genellikle cahil olan veya çok düşük bir eğitim düzeyinde bulunan köy muhtarlarının kanunlarla kendilerine verilmiş bulunan çeşitli görevleri bilmemeleri, haberleşme ve ulaşım zorluklarıdır.

Muhtarlar görevleri, ekiciler tarımsal savaşın önemli konularında eğitilmeli, haberleşmede kolaylık sağlanmalıdır.

Sorun ve Çözüm Yolu : 3

Tarımsal savaş konusunda ikinci görev, savaşın bizzat yapılmasını zorunlu gören 442 sayılı Köy Kanununun 13/25 maddesiyle verilmiş bulunan görevdir.

Bu hizmetler son derece pahalı ve teknik bilgi isteyen hizmetlerden olup teknolojik gelişmeye paralel olarak devamlı araştırmaları gerekli kılmaktadır. Bu şekilde bir çalışma, il özel idarelerinden veya köy mahallî idarelerinden beklenemez.

Tarımsal savaş hizmetleri tamamen Devlet kuruluşları görevleri arasına alınmalı, mahallî idarelerin ise belirlenecek sınır ve koşullarla bu kuruluşlara yardımcı olmaları sağlanmalıdır.

Öneriler

Belirtilen çözüm yollarının gerçekleşmesi için :

- 1 — Tarım savaş, merkezî hükümet görevi olmalıdır.
- 2 — Tarımsal savaşın önemi, zorunluluğu, çiftçi ve millî ekonomi yönünden uğranabilecek zararlar eğitim yoluyla köy yöneticilerine ve köylülere öğretilmelidir.
- 3 — Köy idareleri, hastalık ve zararlıların ilgililere bildirilmesinde bütün kamu kuruluşlarına ait haberleşme araçlarından öncelikle ve ücretsiz yararlanmalıdırlar.
- 4 — Tarımsal savaşın önemini ve yöntemini çiftçiye öğretmek ve benimsetmek için, demonstrasyon çalışmaları sürdürülmelidir.

Demonstrasyon uygulamasında Devlete, köy tüzelkişiliğine ait arazilerden yararlanılmalı; bunların bulunmadığı yerlerde objektif kurallara göre seçilmiş özel kişilere ait araziler kullanılmalıdır.

5 — Devletçe yapılacak tarımsal savaşta köy yöneticileri köylüye önder ve rehber olmalıdırlar. Tarımsal savaş zamanını köylüye duyurmak, başka kamu kuruluşlarının ilgilenmediği tarımsal savaş hizmetlerine olanakları ölçüsünde katılmak köy idarelerinin görevi olmalıdır.

Çiftçiler, kendi arazilerine rastlayan savaş hizmetlerinin zamanında yürütülmesine yardımcı olmak, işbirliği kurmak, gerektiğinde bedenen çalışmakla yükümlü olmalıdırlar.

6 — Yersel savaş yapılması gereken durumları saptamak ziraat mücadelesi örgütünün görevi olmalıdır. Bu görevin yerine getirilmesinde muhtar ve ihtiyar meclisinin, tarımsal savaş örgütüyle işbirliği yapması sağlanmalı ve işbirliğinin esasları önceden saptanmalıdır.

7 — Tarımsal savaşta çiftçilerin ürünlerini her tür zararlılardan korunması ve kurtarılması çalışmaları giderlerine, belli ölçülerde ve taminacak ödeme kolaylıklarıyla, ilgili çiftçilerin katılması sağlanmalıdır.

8 — Her tür tarımsal savaş araç, gereç ve ilaçlarının zamanında ve kolaylıkla üreticinin eline geçmesini sağlayıcı tedbirler alınmalıdır.

c — Çiftçi Mallarının Korunmasına İlişkin Görevler

Durum

4081 sayılı Kanunla Verilen Görevler :

1 — «Bu kanuna göre korunacak çiftçi malları aşağıda yazılıdır :

— Ekili, dikili veya kendiliğinden yetişen bütün nebatlarla, Orman Kanununun şumulüne girmeyen ağaçlar ve ağaçlıklar,

— Ziraatte kullanılan veya ziraatle alâkalı olan her türlü menkul veya gayrimenkul mallar,

— Su arkları, sel ve bentlerle hendek, çit, duvar ve emsali manialar, tarla ve bahçe yolları.» (mad: 1)

2 — «Bu kanunun hükümleri :

— Köy sınırları içinde,

— Şehir ve kasaba haricinde olup belediye hududu içinde veya dışında bulunsun ziraî mahsulât istihsal edilmekte olan sahalarda tatbik olunur.» (mad: 2)

3 — «Bu Kanunda yazılı işlerden köylere taallûk edenleri ihtiyar meclisi, ikinci maddenin ikinci fıkrasında yazılı sahalara ait olanları koruma meclisi tarafından ifa olunur. Her kaza veya vilâyet merkezin-den ayrıca bir murakabe heyeti de bulunur.» (mad: 3)

4 — «Koruma ve ihtiyar meclislerinin çiftçi mallarını koruma bakımından vazife ve salâhiyetleri şunlardır :

a) Koruma kadro ve bütçesini ve senelik koruma ücret tarifele-rini tesbit ve her iki hususu murakabe heyetinin tetkik ve tasdikine sevk etmek,

b) Koruculuk için Köy Kanununda yazılı hükümlere göre bekçi-liğe ehil gördüklerini seçerek tayinlerini vali veya kaymakamın tasdi-kine arz etmek, bekçilerin adetlerini ve çalışma müddet ve şartlarını tesbit eylemek, vazife görecekları muntıkaları ayırmak ve bunlara pa-ra veya mal olarak verilecek aylık veya yıllık kararlaştırmak ve vazifelerini iyi görmeleri için lüzumlu tedbirleri almak, hayvanlar için müş-terek çoban tutmak,

c) Suların mevruat ve yollara yapacağı tahribatı önlemek ve su arkları ve hendeklerle tarla ve bahçe yollarını tamir ettirmek ve bu yüzden doğacak masrafları bütçe harici olarak alâkahıllar arasında isti-fadeleri nisbetinde taksim ve tahsil etmek (Alâkahlılardan fiilen çalış-mak isteyenler çalışabilirler),

ç) Suların sivrisinek yetişmesine müsait birikintiler yapmasına mani olmak ve bu maksat için açılan kanallar ve mecraları ve kurul-muş olan toprakları muhafaza etmek,

d) Elli liraya kadar olan zarar ve ziyan işlerine 26 ıncı madde-de yazılı hükümler dairesinde bakmak,

e) Ondördüncü maddede gösterilen inzibat cezalarını vermek ve bu kanunda yazılı diğer vazifeleri görmek.» (mad: 7)

5 — Koruma tarifeleri konusunda «alâkadarlar tâlikten itibaren on gün zarfında koruma veya ihtiyar meclisleri vasıtasile veya doğru-dan doğruya murakabe heyetine itiraz edilebilirler.» (mad: 15/3) «An-cak tahsilât komisyonunun vazifeleri koruma ve ihtiyar meclisleri,

tahsildarın gördüğü işler koruma heyeti reisinin veya muhtarın tensip edeceği kimse tarafından ifa olunur.» (mad: 15/2)

6 — «Mezruat arasında başıboş yakalanıpta on beş gün içinde sahipleri tarafından alınmayan hayvanlar koruma ve ihtiyar meclisi tarafından münasip görülecek bir pazar yerinde müzayede ile satılır ve keyfiyet bir zabıt ile tesbit olunur. Müzayede de 2490 sayılı Kanun hükümleri tatbik olunmaz sahibi malûm olmayan hayvanlar için her yerin örf ve adedine göre ilân yapılır.

Bu hayvanlar için sarfedilen iase ve muhafaza masraflarıyla yapılacak diğer masraflar satış bedelinden tenzil olunduktan sonra bakiyesi bir sene müddetle emaneten saklanır satış bedeli bu müddet içinde müracaat edilip alınmadığı takdirde koruma sandığına irat kaydolunur.» (mad: 20)

7 — «Koruma veya ihtiyar meclisinin seçeceği vukuf ehli fiili haber veren bekçi ile birlikte en geç 24 saat zarfında vaka mahalline giderek zararın miktarını ve hangi şartlar altında yapıldığını tahmin, tesbit ve bunu bir zabıt varakası ile tevsik eder. Mühim işlerde vukuf heyetine, koruma veya ihtiyar meclisi âzasından bir veya bir kaç katılır.

Tutulacak zabıt varakaları ve işe müteallik evrak derhal koruma veya ihtiyar meclisine tevdi olunur.

Zarar ve ziyanın tesbitine taallûk eden tetkikler köy kanunu hükümlerine göre yapılır.» (mad: 25)

8 — «Birinci maddede yazılı çiftçi mallarına iras edilen ve miktarı 50 lirayı geçmeyen zararların tanzimine müteallik işleri koruma ve ihtiyar meclisleri köy kanunundaki usullere göre tetkik ve hallederek bir karara bağlar.

Tazminat talebinin reddine ve yirmi liraya kadar olan kararlara karşı 5 gün içinde Sulh Hakimine itiraz edilebilir. Şu kadar ki, zarar yapan tarafından vukubulan itirazlarda tazminine karar verilen paranın koruma sandığına aynı müddet içinde depo edilmesi şarttır. Bu fıkraya taallûk eden işlerde mahkeme, tetkikatını evrak üzerinde icra ve itiraz olunan kararı tadil veya tasdik suretiyle işi bir hafta içinde intaç eder. Maddî hata vukuu veya sahtelik iddiası halinde mahkeme lüzum görürse duruşma yapabilir.

Yirmi liradan yukarı olan tazmin kararlarına karşı alâkahılar, yu-
karıki fıkrada yazılı depo şartı olmaksızın beş gün içinde sulh haki-
mine itiraz edebilir. Bu fıkraya göre yapılan itirazların tetkiki umumî
hükümlere göre yapılır.

İtirazlar mahkemeye veya koruma ve ihtiyar meclislerince de ya-
pılabilir.

Meclisler itiraz evrakını derhal salâhiyetli mahkemeye gönderir ve
muterize bedava bir ilmühâber verir.

Koruma ve ihtiyar meclislerinin itiraz olunmayan kararları ile
sulh hakiminin itirazı üzerine vereceği kararlar kat'i olup, bunlar aley-
hine hiç bir kanun yoluna başvurulamaz.» (mad: 26)

442 Sayılı Kanunla Verilen Görevler

«Yaylımlara başlı başına hayvan salmamak ve ortaklama çayır-
rı biçmemek» köylünün mecburî işlerindendir (mad: 13/35)

Hukukî dayanaklarını bu şekilde saptadığımız çiftçi mallarının ko-
runmasına ilişkin görevlerin araştırma yapılan 22 köydeki fiilî durum
ve uygulama şekli de şöyledir :

Gerek 4081 ve gerek 442 sayılı Kanunlarla mahallî idare birimi
olarak köylere verilen tarımsal görevlerden çiftçi mallarının korunma-
sına ilişkin hizmetlerin, hemen hemen hiç bir köyde yerine getirilmedi-
ği açıkça görülmüştür.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Sorun ve Çözüm Yolu : 1

Koruma meclisi sıfatıyla görev yapan köy ihtiyar meclisi, çiftçi
mallarının korunmasına ilişkin görevlerini yapacak bilgi ve yeteneğe
sahip değildir.

Bu nedenle, köy yöneticileri her seçimden sonra ve gerektiğinde
kursu tabi tutulmalı, görevleri gereği köylere giden ziraat öğretmen ve
teknisyenlerince bu konuda aydınlatılmalı, görevini yerine getirmeyen
muhtar ve ihtiyar meclisi üyeleri hakkında Köy Kanununun 46 ncı
maddesine benzer cezaî müeyyide getirilmelidir.

Sorun ve Çözüm Yolu : 2

4081 sayılı Kanunda öngörülen para cezaları çiftçilerin kurallara uymalarını sağlayamamaktadır.

Çiftçi koruma bütçelerinin kaynakları, bugünün koşullarına göre çok cılız kalmaktadır.

Koruma tarifelerinin en aşağı ve en yukarı sınırı yeniden saptanmalı, para cezalarının miktarı arttırılmalı, zarar verenlerden alınacak tazminat miktarları günün koşullarına göre ayarlanmalıdır.

Sorun ve Çözüm Yolu : 3

Koruma bekçilerinin azlığı, korucu - bekçi ayrımı nedeniyle birbirlerinin hizmetleriyle sorumlu tutulamamaları ve bekçilerin yetersiz oluşu, görevin yapılmasını olumsuz olarak etkilemektedir.

Bekçilerin görevlerini daha iyi biçimde yapmalarını sağlayacak tedbirler alınmalıdır.

Sorun ve Çözüm Yolu : 4

Koruma meclisi sıfatıyla görev yapan köy ihtiyar meclislerine önderlik ve rehberlik yapılamamakta, yaptıkları iş ve işlemlerde denetlenmemektedir.

Teknik tarım örgütü, her türlü iş ve işlemlerinde koruma meclisine yardımcı olmalı ve koruma meclisinin bütün hizmetleri ve işlemleri bu örgüt tarafından denetlenmelidir.

Öneriler

1 — Köy yöneticileri eğitilmelidir.

2 — Koruma tarifelerinin alt ve üst sınırı yeniden saptanmalı, para cezası ve tazminat miktarı günün koşullarına göre, yeniden ayarlanmalıdır.

3 — Bekçilerle ilgili olarak :

— Korucu - bekçi ayrımı kaldırılmalıdır.

— Köyün büyüklüğüne, tarımsal durumuna göre atanacak en az ve en çok bekçi sayısı saptanmalıdır.

— Birden çok bekçi çalıştıran yerlerde, bekçilerin görev bölgeleri ayrılmalıdır.

— Bekçiler eğitilmelidir.

4 — Teknik tarım örgütü, koruma meclislerinin bütün iş ve işlemlerinin kanunlara uygun olarak yürütülmesinde yardımcı olmalıdır.

5 — Teknik tarım örgütü, koruma meclislerinin bütün hizmet ve işlemlerini denetlemelidir.

ç — Çeltik Tarımına İlişkin Görevler

Durum

3039 sayılı Kanunla çeltik ekimine ilişkin olarak köylerde ihtiyar meclisleri mutemet heyet kabul edilmiş ve şu görevler verilmiştir :

1 — «Mutemet heyetleri, Hükümetin ayrıca bir kurumu tarafından idare edilmeyen umuma ait sulara bent ve su arklarının bakımını, çeltiklerin büyüklüğüne göre suların taksim edilmesini ve sıraya konulmasını temin etmeye borçludurlar. Ancak suların idaresi için hususi kurum olan yerlerde yukarıki fıkra hükümlerinin yapılmasını kontrol ederler. Kesik sulama usulü yapılan yerlerde çeltik komisyonunun tesbit edeceği şekilde her çeltik tarlasının suyunun ne zaman kesileceğini ve tekrar ne zaman verileceğini çeltik sahiplerine bildirirler ve bu zamanlarda çeltiklerin sularını su korucuları veya çiftçiler vasıtasıyla ana arklardan kestirirler. Çeltiklerin bu zamanlarda susuz bırakılmalarını gözetirler. Sularını tayin edilen zaman kesmiyenleri bir mazbata ile o yerin çeltik komisyonuna bildirirler. Çiftçilere bu suretle bildirilen su miktarı ve sıra nöbeti çeltik komisyonu kararı olmadıkça hiç bir vesileyle değiştirilemez.» (mad: 7)

2 — «Su taksimi ve sıra işlerinde çeltikçiler arasında çıkacak anlaşamamazlık ve dirliksizler mutemet heyeti tarafından düzeltilir. Mutemet heyetinin kararına razı olmayanlar çeltik komisyonuna başvururlar. Komisyonun vereceği karar değişmez ve yapılır.» (mad: 8)

Bu hukukî durum ve gerçeğe içindeki fiili durum ve uygulama araştırılmış ve araştırma yapılan 22 köyden hiç birinde yukarıda belirtilen görevlerin, Kanunun aradığı biçimde yerine getirilmediği saptanmıştır.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Su sorunu çeşitli Kanunlarla ele alınmış ve düzenlenmek istenmiştir. (831 sayılı Sular Kanunu; 2659 sayılı Sular Kanununa Ek Kanun; 6200 sayılı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilât ve Vazifeleri Hakkında Kanun; 7478 sayılı Köy İçme Suları Hakkında Kanun; 1053 sayılı Köy İçme Suları Hakkında Kanun; 1053 sayılı Ankara, İstanbul ve Nüfusu Yüzbinden Yukarı Olan Şehirlerde İçme, Kullanma ve Endüstri Suyu Temini Hakkında Kanun; 1580 sayılı Belediye Kanunu; 442 sayılı Köy Kanunu) Kanunların fazlalığı çeşitli karışıklık ve anlaşmazlıklara neden olmakta, günün ihtiyacını karşılamakta yetersiz kalmaktadır.

Suların miktar bakımından azlığı kişiler arasında anlaşmazlıkları artırmaktadır. Mutemet heyetinin görevleriyle ilgilenmemeleri, yetkilerinin azlığı, malî olanaklarının çok sınırlı olması, çeltik komisyonlarıyla haberleşme güçlükleri görevi aksatan diğer nedenler olmaktadır.

Çeşitli kanunlarla düzenlenen su konusu, bir bütün olarak ele alınmalı ve yeniden düzenlenmelidir.

Mutemet heyetinin yetkileri artırılmalı, malî olanakları desteklenmeli, cezaî müeyyideler getirilmelidir. Daha iyi çalışmasını sağlamak üzere, çeltik ekimi mevsiminde mutemet heyetlerine ek ödeme yapılmalı, haberleşmede hızlılığı sağlamak üzere kolluk araç ve gereçlerinin yararlanma olanakları sağlanmalıdır.

Öneriler

1 — İçme, kullanma ve sanayi sularını düzenleyen mevzuat bir bütün olarak ele alınmalı ve günün koşullarına göre yeniden düzenlenmelidir.

2 — Mutemet heyetlerinin su bentlerini ve arklarını bakımı görevleri, 3039 sayılı Kanunda hüküm altına alınmalı ve uygulama biçimi tüzükle düzenlenmelidir.

3 — Çeltik sulama işleriyle ilgili su bent ve arklarının bakımı, esas itibarıyla ekicilere ait olmalıdır.

Çeltik komisyonlarının vereceği proje ve planlara göre bakım ve onarım yapılmalı, giderler ekiciler arasında payları oranında bölüştürülmelidir.

Su bent ve arklarının bakım ve onarımı ekiciler tarafından hiç ya da plan ve projelere uygun yapılmassa, bakım ve onarım mutemet heyetlerince yaptırılmalı ve gider ekiciler arasında payları oranında bölüştürülmelidir.

4 — Çeltik komisyonlarının ve mutemet heyetlerinin malî olanakları artırılmalıdır.

5 — Çeltik ekimi ve sulanmasında koşullara uymayanlar hakkında etkili cezaî müeyyideler uygulanabilmelidir.

6 — Mutemet heyetlere, çeltik ekimi mevsiminde ek ödeme yapılmalıdır. Ek ödemenin miktarı çeltik komisyonlarınca saptanmalı, vali ve kaymakamlarca onanmalıdır.

Mutemet heyetleri, ekim döneminde haftada en az bir kez toplanmalıdır.

7 — Çeltik ekimini ilgilendiren konularda, mülkî idare amirleri ve çeltik komisyonlarıyla mutemet heyetleri arasındaki yazışma ve haberleşmeler, yavaş işleyen PTT yerine kulluk aracılığı ile yapılmalı, bunu sağlamak üzere 7201 sayılı Tebligat Kanununa açık hüküm getirilmelidir.

B — HAYVANCILIKLA İLGİLİ GÖREVLER

Durum

442 Sayılı Kanunla Verilen Görevler :

1 — «Köy hayvanlarında salgın bulaşık bir hastalık görülürse o gün bir adam yollayarak Hükümete haber vermek, bu haber üzerine kazadan bir memur gelinceye kadar hasta olan hayvanları diğerlerinden ve hasta hayvan ile beraber bulunmuş olan hayvanları köyün hasta olmayan hayvanları ile karıştırmamak.» (mad: 13/23)

2 — «Köye ortaklama korucu, sığırtaç danacı ve çoban tutmak.» (mad: 13/21)

3 — «Köy namına iyi cinsten boğa, aygır, teke, koç satın almak.» «mad: 14/28)

904 Sayılı Kanunla Verilen Görevler :

1 — «Aygır ve boğa sahibi olan her fert bulunduğu köy veya mahalle ihtiyar meclisine her sene aygır ve boğasını muayene ettirmek ve bunlar hakkında verilecek karara harfiyen tabiiyet etmekle mükelleftir.» (mad: 1)

2 — «Her köyde damızlık bir boğa bulundurulması ve yüzden fazla ineği olan köylerde beher yüz için ekalli bir boğa bulundurmak mecburidir. Mezkûr boğanın esmanı ve tağdiyeleri (bedel ve beslenme) masarifi, Köy Kanunu mucibince köyler heyeti ihtiyariyeleri tarafından ineği olan köylülerden cemi ve tedarik edilir.» (mad: 14)

5617 Sayılı Kanunla Verilen Görevler :

«Bu kanunun şumulüne giren hayvanların alım ve satımı, hayvan satış belgeleriyle yapılır. Bu belgeleri köy ve mahalle muhtarları parasız verirler. Hayvan satış belgelerine hayvanın cinsi ve alâmetleri, hayvan sahibinin adı, soyadı ve açık adresi yazılır. Satış halinde hayvan satış resmini tahsil ile görevli olan köy veya belediye tahsildarı alıcının açık adresiyle adı ve soyadını satış belgesinin altına yazıp altını tasdik ederek belgeyi alıcıya devreder.

Küçükbaş hayvanlarda yoksa alâmet yazılmaz. Menşe şahadetnamesi belge yerine kâimdir» (mad: 3)

1234 Sayılı Kanunla Verilen Görevler :

1 — «Bir mahalde bulaşık ve salgın hayvan hastalığı veya esbabı meçhul hayvan vefiyatı görülürse sahipleri veya cellepler veya hayvanlara bakanlar köylerde muhtarlara; çiftliklerde çiftlik sahibi veya çiftçi başı, seyyar sürelerde sürü sahipleri veya muhafızları veya çobanları veya serbest baytar veya nalbantlar en yakın köy muhtar ve Jandarma karakoluna veya nahiye müdürlerine; ilmuhaber mukabilinde ihbar ve onlarda mahallin en büyük mülkiye memuruna veya baytarına ve müşkülât halinde ise muhaberesi en kolay mahallî hükümete malûmat itasıyla mükelleftirler.» mad: 9)

2 — «Hastalığı haber alan makam derhal baytar gelinceye kadar hemen hastalık mahalline icabı kadar kuvvet göndererek hasta, bulaşık ve şüpheli olan hayvanları yekdeğerinden tefrik ve tecrit ve ihtilât-

tan men ve lüzumu veçhile kordonlar vaz ve keyfiyeti etraf köy ve kasabalara ilân eder.» (mad: 15)

3 — «Baytar, muvasalatında mahiyeti marazı tayin, menşe ve vasıtai sirayeti tahrik edip, marazın itfası için icap eden tedabiri müstakir bir rapor tanzim eder. Bu raporun mevkii icraya vaz'ı için baytarın riyaseti altında ciheti mülkiye veya zabıtaca tayin edilecek memurlar ile köy ihtiyar meclisinden mürekkep bir komisyon teşkil olunur.

Bu komisyon hastalığın imhasına kadar mahallinde icrai faaliyete memur olup kanun, nizamname ve memur baytarın tarifati dairesinde her türlü sıhhi tedbirleri tatbik ve icraatını mazbata ile vilâyet hayvan sağık zabıtası komisyonuna bildirir.» (mad: 17)

4 — «Zâti ihtiyaca mahsus olmak üzere naklolunan hayvan mevaddından maada memleket dahilinde her cins hayvan ve hayvan mevaddı nakliyatı, köylerde muhtarlar tarafından meccanen ve serian verilecek menşe şahadetnameleri ile yapılır.

Otuz birinci maddede mezkûr pazarlardan gayri mıntikalara toplu halde yapılacak sevkıyat ve menşesinde veya güzergâhta ilk tesadüf olunan memur baytardan ayrıca sağık şahadetnamesi alınır. Pazarlara getirilecek tuyur gibi küçük hayvanlardan hiç bir şahadetname alınmaz.

Menşe ve sağık şahadetnameleri pula tabi değildir.» (mad: 29)

Hayvan Sağık Zabıtası Nizamnamesiyle Verilen Görevler

1 — «Şaddedilmemiş olan hudut mıntikalarında hastalığın etrafa ıntışarı tehlikesi bulunduğu zaman mahallî zabıta kuvveti ile muhafazası mümkün olmayan kordonlar askerle takviye edilir. Bu kordonlar valiler, kaymakamlar ve nahiye müdürleri ve jandarma kumandanları ile vazifedar olan baytarlar tarafından daimî surette teftiş edilir. Köy ihtiyar heyetleri, kır bekçileri bu nizamname dahilinde yukarda yazılı kimseler tarafından verilecek emirleri yapmağa mecburdurlar.» (mad: 28)

2 — «Türkiye Cumhuriyeti dahilinde bir taraftan diğer tarafa naklonulacak aşiretlere ve ahaliye ait damızlık ve çift veya kasaplık hayvan sürüleri hakkında aşağıdaki muamele yapılacaktır.

Aşiretlere ve ahaliye ait her nevi damızlık ve çift hayvanları mer'a ve kışlalarına hareketten evvel bulundukları mahalde bir baytari muameleye tabidir.

Bu maksatla hayvan sahipleri hareketlerinden en az yirmi bir gün evvel hayvanların nev'i ve miktarı göstermek şartıyla ihtiyar heyetleri tarafından tanzim edilecek menşe şehadetnameleri ile mahallî hükümetine müracaat ve hayvanların muayeneye hazır olduklarını iş'ar etmeğe mecburdurlar.» (mad: 40/A)

3 — «Verem noktai nazarında seriri muayene ve tüberkülin tatbiki zamanına tekaddüm eden ay zarfında muayeneye tabi tutulacak ineklerin ırkını ve yaşını ve alâmeti farikasını ihtiva etmek üzere şehirlerde belediyelerce ve bu teşkilât olmayan hallerde ise mahallin ihtiyar heyetince iki nüsha cetvel tanzim ve birisi mahallin baytar müdürlüğüne ve diğeri de seriri muayene ve tüberkülin tatbikiyle meşgul olacak baytara tevdi olunur. Bu mahal bir çok idareci belediyelerden müteşekkil ve vasi ise her dairesi belediye için ayrı cetvel tanzimi icab eder.» (mad: 212)

Araştırma yapılan 22 köyde sadece «köy hayvanlarında görülen salgın ve bulaşıcı hastahkların hükümete haber verilmesi» (442 sayılı Kanun mad: 13/23) ile «hayvan hastahğını ihbar» (1234 sayılı Kanun, mad: 9) görevi yerine getirilmektedir. Diğer görevlerin yerine getirilme oranı genellikle çok düşüktür.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Teknik bilgi isteyen hayvan sağlığı ile ilgili görevler köy idarelerince yapılmamaktadır. Bu itibarla, teknik bilgi isteyen görevler köy idarelerinden alınmalı ve haber vermek, merkezî hükümet kuruluşları-na olanakları ölçüsünde yardımcı olmak gibi görevler verilmelidir.

Bunun için de, köy idarelerine hayvancılıkla ilgili konuda görev veren 442, 904, 1234, 5617 sayılı kanunlar ve Hayvanların Sağlık Zabitası Nizamnamesi yeniden düzenlenmeli ve görevlerini yerine getirmeyen sorumlular hakkında etken cezaî müeyyideler getirilmelidir.

Öneriler

1 — 442, 904, 1234, 5617 sayılı Kanunlar yeniden ele alınarak düzenlenmelidir.

Bu düzenlemede köy idarelerine teknik bilgi ve malî olanak isteyen görevler verilmemeli; haber vermek, görevli kuruluşa olanakları ölçüsünde yardımcı olmak gibi görevler verilmelidir.

Köy yöneticilerini, görevlerini dikkatle yapamya yöneltecek cezai müeyyideler getirilmelidir.

2 — (a) 442 sayılı Kanunun 13/21, 13/23, 5613 sayılı Kanunun 3 üncü, 1234 sayılı Kanunun 9, 29 uncu ve hayvanların Sağlık Zabıtası Tüzüğü'nün 28 inci maddesiyle verilen görevler köy yönetiminde bırakılmalıdır.

(b) 442 sayılı Kanunun 14/28 ve 904 sayılı Kanunun 14 üncü maddesindeki görev, köylerden alınarak il özel idarelerine verilmelidir. (11)

(c) 904 sayılı Kanunun 1, Hayvanların Sağlık Zabıtası Nizamnamesinin 40/A ve 212 inci maddeleriyle verilen görevler köy idarelerinden alınarak veteriner örgütüne verilmelidir.

(ç) 1234 sayılı Kanunun 15 inci maddesiyle verilen görev, köy idareleri ve köyün bağlı olduğu ilçe örgütünce ortaklaşa yapılmalıdır.

(d) 1234 sayılı Kanunun 17 inci maddesine göre kurulan komisyona köy yöneticileri katılmalıdır.

3 — Köy idareleri, hayvancılıkla ilgili olarak verilen görevler yönünden köyün bağlı olduğu ilçe örgütünce denetlenmelidir.

C — ORMANLA İLGİLİ GÖREVLER

Durum

1 — «Köy yollarının ve meydanının etrafına ve köyün içinde ve etrafındaki su kenarlarına ve mezarlıklara ve mezarlıkla köy arasında ağaç dikmek, köylü her sene adam başına en az bir ağaç dikecek ve bu ağaç tamamen tutup yeşilleninceye kadar ağaca bakacak ve yeni dikilmişlere hayvanların sürünerek ve kemirerek zarar vermesinin önünü almak için etrafına çalı çırpı sarıp muhkemce bağlayacaktır.» (mad: 13/16)

(11) Bkz. İç - Düzen Genel Rapor Kitap : 3 İl Özel İdareleri.

2 — «Köy korusunu muhafaza etmek.» (mad: 13/17)

3 — «Köyün sınırı içinde ve münasip yerlerde ve tepelerde orman yetiştirmek.» (mad: 14/8)

4 — «Köyü komşu kasaba ve köylere bitiştiren yolların iki kenarına ağaç dikmek ve köy sınırı içindeki yabanî ağaçları aşılacak.» (mad: 14/9)

5 — «Köy korusu olmayan yerlerde koru yetiştirmek.» (mad: 14/29)

Araştırma yapılan 22 köyde bu görevlerin hiç gerçekleştirilmediği veya çok sınırlı bir gerçekleştirme durumunda kaldığı görülmüştür.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Teknik bilgi ve yetenek isteyen bir görev olan ağaç ve ormanla ilgili görevlerin köy idarelerince yerine getirilmediği görülmüştür.

442 sayılı Kanunun 13/16 maddesiyle köy idarelerine verilen görevler yine köy idarelerine bırakılmalı, yalnız fidan sağlamada orman örgütü yardımcı olmalıdır.

Öneriler

1 — 442 sayılı Kanunun 13/7, 14/8, 14/9 maddeleriyle verilen görevler, köy idarelerinden alınarak ilgili örgüte verilmelidir.

2 — Orman ve tarım örgütleri, orman konusunda verilen görevlerin yerine getirilmesinde köy idarelerine yardımcı olmalıdırlar ve bu idareleri denetlemelidirler.

3 — Köy idarelerinin malî olanakları artırılmalıdır.

4 — Köy idarelerine, cezaî müeyyide uygulama olanağı sağlanmalıdır.

VI — EKONOMİK GÖREVLER

Durum

442 sayılı Köy Kanunu köy idarelerine, ikisi mecburî on ikisi de köylünün isteğine bağlı olmak üzere 14 ekonomik görev vermiş bulunmaktadır. Sözü geçen Kanun dışında köye bu konuda görev veren başka bir mevzuat yoktur.

Bu görevler aşağıda sıralanmıştır :

1 — «Köy namına nalbant, bakkal, arabacı dükkânları yaptırmak.» (mad: 13/20)

2 — «Devlet parasını kıymetinden aşağı aldırtmamak.» (mad : 13/31)

3 — «Köyde ekilip biçilen ve toplanan mahsulatın ve yapılan eşyanın değeri ile satılabilmesi için köy namına alıcı adam aramak.» (mad: 14/10)

4 — «Pazar ve çarşı yerleri yapmak.» (mad: 14/7)

5 — «Köyde peynir, yağ yapmak için makine almak.» (mad : 14/13)

6 — «Ortaklama değirmen yapmak veya getirmek.» (mad: 14/14)

7 — «Köylüden berber yetiştirmek.» (mad: 14/16)

8 — «Köylünün giydiği esvapları köyde dokutmaya çalışmak.» (mad: 14/15)

9 — «Köylüden nalbant demirci, arabacı, kalaycı yetiştirmek.» (mad: 14/18)

10 — «Köylüden ayakkabıcı yetiştirmek.» (mad: 14/17)

11 — «Bütün köy için bankadan para kaldırmak ve tarla, bahçe, çift ve tohum almak isteyenlere vermek ve bu paranın her sene borçlarını toplıyarak bankaya yatırmak.» (mad: 14/23)

12 — «Kağnıları dört veya iki tekerlekli arabaya çevirmek.» (mad: 14/25)

13 — «Köy parası ile araba yapacak ve onaracak bir tezgâh açtırıp köy namına idare etmek.» (mad: 14/25)

14 — «Her sene köy namına bir veya daha ziyade tarla ektirerek, mahsulünü imece yolu ile biçip elde ettikten ve gelecek sene için tohumunu ayırdıktan sonra artanını satarak parasını köy sandığına yatırmak.» (mad: 14/27)

442 sayılı Köy Kanunu 50 yıla yakın bir süreden beri yürürlükte olduğu halde köye verilen ekonomik nitelikteki görevler genellikle uygulama alanına girememiştir. Hiç uygulanmayan görevler olduğu gibi pek az köyde uygulama olanağı bulunabilen görevlere rastlanmıştır.

Ancak, bu durum verilmiş olan görevlerin niteliğinden değil, daha çok köylerimizin malî olanaksızlıklarıyla köy idarelerinin eğitim yetersizliklerinden ileri gelmektedir. Yoksa, anılan görevler, genellikle hatta belki biraz daha geniş ve değişik biçimleriyle bugün de yarı da köylerin mahaflî ve ortak nitelikteki görevleri olmakta devam edecektir.

Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre, bu görevleri uygulama durumları yönünden iki grupta mütalaa etmek gerekmektedir.

HIÇ UYGULANMAYAN GÖREVLER :

- 1 — Köyde peynir ve yağ yapmak için makine almak.
- 2 — Köylünün giydiği esvapları köyde dokutmağa çalışmak.
- 3 — Köylüden nalbant, demirci, arabacı, kalaycı yetiştirmek.
- 4 — Köylüden ayakkabıcı yetiştirmek.
- 5 — Kağnıları dört veya iki tekerlekli arabaya çevirmek.
- 6 — Köy parasıyla araba yapacak ve onaracak bir tezgâh açtırıp köy namına idare etmek.
- 7 — Devlet parasını kıymetinden aşağı aldırmmamak.
- 8 — Bütün köy için bankadan para kaldırmak ve tarla bahçe, çift ve tohum almak isteyenlere vermek ve bu paranın her sene borçlarını toplayarak bankaya yatırmak.

KISMEN UYGULANAN GÖREVLER :

- 1 — Köy namına dükkân yaptırmak.
- 2 — Köyde ekilip biçilen ve toplanan mahsulâtın, yapılan eşyanın değerinde satılabilmesi için köy namına alıcı adam aramak.
- 3 — Pazar ve çarşı yerleri yapmak.
- 4 — Ortaklama değirmen yapmak veya getirmek.
- 5 — Köylüden berber yetiştirmek.
- 6 — Her sene köy namına bir veya daha çok tarla ektirerek mahsulünü imece yolu ile kaldırıp tohumunu ayırdıktan sonra artanını satarak parasını köy sandığına yatırmak.

Araştırma yapılan köylerden ikisinde bu görevlerin uygulandığı saptanmıştır.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

442 sayılı Kanunla verilen ekonomik nitelikteki görevler köy idarelerince yapılmamaktadır.

Bu görevlerin köy idarelerince yapılmamasının elbetteki bazı nedenleri bulunmaktadır. Bunları belirtmeden önce kanun koyucunun 1924 yılında köy idarelerini bu görevlerle yükümlü tutmasının nedenleri üzerinde kısaca durmak uygun olacaktır.

Burada akla gelen ilk husus, kanun koyucunun köy idarelerine bu görevleri verirken, o günün Türkiye'sinin koşullarını göz önünde tutmuş olmasıdır.

Kanunun yürürlüğe girdiği yıllarda, köylerimiz daha ilkel şartlar içinde idi. Uzun yıllar peşpeşe devam eden savaşlar köylerin gücünü azaltmış, köyü kalkındırabilecek etkin nüfusu eritmişti.

Bilindiği gibi köylerimizde müslüman olmayan azınlık uzun yıllar esnaf ve sanatkâr olarak köy ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Savaş sonrası Anadolu'daki yabancı unsurların yurt dışına çıkarılmasıyla bu hizmetler köylerin bir kısmında yürütülemez olmuştur.

Bu koşullar altında, o zamanın köy gerçeklerini göz önüne alan kanun koyucu, haklı olarak, köy idarelerine köylüden berber, nalbant, demirci, arabacı ve kalaycı yetiştirmek görevini vermek zorunda kalmıştır.

Bugün durum hayli değişmiştir. 48 yılda yurdumuz ekonomik, sosyal ve teknik yönden oldukça gelişme kaydetmiştir. Köylerde, köy idarelerine verilen bu görevler, özel kişiler eliyle yapılmaya başlanmış veya gelişen ulaşım kolaylıkları sayesinde köylü bu ihtiyaçlarını köyde değil, yakın şehir ve kasaba merkezlerinden sağlama yoluna gitmiştir. Bu hale göre köy idarelerin bu hizmetlerle ilgilenmelerine lüzum kalmadığı gibi ilgilenmesi gerekenlerde malî kaynaklarının yetersizliği nedeniyle pek az ölçüde uygulanabilmektedir.

Bu hususu böylece belirttikten sonra şimdi görevlerin yapılmayış nedenleri üzerinde durabiliriz :

1 — Köy idareleri büyük bir malî kaynak yetersizliğinin bunalımı içindedir. Köylerde yaşayan nüfus başına köy mahallî idarelerinin sahip olduğu hizmet yapabilme imkânı 6,5 liradır. Bu miktarlarla köy idarelerine yüklenen görevlerin yapılması olanaksızdır.

2 — Köy idareleri personel sayı ve niteliği bakımından yetersizdir. Tabii ki yetersiz bir kadrodan bu hizmetlerin yapılmasını beklemek mümkün değildir.

3 — Köylerimizin kuruluş yeri elverişsiz ve dağınıktır. Sadece % 19.4'ü düzlüklerde, gerisi dağ eteklerinde, yamaç ve sırtlarda kurulmuştur. Bu derece elverişsiz şartlarda köye götürülecek veya köyde geliştirilecek hizmetler verimsiz kalacaktır.

4 — Köylerimiz çok az nüfusludur. Türkiyede ortalama köy nüfusu 550'dir. Düşük nüfus, hizmet maliyetini artırmaktadır.

5 — Köy, kendine verilen görevleri yapabilecek uygun bir birim değildir.

Köylerin bugünkü sosyal ve kültürel yapısı, malî olanakları verilen görevlerin yapılmasını olanaksız kılmaktadır.

6 — Bu görevlerden bazılarının özel kişiler tarafından yapılmakta olması, hizmetlerin köy idareleri tarafından yapılmasına lüzum bırakmamaktadır.

7 — Ulaşım olanaklarındaki kolaylıklar sayeninde köylü ihtiyaçlarını şehir ve kasabalardan sağladığından, hizmetin köyde yapılmasının gereği kalmamıştır.

8 — 1924 Türkiyesinin koşulları göz önünde tutularak kanun koyucunun Türk parasının, özellikle kâğıt paranın, altın ve gümüş karşılığında değiştirilmesinde kıymetinden aşağı işlem görmesini önlemek bakımından verilen görev de, izleme ve kontrolünün son derece güç, hatta imkânsız oluşu nedeniyle hiçbir zaman yerine getirilememiştir. Bugün için yerine getirilmesine lüzum da kalmamıştır.

9 — Bütün köy için bankadan para kaldırmak ve tarla, bahçe, çift ve tohum almak isteyenlere vermek ve bu paranın her sene borçlarını toplayarak bankaya yatırmak görevi de daha sonra çıkarılanlarını toplayarak bankaya yatırmak görevi de daha sonra çıkarılan kanunlarla ayrı bir statüye bağlanmıştır. 3302 sayılı T.C. Ziraat Bankası Kanunu ile 5254 sayılı Muhtaç Çiftçilere Ödünç Tohumluk Verilmesi Hakkındaki Kanun bu göreve ilişkin yeni bir düzen getirdiği için, 442 sayılı Köy Kanununun bu kanundaki hükmü, köy idarelerince sözü edilen yeni kanunların çerçevesinde yerine getirilmektedir.

Köy idarelerinin, 442 sayılı Kanunda yer alan ekonomik görevleri yerine getirmediği anlaşıldıktan sonra akla şöyle bir soru gelebilir: 48 yıldan beri köylerde hiç bir iş yapılmamış mıdır?

Soruya tamamen olumsuz cevap vermek mümkün değildir. Elbette köylerimizin bir kısmında köyün gelişip kalkınmasında, köy bütçelerini artırmada rolü olan bazı hizmetler yapılmıştır. Bu hizmetlerin daha çok yardımlarla yerine getirildiği bilinmektedir.

Köye Yapılan Yardımlar

Köy idarelerine, ekonomik görevlerin yerine getirilmesinde, İmar ve İskân Bakanlığı, Köy İşleri Bakanlığı ve il özel idareleri yardımcı olmaktadır.

1 — İmar ve İskân Bakanlığı Aracılığıyla Sağlanan Yardımlar :
4759 sayılı İller Bankası Kanunun 19 ncu maddesi gereğince, genel kurul tarafından onanan bilânçoya göre meydana çıkan net kârın % 50'si köy geliri olarak bunların kalkınmasına yardım etmek için ayrılarak, köy tüzelkişiliği adına ve hesabına geçirilmekte ve

hesaba geçen paralardan, o yıl kaç köyün yararlanacağı genel kurulca kararlaştırılmaktadır. Bu suretle sayısı kararlaştırılan köylerin hangileri olacağı, hangi köyler için ne tedarik edileceği veya yapılacağı İmar ve İskân Bakanlığının talimatına göre Banka idare meclisince belli edilmektedir.

Ayrıca bu paylar tedarik olunacak akarların, mümkün olduğu kadar, köylüce üzerinde imece suretiyle çalışabilecek neviden olmasının da göz önünde bulundurulması hükme bağlanmıştır.

Halen bu işin organizasyonu, İmar ve İskân Bakanlığı Planlama ve İmar Genel Müdürlüğü Kamu Tesisleri Dairesi Başkanlığınca yapılmaktadır. Ancak, yardımlar bir Yönetmeliğe göre değil, yıldan yıla uygulamanın ortaya çıkardığı sorunlar göz önüne alınarak valiliklere gönderilen genelgelerle düzenlenmektedir. Ayrıca, yardımlar yapılacak tesisin seçimi ve köy katkısı konularında da saptanmış ölçüler de mevcut değildir.

Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten bu yana her yıl yayınlanmakta olan genelge esaslarına göre köy payları olarak 2767 köye 73.303.647,42 lira yardım dağıtılmış bulunmaktadır. Bu duruma göre köy başına düşen pay miktarı ortalama 26.492 liradır.

1958 - 1968 yıllarını kapsıyan 10 yıllık uygulama dikkate alındığında, bu payların % 38'i ahşap binalar, % 29.7'si turistik, % 18'i tarımsal ve ekonomik, % 2.1'i kültürel, % 12.1'i de çeşitli alt yapı tesislerine harcanmıştır.

24 yıldan beri hem pek az köyün yardım aldığı ve yardımların yurt gerçeklere uygun olarak harcanmadığı ortaya çıkmaktadır.

Bu durumda köy paylarının kullanılmasıyla ilgili sorunlara kısaca değinmek suretiyle konuya açıklık vermek yerinde olacaktır. Bu sorunları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz :

1 — Dağıtım yöntemi belirli bir kurala bağlanmamıştır. Her yıl yayınlanan genelgelerle yürütülmektedir.

Yardımanın amacı ve kullanma alanı saptanmamıştır. İllerden gelen öneriler son derece çeşitli olup belirli bir amaca yönelmemiştir.

2 — Hangi iş için ne miktar yardım yapılacağı belirtilmemiştir. Bir ilin azamî 2 veya 3 köyüne yıllık kâr durumuna göre, örneğin, 25 - 30 bin lira yardım yapılacağı kararlaştırılmakta, bu rakam il-

lere duyurulmakta, illerde ilçelere durumu aksettirerek aday köy isimlerinin bildirilmesi istemektedirler.

İşte bir çok sorun bu evrede kendini göstermektedir.

— Vali ve kaymakamlar yardımlar hakkında önceden belirtilmiş ilkeler olmaması nedeniyle hangi konuda öneride bulunacaklarını kestirememektedirler.

— Saptanan tesise köylünün katkısı kuru bir vaatten ibaret olduğundan ,gönderilen yardımla inşaatlar genellikle tamamlanmaktadır.

— İhtiyaç iyi saptanmadığından tesise hemen başlanamamakta, gönderilen paralar yıllarca Ziraat Bankalarında bekletilmektedir.

— Keşif ve proje yaptırılması büyük zorluk arz etmektedir. İlçede teknik eleman olmadığından ilden teknik eleman gelmesi gerekmektedir. Bayındırlık müdürlükleri bu işi benimsememektedirler.

3 — Sırf yardım alınsın diye bakanlık görüşüne uygun teklifler yapılmakta, fakat yapılacak tesis köy koşullarıyla asla başdaşmadığı için inşaata köylü katkıda bulunmamaktadır. Çünkü yapılacak tesisin yararına inanmamaktadır.

4 — Gönderilen yardımlar çok defa amacın dışında kullanılmaktadır.

2 — Köyİşleri Bakanlığınca Yapılan Yardımlar :

1968 yılında çıkarılan bir Yönetmelik (Köy Sınırları İçindeki Projeye Müstenit Köy Teşebbüslerini Teşvik Etmek Üzere İl Özel İdarelerine Yapılacak Yardım ile Sarf Usullerini Gösterir Yönetmelik) yardımın amaç ve kapsamını, yardım konusu olabilecek işleri ve yardım yapılış biçimini belirli esaslara bağlamıştır.

Sözü edilen Yönetmeliğin 3 ncü maddesinde de yardım konusu işler belirtilmiştir. Bunlar arasında ekonomik karakterli hizmetler de yer almış bulunmaktadır.

Yönetmelikte daha çok köyün ekonomik yönden kalkınmasında rol oynayacak tesislere yardım yapılması arzu edildiği halde uygulamada nedense verimsiz alanlara (köy konağı, helâ gibi) yardım yapıldığı görülmektedir.

İller Bankası kârından köylere yapılan yardımların uygulama sorunları aynen burada da geçerlidir.

3 — İl Özel İdarelerince Yapılan Yardımlar :

Son yıllarda birçok illerimiz de asırların ihmaline uğrayan köylerimizin sorunlarına çözüm yolu getirecek tedbirlerden olmak üzere, köylere yardım yapmaktadır.

Ancak, bazı illerimiz köylere yardım için bütçelerine oldukça tatminkâr ödenek koydukları halde, diğerleri ya çok az ödenek koymakta ya da hiç koyamamaktadır. İllerimiz arasında gelir kaynakları bakımından dengesizlikler bunun başlıca nedenidir.

Bazı illerde konunun önemine uygun bir biçimde ele alındığı, konulan ödeneklerin dağıtımını düzenleyen yönetmelikler yapıldığı görülmektedir.

Köy İdareleri Yönünden :

Köy Kanununun öngörmüş olduğu ekonomik tedbirler, köyün kalkınmasına, gelişmesine cevap vermekten çok uzaktır, % 65'i köylü olan bu toplum da hâlâ 1924 yılı koşullarına göre düzenlenen Kanunun köy sorunlarına çözüm getireceği umulamaz.

Köy ekonomisinin tarıma dayalı oluşu ve aktif köylü nüfusunun büyük oranının tarım sektöründe bulunuşu göz önünde tutularak ekonomik görevler yönünden yeniden bir düzenlemeye gidilmesinde zorunluluk bulunmaktadır.

İlke olarak köy idarelerine fazla görev verilmemesi uygun olmaktadır. Çünkü, daha öncede belirtildiği gibi, köy kendine verilen görevleri yapabilecek uygun bir birim değildir. Köyün bugünkü malî kaynakları personeli, içinde bulunduğu sosyal ve kültürel yapısı verecek çok sayıda görevin yapılmasına engeldir. Ötedenberi şikâyet konusu olan köylerin malî kaynak yetersizliği ortadan kaldırılsa, köye yeni ve verimli gelirler sağlansa bile köylerden beklenen ekonomik görevlerin yerine getirilmesi mümkün olamaz.

Onun için köy idarelerine çok sayıda müstakil görevler vermek yerine, köy - Devlet işbirliği anlamı içinde onlara yapabilecekleri görevleri vermek, Devletçe alınacak ekonomik tedbirlere ve yapılacak girişimlere yardımcı olmalarını sağlamak daha uygun olacaktır.

Bu görevlerden en önemlisi kooperatifçiliğin teşvik ve geliştirilmesinde köy idarelerini etken duruma getirmek olmalıdır.

Köylerimizin ekonomik kalkınmasında kooperatifçilik, ümit bağlanan en etken tedbirlerden biridir. Köylerimizin çoğu bu yönetime yabancıdır. Merkezî idare organları eliyle tepeden gelen öneri ve teşviklerle yetinmeyip bu önemli konuda köy idarelerini de devreye sokmak, alınacak tedbirleri daha da hızlandırır, daha da köylüye yaklaştırabilir. Köyün baş ve büyüğü olan muhtar ve ihtiyar kurulu üyeleri, kooperatifçilik konusunda eğitilirse konu ile köylü arasında yaklaşım sağlanmasında etken olabilirler.

Çok yönlü kalkınma kooperatiflerinin sadece Köy İşleri Bakanlığınca denetlenmesi, organize edilmesi umulan sonucu vermemiştir. Köyün içinde bulunan köy idareleri bu önemli çalışmalara seyirci kalmamalıdır.

Tabii ki bu durumda da köy idareleri ile kooperatifler arasındaki ilişkilerin nasıl kurulması gerektiği sorunu karşımıza çıkacaktır.

Bunu da şöylece cevaplandırmak mümkündür :

Köy muhtar ve ihtiyar kurulu üyeleri, gerekli eğitime tabi tutulduktan sonra kooperatifçiliğin yararlarını köylüye anlatıp, gerekli ortamı hazırlayabilirler.

Köy idareleri kooperatiflere ortak olabilirler. Köy idarelerine yapılacak Devlet yardımları, köy idarelerinin ortaklık kurmalarını özendireci yönde kullanılabilir. Köy idarelerine verilecek 25 - 30 bin liralık bir yardım, köylünün küçük tasarruflarıyla birleştirilerek köyde ekonomik gelişmeyi sağlayacak küçük teşebbüslerin kuruluş sermayesi olabilir. Sadece köylüler tarafından kurulan kooperatifler uzun ömürlü olmamaktadır. Köy idarelerinin, verilen yardımlarla ortak olmaları sağlanırsa kooperatif önemli bir destek ve güven kazacaktır.

Bunun dışında pazaryeri, mezbaha gibi köyün ihtiyaç duyduğu hizmetler köy idarelerince yapılmalıdır. Köye gelir getirecek teşebbüslerde bulunmak, köy ve köylünün gücüyle orantılı ekonomik faaliyetlerde bulunmak ve diğer kamu kuruluşlarının köyün ekonomik katkılarına dönük çalışmalarında işbirliği yapmak ve yardımcı olmak gibi görevler verilmelidir.

Köylere Yapılan Çeşitli Yardımlar Yönünden :

İller Bankası'na 1946, Köy İşleri Bakanlığı'na 1968 ve il özel idarelerince 1965 den beri yapılan köy yardımlarının dağıtım bir uygulama içinde bulunduğuna değinilmişti.

Bu yardımlarla yapılan hizmetlerin süratli, verimli ve kaliteli bir biçimde yürütülmesi için alınması gereken tedbirler şunlar olmalıdır :

1 — Yardım yapılacak köylerin kuruluş yeri, nüfusu ve gelişme olanakları belli standartlara bağlanmalı, grup köyler için merkezi nitelik taşıyan köyler tercih edilerek hizmetlerin bir köyde yoğunlaşması tercih edilmelidir. Bu amaçla ayrıntılı köy envanterleri yapılmalı, yardım yapılacak köyler daha önceden planlanmalıdır.

2 — Köylerin Türk toplumunun en geri kalmış üniteleri oldukları göz önüne alınarak genel bütçeye konulan köylere yardım ödeneği artırılmalıdır.

3 — Yardımlar, köyün ekonomik kalkınmasında rol oynayacak tesislere yapılmalıdır.

4 — Yapılan yardımlar sıkı bir denetime tabi tutulmalı, yardımları amaç dışı kullananlar ya da zamanında kullanmayanlar hakkında etken tedbirler alınabilmelidir.

Öneriler

1 — Köylere yeni Köy Kanununda şu görevler verilmelidir :

(a) Köy kooperatifçiliğin gelişmesine yardımcı olmak, teşvik etmek, kurmak, katılmak.

(b) Gerekiyorsa köyde pazar ve çarşı kurmak.

(c) Köyde üretilen her türlü ürünün ve eşyanın değerleriyle satılması için gerekli çalışmaları yapmak ve ilgili kuruluşlarla işbirliğini sağlamak.

(ç) Köy halkı için uygun olan el ve ev sanatlarını teşvik etmek, gelişmesine yardımcı olmak, ilgili kuruluşlarla işbirliği yapmak.

(d) Mahallî tarım, el ve ev sanatlarının teşviki için yarışmalar düzenlemek, ödüller koymak, gerektiğinde ilgili diğer kuruluşlarla işbirliği yapmak.

(e) Gerektiği takdirde köy halkının yararına olarak veya köye gelir sağlayacak sütçülük, meyvecilik ve sebzeçilikle ilgili tesisler, değirmen, soğuk hava depoları, eğlence ve eğlenme ile ilgili her türlü tesisleri kurmak, işletmek, Devletçe bu konularda alınan tedbirlere yardımcı olmak.

2 — Köylere yapılan yardımlar yönünden de şunlar önerilebilir :

(a) Yardımların bir kuruluş eliyle dağıtılması sağlanmalı, yapılan yardımların miktarı yapılması öngörülen hizmetin bitirilmesine yeter seviyeye çıkartılmalıdır.

(b) Yardımlar köyün ekonomik kalkınmasına yönelmeli, yardımdan yararlanacak köylerin koşulları yönetmelikle saptanmalıdır.

Yardımların grup köyler içinde seçilen merkezî köylere yönelmesi sağlanmalıdır.

(c) Yapılan yardımların kullanılması denetlenmelidir.

VII — ÇEŞİTLİ GÖREVLER :

Mahallî idare birimi olarak köye verilen çeşitli görevler grubunda;

A — Binaların numaralanması, sokak ve alanlara ad verilmesiyle ilgili görevler,

B — Oyun araçlarıyla ilgili görevler,

İncelenecektir.

A — BİNALARIN NUMARALANMASI, SOKAK VE ALANLARA AD VERİLMESİYLE İLGİLİ GÖREVLER

Durum

Binaların numaralandırılması, sokak ve alanlara levhalar asılmasıyla ilgili olarak köye verilen görevler, konu aynı olmakla beraber,

6 ayrı görev olarak görülmektedir. Bu görevler ve hukukî dayanakları şunlardır :

1 — Sokak ve bina levhalarını kontrol etmek ve korumak, silik ve okunmaz olan levhaların sahiplerine ihtarda bulunmak, eksik ve yanlış işleri düzeltmek. (1003 sayılı Kanunun 5 inci maddesine göre çıkarılan Yönetmelik, mad : 7/14)

2 — Numaralama işlerini yürütmek, seçim, sayım ve anket öncesi Devlet İstatistik Enstitüsünün hazırlıyacağı genelgelere göre geçici numaralama yapmak. (1003 sayılı Kanun mad : 1, Yönetmelik mad : 42)

3 — Sokak, alan ad ve bina numara levhalarını hazırlatmak. (Yönetmelik, mad : 9)

4 — Levha yaptırma giderlerini ve bu işte çalıştırılanlara ödenen ücreti toplamak (1003 sayılı Kanun, mad: 6)

5 — Sokaklar mevcutsa ad verip vermemek hususunda karar almak. (Yönetmelik, mad: 28)

6 — Devlet İstatistik Enstitüsünce gönderilen binalar cetvelini doldurmak (1003 sayılı Kanun mad : 3)

Numaralama işleriyle ilgili olarak köye verilen görevler, yerine getirilmekte, uygulamadan dolayı herhangi bir sorun doğmamaktadır. Ancak, 1003 sayılı Kanunla bu Kanuna dayalı olarak çıkarılan Yönetmelik arasındaki çatışma, ileride bazı sorunların doğmasına neden olabileceğinden bunların da çözümlenmesini gerekli görmekteyiz.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Köy idarelerine, numaralama işlerinde görev veren Kanun ve Yönetmelik hükümleri arasında çatışma ve gelişmeler mevcuttur. Şöyleki :

1 — Numaralama işlerinin 1003 sayılı Kanunun 1 inci maddesi vali ve kaymakamlar tarafından atanan memurlarca, Yönetmeliğin 8 inci maddesi köy muhtarlarınca yürütülmesini hükme bağlanmıştır.

2 — Yönetmeliğin 7 inci maddesi kontrol neticesinde saptanan aksaklıkların muhtarın uyarısı üzerine ilgisince düzeltilmesini, aynı Yö-

netmeliğin 41 inci maddesi saptanan noksanlıkların muhtarlarca tamamlanmasını öngörmüştür.

3 — 1003 sayılı Kanunun 3 üncü maddesi binalar cetvelinin «numaralama işleri ile yükümlü heyetler» yani vali ve kaymakamlar tarafından atanan memurlar tarafından düzenlenmesini, yönetmeliğin 43 üncü maddesi bu görevin muhtarlarca yerine getirilmesini öngörmüştür.

4 — 1003 sayılı Kanunun 3 üncü maddesi «... bu cetvellerin bir nüshasının mülkiye memuru vasıtasıyla nüfus, tapu, vergi ve belediye daireleriyle kadastro heyetlerine tevdi olunacağını» belirtmiş; Yönetmeliğin 43 üncü maddesinde ise bu cetvellerin 3 örnek olarak düzenlenerek, bir örneğinin muhtarlıkta saklanacağını, diğer iki örneğin, birisi Devlet İstatistik Enstitüsüne gönderilmek üzere, vali veya kaymakamlara verileceğini açıklamıştır.

Görüleceği üzere aynı konuyu düzenleyen Kanun ve Yönetmelik arasında ve Yönetmeliğin kendi içinde aykırılıklar bulunmakta ve uygulamada belirtilen görevler muhtarlar tarafından yapılagelmektedir.

Bu aykırılıkları gidermek için akla gelen ilk çözüm yolu, «Yönetmelikler kanuna aykırı olamaz.» ilkesinden hareketler uygulamanın 1003 sayılı Kanun hükümlerine göre yapılmasını sağlamak olmaktadır. Bu çözüm, bugün oldukça iyi bir biçimde yürütülmekte olan görevlerin aksamasına yol açacaktır. Örneğin: Numaralama işlerinin ve bina cetvellerinin vali ve kaymakamlarca atanan memurlar tarafından yürütülmesine kalkışılması, il ve ilçeden gelen memurlara köylerde zaman kaybettirerek kendi görevlerinin aksamasına yol açacağı gibi, köyü muhtar kadar tanıyamayacaklarından hizmeti istenilen biçimde yürütmeleri de mümkün olamayacaktır. Üstelik bu yol ekonomik de değildir. Zira, görev bütün yurt çapında yerine getirileceğinden, memurlara büyük miktarlara varan yolluk ödenmesini gerektirecektir.

Diğer taraftan düzenlenen cetvellerin birer örneklerinin vergi, nüfus ve kadastro açısından kontrol yapabilme amacıyla, ilgili kuruluşlara verilmesi Kanunda öngörülmüşse de, bu amaç gerçekleştirilememiştir. Ülkemizin koşulları altında böyle bağlantı kontrol bir yana, normal kontrol dahi yapılamamaktadır. Örneğin, vukuatları zamanında deftere işlemeyen bir nüfus memurunun, köyün binalar cetveliyle

nüfus kütüklerindeki bilgileri kontrol edeceğini beklemek büyük bir iyimserlik olur. Aynı şekilde köylerin kadastrounun yapılmamış olmasının yanında, binaların kadastrodaki görünümünün kadastro heyetlerince kontrol edilemeyeceği aşîkârdır. Yine köylerdeki binalar, bina vergisi dışındaki vergiler için bir önem taşımadığından cetvelin vergi dairesine gönderilmesi pratik bir yarar sağlamıyacaktır. Bina vergisi için de, böyle bir cetvelin özel idarelere verilmesine gerek yoktur. Zira, vali ve kaymakamlıklara verilen cetvellerden, özel idare ilgilileri her zaman için yararlanabilirler.

Bu itibarla köy idareleri, uygulanmayan ve uygulanmasında yukarıda açıklanan nedenler çerçevesinde hiç bir yarar sağlamayacağı aşîkâr bulunan görevlerle yükümlü tutulmamalıdır.

Yönetmeliğin 2 nci maddesindeki çelişikliğin giderilmesi için de, numaralama işlerinin denetimi neticesinde görülen aksaklıkların düzeltilmesi, uygulamaya paralel olarak yine muhtarlar tarafından yapılmalıdır. Noksanlıkların tamamlanmasını bina sahiplerinden beklemek, işin uzun müddet sürüncemede kalmasına yol açabilir.

Bu itibarla, denetim neticesinde saptanan noksanlıkların tamamlanması, gideri bina sahibi tarafından karşılanmak kaydıyle, muhtarlara ait bir görev olmalıdır.

Öneriler

1 — 1003 sayılı Kanunun birinci maddesinde yer alan «... Belediye teşkilâtı bulunmayan yerlerde bu gibi binaların numaralanması ve numaraların kapılara asılması vali ve kaymakamların tayin edeceği memurlar tarafından yapılır» ibaresi kaldırılmalı ve yerine, «Belediye teşkilâtı olmayan yerlerde binalara numara verilmesi işleri muhtarlarca yürütülür» hükmü getirilmelidir.

2 — Yönetmeliğin 7 ve 41 inci maddeleri arasındaki çelişikliğı ortadan kaldırmak ve muhtarların görevli oldukları konusunda herhangi bir şüpheye yer bırakmamak için 7 inci maddenin son fıkrası hükmü yürürlükten kaldırılmalıdır.

3 — 1003 sayılı Kanunun 3 üncü maddesi «...köylerde binalar cetveli muhtarlar tarafından doldurulur» biçiminde değiştirilmelidir.

4 — 1003 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin bina cetvellerinin gönderilmesine ilişkin hükmü, Yönetmeliğin 43 üncü maddesine uygun olarak değiştirilmelidir.

B — OYUN ARAÇLARIYLA İLGİLİ GÖREVLER :

Durum

Bu grupta toplanmış bulunan görevler ve hukukî dayanakları şöyle sıralanabilir :

1 — Oyun araçlarının tür ve sayısını gösterir bildirileri almak ve araçları damgalamak. Oyun Alet ve Vasıtalarından Belediyelerce ve Köy İdarelerince Alınacak Durum Hakkında (3434 sayılı Kanun, mad : 2)

2 — Oyun araçlarının damgalı olup olmadıklarını kontrol etmek. (3434 sayılı Kanun mad : 5)

3 — Resmi ödenmeyen oyun araçlarını tutanakla saptayarak ceza vermek ve buna yapılan itirazları incelemek. (3434 sayılı Kanun, mad : 6)

4 — Tahakkuk eden resmi ve cezaları tahsil etmek. (3434 sayılı Kanun, mad : 8)

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Oyun araçlarıyla ilgili olarak köye verilen görevler yerine getirilmemekte ve bu durum gelir kaybına neden olmaktadır.

3434 sayılı Kanunla köy idarelerine verilen görevlerin yerine getirilmemesinin başlıca nedeni, köy yöneticilerinin Kanun hükümlerini bilmemeleridir. Resmin tarh, tahakkuk ve tahsili karşısı olarak bir takım işlemler yapılması gerekmektedir. Oysa köy idaresi bu işlemleri yapma yeteneğine sahip olmadığından, beyanname alma, kontrol etme ve damgalama işlerinden kaçınmaktadır.

Diğer taraftan görevin yerine getirilmesi sonucu elde edilecek gelirin çok düşük olması, görevin yapılmasını engelleyen bir diğer neden olmaktadır. Bir köyde genel olarak bilardo ve satrancın bulunma

olanağı olmadığına göre, dama, domino ve tavladan alınacak resim en iyimser tahminle yılda 40 - 50 lirayı geçmeyecektir.

Ayrıca, köylerimizin toplum yapısı, köy halkı arasındaki kişisel ilişkiler açısından değerlendirme yapılırsa, oyun araçlarının kontrolünün yapılamayacağı veya damgasız olması halinde göz yumulacağı sonucuna varılabilir.

Ancak, bu nedenlerle görevin yapılmamakta olması, görevin köy idarelerinden alınması gerektiği kanısı uyandırmamalıdır. Aksi takdirde köy idarelerine verilen görevlerin çoğunun bu idarelerden alınması gerekecektir. Bu hal ise, köy mahallî idarelerine gerek olup olmadığı tartışılmasına yol açabilir. O halde yapılacak iş, alınacak tedbirlerle görevin yerine getirilmesini sağlamaktır.

Bu konuda yapılabilecek öneri, köy idareleri tarafından görevin yapılıp yapılmadığının sıkı bir denetime tabi tutulması ve oyun araçlarından alınacak resim miktarının günün koşullarına uygun bir hale getirilmesi, yani artırılmasıdır.

Bu öneriden sonra karşımıza başka bir sorun daha çıkmaktadır. O da bu denetimin hangi kuruluş tarafından yapılacağıdır.

Merkezî idarenin, sayıları 35 bini aşan köylerde, bu görevin yapıp yapılmadığını denetleyebilmesi çok güç, hatta olanaksızdır. Bu, görevin eskisi gibi yapılmaması sonucunu doğurabilir.

Diğer bir alternatif denetim hizmetinin il özel idarelerince yapılmasıdır. Bu çözüm, hizmetin mahallilik niteliğine ve mahallî idareler arasındaki hiyerarşik denetim anlayışına da uygun düşecektir. (12)

Öneriler

Oyun araçlarıyla ilgili olarak köye verilen görevler aynen korunmalı, ancak resim miktarı günün koşullarına uygun olarak artırılmalı ve görevin yapılmasını sağlamak için il özel idarelerine denetim yetkisi tanınmalıdır

(12) Bakınız. İç - Düzen - İl Özel İdareleri

C — TURİZM GÖREVLERİ

Durum

Bu konuda köy idarelerine şu iki görev verilmiştir :

1 — Turizm ve Tanıtma Bakanlığına verilen görevlerin ifasında bu Bakanlıkla işbirliği yapmak. (265 sayılı Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Kanunu, mad : 2)

2 — Turizm müesseselerine belgeleriyle ilgili soruşturmayı yürütecek kurula bir üye seçmek. (6086 sayılı Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu, mad : 14)

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Görevlerin yerine getirilmesinin bir sorun doğurduğu saptanmıştır. İlişki, merkezî hükümetle mahallî idarelerin işbirliği ve yardımlaşmaları içinde mütalaa edilmelidir. Yalnız, Bakanlıkla yapılacak işbirliğinin önceden saptanması yararlıdır.

Öneriler

Köy idarelerinin Turizm ve Tanıtma Bakanlığıyla yapacağı işbirliğinin esasları bir yönetmelikle saptanmalıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

MERKEZÎ İDARE ORGANI OLARAK KÖYE VERİLEN GÖREVLER

I — SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM GÖREVLERİ

Köylere, merkezî idare organı olarak sağlık ve sosyal yardım konusunda bir takım görevler verilmiştir. Bunlar, çevre sağlığı görevleri ve sosyal yardım görevleri olarak iki kısımda incelenecektir.

A — ÇEVRE SAĞLIĞI GÖREVLERİ

Durum

1 — Kuduz veya kudurmuş olduğundan şüphe edilen hayvanlar tarafından ısırılmış olanları tedavi kurumuna göndermek. (1593 sayılı Umumî Hıfzıssıhha Kanunu, mad : 75)

2 — Bulaşıcı hastalık nedeniyle yok edilecek maddeler ve eşyaların bedelinin ödenmesine esas olacak kıymetlerini belirtmek. (Umumî Hıfzıssıhha Kanunu, mad : 81)

3 — Defin ruhsatıyesi vermek, defterine kaydedip sağlık örgütüne bildirmek. (Umumî Hıfzıssıhha Kanunu, mad : 219 - 220)

4 — Köyde çıkan bulaşıcı ve salgın hastalıkları hükümete haber vermek ve ilçeden memur gelinceye kadar hastayı ayırmak. (Köy Kanunu, mad : 13/22, 36/3)

5 — Hekim olmayanların ve üfürükçülerin hastalara ilâç yapmasını yasaklamak ve yapanları hükümete bildirmek. (Köy Kanunu, mad : 36/4)

6 — Köylünün çiçek ve bulaşıcı hastalıklara karşı aşılmasını sağlamak, hastalıktan kurtulmasına çalışmak. (Köy Kanunu, mad : 36/5)

7 — Sıtmanın İmhası Hakkındaki Kanuna göre Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ve ona bağlı örgüt tarafından alınan tedbirleri uygulamak, emredilen tesisleri kurmak. (7402 sayılı Sıtmanın İmhası Hakkındaki Kanun, mad : 5 - 6)

8 — Sivrisinek sürfelerinin imhası ve bu yerlerin ıslahıyla ilgili olarak sağlık örgütünün istediği hususları süresi içinde yerine getirmek. (7402 sayılı Sıtmanın İmhası Hakkındaki Kanun, mad : 5 - 6)

9 — Yapılacak umumî veya kısmî muayenelerin ve haşere öldürücü maddelerin uygulama zamanını halka duyurmak. (7202 sayılı Kanun, mad : 10)

B — SOSYAL YARDIM GÖREVLERİ

1 — Korunmaya muhtaç çocukları, mahallin en büyük mülkiye amirine bildirmek. (Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki 6972 sayılı Kanun, mad : 2)

2 — Köylerde ve çiftçiler yanında aynı ücret karşılığı çalıştırılan çocuklara verilip satılmayan malları kıymetlendirerek, çocuklar adına saklamak. (Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Kanun, mad : 19)

3 — Kuduz ya da Kudurmuş olduğundan şüphe edilen hayvanlar tarafından ısırılmış olanlardan fakirlerini tedavi kurumlarına gönderirken yol paralarını vermek. (1593 sayılı Umumî Hıfzıssıhha Kanunu, mad : 75)

Merkezî idare organı olarak köy idarelerine, yürürlükteki mevzuatla verilen görevleri ve hukukî dayanaklarını belirttikten sonra bunların uygulama durumlarına geçebiliriz.

Araştırmalarımıza göre, bu görevlerin genellikle yapılmadığı, bazılarının ise uygulamalarının bulunmadığı veya nadiren yapılabildiği

saptanmıştır. Yapılabilenler de ya esas itibariyle merkezî idarenin taşra kuruluşları tarafından gerçekleştirilmekte ya da bulaşıcı ve salgın hastalıkların ihbarında olduğu gibi, merkezî idarece ilâç ve bazı halâlerde gıda yardımı yapılması gibi koşullara bağlı kalmaktadır.

Köylerde yaşayan fakir hastaların hayatlarını güven altına almak gibi, önem arz eden görevlerin genellikle yapılmadığı görülmüştür.

Bu görevlerin yapılamamasında eğitim seviyesinin düşüklüğü nedeniyle köy idarelerinin görevi benimsememesi, bazılarında ise malî olanak yetersizliği önemli bir etken olmaktadır.

Kanunla verilmiş bulunan bu görevlerin yapılmamış olması, gerek toplumsal, gerekse kişisel açıdan bazı sorunların doğmasına yol açmaktadır.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Merkezî idare organı olarak köy idarelerine verilen görevler yapılmamaktadır.

1593 sayılı Umumî Hıfzıssıhha Kanunu, 7402 sayılı sıtmanın İmhası Hakkındaki Kanun, 6972 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Kanun ve 442 sayılı Köy Kanunu ile bir merkezî idare organı olarak köye verilen çeşitli sağlık ve sosyal yardımla ilgili görevlerden, köyde çıkan bulaşıcı ve salgın hastalıkları hükümete haber vermek, köylünün çiçek ve diğer bulaşıcı hastalıklara karşı aşılmasını sağlamak ve korunmaya muhtaç durumda olan çocukları mülkiye amirlerine bildirmek gibi bir kaç görevin dışında kalan görevler genellikle ya yerine getirilmemekte ya da uygulama alanı bulunmamaktadır. Yapılmakta olan bir kaç görev, durum bölümünde de belirtildiği üzere, esas itibariyle merkezî idarece yapılmakta ve bu alanda köy idarelerine çok az rol düşmektedir.

Bu görevlerin yapılmaması, esas itibariyle bütün sorunları kapsamına alan genel nedenler ile bir kısım sorunların karakterinden doğan özel nedenlerden ileri gelmektedir. Genel nedenler çok yönlü ve daha çok uzun vadeli tedbirler alınmasını gerekli kılmakta; özel nedenler ise çoğunlukla kısa sürede uygulamaya konulabilecek tedbirleri gerektirmektedir. Köylerin ekonomik ve sosyal koşullarının iyileştirilmesi, köy idare adamlarının eğitilmesi, köylünün eğitimi ve öğre-

tim seviyesinin yükseltilmesi, köy bütçelerine hizmetleri kavrayabilecek gelir kaynakları bulunması gibi konular hemen hemen bütün sorunların çözümünde rol oynayacak faktörler olmaktadır. Diğer faktörler ise sorunların özelliklerine göre değişen biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Şöyle ki:

Eskiden konunun taşıdığı öneme binaen kanunda yer alan hükümler, sorunların ortadan kalkması ya da önemlerini yitirmiş olmaları nedeniyle uygulanmaz hükümler haline gelmektedir. Örneğin: Umumî Hıfzassıhha Kanununda yer alan salgın ve bulaşıcı hastalık sebebiyle imha edilecek madde ve eşyalara, Sıtmanın İmhası Hakkındaki Kanunda yer alan bazı tedbirlere ilişkin hükümler gibi. Öteyandan, köylere görev veren ve konulduğu zamanın koşullarına göre düzenlenen hükümlerin, günümüzün gelişen ve değişen koşullarına uydu-
rulması gerekmektedir. Örneğin : Muhtarları defin ruhsatıyesı vermekle görevli kılan Umumî Hıfzıssıhha Kanunundaki hükmün yeniden gözden geçirilerek sağlık hizmetlerinin sosyalleştirildiği illerde görevin sağlık kuruluşlarına aktarılması olanağına aktarılması olanağının doğması gibi. Bazı görevlerse, uygulama olanağı bulamamış ve ve kanunda işlemez bir hüküm olarak kalmışlardır. Örneğin : Köylerde ve çiftçiler yanında aynı ücret karşılığı çalıştırılan çocuklara verilen mallardan satılmayanları kıymetlendirerek çocuk adına saklamak gibi.

Öneriler

1 — Kuduz veya kudurmuş olduğundan şüphe edilen hayvanlar tarafından ısırılmış olanları tedavi kurumuna göndermek görevi devam ettirilmeli; kuduz tedavisi için, tedavi kurumuna sevk edileceklerden fakir olanların yol giderlerini ödemek görevinin kapsamı genişletilmeli ve köydeki bütün fakir ve muhtaç hastaların tedavi kurumlarına gidış, geliş ve ihtiyaç varsa refakatçilerinin giderleri ödenmelidir.

2 — Bulaşıcı ve salgın hastalık nedeniyle yok edilecek maddeler ve eşyaların bedelinin ödenmesine esas olacak kıymetlerini saptamak görevinin uygulaması mevcut değilse de Kanundaki hükmün muhafazası, ileride doğabilecek sorunların çözümlenmesi bakımından yararlı olacaktır.

3 — Defin ruhsatıyesı vermek, deftere kaydedip sağlık örgütüne bildirmek görevi, sosyalizasyon bölgelerinde merkezî idareye, sosyalizasyon uygulanmayan bölgelerde ise merkezî idarenin denetimi altında, köy idarelerine bırakılmalıdır.

4 — Köyde çıkan bulaşıcı ve salgın hastalıkları hükümete haber vermek ve ilçeden memur gelinceye kadar hastayı ayırmak görevi devam ettirilmelidir.

5 — Hekim olmayanların ve üfürükçülerin hastalara ilâç yapmasını yasaklamak ve hükümete haber vermek görevi aynen korunmalıdır.

6 — Köylünün çiçek ve diğer bulaşıcı hastalıklara karşı aşılmasını sağlamak görevinin kapsamı genişletilerek köye gelen Devlet memurlarına resmî işlerinde de yardımda bulunmak şeklinde getirilmelidir.

7 — Sıtma, çok büyük ölçüde önü alınmış bir hastalık olduğundan, Sıtmanın İmhası Hakkındaki Kanunla köy idarelerine verilen görevler önemini yitirmiş bulunmaktadır.

Çıkabilecek ve geniş yayılma eğilimi gösteren başka salgın hastalıklarla savaşta, köy idarelerinin de görev alması doğaldır. Ancak, yetkili kuruluşlarca alınacak tedbirleri almak ve tesisleri kurmak gibi kapsamı belirsiz görevler vermekten kaçınılmalıdır. Köy idarelerinden beklenen hizmet, olanaklarıyla orantılı olmalıdır.

8 — Korunmaya muhtaç durumda olan çocukları en büyük mülkiye amirine haber vermek görevi yine köylerde bırakılmalı; ancak köylerde çiftçiler yanında aynı ücret karşılığı çalıştırılan çocuklara verilen mallardan satılmayanları kıymetlendirerek çocuk adına saklamakla ilgili görev, kanunun çıkışından bu yana uygulama alanı bulmadığından kaldırılmalıdır.

II — BAYINDIRLIK VE İMAR GÖREVLERİ

A — TABİİ AFETLERE İLİŞKİN GÖREVLER

Durum

Köy idarelerine tabii afetlere ilişkin olarak bir takım görevler verilmiştir. Bu görevler :

1 — Mahallî koşul ve özellikler dolayısıyla yangın afetine uğrayabilecek olanları saptamak, (7269 sayılı Umumî Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlere Yapılacak Yardımlara Dair Kanunun 1051 sayılı Kanunla değişik 2/1 maddesiyle görev ihtiyar meclislerine verilmiştir.)

2 — Tesbit ve ilân olunan afet bölgeleri içindeki köylerde, sınırları belirtilen alan içinde bina yapımı ve yerleşmenin yasak olduğunu ilân etmek. (Anılan Kanunun 14 üncü maddesiyle görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

3 — Afet nedeniyle kadastroına başlanılan yerlerde kadastro postalarına iki bilirkişi seçmek. (Anılan Kanunun 18 nci maddesiyle görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

4 — Afet gören yerlerde hasara uğrayan kısımlar içinde bulunan taşınmaz malları ve üzerine bina yapılmak üzere tesbit edilen taşınmaz malların kıymetini takdir edecek kıymet takdir komisyonuna bir üye seçmek. (Anılan Kanunun 17 ve 19 ncu maddesiyle görev ve köy ihtiyar meclisine verilmiştir.)

5 — Hasar tesbit komisyonunca sahipleri adına düzenlenen ve taşınmaz malların kıymetini gösteren belgeleri baş vurduklarında sahiplerine vermek, sahipleri belli değilse belli oluncaya kadar köy kasasında saklamak. (Anılan Kanunun 20 nci maddesiyle ihtiyar meclisine verilmiştir.)

6 — Taşkın sularla kenar ve setlerin yıkılma ve yarılma tehlikesinin doğması veya yakın arazinin su baskınına uğraması gibi hallerde :

(a) Köy muhtarı olarak derhal tehlike ile karşılaşılana yere yardımcı göndermek veya gereğinde bizzat gitmek.

(b) Köy halkından 18 yaşını bitirip 50 yaşını doldurmamış erkekleri ellerinde bulunan ve yıkıntıları düzeltmeye yarayan her türlü araç ve gereçlerle tehlike yerine göndermek. (4373 sayılı Taşkın Sulara ve Su Baskınlarına Karşı Korunma Kanununun 6 ncı maddesi)

7 — Sel baskınlarında çalışacak yükümlülere ait iki örnek defter düzenlemek, valiye onaylattırdıktan sonra bir örneğini köyde saklamak, bir örneğini mahallin en büyük mülkiye memuruna vermek, lüzumu halinde yükümlülere bu deftere göre işe çağırarak ve gönder-

mek. (Anılan Kanunun 7 nci maddesiyle görev köy muhtarına verilmiştir.)

8 — Taşkınları önlemek üzere çağırılanlardan sağlık durumları elverişli olduğu halde başkaca kabul edilir bir özürü olmaksızın bu çağrıya uymayanları cezalandırmak üzere vali veya kaymakama bildirmek. (Anılan Kanunun 15 nci maddesiyle görev muhtara verilmiştir.)

9 — Köyde su basması olursa birleşerek selin yolunu değiştirmek. (442 sayılı Köy Kanununun 13/24 ncü maddesiyle verilen bu görev köyün mecburî görevlerindendir.)

10 — Köy sınırları içinde yangın ve sel olursa, köylüleri toplayıp söndürmeğe ve çevirmeğe çalışmak. (Köy Kanununun 36/12 nci maddesiyle görev muhtara verilmiştir.)

11 — Afet vukuundan sonra, mülkî makamların herhangi bir çağrısına gerek kalmadan, ölü ve yaralı insan, ölü hayvan, yıkılan konut sayılarını ilk merkeze en çabuk biçimde bildirmek. (Afetlere İlişkin Âcil Yardım Teşkilâtı ve Programları Hakkındaki Yönetmeliğin 16 - 20 nci maddesiyle görev muhtara verilmelidir.)

12 — Afet bölgelerindeki bütün binaların durumlarını, kendilerine verilecek formdaki esaslara göre, ayrı ayrı listeler halinde saptamak, birinci derece yer sarsıntısı bölgelerinde her takvim yılı başında değişiklik varsa gerekli düzeltmeyi yapmak. (Aynı Yönetmeliğin 45 nci maddesiyle görev muhtar ve ihtiyar meclisine verilmiştir.)

13 — Ön hasar cetvellerinin altına, binaların tamamının gezilip görüldüğünü yazarak onamak. (Anılan Yönetmelik, mad : 64)

14 — Hasar bölgelerinde, konut ve işyerlerinin mülkiyet durumunu belirtir belge ve kayıtların bulunmaması halinde, hak sahiplerinin mülkiyet durumunu muhtarlık ilmühaberi ile belgelendirmek. (Afet Sebebiyle Hak Sahibi Olanların Tesbiti Hakkındaki Yönetmelik, mad : 14)

15 — Afet gören bölgelerde hak sahibi niteliğini taşıyanların talep ve taahhütnamelerini onamak. (Anılan Yönetmelik, mad : 18)

16 — Afetzedeye yardım için kurulan âcil yardım komisyonu tarafından köye ayrılan her türlü eşya ve yiyecek maddelerini bir tutanakla komisyondan teslim almak,

Bu malzemeleri afetzedelere dağıtmak ve buna ait çizelgeleri düzenlemek ve onamak. (7269 ve 1051 sayılı Kanunlarla Teşkil Olunan Afetler Fonunu Harcama Usullerine İlişkin Yönetmeliğin 20 nci maddesiyle görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

17 — Orman yangınlarını orman örgütüne bildirmek. (6831 sayılı Kanunun 6 ncı maddesine göre hazırlanan Yönetmelik)

18 — Orman yangınlarını söndürmek. (Orman Kanununun 69 ncü maddesiyle görev muhtara verilmiştir.)

Yapılan araştırma sonuçlarına göre, görevlerin genellikle yerine getirilmediği görülmüş yerine getirilenlerde ise kanun hükmüne uymaktan çok, sosyal dayanışma duygusuyla hareket edildiği anlaşılmıştır.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Sorun ve Çözüm Yolu : 1

Yangın afetine uğrayabilecek alanlar köy ihtiyar kurulları tarafından saptanmamaktadır.

Yangın afetine uğrayabilecek alanların saptanmasında köy idareleri tek başlarına bırakılmamalı, teknik bilgi isteyen bir konu olduğundan köy idareleri bu görevleri il ve ilçe örgütü ile işbirliği yaparak uygulamalıdır.

Sorun ve Çözüm Yolu : 2

Köy ihtiyar meclisleri, bina yapımı ve yerleşme yönünden İmar ve İskân Bakanlığınca yasak bölge ilân edilen alanlarda yasak bölge hükmünü uygulamamaktadırlar.

İmar ve İskân Bakanlığınca bina yapımı ve yerleşim yönlerinden yasak bölge olarak kabul ve ilân edilecek alanların haritalarının bir örneği de mahallî mülkî amirine verilmeli ve böylece il imar müdürlükleri eliyle denetim sağlanmalıdır. Köy idarelerinde, yalnızca yasaklara aykırı davranışları bildirme yükümlülüğü bırakılmalıdır.

Yasak bölgenin anlamı ve önemi, il imar müdürlüklerince köy yöneticilerine ve köylülere açıklanmalıdır.

Sorun ve Çözüm Yolu : 3

Taşkın sulardan ve su baskınlarından korunmakla ilgili olarak köy idarelerine verilen görev yerine getirilmemektedir.

Köy yöneticileri sel baskınlarıyla ilgili yükümlülerin önceden saptanması gereğini bilmemektedirler.

Sel baskınına uğrayabilecek köyler merkezî idarenin taşra kuruluşlarınca saptanmalı ve bu köylerde yükümlüleri il imar müdürlükleriyle köy yöneticileri birlikte saptamalıdır. Yükümlü listesinin valiye onaylatılması yönteminden, lüzumsuzluğu nedeniyle, vazgeçilmelidir.

Kabul edilir bir özrü olmadığı halde yükümlülükten kaçınanlara, vali ve kaymakamlarca para cezası uygulanmalıdır.

Ayrıca köy idarelerine tabii afetlere ilişkin çeşitli mevzuatla verilen görevler bir rehberde toplanmalı ve köylere dağıtılmalıdır.

Sorun ve Çözüm Yolu : 4

Bir afet vukuunda köy muhtarları tam ve yeterli ön bilgi vermemekte, ya hareketsiz kalmakta ya da afeti olduğundan fazla büyütmemektedirler. Bu sorunun kaynağında da bilgisizlik, ilgisizlik ve ihmaller yatmaktadır.

Tabii afetlere ilişkin haberleşme planları hazırlanmalı, haber hazırlanması, haberde yer alacak hususlar ve haberin önemi konularında ilgililer eğitime tabi tutulmalıdır.

Sorun ve Çözüm Yolu : 5

Afet bölgesindeki binaların afet öncesi durumlarını saptamak görevi, ihtiyar kurullarınca mevzuata uygun biçimde yerine getirilmemektedir. Bu görev, köy yöneticilerinin üstesinden gelemeyecekleri önem ve genişliktedir.

Afet bölgelerindeki binaların afet öncesi durumlarının saptanması görevi köy idarelerinden alınarak il imar müdürlüklerine devredilmeli, köy idarelerine yardımcı hizmetler bırakılmalıdır.

Sorun ve Çözüm Yolu : 6

Köy muhtar ve ihtiyar kurulu üyelerinin afete uğrayanlara dağıtılmak üzere âcil yardım komisyonundan almış oldukları eşya ve yiyeceklerin dağıtımı, geçitli itiraz ve şikâyetlere yol açmakta; hatta suistimal yapıldığı iddiaları ileri sürülmektedir.

Afet psikolojisi içinde yardımların dağıtılmasında kimseyi tatmin etmek mümkün değildir. Uygulamada, bazı yöneticiler yardımları bizzat, ya da memurları eliyle dağıtmaktadır. Buna rağmen yine özlenen amacın gerçekleştiği şüphelidir.

Acil yardım komisyonları köylüye dağıtılacak yardım malzemelelerini köy ihtiyar meclislerine teslim edip, bunlar aracılığıyla dağıtmamalı, daha alt komisyonlar halinde örgütlenerek, bu komisyonlar eliyle yardımlar dağıtılmalıdır. Köy muhtarları bu alt komisyonlarının tabii üyesi olmalı, gerektiğinde köy ihtiyar meclisi üyelerinden de üye alınması yoluna gidilmelidir.

Sorun ve Çözüm Yolu : 7

Orman yangınlarında haberleşme hizmetleri Kanun ve Yönetmelikte saptanan yöntemlere uygun olarak yürütülmemektedir. Köy yöneticilerinin haberleşme olanaklarından yoksun olmaları, bu görevlerin yerine getirilmemesinin önemli nedenidir.

Orman içi köylerde haberleşme olanakları artırılmalı, özellikle telefon konusu çözümlenmelidir. Bunun için de, orman içi köylere bedelsiz olarak telefon direği tahsisinin yapılması yararlı bir tedbir olacaktır.

Sorun ve Çözüm Yolu : 8

Orman yangınlarının söndürülmesi amacıyla köylerde uygulanan yükümlülük sistemi arzu edilen sonuçları vermemektedir.

1 — Orman yangınlarıyla ilgili olarak köy yöneticileri ve köylü eğitilmelidir.

2 — Orman idaresiyle köy halkı arasındaki ilişkiler düzenlenmelidir.

3 — Orman yangınlarına özürsüz katılmayanlar hakkındaki müeyyideler ağırlaştırılmalıdır.

Öneriler

1 — Yangın afetine uğrayabilecek olanların saptanmasında, il imar müdürlükleri köy idarelerine yardımcı olmalıdır.

2 — Afet nedeniyle bina yapımı ve yerleşme yönünden yasak bölge ilân edilen yerlerde, yasaklara uyum il imar müdürlüklerince denetlenmeli, köy idareleri, yasaklara uyulmamasını haber vermekle yükümlü olmalıdır.

3 — Sel baskınına uğrayabilecek yerler il ve ilçe örgütlerinde saptanmalı; bu köylerdeki yükümlü listeleri köy yöneticileriyle il imar müdürlüklerince ortaklaşa düzenlemeli, listenin mülkî amirlerce onaylanması yöntemi kaldırılmalı, yükümlülüğünü özürsüz yerine getirmeyenlere mülkî amirlerce para cezası verilmelidir.

4 — Tabii afetler için önceden bir haberleşme planı hazırlanmalıdır.

5 — Binaların afet öncesi durumlarını saptamak görevi köy idarelerinden alınarak il imar müdürlüklerine verilmelidir.

6 — Yardım malzemesi köylülere köy yöneticileri yerine, âcil yardım komitelerince dağıtılmalıdır. Muhtar, bu komitenin üyesi olmalıdır.

7 — Orman yangınları yönünden orman içi köylere haberleşme olanakları artırılmalı, bu köylere bedelsiz telefon direği sağlanmalıdır.

8 — Orman yangınlarıyla savaş yöntemleri köy yöneticilerine ve köylülere öğretilmeli,

Orman yangınlarına özürsüz katılmayanlara verilen cezanın miktarı artırılmalıdır.

B — HARİTA, TAPU VE KADASTRO İŞLERİNE İLİŞKİN GÖREVLER

Durum

1 — Köye ait orman, koru ve bataklıkları korumak. (2644 sayılı Tapu Kanunu, mad: 16. Görev muhtara verilmiştir.)

2 — Tapulama yapılacak köylerde bilirkişi seçmek. (766 sayılı Tapulama Kanunu, mad: 14. Görev muhtar ve ihtiyar meclisi üyelerine verilmiştir.)

3 — Birlik sınırının saptanmasına yardımcı olmak. (766 sayılı Kanun mad: 18. Görev muhtar ve ihtira meclisine verilmiştir.)

4 — Tesbit yapılacak mevkiin ilânını yapmak. (766 sayılı Kanun mad: 20. Görev muhtara verilmiştir.)

5 — Taşınmaz malların tesbit işlemlerine yardımcı olmak. (766 sayılı Kanun, mad: 21. Görev muhtara verilmiştir.)

6 — Düzenlenen tapulama tutanağını imza etmek. (766 sayılı Kanun, mad: 23. Görev muhtara verilmiştir.)

7 — Sınır işaretlerini korumak. (766 sayılı Kanun, mad: 82. Görev muhtara verilmiştir.)

8 — Tapulama memurlarına refakat etmek. (766 sayılı Kanun, mad: 84. Görev muhtar ve ihtiyar meclisine verilmiştir.)

Araştırma yapılan 22 köyde bu görevlerden bazılarının yapıldığı bazılarının ise yerine getirilmediği anlaşılmıştır.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Sorun ve Çözüm Yolu : 1

Bilirkişi seçimi köyde genellikle anlaşmazlık konusu olmakta ve sonunda bilirkişilerin mülkiye amiri tarafından seçilmesi yoluna gidilmektedir.

Bilirkişilerin taşınmaz malların kişiler adına tesbitinde önemli rolleri vardır. Bunun için bilirkişilerin dargınlıklar ve husumetler nedeniyle tarafısız hareket edemeyecekleri endişesi seçilmelerini zorlaştırmakta, muhtar ve ihtiyar meclisi üyeleri arasında anlaşmazlık çıkmasına yol açmaktadır. Bu durumda, köy muhtarı seçim yapamadıklarını tapulama müdürüne bildirmekte, tapulama müdürü de 766 sayılı Kanunun 14/4 maddesine göre bilirkişilerin mülkiye amiri tarafından seçilmeleri-

ni istemektedir. Mülkiye amirinin köydeki gruplanmaları, kişiler arasındaki ilişkileri bilememesi, yeni itiraz ve yakınmalara yol açmaktadır.

Bilirkişilerin doğrudan doğruya köy derneği tarafından seçilmesi uygun olur.

Sorun ve Çözüm Yolu : 2

Tapulama Kanunu muhtarı taşınmaz malların tesbit işlerine yardımcı olarak düzenlenen tapulama tutanaklarını imza etmek ve tapulama memurlarına refakat etmekle görevlendirmişse de, hizmetler karşılığında bir ücret verilmemesi görevden kaçınmalara neden olmaktadır.

Tapulama hizmeti bir merkezî idare görev olup, köy idaresinin başı olarak muhtarlara verilen görev yardımcılıktan ibarettir.

Bu nedenle tapulama işlerinde görevlendirilen muhtar ya da ihtiyar meclisi üyelerine, hizmetlerine karşılık günlük bir ücret verilmesi görevden kaçınmayı önleyecektir.

Öneriler

1 — 766 sayılı Kanunun 14 üncü maddesinde öngörülen bilirkişiler, köy derneğince seçilmelidir.

2 — Tapulama işlerinde çalıştırılan muhtar ya da ihtiyar meclisi üyesine ücret ödenmelidir.

III — ESENLIK VE KOLLUK, NÜFUS, SİVİL SAVUNMA, ADALET VE ASKERLİK GÖREVLERİ

A — ESENLIK VE KOLLUK GÖREVLERİ

Durum

Merkezî idare organı olarak, köy idarelerine esenlik ve kollukla ilgili olarak aşağıdaki görevler verilmiştir:

1 — «Köy sınırı içinde dirlik ve düzenliğı korumak.» (442 sayılı Köy Kanunu, mad: 36/2. Görev muhtara verilmiştir.)

2 — «Köye gelip gidenlerin niçin geldiğini anlamak ve bunlar içinde şüpheli adamlar veya ecnebler görülürse hemen yakın karakola haber vermek.» (442 sayılı Köy Kanunu mad: 36/6. Görev muhtara verilmiştir.)

3 — «Köy civarında eşkiya görürse hükümete haber vermek ve elinden gelirse tutmak.» (Köy Kanunu mad: 36/10. Görev muhtara verilmiştir.)

4 — «Köylünün arzına ve canına ve malına el uzatan ve hükümet kanunlarını dinlemeyen kimseleri köy korucuları ve gönüllü korucularla yakalattırarak, hükümete göndermek.» (Köy Kanunu, mad: 36/11. Görev muhtara verilmiştir.)

5 — Hayvan hırsızlığının önlenmesi amacıyla mülkiye amirlerinin verecekleri emirleri yerine getirmek. (5617 sayılı Kanun, mad : 5. Görev köy idarelerine verilmiştir.)

6 — Büyükbaş hayvan çalındığının bildirilmesi üzerine en yakın karakola haber vermek, aynı zamanda hayvan izlerini sürdürmek. (5617sayılı Kanun, mad : 6. Görev muhtar ihtiyar meclisi, korucu ve bekçilere verilmiştir.)

7 — Başı boş bulunan hayvanları muhafaza edip, sahibini araştırmak, ilân etmek, sahibi çıkmayan hayvanları satarak bedelini saklamak. Bir yıl içinde sahibi çıkmayan hayvan bedellerini köye gelir yazmak. (5617 sayılı Kanun, mad. : 15. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

8 — Köye yardım toplamaya gelenlerden izin belgesi sormak, iyice incelemek, belgesi bulunmayan kimselerin yardım toplamalarına engel olmak ve durumu hükümete bildirmek. (Cem'i İanat Ni-zamnamesi, Görev muhtar ve ihtiyar meclisine verilmiştir.)

9 — Kaçakçılık eylemlerini, kolluk makamlarına bildirmek, bunların bulunmadığı yerlerde engel olmak ve izlemek. (1918 sayılı Ka-çakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun, mad : 2. Görev muhtar ve ihtiyar meclisi, köy korucu ve bekçilerine verilmiştir.)

10 — Acele hallerde izinsiz olarak evlerde yapılan aramalarda hazır bulunmak. (1412 sayılı C.M.U. Kanunu, mad : 2. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

11 — Kolluk tarafından yapılan aramalarda hazır bulunmak. (C.M.U. Kanunu, mad : 97. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

12 — Şüpheli ölümleri veya kimliği bilinmeyen ölümleri c. savcılığına veya sulh hakimliğine bildirmek. (C.M.U. Kanunu, mad : 152/1. Görev köy muhtarına verilmiştir.)

13 — Kara Avcılığı Kanunu hükümlerine aykırı hareket etmeleri nedeniyle köy korucu ve bekçilerinin yakaladıkları kişiler hakkında tutanak düzenleyerek vali veya kaymakama bildirmek, elde edilen av malzemelerini mülkî makamlara teslim etmek. (3617 sayılı Kara Avcılığı Kanununun ceza hükümleri başlığını taşıyan 5 nci fash. Görev muhtar, ihtiyar meclisi, köy ve kır bekçilerine verilmiştir.)

Genel olarak, köy topluluğunun can ve mal güvenliğinin sağlanması amacını güden kolluk görevlerinin yerine getirilmesinde, köy idarelerinin yetersiz kaldığı söylenebilir.

Özellikle, 5617 sayılı Hayvan Hırsızlığının Men'i Hakkındaki Kanunla 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun tarafından köye verilen görevlerin durumunu saptamaya dönük tüm sorular : «Bizde hayvan hırsızlığı olmaz», «Kaçakçılık olayları görülmez» cevaplarıyla karşılanmıştır.

Kolluk görevlerinin yerine getirilmesinde köy yöneticilerinin yetersiz kalış nedenlerini üç grupta toplamak mümkündür :

1 — Olanaksızlık : Bir hizmetin yerine getirilmesi; görev, yetki ve sorumlulukla doğru orantılı olarak bazı olanakları gerektirir. Köylerimizin çoğunluğu bu olanaklardan yoksundurlar. Örneğin: Kanunlarla, köy idarelerine can ve mal güvenliğinin sağlanması, asayişin korunması için icraî görevler verilirken, merkezî idare tarafından görevin gerektirdiği olanaklar sağlanmamış; köylerin çoğunluğunda bekçiye silâh verilememiş, köyler telefon hatlarıyla ilçe merkezlerine bağlanamamıştır.

2 — Köy yöneticilerinin ve halkının yarımına güvenle bakamaması : Köy idaresine kolluk görevleri verilirken olanaklar düşünülmendiği gibi, görev yapmak durumunda olanların can ve mal emniyetini sağlayıcı bir sistem de kurulmamıştır. Son model silâhlar taşıyan kaçkıyı izleyen köy yöneticisi yarımına güvenle bakamaz.

3 — Yöneticilerin bilgisizliği ve halkın hizmetinde oldukları biçiminde olmamaları.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Sorun ve Çözüm Yolu : 1

Yukarıda açıklanan nedenlerle köy sınırları içinde dirlik ve düzenliğin sağlanması görevi eksik yapılmaktadır.

Köy ve kır bekçilerindeki yetersizliği, nitelik ve nicelik yönüyle giderilmelidir. Yeter sayıda ve kaliteli bekçilerin istihdamı ise bütçe sorunudur. Köy sağlam ve dengeli gelir kaynaklarına kavuşturulmalıdır.

Köyün yapısının değişmesi, dengesiz de olsa üretim gücünün artması, gazino, kahve, sinema, plaj vb. umuma açık yerleri çoğaltmış ve yeni sorunların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu koşullar göz önünde tutularak, Köy Kanununun 36/2 nci maddesiyle muhtara verilen «Köy içinde dirlik ve düzenliği korumak» görevi, «Muhtar köy içinde dirlik ve düzenliği korumakla yükümlüdür. Olanaklarını aşan durumları, en çabuk biçimde en yakın kolluk makamlarına bildirir.» biçiminde değiştirilmelidir.

Sorun ve Çözüm Yolu : 2

Köye gelip gidenlerin niçin geldiğini anlamak, şüpheli adamlar veya ecnebler görülürse hemen yakın karakola haber vermek görevi kısmen yapılmaktadır. Bahse konu kişilerin kimlik kontrolü yapılmakta, şüpheli kişiler köy sınırları dışına çıkartılmakta, fakat karakola haber verilmemektedir.

Sorunun nedenleri :

1 — Karakola gitmeyi veya korucuları göndermeyi külfet olarak kabul etmektedirler.

2 — Düşman kazanmaktan korkulmaktadır.

3 — Ulaşım ve haberleşme güçlükleri karakola haber vermediği engellemektedir.

Köy bekçilerinin ücretinin ve sayısının artırılması, köy idarelerinde güven duygusunun pekiştirilmesi, ulaşım ve haberleşme olanaklarının genişletilmesi gerekir.

Sorun ve Çözüm Yolu : 3

Köylünün canına ve malına el uzatan, Hükümet kanunlarını dinlemeyen kimseleri, köy korucuları ve gönüllü korucularla yakalattırıp Hükûmete teslim etmek görevi, genellikle karakola haber vermek suretiyle eksik olarak yapılmaktadır.

Köy yöneticilerinin elinde bu tip insanları yakalama olanığının olmaması ve hatta muhtar ve korucuların hayatlarını güvenlik içinde hissetmemeleri, sorunun nedenlerini teşkil etmektedir.

«...yakalatıp hükûmete teslim etmek» keyfiyeti köy idarelerinin olanaklarının çok üstündedir. Bu bakımdan, bu husus köy idarelerinin görevi dışında bırakılmalı ve Köy Kanununun 36/11 maddesi, «Köylünün ırzına veya canına ve malına el uzatan ve Hükümet kanunlarını dinlemeyen kimseleri en yakın karakola bildirmek köy yöneticilerinin görevidir.» biçiminde değiştirilmelidir.

Sorun ve Çözüm Yolu : 4

Şüpheli ölümleri veya kimliği bilinmeyen ölümleri c. savcılığına veya sulh hakimliğine bildirmek görevi, genellikle yapılmakla birlikte şüpheli ölümler sorun yaratabilmektedir.

Bu sorunun nedenleri, köy muhtarının çoğu zaman sorumluluktan kurtulmak için ölümleri şüpheli ölüm olarak bildirmesi, bazen de ölüm şüpheli dahi olsa kasıtlı olarak bilgi vermemeleridir.

C.M.U. Kanununun 152 inci maddesiyle verilen görev devam etmeli ve fakat köylü ve köy yöneticilerinin sağlık örgütü tarafından eğitimi sağlanmalıdır.

Sorun ve Çözüm Yolu : 5

Köy civarında eşkiya görürse Hükûmete bildirmek, elinden gelirse tutturmak görevinin uygulanmasına, araştırma yapılan köyler-

de rastlanmıştır. Ancak, konu bu durumuyla dahi sorun yaratabilecek niteliktedir.

1 — Eşkiyayı yakalamak, hükûmete teslim etmek köyün olanaklarının çok üstündedir.

2 — Bilgi vermemesi muhtarın hayatından endişe etmesinden ileri gelmektedir.

3 — Yine bilgi verilmemesinin en önemli nedeni ulaşım ve haberleşme zorluklarıdır.

Bu görev köyde bırakılmalıdır. Ancak, köyün nitelik ve nicelik olarak korucu sorununu çözümleyebilmek için malî gücünün artırılması, köydeki görevlilerin güvenlik içinde çalışabilecekleri bir ortamı yaratacak biçimde jandarmanın örgütlenmesi, haberleşme ve ulaşım güçlüklerinin giderilmesi lüzumludur.

Sorun ve Çözüm Yolu : 6

Kaçakçılık fiillerini ilgililere bildirmek, onların bulunmadığı yerlerde bizzat men ve izlemek görevi, genel olarak köy idareleri tarafından yapılmamaktadır. Kaçakçılık olaylarını yetkililere bildiren, hatta bizzat el koyan muhtarlar da vardır.

Sorunun nedenleri :

1 — Köylerle telli haberleşme araçlarının yeterli olmaması köy yöneticilerinin haber verme görevini yapmalarını engellemektedir.

2 — Suç işleyen ve özellikle kaçakçılık yapanları haber vermek, köy örf ve adetlerine göre dürüst bir davranış sayılmamaktadır.

3 — Ulaşım, sözlü bildiriye güçleştirmektedir.

1918 sayılı Kanunun 2 nci maddesiyle köye verilen bu görev korunmalıdır. Diğer görevlerde de olduğu gibi, bu görevin yapılmasını sağlamak için muhtar ve halk eğitime tabi tutulmalıdır.

Kolluk örgütü, köy yönetici ve bekçilerinin güvenlik içinde görev yapmalarını sağlayacak biçimde örgütlenmelidir; ulaştırma, haberleşme ve malî olanaklar geliştirilmelidir.

Sorun ve Çözüm Yolu : 7

Büyükbaş hayvan hırsızlığını en yakın karakola bildirmek, aynı zamanda iz sürmek görevini köy idareleri eksik yapmaktadır.

Sorunun nedenleri :

- 1 — «Nasıl olsa mal sahibi karakola bildirir» diye ilgisiz kalmak.
- 2 — Karakola haber vermek için ulaştırma ve haberleşme zorlukları.
- 3 — Köy yöneticilerinin ve korucuların, hatta köylülerin iz sürmesini bilmemeleri.

Muhtarları görevleri konusunda eğitmek, ulaşım ve haberleşme güçlükleri çözümleyebilmek için, köyleri yollarla merkezlere ve telefonlarla karakollara bağlamak gereklidir.

Öneriler

- 1 — Köy bekçilerinin sayısı artırılmalı, daha kaliteli bekçi çalıştırılması için bekçi ücretleri çoğaltılmalıdır. Bunu sağlamak için de, köyün maddî olanakları desteklenmelidir.
- 2 — Köy yöneticileri ve köy bekçileri, görevleri konusunda eğitilmelidir.
- 3 — Haberleşme ve ulaşım güçlükleri giderilmelidir.
- 4 — Kolluk örgütü, köy yöneticilerinin ve köy bekçilerinin görev içinde görev yapmalarını sağlayacak biçimde örgütlenmelidir.
- 5 — 442 sayılı Kanunun 36/2 ve 36/11 inci maddesiyle verilen görevler köyden alınmalı ve köy idarelerine olanaklarını aşan durumları kolluk kuruluşlarına bildirme görevi verilmelidir.

B — NÜFUSLA İLGİLİ GÖREVLER (13)

Merkezî idare organı olarak köy idarelerine yürürlükteki mevzuatla verilmiş olan görevleri dört grupta toplayabiliriz :

(13) Bu raporun düzenlenmesinden sonra yürürlüğe giren 16.5.1972 tarih ve 1587 sayılı Nüfus Kanunu, daha farklı durumları ve görevleri getirmiştir.

a — Nüfus Vukuatlarına Ait Defterleri Tutmakla İlgili Görevler

Durum

Bu gruptaki görevleri şunlardır :

1) «Her ay içinde köyde, doğan, ölen, nikâhlanan ve boşananların defterini yapıp ertesi ayın onuncu gününden önce nüfus memuruna vermek ve köyün nüfus defterini birlikte götürerek vukuatı yürütmek» (Köy Kanunu mad : 36/7. Görev muhtara verilmiştir.)

2) Köy dışında ölenlerin nüfus memurlarınca bildirilecek vukuatını ölüm defterine işlemek. (Sicilli Nüfus Kanunu, mad. 32. Görev muhtara verilmiştir.)

3) Kendisine haber verilen gizli nüfusları, kayıtsız evlenmeleri, silinmemiş ölümleri ve kayıpları ayrı ayrı defterlere yazıp tasdikli olarak kaymakam ve valilere makbuz karşılığında vermek. (2576 sayılı Gizli Nüfusların Yazımı Hakkındaki Kanun, mad : 2. Görev muhtar ve ihtiyar meclisine verilmiştir.)

Araştırma sonuçlarına göre yapılması kanunlarla öngörülen bu görevlerin köy idarelerince yerine getirilmediği saptanmıştır.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Köy Kanunu ve Sicilli Nüfus Kanunlarının köy idarelerine verdiği nüfus vukuatlarıyla ilgili defterleri tutmak görevi, köy yöneticileri tarafından yapılmamaktadır.

Köy muhtarlarının, her ay içinde köyde doğan, ölen, evlenen ve boşananların defterini tutmak ve bu defteri ertesi ayın onuncu gününden önce nüfus idaresine götürmek ve vukuatı yürütmek görevi, aşağıda açıklanan nedenlerle, yapılmamaktadır:

1 — Muhtarlar bu görevleri uygulayabilecek yeterlikten yoksundurlar.

2 — Muhtar, mevzuata göre doğum ve ölüm olaylarını kendini saptadığı için bunları bildirmesi mümkün ve zorunludur. Fakat boşanmalar için durum değişiktir.

3 — Köy nüfus defterini götürüp vukuatı yürütmek ifadesi de anlamsızdır. Muhtarlar nüfus mevzuatının hükümlerine göre nüfus olaylarını belli bir süre ve şekilde bildirmek zorundadırlar. Bunun dışında ikinci kez toplu olarak bildirme durumunda olmak hem gereksiz hem de uygulanması güçtür.

4 — Nüfus olaylarının bir defter şeklinde ertesi ayın onuna kadar bildirilmesi keyfiyetinin süre aşımı yaratacağı açıktır. Bu takdirde süre 40 günü bulabilmektedir. Oysa nüfus mevzuatında en uzun bildirme süresi 30 gündür.

Köy dışında vuku bulan ölümlerde, nüfus memurlarınca bildirilecek vukuatı ölüm defterine işlemek ve köy nüfus kütüğünden düşürmek görevinin amacı, ölenlerin köy nüfus defterine kaydını sağlamaktan ziyade ölüm olayından köylüye bilgi vermektir. Fakat görevin uygulamasına, araştırma yapılan 21 köyün hiçbirinde rastlanmamıştır. **Bunun nedenlerini :**

1 — Köylerde defterlerin genel olarak tutulmaması,

2 — Sicilli Nüfus Kanununda, nüfus memurlarının göndereceği tebliğ üzerine kayıttan düşüleceği konusunda bir hüküm olmaması.

3) Bu nedenle nüfus idarelerince bildiri yapılmaması, Teşkil etmektedir.

Muhtar ve ihtiyar meclislerinin, kendilerine bildirilen gizli nüfusları, kayıtsız evlenmeleri, şilinmemiş ölümleri ve kayıpları ayrı ayrı defterlere yazıp tasdikli olarak kaymakam ve valilere makbuz karşılığında vermeleri görevi, 2576 sayılı Kanunun yayımından sonra bir buçuk yıl içinde yerine getirilmesi gereken bir görevdir. Bu süre geçmiş olduğundan görev yerine getirilmemektedir.

Öneriler

1 — Köy Kanununun 76/7 inci maddesi yürürlükten kaldırılmalı ve yerine «Mevzuatla kendilerine verilmiş olan nüfus hizmet ve işlemlerini yapar» şeklinde bir hüküm konulmalıdır.

2 — Sicilli Nüfus Kanununun 32 inci maddesi «Yazılı oldukları yer dışında ölenlerin ölüm keyfiyeti, ölümün vaki olduğu yer nüfus memurları tarafından kayıtlı oldukları yerin nüfus memurluklarına bildirilir.

Onlar da ilgililerine duyurmak üzere ölenin mahalle veya köy muhtarına tebliğ ederler» şeklinde değiştirilmelidir.

b — Nüfus Vukuatlarına Ait İlmühaber Düzenlemekle İlgili Görevler

Durum

1 — Nüfus yazımı yapıp bitirildikten sonra kendini nüfus kütüğüne yazdırmak isteyenlere ilmühaber vermek. (Sicilli Nüfus Kanunu, mad : 9. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

2 — Doğumlarda düzenlenecek ilmühaberi onamak. (Sicilli Nüfus Kanunu, mad : 19. Görev Muhtara verilmiştir.)

3 — Ölüm vukuatları için ilmühaber düzenlemek. (Sicilli Nüfus Kanunu, mad : 31. Görev muhtara verilmiştir.)

4 — Köy nüfus kütüğüne misafir olarak kaydolmak isteyenlere ilmühaber vermek. (Sicilli Nüfus Kanunu, mad : 38. Görev açık bir biçimde muhtara verilmiştir. İlmühaberleri muhtar verdiği göre, görev muhtara verilmiştir.)

5 — Nüfus cüzdanını kaybedenlere yeni nüfus cüzdanı almak üzere ilmühaber vermek. (Sicilli Nüfus Kanunu, mad : 10. Görev muhtara verilmiştir.)

6 — Tescil edilmeyen birleşmelerden doğan çocukların tescili için ilmühaber vermek. (554 sayılı Kanun, mad : 3. Görev muhtara verilmiştir.)

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Yukarıda sayılan görevler, muhtarların çeşitli nüfus olaylarında ilmühaber düzenlemek görevinin kapsamı içindedirler. Uygulamada, muhtarın ilmühaber düzenlemesi, kendisinin nüfus idareleriyle ilgili kişinin arasına girmesine yol açmaktadır. Diğer yünden, ilmühaberlerin tek tip olmaması, köylerde bulunamaması, muhtarların ilmühaberlerde hangi bilgilerin belirtilmesi gerektiğini bilmemeleri muhtarın ilgili tarafından bulunması zorluğu da sakıncalar doğurmaktadır.

Nüfus olaylarıyla ilgili belgelerin düzenlenmesinde iki sistem mevcuttur :

1 — İlmühaber sistemi.

2 — Tutanak sistemi.

Bizde uygulanan ilmühaber sistemidir. Bu sistemin bırakılarak, tutanak sisteminin benimsenmesi halinde ilginin tek muhatabı nüfus memuru olacağından; bu husus işlemlerde çabukluk ve kolaylık yaratacak, istenilen bilgilerin elde edilmesi gerçekleşmiş olacaktır.

Öneriler

Köy idarelerinden, nüfusa ilgili konularda ilmühaber vermek görevi alınmalıdır.

Nüfus işlemlerinde beyan - tutanak yöntemi geliştirilmelidir. ⁽¹⁴⁾
Nüfus Sicillerini Tescil Ettirmekle İlgili Görevler

Durum

Bu konuda köy idarelerine verilen görevler şunlardır :

1 — Bulunan çocukları bir tutanak düzenleyerek nüfusa tescil etmek. (Sicilli Nüfus Kanunu, mad : 21. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

2 — Evli erkekle evli olmayan kadınların çocuklarını nüfusa tescil ettirmek. (554 sayılı Kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelik, mad : 12. Görev muhtara verilmiştir.)

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Yapılan araştırmada, birinci görevin uygulamasının bulunmadığı, ikinci görevinse yerine getirilmediği saptanmıştır. Muhtar ve ihtiyar meclis üyeleri, Devletin köyde başlıca ajanlarıdır. Bu nedenle, görevlerin korunması zorunludur. Aksi halde tescilsiz çocukların sayıları artacaktır.

Öneriler

1 — Nüfus olaylarının tescilinde tutanak sistemi kabul edilirse bulunan çocuğun tesciliyle ilgili olarak ihtiyar meclisi tutanak düzen-

⁽¹⁴⁾ Bkz. İç - Düzen Genel Rapor Nüfus Hizmetleri.

temeyecek ve nüfus memuruyla birlikte bir tutanak düzenlenmesi yeterli olacaktır. Ancak, ihtiyar meclisinin tutanak düzenlemek için bulunmasının zorluğu karşısında Sicilli Nüfus Kanununun 21 nci maddesindeki görevin muhtara verilmesi,

2 — 554 sayılı Kanunun uygulanmasına ilişkin Yönetmeliğin 12 nci maddesi, evli erkekle evli olmayan kadınların çocuklarının tescili için ana ve babanın baş vurması esasını kabul etmiş, ancak onların tescile taraftar olmamaları halinde tescil işleminin muhtarlar tarafından yaptırılması hükme bağlanmıştır. Sorunda açıklandığı gibi bu görev muhtarlarca yerine getirilmemektedir. Bu itibarla, fiili durumun hukukleştirilmesi için görevin muhtardan alınması düşünülebilirse de bunun tescilsiz çocukları çoğaltacağı sakıncası nedeniyle tescil yaptırma yerine «bildirme» esasının cezaî müeyyideye bağlanması,

Daha uygun olacaktır.

c — Evlenme İşlerini Düzenlemekle İlgili Görevler

Durum

1 — Evlenmeyi ilân etmek. (Türk Kanunu Medenisi, mad : 97. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

2 — Evlenme işlerine yapılan itirazı incelemek. (Türk Kanunu Medenisi, mad : 100. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

3 — Yapılan itirazları taraflara tebliğ etmek, (Türk Kanunu Medenisi, mad : 102. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

4 — İlânın yapıldığına dair belge düzenlemek. (Türk Kanunu Medenisi, mad: 105. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

5 — Evlenme aktini icradan imtina etmek. (Türk Kanunu Medenisi, mad : 106. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

6 — Evlenmeyi akdetmek ve evlenme evrakını düzenleyip vermek. (Türk Kanunu Medenisi, mad : 108. Görev muhtara verilmiştir.)

7 — Evlenme akitlerini nüfus idarelerine bildirmek. (3686 sayılı Evlenme Kâğıtları ve Nüfus Kütüklerine tescilleri Hakkında Kanun, mad : 3. Görev muhtara verilmiştir.)

Evlenmeyle ilgili görevler köylerde görünüşte yapılmakta, ancak, Kanunun amacına uygun bir biçimde hareket edilmemektedir.

Örneğin, ilân görevi evrakın askıya çıkarılması biçiminde yapılmamakta daha doğrusu evrak hiç askıya çıkartılmamakta, askıya çıkartılmış gibi belge düzenlenebilmektedir. Evlenme defterlerine çoğu kez evlenmeler kaydedilmemekte, kaydedilse bile imzalar alınmamaktadır. Araştırmalar, bazı köylerin 7 - 8 yıldır evlenmeleri defterine kaydetmediklerini ortaya çıkarmıştır.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Evlendirme memurluğu görevlerinin, köy idarelerince gerektiği biçimde yerine getirilmemesi, görevin köy idarelerinden alınarak merkezî hükümete verilmesi yolunda görüşlerin ortaya konulmasına yol açmaktadır.

Görevin gereğince yerine getirilmemesi bir gerçek olmakla beraber, bu durum tamamen mahallî bir hizmet olan evlendirme memurluğu hizmetlerinin köylerden alınmasını gerektirmez. Formalitelerin çapraşıklığı ve köy yöneticilerinin bilgisizliği görevin yapılmasını etkilemektedir. Formalitelerin basitleştirilmesi (örneğin uygulamada hiç bir yararı olmayan ilân işleminin kaldırılması gibi) ve köy kâtiplerinin evlendirme işlerinde muhtara etken bir yardımcı durumuna getirilmesi, görevin yapılmasını sağlayacaktır. Esasen görevin yapılma yerini köyden uzaklaştırılması ya da zaman zaman köye uğrayan nüfus memurlarınca köyde evlendirme yapılması, nikâhsız evlenmeleri çoğaltacaktır.

Öneriler

1 — Köylerde evlenme memurluğu görevi muhtarlarca yapılmalıdır.

2 — Evlenme işlerinde formaliteler basitleştirilmeli ve azaltılmalıdır.

3 — Köy kâtipleri, evlendirme işlerinde muhtara yardımcı duruma getirilmelidir.

C — SİVİL SAVUNMAYLA İLGİLİ GÖREVLER

Durum

Merkezî idare organı olarak köy idarelerine sivil savunmayla ilgili olarak verilen görevler aşağıda sayılmıştır :

1 — Sivil savunma hizmetlerine seçilmek üzere istenecek yükümlülerin tam listelerini, yer değiştirme hallerini sivil savunma örgütüne vermek. (7126 Kanun mad : 13 ve bu Kanuna dayanılarak çıkarılan 6/3150 karar sayılı Tüzük mad : 4. Görev muhtara verilmiştir.)

2 — Tahliye ve yerleştirme işlerini düzenlemek ve yürütmek. (6/3150 karar sayılı Tüzük mad : 33. Görev muhtar ve ihtiyar meclisine verilmiştir.)

3 — Sivil savunma planlarını düzenlemek, gerçekleştirmek ve yürütmek (6/3150 karar sayılı Tüzük mad : 53. Görev muhtara verilmiştir.)

4 — Köyde ve diğer meskûn yerlerde radyoaktif serpinti tehlikesine ait safhaları saptayarak halkı uyarmak ve en yakın mülkiye ve kolluk amirine bildirmek. (6/3150 karar sayılı Tüzük mad : 102. Görev muhtar ve ihtiyar meclisi üyelerine verilmiştir.)

5 — Sivil savunma idaresine ait araç ve gereçlerin bakım ve onarımını sağlamak. (6/3150 karar sayılı Tüzük mad : 117. Görev muhtara verilmiştir.)

6 — Yangına karşı fazla hassas köylerde, geniş tarla ve çayır-lardan yangın söndürme ekipleri ve malzemeleri bulundurmak. (6/3150 karar sayılı Tüzük mad : 79, 80, 81. Görev «ilgili idareye», köy idaresine dolayısıyla ondan sorumlu muhtara verilmiştir.)

7 — Yangına karşı genel ihtiyatî tedbirleri almak, aldirmek. (Anılan Tüzük)

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Bu görevlerin genellikle yerine getirilmediği, yerine getirilenlerin uygulamasının da yetersiz olduğu saptanmıştır. Köylere olanakları aşan

görevlerin verilmesi ve köy yöneticilerinin eğitim yetersizliği bu durumun başlıca nedenidir.

Köy yönetimine olanaklarını aşan görevlerin verilmemesi, ancak merkezî hükümet kuruluşuna yardım edici görevlerin köylerde bırakılması ve köy yöneticilerinin eğitilmesi gereklidir.

Öneriler ⁽¹⁵⁾

1 — Sivil savunma hizmetlerine seçilmek üzere istenen yükümlü listelerinin ve bunlarda yer değiştirme nedeniyle olacak değişikliklerin sivil savunma örgütlerine bildirilmesi görevi muhtarlarda bırakılmalı; eğitim yoluyla görev muhtarlara öğretilmelidir.

2 — 6/3150 karar sayılı Tüzüğün 33 üncü maddesindeki tahliye ve yerleştirme işlerinin muhtar ve ihtiyar meclisince düzenleneceğine dair hüküm değiştirilmeli ve muhtar ve ihtiyar meclisine, sivil savunma örgütünün göstereceği biçimde tahliye ve seyrekleştirmeyi yürütme görevi verilmelidir.

3 — Sivil savunma planlarını, gerekli bilgileri muhtarlardan alarak sivil savunma örgütü düzenlenmeli, planların uygulanması köy idaresine bırakılmalıdır.

4 — Raktoaktif serpinti tehlikesine karşı halkı uyarmak ve ilgili örgütlere bildirmek görevi köy idaresinde bırakılmalı, köy yöneticileri bu konuda eğitilmelidir.

5 — Sivil savunmaya ait araç ve gereçlerin bakımı görevi köy idaresinden alınmalı, köy idaresi bu araç ve gereçlerin korunmasından sorumlu olmalıdır.

6 — 6/3150 karar sayılı Tüzüğün 79, 80, 81 inci maddeleriyle verilen yangın söndürmeyle ilgili görevlerin düzenlenmesinde şu esaslara uyulmalıdır.

(a) Yangına karşı hassas köylerin tanımı yapılmalı ve ilgili örgüt bu tanıma göre hassas köyleri saptanmalıdır.

(15) Bkz. İç - Düzen Genel Rapor Kitap : 4 İçişleri Bakanlığı Sivil Savunma ve Diğer Millî Seferberlik Hizmetleri.

(b) Özelliklerine göre köylerin alacağı tedbirler, ilgili örgütçe saptanmalıdır.

(c) Yangın söndürme ekipleri kurulması zorunlu köylere ilgili örgüt, teknik ve malî yardımda bulunmalıdır.

(ç) Köyde kurulan ekipler, muhtarın yönetimine verilmelidir. ⁽¹⁶⁾

Ç — ADALETLE İLGİLİ GÖREVLER :

Durum

Köy idarelerinin merkezî idare organı olarak adaletle ilgili görevleri şunlardır :

1 — «Mahkemelerden gönderilen her türlü tezkere ve hükümleri lâzım gelenlere bildirerek istenen işleri yapmak.» (442 sayılı Köy Kanunu, mad: 36/13 Görev muhtarlara verilmiştir.)

2 — «Mahkeme mübaşirine ve jandarmaya vazifesinde kolaylık göstermek.» (442 sayılı Köy Kanunu, mad: 36/13. Görev muhtarlara verilmiştir.)

3 — «İhzar ve tevkif müzekkereleri gösterildikte aranılan kimseleri kâğıdı getirenlere tutturmak.» (442 sayılı Köy Kanunu, mad: 36/14. Görev muhtarlara verilmiştir.)

4 — «Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı sebebiyle işini görmekten âciz olmak veya daimî muavenet ve takayyüde muhtaç bulunmak veya başkasının emniyetini tehdit etmek gibi bir kimsenin hacrini müstelzim hâlere resmî muameleleri dolayısıyla muttali olması halinde keyfiyeti bu kimsenin ikametgâhının bulunduğu mahal sulh mahkemesine bildirmek.» (Medenî Kanunun 355 inci Maddesinin Tatbik Suretini Gösterir 2 - 220 karar sayılı Nizamname, mad: 2. Görev ihtiyar meclislerine verilmiştir.)

(16) Kırsal alanlarda ve belediye sınırları içinde yangınla savaş hizmetleri il özel idarelerine ve yangın çıkmasını önleyici tedbirleri almak görevi ilgili mahallî idareye ve bu konuda mahallî idareleri denetlemek görevi il özel idarelerine bırakılmıştır. İç - Düzen Genel Rapor Kitap : 2 Belediyeler, Kitap : 3 İl Özel İdareleri.

5 — «Köylerde haczi yapan memurun emirlerini muhtarlar da ifaya mecburdurlar.» (İcra ve İflâs Kanunu, mad: 81. Görev muhtarlara verilmiştir.)

Araştırma yapılan 21 köyün hepsinde 1, 2 ve 3 numaralarla gösterilen görevlerin yapıldığı, uygulama yönünden rastlanan aksaklıkların büyük oranda olmadığı anlaşılmıştır. 4 numaralı görevin araştırma yapılmış olan 21 köyden 11 inde yapılmadığı, 3 köyde uygulamasına rastlanmadığı, 4 köyde ise yerine getirildiği saptanmıştır. 5 numaralı görevle ilgili olarak köylerde herhangi bir inceleme yapılmamıştır.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Sorun ve Çözüm Yolu : 1

İhzar ve tevkif müzekkereleri gösterildiğinde, aranılan kimseleri kâğıdı getirenlere yakalatmak görevi, muhtarlar tarafından, bazı hal-lerde şeklen tamam olmakla beraber kanunla belirtilen amaca aykırı bir yönde yürütülmektedir.

Bu durumun nedenlerini şöyle sıralamak mümkündür :

1 — Köy yöneticilerinin eğitim ve öğretim noksanlığı.

2 — Mevzuatla verilmiş olan görevlerin ve bu görevlerin kapsam ve sınırlarının bilinmemesi.

3 — Muhtarın, akrabasını, komşusunu, dostunu ve arkadaşını korumak duygusuyla ya da hasmından gelebilecek tehlikelerden sakınmak korkusuyla hareket etmesi.

4 — Köy yöneticilerinde görevle ilgili bilinç ve sorumluluk duygusunun doğmamış olması.

5 — Görevin ihbar ve yakalatmadan ibaret bulunması nedeniyle yapılmaması hallerini açıklıkla saptama güçlüğü.

Köy Kanununun 36/14 üncü maddesiyle verilmiş olan bu görev, en iyi bir biçimde muhtarlar tarafından yerine getirelebileceğinden muhtarın Devlete ilişkin görevleri arasında yer almalıdır. Ancak, muhtarla-

rın görevin gerektirdiği anlayış, bilinç ve sorumluluk duygularına kavuşturulmaları için eğitim ve öğretim seviyelerinin yükseltilmesi; statülerinin yeterli duruma getirilmesi gerekmektedir.

Görevin, Kanunun amacına uygun biçimde yerine getirilmesi halinde, adli kovuşturma ve soruşturma ile ilgili işlemlerin süratle yapılması ve suçluların kısa zamanda yakalanması sağlanacak; kolluk makamlarının meşgul edilmesi, kırtasiyecilik, adam kayırmak, muhtarlar hakkında kanunî ve cezaî kovuşturma yapılması gibi durumların önüne geçilmiş olacaktır.

Sorun ve Çözüm Yolu : 2

Hacir altına alınması gereken kimseleri sulh ceza mahkemesine bildirmek görevi genellikle ihtiyar meclislerince yapılmamakta ya da uygulama vesilesi ortaya çıkmamaktadır.

Bu durum nedenleri şunlardır :

1 — Köy yöneticileri, Medeni Kanunun Velâyet, Vesayet ve Miras Hukukuna Müteallik Hükümlerinin Tatbik Suretini Gösterir Nizamnamenin 2 inci maddesiyle kendilerine böyle bir görev verildiğini bilmemektedirler.

2 — Köy yöneticileri bu Tüzük hükmünü okuyup anlayabilecek yerlikten yoksundurlar.

3 — Köy yöneticilerinde, görevi amacına uygun biçimde yerine getirebilecek bilinç ve sorumluluk duygusu yerleşmemiştir.

Bilindiği gibi hacir, kişinin medenî haklarını kullanma yetkisinin yargı kararıyla kaldırılması anlamına gelmekte, bir koruma amacı gütmekte ve hacir velâyet ya da vesayet biçiminde kullanılmaktadır.

Bazı özel durumlarda hacir altın alınması gereken kişilerin durumlarının saklanabileceği ve bunun gerek kişi ve gerekse toplum yönünden sakıncaları gözönünde tutularak köy yöneticilerine bu görevin verildiği anlaşılmaktadır. Aynı nedenlerle görevin köy idaresinde bırakılması yararlı ve zorunludur.

Öneriler :

1 — «Mahkemelerden gönderilen celpname ve her türlü tezkere ve hükümleri lâzım gelenlere bildirmek» (Köy Kanunu mad : 36/13) gö-

revi, 7201 sayılı Tebligat Kanunuyla yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak, 7201 sayılı Kanunun 62/7 nci maddesinde «Diğer kanunların bu kanuna uymayan hükümleri kaldırılmıştır» şeklinde yuvarlak bir ifade kullanılmıştır. Bu bakımdan 7201 sayılı Kanunla hangi kanunların hangi maddelerinin kaldırıldığı açıklığa kavuşturulmalı ve muhtar tebliğ memuru durumundan kurtarılmalıdır.

2 — Yine Köy Kanununun 36/13 ncü maddesinde yer alan «istenilen işleri» yapmak görevinden amaç tebligat konusundaki işlerse, 7201 sayılı Kanunun kapsamına giren bu görev Köy Kanunu metninden çıkarılmalıdır.

Sayet istenilen işler sadece tebligata ilişkin işler olmayıp, genel anlamda kullanılmışsa mahkemelerden istenilen işleri yapmak şeklinde anlaşılması gerekir ve bu halde görev hukuken yürürlükte olmaktadır. Ancak, «istenilen işler» deyiimi geniş ve yuvarlak bir ifade olduğundan, adı geçen madde «... mahkemelerden istenilen belge ve bilgileri gerekli araştırmayı yaparak vermek» şeklinde değiştirilmelidir.

3 — «Mahkeme mübaşir ve jandarmaya vazifesinde kolaylık göstermek» (Köy Kanunu, mad : 36/13) biçimde köy muhtarına bir görev vermek gereksizdir. Bu konuda Köy Kanununa «Köye gelen bütün görevli memurlara görevlerine ilişkin işlerde yardımcı olur» şeklinde genel bir hükmün konulması daha uygun olacaktır.

4 — «Köylerde haczi yapan memurun emirlerini muhtarlar da ifaya mecburdurlar» (İcra ve İflâs Kanunu Madde : 81) görevindeki «emirler deyiimi» geniş kapsamlı ve müphem bir ifadedir. Seçimle iş başına gelmiş, köy tüzelkişiliğinin temsilcisi aynı zamanda merkezi idarenin ajanı olan muhtarın, haciz memuruna yardımcı olması yerine onun emri altına sokulması hukukî yönden sakıncalıdır. Yukarıda açıklandığı gibi köye gelen memurlara yardımcı olunması için tek hüküm konulmalı ve İcra ve İflâs Kanunundaki hüküm kaldırılmalıdır.

5 — Köy yöneticileri, adli görevleri konusunda eğitilmelidir.

D — ASKERLİKLE İLGİLİ GÖREVLER

Durum

Köy idarelerine merkezî idare organı olarak askerlikle ilgili olarak sayıları 26'yı bulan görev verilmiştir. Bu görevler şunlardır :

1 — «Asker toplamak ve bakaya ve kaçakları Hükümete haber vermek.» (442 sayılı Köy Kanunu, mad : 36/9. Görev muhtara verilmiştir.)

2 — Askerlik çağına girenlerin, askerlik şubelerince hazırlanan cetvellerini asmak. (1111 sayılı Askerlik Kanunu, mad : 17. Görev köy muhtar ve ihtiyar meclislerine verilmiştir.)

3 — Yoklama memurlarına, istenilen ve icabeden bilgileri vermek. (Askerlik Kanunu, mad : 17. Görev muhtar ve ihtiyar meclislerine verilmiştir.)

4 — Askerlik şubelerince hazırlanıp en büyük mülkiye amirlerine verilen çağrı pusularını alıp imzalı kâğıt vermek. (Askerlik Kanunu, mad : 25. Görev köy ihtiyar meclislerine verilmiştir.)

5 — Çağrı pusulalarını ilgililere duyurmak. (Askerlik Kanunu, mad : 25. Görev ihtiyar meclislerine verilmiştir.)

6 — Adına pusula çıkanlardan köyde olmayanların nerede olduğunu, hasta olanları, hapiste olanları, tahsilde olanları saptamak. (Askerlik Kanunu, mad : 25. Görev ihtiyar meclislerine verilmiştir.)

7 — Çağırılanları, pusulada gösterilen günde askerlik meclisinde bulundurmamak. (Askerlik Kanunu, mad : 25. Görev ihtiyar meclislerine verilmiştir.)

8 — Askerlik meclisinde adları okunanların gelip gelmediğini ve gelenlerin kimliklerini meclise bildirmek. (Askerlik Kanunu, mad : 27. Görev ihtiyar meclislerine verilmiştir.)

9 — Kendilerine verilen cetvelde isimleri yazılı askerleri çağırarak istenilen günde hazırlanmalarını söylemek. (Askerlik Kanunu, mad : 46. Görev ihtiyar meclislerine verilmiştir.)

10 — Köyde olmayanların nerede bulunduğunu, yeri bilinmeyenlerin ne zamanda beri köyden ayrı bulunduklarını öğrenip defterdeki adları karşısına yazmak ve cetvelin altına onamak. (Askerlik Kanunu, mad : 46. Görev ihtiyar meclislerine verilmiştir.)

11 — Bu cetveli ve istenilenleri çağırılan günde jandarmaya teslim etmek. (Askerlik Kanunu, mad : 46. Görev ihtiyar meclislerine verilmiştir.)

12 — Köylerinde 15 günden çok oturan yabancıları yoklama sırasında ve ifrar, bakaya, yoklama kaçağı, izinsiz ve saklıları her za-

man şubeye bildirmek. (Askerlik Kanunu, mad : 75. Görev ihtiyar meclislerine verilmiştir.)

13 — Tazminat ve ödeme işleri dışında kalan acele konular için geçici tali komisyon kurmak. (3634 sayılı Millî Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu, mad : 8. Görev muhtar ve ihtiyar meclislerine verilmiştir.)

14 — Taşıt araçları «tahrir heyetine» katılmak. (M.M.M. Kanunu, mad : 23. Görev köy muhtarına verilmiştir.)

15 — Erlerin yoklama zamanında taşıt araçlarının son durumları hakkında tahrir heyetlerine bilgi vermek. (M.M.M. Kanunu, mad : 25. Görev muhtar ve ihtiyar meclislerine verilmiştir.)

16 — Hazarda tahrir, seferde millî müdafaa yükümlülüğü işlerinin doğru olarak yapılmasını izlemek ve kanun dışında hareket edenleri komisyonlara bildirmek. (M.M.M. Kanunu, mad : 27. Görev muhtar ve ihtiyar meclislerine verilmiştir.)

17 — Sahipleri ve yerleri değişen taşıt araçlarını üç ay içinde M.M.M. Komisyonuna bildirmek. (M.M.M. Kanunu, mad : 28. Görev muhtar ve ihtiyar meclislerine verilmiştir.)

18 — Yükümlülük uygulanacak şeylerin doğrudan doğruya halka dağıtımında M.M.M. Komisyonuna yardım etmek. (13765 karar sayılı M.M.M. Nizamnamesi mad : 10. Görev ihtiyar meclislerine verilmiştir.)

19 — Taşıtlarını özürsüz getirmeyenler hakkında tahrir heyetiyle ortaklaşa tutanak düzenlemek ve kovuşturma yapılmak üzere M.M.M. Komisyonuna vermek. (M.M.M. Nizamnamesi, mad : 32/2. Görev ihtiyar meclislerine verilmiştir.)

20 — Bölgelerindeki taşıt araçlarının kütük defterlerini tutmak. (M.M.M. Nizamnamesi, mad : 48. Görev ihtiyar meclislerine verilmiştir.)

21 — Evvelce yazım için getirilmemiş taşıt araçlarını toplayarak M.M.M. Komisyonuna vermek. (M.M.M. Nizamnamesi, mad : 58. Görev muhtarlara verilmiştir.)

22 — Sahipleri bulunmayan araçları götürecek kişileri saptamak. (M.M.M. Nizamnamesi, mad : 58. Görev ihtiyar meclislerine verilmiştir.)

23 — İstenilen taşıt araçları herhangi bir nedenle elden çıkmış ya da işe yaramaz hale gelmişse onun yerine elverişli olanı seçmek. (M.M.M. Nizamnamesi, mad : 59. Görev ihtiyar meclisiie verilmiştir.)

24 — Adına pusula gelen kişide istenilen araç yoksa diğer araç sahiplerinden alarak istenen miktarı tamamlamak. (M.M.M. Nizamnamesi, mad: 59. Görev ihtiyar meclislerine verilmiştir.)

25 — Millî Müdafaa yükümlülerinden, sağlık durumu bu yükümlülüğü devamlı ve geçici olarak yerine getirmeye elverişli olmayanların durumlarını sağlık memuru veya sıhhiye erbaşı ile birlikte saptayarak tutanak düzenlemek. (M.M.M. Nizamnamesi, mad: 74. Görev ihtiyar meclislerine verilmiştir.)

26 — Yasak bölge defterlerini üç ay müddetle ilân etmek. (Askeri Memnu Mıntikalar Kanunu, mad: 6. Görev muhtarlaraya verilmiştir.)

Köy idarelerine askerlikle ilgili olarak verilmiş olan bu görevlerin araştırma sonuçlarına göre uygulama durumları şöyledir :

1 — 11 sıralarda yer alan ve askere alınma ile ilgili olarak tanımlanabilecek görevler köylerde genellikle yapılmakta, 12 inci sıradaki görev yapılmamakta, 13 ncü sıradaki görevin sefer zamanında yerine getirilmesi gerekmekte olduğundan hazarda uygulaması olmamakta, 14 - 25 nci sıralardaki görevlerinde bir kısmının sefer zamanı için geçerli olması, bir kısmının da değişen sistem dolayısıyla köyler bakımından uygulanması bulunmamakta, 26 ncı sıradaki görevin ise İkinci Dünya Savaşından bu yana uygulaması olmamaktadır.

Görevlerin yerine getirilmemesini veya istenilen biçimde yapılmasının başlıca nedenleri şunlardır :

1 — Muhtar ve ihtiyar kurulu üyelerinin bilgi ve eğitim noksanlığı.

2 — Mevzuattan gelen müeyyide noksanlığı.

3 — Köyün toplumsal yapısı.

4 — Yetkili idare ve kolluk görevlilerinin bu konuda gerekli titizliği göstermemeleri.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Millî Müdafaa Mükellefiyeti Kanunuyla getirilmiş olan sistem, aradan geçen uzun yıllar sonunda eskimiş ve yerini lojistik seferberliğine ilişkin yönetmelikle getirilen düzene bırakmıştır.

Gene serbest celp ve sevk sisteminin uygulanması sonucu, Askerlik Kanunuyla köy idarelerine verilmiş olan görevlerin bazılarının da uygulama olanağı kalmamıştır.

Bu gerekçelere göre korunması ya da kaldırılması gereken görevler, aşağıda belirtilmiştir.

1 — Asker toplamak, bakaya ve kaçakları hükümete haber vermek görevi, 1111 sayılı Askerlik Kanunuyla ayrıntılı olarak düzenlendiğinden ve serbest celp sistemi uygulandığından uygulama olanağını kaybetmiştir.

Bu nedenle Köy Kanununun 36/9 maddesi yürürlükten kaldırılmalıdır.

2 — Askerlik çağına girenlerin, askerlik şubelerince hazırlanan çizelgelerini asmak görevi, (111 sayılı Kanun, mad: 17) köy idarelerinde bırakılmalıdır.

3 — Yoklama memurlarına, istenilen ve icabeden bilgileri vermek görevi (1111 sayılı Kanun, mad : 17) köy idarelerinde bırakılmalıdır.

4 — Askerlik şubelerince hazırlanıp en büyük mülkiye amirlerine verilen çağrı pusulalarını almak görevi, (1111 sayılı Kanun, mad: 25) köy idarelerinde bırakılmalıdır.

5 — 1111 sayılı Askerlik Kanununun 25 nci maddesiyle muhtar ve ihtiyar meclisine verilen çağrı pusulalarını ilgililere duyurmak görevi, korunmalıdır.

6 — Adına pusula çıkarılanlardan köyde olmayanların nerede olduğunu, hasta olanları, hapiste olanları, tahsilde olanları saptamak görevi (1111 sayılı Kanun, mad: 25) köy idarelerinde bırakılmalıdır.

7 — Çağrılanları pusulada gösterilen günde askerlik meclisinde hazır bulundurma görevi (1111 sayılı Kanun, mad : 25) köy idarelerinde bırakılmalıdır.

8 — 1111 sayılı Kanunun 27 nci maddesiyle ihtiyar meclisine verilen, askerlik meclisinde adları okunanların gelip gelmediğini ve gelenlerin kimliklerini askerlik meclisine bildirme görevi, korunmalıdır.

9 — Kendilerine verilen çizelgede adları yazılı askerleri çağırarak istenilen günde hazır bulunmalarını bildirmek, (1111 sayılı Kanun, mad: 46) köy yönetimine aait bir görev olarak sürdürülmelidir.

10 — Köyde olmayanların nerede bulunduğunu, yeri bilinmeyenlerin ne zamandan beri köyden ayrı olduklarını öğrenip çizelgedeki adları karşısına yazmak ve altını onamak görevi (1111 sayılı Kanun, mad: 46) köy idarelerinde bırakılmalıdır.

11 — Bu çizelgeyi ve istenilenleri çağırılan günde jandarmaya teslim etmek görevinin (1111 sayılı Kanun, mad: 46) çizelgenin teslimine ilişkin kısmı korunmalı,

Serbest celp sisteminin uygulanışı nedeniyle hükümsüz duruma düşen «istenilenleri çağırılan günde jandarmaya teslim etmek» görevi kaldırılmalıdır.

12 — Köylerinde 15 günden çok oturan yabancıları yoklama sırasında ve firar, bakaya, yoklama kaçağı, izinsiz ve saklıları her zaman askerlik şubelerine bildirmek, köy idarelerinin görevi olarak sürdürülmelidir.

13 — 3634 sayılı Kanunun 8 inci maddesinde öngörülen talî komisyon kurulabilmelidir.

14 — Lojistik seferberliğine ilişkin Yönetmeliğin 30 uncu maddesine göre Karayolları Trafik Kanununa tabi araçlar trafik örgütünce, hava ve su taşıt araçları ilgili kuruluşlarca kaydedildiğinden;

Aynı yönetmeliğin 29 uncu maddesiyle diğer bazı taşıtların sayım yöntemi düzenlendiğinden;

3634 sayılı Kanunun 23 üncü maddesiyle muhtara verilen görev hükümsüz olmuştur.

15 — Yukarıdaki maddede belirtilen nedenlerle yapılmasına gerek kalmayan görev (3634 sayılı Kanun, mad: 25) köy muhtarından alınmalıdır.

16 — Hazarda tahrir, seferde millî müdafaa yükümlülüğü işlerinin doğru olarak yapılmasını izlemek ve Kanun dışı davrananları komisyona bildirmek görevi (3634 sayılı Kanun, mad: 27) köy idarelerinde bırakılmalıdır.

17 — Uygulama kabiliyetini kaybetmiş olan 3634 sayılı Kanunun 28 inci maddesi yürürlükten kaldırılarak, sahipleri değişen taşıt araçlarını üç ay içinde M.M.M. Komisyonuna bildirmek görevi muhtar ve ihtiyar meclisinden alınmalıdır.

18 — Yüklümlülük uygulanacak şeylerin halka dağıtımında köy muhtar ve ihtiyar meclisini görevli kılan M.M.M. Nizamnamesinin 10 uncu maddesi korunmalıdır.

19 — Taşıt araçlarını özürsüz getirmeyenler hakkında tahrir heyetiyle ortaklaşa tutanak düzenlemek ve kovuşturma yapılmak üzere M.M.M. Komisyonuna bildirmek görevi uygulanamaz olduğundan, M.M.M. Nizamnamesinin 32 inci maddesi yürürlükten kaldırılmalıdır.

20 — Uygulama kabiliyetini kaybetmiş olan M.M.M. Nizamnamesinin 48 inci maddesi yürürlükten kaldırılmalı ve ihtiyar meclisleri, bölgelerindeki taşıt araçlarının kütüklerini tutmakla yükümlü olmalıdırlar.

21 -- Evvelce yazım için getirilmemiş taşıt araçlarını toplayarak M.M.M. Komisyonuna vermek görevinin (Tüzük, mad:8) uygulaması kalmadığından, köy yöneticilerinden bu görev alınmalıdır.

22 — Sahipleri bulunmayan araçları götürecek kişileri saptamak görevinin (Tüzük, mad: 58) uygulama olanağı kalmadığından, bu görev köy yöneticilerinden alınmalıdır.

23 — M.M.M. Nizamnamesinin 58 inci maddesiyle verilen, istenilen taşıt araçları herhangi bir nedenle elden çıkmış ya da işe yaramaz duruma gelmişse onun yerine elverişli olanını seçmek görevinin uygulanması kalmamıştır.

24 — Uygulama kabiliyeti kalmamış olan, adına pusula gelen kişide araç yoksa diğer araç sahiplerinden alarak istenileni tamamlamak görevi (Tüzük, mad: 59) kaldırılmalıdır.

25 — M.M.M. Nizamnamesinin 74 üncü maddesi günün koşullarına göre değiştirilmeli ve sağlık ocak ve sağlık evleri personelinin çalıştırılması olanağı sağlanmalıdır.

26 — Yasak bölge defterlerini üç ay süreyle ilân etmek, köy yöneticilerine ait bir görev olmalıdır. (Askeri Memnu Mıntıkalar Kanunu mad: 6)

Öneriler

1 — Görev listesinin 1, 14, 15, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24 sırasında sözü görevler köy idarelerinden alınmalıdır.

2 — Görev listesinin 11 inci sırasında belirtilen ve Askerlik Kanununun 46 ncı maddesinde yer alan «...ve istenilenleri çağırılan günde jandarmaya teslim etmek...» görevi kaldırılmalıdır.

3 — Görev listesinin 25 nci maddesinde yer alan görevin yapılışında; sağlık hizmetlerinin sosyalleştirildiği yerlerde sağlık ocak ve sağlık evlerinde görevli personelin; diğer yerlerdeyse köy sağlık memuru ve ebelerin çalıştırılması olanağını sağlamak üzere M.M.M. Ni zamnamesinin 74 üncü maddesi değiştirilmelidir.

4 — Köy idareleri, görevleri konusunda eğitilmelidir.

5 — Köy idareleri, görevlerinin yapılmasıyla ilgili olarak denetlenmelidir.

IV — KÜLTÜR VE EĞİTİM GÖREVLERİ

Durum

Bu görevleri şöylece sıralamak mümkündür :

1 — Köy ilköğretim kurullarına başkanlık etmek. (222 sayılı İlköğretim Kanunu mad: 27. Görev muhtara verilmiştir.)

2 — (a) Her yıl zorunlu öğrenim çağındaki çocukların künyelerini çıkarmak. (Anılan Kanun, mad: 48. Görev muhtara verilmiştir.)

(b) Çocuklarını zamanında okula yazdırmalarını ilgililerine bildirmek ve ilân etmek. (Anılan Kanun, mad: 48. Görev muhtara verilmiştir.)

3 — Nüfusta kayıtlı olmayan çocukları okula kaydettirmek. (Aynı Kanun, mad: 49. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

4 — Beden terbiyesi işlerini yönetmek. (3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu mad: 10. Görev muhtara verilmiştir.)

5 — Beden terbiyesi istişare heyeti görevini yapmak. (3530 sayılı Kanun mad: 17. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

Araştırma sonuçları, genellikle bu görevlerin yerine getirildiğini, ancak amaçların gerçekleşmediğini göstermektedir.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Sorun ve Çözüm Yolu : 1

Merkezî idare birimi olarak köy idareleri, 222 sayılı Kanunla kendilerine verilen görevleri arzu edilen ölçüde yerine getirmemektedirler.

Anayasa ve kanunlarımızda yeterli hükümler olduğu halde bu görevlerin yerine getirilmemesinin önemli nedenini köy muhtar ve ihtiyar meclisi üyelerinin yetersiz olmaları teşkil etmektedir.

Sorunun çözümü, görevlerin kanun değişikliği ile merkezî idareye verilmesi değil, köy adamlarının eğitilmesi ve yurt ölçüsünde köklü ve etken bir halk eğitimi seferberliğine girişilmesi ile mümkündür.

Sorun Ve Çözüm Yolu : 2

3530 sayılı Kanun, 31 yıldanberi köyde uygulama olanağı bulamamaktadır.

3530 sayılı Kanunun 10 ve 17 nci maddeleri yürürlükten kaldırılmalıdır.

Öneriler

- 1 — Köy yöneticileri eğitilmeli, halk eğitimi hızlandırılmalıdır.
- 2 — 3530 sayılı Kanunun 10 ve 17 inci maddeleriyle verilen görevler, köy idarelerinden alınmalıdır.

V — TARIMSAL GÖREVLER

A — TARIMLA İLGİLİ GÖREVLER

Durum

Merkezî idare organı olarak köy idarelerine verilen tarımsal görevleri; aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz :

1 — Ödemeye esas olacak değerleri saptayacak komisyona üye seçmek. (6968 sayılı Ziraî Mücadele ve Ziraî Karantina Kanunu, mad: 20. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

2 — Zeytinliklere hayvan sokmak ve ağıl yapmak yasağına uymayanları saptamak ve durumu bir tutanakla belirtmek. (3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanî Zeytinlerin Aşılması Hakkında Kanun, mad: 14. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

3 — Haşhaş ekimine izin verilen illerde, ekim izni verilen il ve ilçeleri gösteren listeyi halka duyurmak. (19.3.1940 tarih ve 2-13106 karar sayılı Tüzük, mad: 3. Görev muhtara verilmiştir.)

4 — Haşhaş ekimine izin verilmeyen, izin verilip de afyon sütü toplanması yasak edilen bölgelerde bu işleri yabanları karakola ve bu-cak müdürüne bildirmek. (19.3.1940 tarih ve 2-13106 karar sayılı Tüzük, maad: 9. Görev muhtara verilmiştir.)

22 köyde yapılan araştırmalar bu görevlerin genellikle yapılmadığını ortaya çıkartmıştır.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Sorun ve Çözüm Yolu : 1

6968 sayılı Kanun gereğince ödenecek değerleri saptayacak komisyona iki üye seçmek görevi yapılmamaktadır. Bu görevin araştırma yapılan köylerin ancak ikisinde yerine getirildiği görülmüştür.

Tarım sal ürünlerin değerlerini saptayan komisyonun görev alanına bir ilçenin veya ilin herhangi bir kasabası yahutta köyü girmektedir. Bu itibarla ihtiyar meclisinin seçtiği üyeler kendilerine külfet yüklendiği nedeniyle göreve kayıtsız kalabilmektedir. Değerlendirme komisyonuna seçilenlere ücret ödenmesi, göreve bağlılıklarını artıracaktır.

Bunun için 6968 sayılı Kanunun 20 nci maddesine «Değerlendirme komisyonuna katılan üyelere ve başkana Harcırah Kanununa göre ödeme yapılır» biçiminde bir fıkra eklenmelidir.

Sorun ve Çözüm Yolu : 2

3573 sayılı Kanun gereğince köy ihtiyar meclisleri tarafından düzenlenen tutanaklar üzerine verilen cezalar yetersizdir.

Bunun için anılan Kanunda 5-60 lira olarak belirtilen para cezası, günün koşullarına uygun bir duruma getirilmeli ve tekerrür halinde ceza ağırlaştırılmalıdır.

Sorun ve Çözüm Yolu : 3

Muhtarlar, haşhaş ekimi iznine dair imza karşılığı tebellüğ ettikleri listeyi halka duyurmak görevini yapmamaktadırlar.

Görevin öneminin kavranamamış olması, yerine getirilmemesinin başlıca nedenidir.

24.6.1938 tarih ve 3491 sayılı Toprak Mahsulleri Ofisi Kanununun 18 nci maddesinin A fıkrasına «442 sayılı Köy Kanununun 36 ncı maddesi gereğince zamanında bu ilânı duyurmamayan köy muhtarına bir aydan üç aya kadar hafif hapis cezası verilir» biçiminde bir hüküm eklenmeli ve 19 Mart 1940 tarih ve 2/13106 karar sayılı Tüzüğün 3 ncü maddesi de bu görüşün ışığı altında ele alınmalıdır.

Sorun ve Çözüm Yolu : 4

Haşhaş ekimine izin verilmeyen, izin verilip te sütünün toplanması yasaklanan bölgelerde bu yasaklara uymayanları bildirmek görevi, yapılmamaktadır.

3491 sayılı Toprak Mahsulleri Ofisi Kanununun 18/A maddesine «Haşhaş ekimine izin verilmeyen, izin verilip afyon sütü toplanması yasak edilen bölgelerde bu yasaklara uymayanları zamanında, kolluk makamlarına bildirmeyen köy muhtarı bir aydan altı aya kadar hafif cezası ile tecziye olunur» hükmü ve 442 sayılı Köy Kanununun 36 ncı maddesine; «Haşhaş ekimine izin verilmeyen, izin verilip te afyon sütü toplanması yasak edilen bölgelerde, bu yasaklara uymayanları en kısa zamanda ilçeye bildirir» hükmü eklenmelidir.

Açıklanan kanun değişikliklerinin ışığı altında, 2/13106 karar sayılı Tüzüğün 9 ncü maddesi yeniden düzenlenmelidir. (17)

(17) Haşhaş ekimini yasaklayan, Bakanlar Kurulunun 26.9.1971 tarih ve 7/2654 sayılı kararına bakınız. Resmi Gazete tarihi : 30.6.1971

Öneriler

1. 6968 sayılı Kanunun 20 inci maddesi gereğince kurulan kurulun başkan ve üyelerine, Harcırah Kanununa göre ödeme yapılması olanağı sağlanmalıdır.

2. 3573 sayılı Kanunun 14 üncü maddesinde sözü edilen tutanağa göre verilen para cezaları artırılmalıdır.

3. Haşhaş ekimi konusunda verilen görevleri yapmayan köy yöneticilerine etkili ceza verilmesi olanağı sağlayacak biçimde 3491 sayılı Kanunda değişiklik yapılmalı;

Köy Kanununa, haşhaş ekimi yasaklarına uymayanları ihbar etmek yükümlülüğünü muhtara veren ekleme yapılmalıdır.

B — HAYVANCILIKLA İLGİLİ GÖREVLER

Durum

1. Salgın hayvan hastalığı ile sebebi meçhul hayvan ölümlerini bildirmek. (1234 sayılı Hayvanların Sağlık Zabıtası Hakkında Kanun, mad: 9. Görev muhtara verilmiştir.

2. Hasta hayvanları tecrit ve etrafa ilân etmek. (1234 sayılı Kanun, mad: 15. Görevin köye verildiğine dair bir açıklık yoktur.)

3. Veterinerin düzenleyeceği raporu uygulamak. (1234 sayılı Kanun, mad: 17. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

4. Menşe şahadetnamesi vermek. (1234 sayılı Kanun, mad: 29/1. Görev muhtara verilmiştir.)

5. Hudut muntikalarındaki kordonlarda, vali, kaymakam ve bucağın müdürlerinin emirleri yerine getirmek. (9.8.1931 tarih ve 11656 karar sayılı Hayvan Sağlık Zabıta Nizamnamesi, mad: 28. Görev köy ihtiyar meclisine ve kır bekçilerine verilmiştir.)

6. Asiret ve ahaliye ait hayvanların mera ve kışlaklara götürülmesinde sahiplerine menşe şahadetnamesi vermek. (11656 karar sayılı Nizamname, mad: 40/A. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

7. Verem yönünden muayeneye tabi tutulacak ineklerin iki örnek çizelgesini yapıp veteriner müdürlüğüne vermek. (11656 karar sayılı Nizamname, mad: 212. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

8. Hayvan satış belgesi vermek. (5617 sayılı Hayvan Hırsızlığının Meni Hakkında Kanun, mad: 3. Görev muhtara verilmiştir.)

22 köyde yapılan araştırma sonuçlarından, merkezî idare organı olarak köye verilen hayvancılıkla ilgili sekiz görevin arzu edilen biçimde yerine getirilmediği anlaşılmıştır.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Sorun ve Çözüm Yolu : 1

Hasta hayvanları ayırmak ve etrafa ilân etmek görevi yapılmamaktadır.

Esasen, 1234 sayılı Kanunun 15 nci maddesinde bu görevin köye verildiğine dair bir açıklık yoktur.

Bu itibarla madde hükmü yeni baştan düzenlenmeli ve köy idarelerine düşen görevler hiç bir duraksamaya yer bırakmayacak biçimde açıklığa kavuşturulmalıdır. Bu duruma göre 1234 sayılı Kanunun 15 nci maddesi «Köy ihtiyar meclisi kendisinin alacağı tedbirlerle hasta, bulaşık ve şüpheli hayvanları hemen ayırır ve durumu ilgililere derhal bildirir. Görevini yapmayan ihtiyar meclisi üyelerine bir aydan üç aya kadar, görevin yapılmasına engel olana da bir aydan altı aya kadar hapis cezası verilir.» biçiminde değiştirilmelidir.

Sorun ve Çözüm Yolu : 2

Kapatılmış hudut muntıkalarında, hastalığın etrafa yayılma tehlikesi bulunduğu zaman konmuş olan kordanlarda vali, kaymakam, bucak müdürlerinin emirlerini yerine getirmek görevi, yapılmamaktadır.

Çünkü, Nizamnameyle ihtiyar heyetleri ve kır bekçilerine verilen mahallî mülkî amirin emirlerini yerine getirilmesi görevinin yapılma-

sı olanaklara sahip olmayı gerektirir ve köy idareleri bu olanaklara sahip değildirler.

Bu nedenle 1234 ve 442 sayılı Kanunlarla 11636 karar sayılı Tüzüğe, «alınacak tedbirlere olanakları ölçüsünde katılmak ve yardımcı olmak» hükmü getirilmelidir.

Sorun ve Çözüm Yolu : 3

Aşiret ve ahaliye ait damızlık ve her nevi çift hayvanının mera ve kışlaklara götürülmesinde sahiplerine menşe şahadetnamesi vermek görevi, Kanunun amacına uygun bir biçimde yapılamamaktadır. Çünkü, menşe şahadetnamesi alındıktan sonra hayvan sahiplerinin, hükümete hayvanlarının muayeneye hazır olduğunu bildirmesi gerekmektedir. Ancak, şahadetname alındıktan sonra hayvanlar muayene edilmeden sevkedilmektedir.

Bu nedenle, verilen menşe şahadetnamesi hayvanların il ya da ilçeye kadar götürülmesi olanağını sağlayacak biçimde düzenlenmeli ve bu amaçla 1234 sayılı Kanun ve 11656 karar sayılı Tüzüğün bu göreve ilgili hükümleri buna göre düzeltilmelidir.

Sorun ve Çözüm Yolu : 4

Verem bakımından muayeneye tabi tutulacak ineklerin iki örnek çizelgesini yapıp veteriner müdürlüğüne vermek görevi, hastalığın çıkmasından önceki dönemde alınacak önleyici tedbirlerle ilgilidir ve yapılmamaktadır.

Bu görevin yapılabilmesi için, 442 sayılı Kanunun 13/23 üncü maddesi «Verem bakımından muayene ve tüberkülin tatbikine tabi tutulacak ineklerin, eti yenen, sütü içilen sair hayvanların sahiplerinin ve cinslerinin listesini köy ihtiyar meclisleri her yıl belirli bir zamanda köyün bağlı olduğu il veya ilçenin mülkî amirine bildirir» ve 1234 sayılı Kanunun 9 uncu maddesi ise «her yıl verem muayenesine ve tüberkülin tatbikine tabi tutulacak hayvanların listesini zamanında, bağlı bulunduğu il ve ilçeye bildirmeyen ihtiyar meclisi üyelerine bir aydan üç aya kadar hapis cezası verilir» şeklinde düzenlenmelidir.

11656 karar sayılı Tüzüğün 212 nci maddesi de bu açıklamalara göre düzeltilmelidir.

Sorun ve Çözüm Yolu : 5

Hayvan satış belgesi vermek görevi yapılmamaktadır.

Büyük ve küçükbaş hayvan hırsızlığını önlemek amacıyla güden bu görevin uygulanmasını sağlamak için, 5617 sayılı Kanunun 11 ve 12 inci maddelerindeki cezaî müeyyideler ağırlaştırılmalıdır.

Öneriler

1 — 1234 sayılı Kanunun 15 inci maddesindeki görevin köy yöneticilerine ait olduğu açıklığa kavuşturulmalıdır.

Bu görevin yapılmasını engelleyenlere ve görevi yerine getirmeyen köy yöneticilerine cezaî müeyyide uygulanabilmesi için, anılan maddeye ekleme yapılmalıdır.

2 — 11656 karar sayılı Tüzüğün 28 inci maddesindeki görev, «alınacak tedbirlere olanakları ölçüsünde katılmak ve yardımcı olmak» biçiminde değiştirilmeli ve göreve 442 ve 1234 sayılı Kanunlarda yer verilmelidir.

3 — 11656 karar sayılı Tüzüğün 40/A maddesinde sözü edilen menşe şahadetnamelerinin il ya da ilçe merkezine kadar geçerli olmasını sağlamak üzere 1234 sayılı Kanunda ve 11656 karar sayılı Tüzükte değişiklik yapılmalıdır.

4 — 5617 sayılı Kanunun 3 üncü maddesiyle muhtara verilen görevin yerine getirilmesini sağlamak amacıyla, anılan Kanunun 11 ve 12 inci maddelerindeki cezalar artırılmalıdır.

5 — 11656 karar sayılı Tüzüğün 212 inci maddesiyle verilen görev Köy Kanununda yer almalı ve bu görevi yerine getirmeyen köy yöneticilerine etken ceza uygulanmalıdır.

C — ORMANLA İLGİLİ GÖREVLER

Durum

Merkezî idare organı olarak köye 31.8.1956 tarih ve 6831 sayılı Orman Kanunuyla çeşitli görevler verilmiştir. Bunları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz :

1 — Orman tahdit komisyonlarına üye olarak katılmak üzere köy ihtiyar meclisi üyeleri arasından bir asil, bir yedek üye seçmek. (6831 sayılı Kanun, mad: 7. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

2 — Tahdit tutanak özetlerinin asıldığını belgelendirmek. (6831 sayılı Kanun, mad: 11. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

3 — Zatî kereste ihtiyacını saptamak. (6831 sayılı Kanun, mad: 36/1. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

4 — Verilen keresteyi yerinde kullanmayanı bildirmek. (6831 sayılı Kanun, mad: 36/2. Görev muhtara verilmiştir.)

5 — Yangın söndürme yükümlülerini yerine göndermek. (6831 sayılı Kanun, mad: 69. Görev köy muhtarına verilmiştir.)

6 — Orman memuruna yardım etmek. (6831 sayılı Kanun, mad: 79. Görev muhtara verilmiştir.)

7 — Sınırları içindeki ormanların korunması için orman örgütüyle işbirliği yapmak. (6831 sayılı Kanun, mad: 81. Görev muhtara ve ihtiyar meclisine verilmiştir.)

8 — Orman Kanununa aykırı davrananların kimliğini saptamak. (6831 sayılı Kanun, mad: 82. Görev muhtar ve ihtiyar meclisine verilmiştir.)

9 — Zaptolunan orman mallarıyla suç araçlarını makbuz karşılığında teslim almak. (6831 sayılı Kanun, mad: 84/1. Görev muhtara, vekiline ve ihtiyar meclisine verilmiştir.)

10 — Otlama izni verilmeyen ormanlarda yakalanan hayvanları teslim almak. (6831 sayılı Kanun, mad: 87. Görev muhtara verilmiştir.)

22 köyde yapılan araştırma sonuçları, köy idarelerinin ormanla ilgili görevlerinin hiç birini istenilen biçimde yapmadıklarını ortaya çıkarmıştır.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Sorun ve Çözüm Yolu : 1

Orman tahdit komisyonuna bir asil bir de yedek üye seçmek görevinin istenilen biçimde yerine getirilebilmesi için komisyondaki asil üyenin muhtar olması daha uygundur.

Bu nedenle 6831 sayılı Kanunun 7/2 maddesi, «... köy hudutlarında da köy ihtiyar meclisi tarafından kendi aralarından seçilecek bir üye ve muhtardan teşekkül eder. Asil üye muhtardır. Yedek üye ise ihtiyar kurulunca aralarından seçilen üyedir. Asil ve yedek üyelerin isimleri, orman tahdit komisyonu başkanlığına iletilmek üzere köyün bağlı bulunduğu il veya ilçeye bildirilir» şeklinde değiştirilmelidir.

Sorun ve Çözüm Yolu : 2

Tahdit tutanak özetlerinin asılma süresi hakkında sözü edilen maddede bir hüküm yoktur. Bu durum keyfi hareketlere yol açmakta ve tutanakların köylü tarafından öğrenilememesine neden olmaktadır.

Tahdit tutanak özetlerini asılma süresi madde hükmünde belirtilmelidir. Bunun için, 6831 sayılı Kanunun 11 nci maddesi, «Komisyonların tahdit zabıt hülasalarının... ve köylerin münasip yerlerinde bir hafta süreyle asılır.

Asılma tarihi... köylerde ihtiyar meclislerinin tasdik edecekleri mazbata ile tevsik olunur... bu askı şahsen tebliğ hükmündedir» biçiminde değiştirilmelidir.

Sorun ve Çözüm Yolu : 3

Yangın söndürmekle yükümlü olanları yangın yerine göndermek ve bizzat yangın yerine gitmek görevi yapılmamaktadır.

Bunun nedenlerini, köy idarelerinin yangın söndürmek için gerekli olan teknik araçlardan yoksun bulunmaları, yükümlülerin görevden kaçmaları, Kanunun 105 inci maddesindeki cezaî müeyyidelerin hafif olması ve yükümlü listelerinin yangın mevsiminden önce asılarak köylüye itiraz hakkı tanınmaması şeklinde özetleyebiliriz. Bunun için :

1 — Yangın söndürmekle yükümlü olanların listesi köy muhtarı tarafından hazırlanarak, şubat ayının başında, ilgili bölge şefliğine veya işletme müdürlüğüne verilmelidir.

2 — İlgili orman idaresiyle köyün bağlı bulunduğu merkezî idarenin nüfus memuru bu listeleri ortaklaşa kontrol etmek suretiyle gerekirse yeniden bir liste hazırlamalıdır.

3 — Bu liste orman idaresi ve nüfus memurunca onaylandıktan sonra, en geç mart ayı başında, ilgili orman idaresine verilmelidir.

4 — Bu yükümlü listeleri orman idaresince çoğaltılarak, yangın mevsiminden önce ilgili muhtarlar ve kolluk makamlarına verilmelidir.

5 — Bu listeler köyün uygun yerinde ilân edilmeli ve yükümlülere itiraz hakkı tanınmalıdır.

6 — Her köyün yükümlülük alanları önceden orman örgütüne saptanmalı, bu saptama mahallî mülkiye amirince onandıktan sonra ilân edilmelidir.

7 — Yangın söndürmekle yükümlü olan köylerin bağlı bulundukları merkezî idare birimiyle telefon bağlantıları orman idarelerince sağlanmalıdır.

8 — Yangın söndürmek yükümlülüğünü kanunî özürlüler dışında yerine getirmeyenler için 6831 sayılı Kanunun 105 inci maddesindeki cezaî müeyyideler ağırlaştırılmalıdır.

9 — Yangın söndürme konusunda yükümlüler eğitilmelidir.

Sayılan önerilerin ışığı altında 6831 sayılı Kanunun 69, 105 inci maddeleri ve konu ile ilgili diğer kanunun maddeleri yeniden düzenlenmelidir.

Sorun ve Çözüm Yolu : 4

İstendiğinde orman memurlarına yardım etmek görevi tam olarak yerine getirilmemektedir. Bunun başlıca nedeni, yapılacak yardımın kapsamının ve biçiminin açıklanmamış olmasıdır.

6831 sayılı Kanunun 79 uncu maddesinin birinci fıkrası orman memurlarının suç delillerine bir tutanakla tesbit edecekleri, taşıt araçlarını ve suç ürünü malları zaptedecekleri ve gereğinde suçluyu yakalayacakları hükmünü taşımaktadır. Maddenin ikinci fıkrasında da, köy muhtarı ve bekçilerin istendiğinde orman memuruna yardım edecekleri belirtilmiştir. Görüldüğü gibi, kapsamı ve biçimi belli olmayan bir yardım söz konusudur. Yardım, tutanağın düzenlenmesinde mi, suç ürünü malların ve taşıt araçlarının zaptında mı, yoksa suçlunun yakalanmasında mı yapılacaktır? Suçlunun yakalanmasında yapılacak yardım da yalnızca suçlunun kimliğinin saptanması, saklanabileceği yer-

lerin bildirilmesini mi kapsamaktadır? Yoksa köy muhtarı suçluyu yakalamak için yapılacak uğraşıya ve belki de mücadeleye bizzat katılmakla yükümlü müdür?

İşaretlenen bu nedenler yapılacak yardımın açıklığa kavuşturulmasını zorunlu kıldığından 6831 sayılı Kanunun 79 uncu maddesi yeniden düzenlenmeli ve muhtar ve bekçilerin yapmakla yükümlü oldukları yardımın sınır ve kapsamı açıklığa kavuşturulmalıdır.

Sorun ve Çözüm Yolu : 5

Kendi köy sınırları içindeki devlet ormanlarının korunmasında orman örgütüyle işbirliği yapmak görevi, köy idarelerince yerine getirilmemektedir. Maddedeki işbirliğinin nelerden ibaret olduğu, Ormanların Korunmasında Köy Muhtar ve İhtiyar Meclislerinin Orman Örgütü ile Yapacakları İşbirliğine ve Görecekleri Vazifeye ait 23.5.1957 tarihli Talimatname ile saptanmıştır.

Muhtar ve ihtiyar meclislerinin Devlet ormanlarını korumak hususunda, orman idaresiyle yapacağı işbirliği, orman suçlarını ve suçlularını ilgili orman idaresine «duyurmak» şeklinde olmalı, muhtar ve ihtiyar meclislerinin 6831 sayılı Kanunun 81/2 inci maddesinde yer alan suçların izlenmesi yetkileri kaldırılmalıdır.

Sorun ve Çözüm Yolu : 6

Orman Kanununa muhalefet eden ve kimlikleri anlaşılmayan kişilerin kimliklerinin saptanmasına yardım etmek görevi, yerine getirilmemektedir.

Yerine getirilememe nedeni, cezaî müeyyide olanağı bulunmamasıdır.

Bu nedenle, kimlik saptanmasında köy idarelerine düşen yardım görevinin kötüye kullanılmasını önlemek için 82 inci maddede belirtilen görevi yapmayanlara müeyyide uygulanacak biçimde Kanunda değişiklik yapılmalıdır.

Sorun ve Çözüm Yolu : 7

Orman suçlarından dolayı zaptolunan orman mallarıyla suç araçlarını makbuz karşılığı teslim almak görevinin yapılmasında güçlükler

görülmektedir. Bunun başlıca nedeni köy idarelerinin bu görevi yerine getirecek olanaktan yoksun olmalarıdır.

Teslim alınan orman mallarını ve suç araçlarını depolamaya elverişli köye ait yer bulunmadığı ve bunların muhtar ya da ihtiyar meclisi üyelerinin kendi yerlerinde korunmasını zorunluluğunun ortaya çıkmasında kira ödemesi sağlanmalıdır.

Sorun ve Çözüm Yolu : 8

Otlatma izni verilmeyen ormanlarda yakalanan bazı başıboş hayvanları makbuz karşılığı teslim almak görevi yerine getirilmemektedir.

Çünkü, köy idareleri bu görevi yerine getirecek olanaklara sahip değildirler.

Otlama izni verilmeyen ormanlarda yakalanan başıboş hayvanların bakım ve korunma giderleri orman idaresince karşılanmalı ve sonradan mal sahibinden alınmalıdır.

6831 sayılı Kanunun 78 inci maddesi, bu açıklamalara göre yeni baştan düzenlenmelidir.

Öneriler

1 — Orman tahdit komisyonlarına asıl üye olarak muhtarın katılmasını sağlamak üzere 6831 sayılı Kanunun 7/2 inci maddesi değiştirilmelidir.

2 — Tahdit tutanak özetlerinin ilân süresini belirtmek amacıyla 6831 sayılı Kanunun 11 inci maddesi değiştirilmelidir.

3 — Yangın söndürme yükümlü listeleri köy ihtiyar meclisi tarafından hazırlanmalı, orman idaresince kontrol edildikten sonra köyde ilân edilmeli ve ilgililerine itiraz hakkı tanınmalı, özürsüz olarak yükümlülüğünü yerine getirmeyenlere verilecek cezalar artırılmalı, yükümlüler eğitilmelidir.

Her köyün yükümlülük alanı önceden saptanarak köyde ilan yapılmalı ve köylerin telli haberleşme olanakları desteklenmelidir.

4 — 6831 sayılı Kanunun 79 uncu maddesinde yer alan orman memuruna yardım etmek görevinin kapsamı açıklığa kavuşturulmalıdır.

5 — 6831 sayılı Kanunun 81 inci maddesindeki «işbirliği» deyimini açıklığa kavuşturulmalı; köy yöneticilerine orman suç ve suçlularını haber vermek dışında yükümlülük verilmemelidir.

6 — 6831 sayılı Kanunun 82 inci maddesinde sözü edilen görevi yerine getirmeyen köy yöneticilerine ceza uygulanması olanağını sağlamak üzere, Kanunda gerekli değişiklik yapılmalıdır.

7 — Orman suçları nedeniyle zaptolunan orman mallarının, köy yöneticilerinin kişisel yerlerinde depolanması zorunluluğunun ortaya çıkması halinde kira ödenmesi yapılabilmelidir.

8 — Orman içinde yakalanan ve köy yöneticilerine teslim edilen başıboş hayvanların bakım giderleri, orman idaresince karşılanmalıdır.

VI — EKONOMİK VE MALİ GÖREVLER

A — TOPRAKLA İLGİLİ GÖREVLER

Durum

Toprakla ilgili görevler kısaca şunlardır :

1 — Kamulaştırma yapılacak bölgelerde beyan kâğıtlarına eklenecek tasarruf belgelerinin suretini onamak. (4753 sayılı Kanun, mad: 11. Görev muhtara verilmiştir)

2 — Varsa köye ait tarımsal toprakların beyanını yapmak. (Anılan Kanun, mad: 11. Görev muhtara verilmiştir.)

3 — Beyan kâğıtlarının kendilerince bilinebilen gerçeğe uygunluğunu onamak. (Anılan Kanun, mad: 11. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

4 — İstek beyan kâğıtlarını onaylamak ve istek kâğıdının komisyonca düzenlenmesi halinde hazır bulunmak. (4753 sayılı Kanun, mad: 38. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir. Çiftiği Topraklandırma Nizamnamesi, mad: 48 ise bu görevi muhtara vermiştir.)

5 — O yerde bulunmayanların yerine beyan kâğıdı düzenlemek. (Çiftiği Topraklandırma Nizamnamesi, mad: 48. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

6 — İstek beyan kâğıtlarının incelenmesinde hazır bulunmak. (Anılan Nizamname, mad: 49. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

7 — Beyanların yanlış olması halinde verilecek şerhi onamak. (Anılan Nizamname, mad: 49. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

8 — Komisyonun gönderdiği evrakı ilgililere tebliğ etmek ve arazi başında bulunmalarını sağlamak. (Anılan Nizamname, mad: 11. Görev muhtara verilmiştir.)

9 — Toprak komisyonlarının görevlerini yaptıkları yerlerde bizzat bulunmak, yardımcı olmak, kayıt ve bilgi vermek, yapı ve tesislere birlikte girmek. (4784 sayılı Toprak İşleri Genel Müdürlüğü Görev ve Kuruluş Kanunu, mad: 12. Görev muhtar ve ihtiyar meclisine verilmiştir.)

10 — O köyden ve gereğinde komşu köylerden bilirkşi seçmek, (Çiftçiyi Topraklandırma Nizamnamesi mad: 12. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

11 — Şagillerin tasarruf vesikası ve vergi kaydı göstermemesi halinde tutanak düzenlenmesinde hazır bulunmak. (Anılan Nizamname, mad: 24. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

12 — Borçlunun çocuğunun sağ ve 6 yaşını doldurduğunu gösterir ilmihaber vermek. (Anılan Nizamname mad: 54. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

13 — Borçlandırma senetlerini onamak. (Anılan Nizamname, mad: 54. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

14 — Toprak, yapı ve tesis verilen kimsenin ölümü halinde ziraat kuruluna haber vermek. (Anılan Nizamname, mad: 61. Görev muhtara verilmiştir.)

15 — Mirasçılardan seçtiği temsilciyi gösterir bildirimini onamak. (Anılan Nizamname, mad: 61. Görev muhtara verilmiştir.)

Araştırma yapılan köylerin hiçbirisinde toprak komisyonu çalışması yapılmamış olduğundan, görevlerin uygulamasından doğan sorunlar ilgili örgütlerden derlenen bilgilere dayanmaktadır.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Sorun ve Çözüm Yolu : 1

4753 sayılı Kanunun 11 nci maddesinde sözü geçen tasarruf belgeleri örneklerinin muhtarlar tarafından onanması görevi, sakıncalar yaratmaktadır.

Muhtarlarca kapsamı anlaşılamayan bu görevin toprak komisyonlarına verilmesi daha uygun olacaktır. Bu nedenle; 4753 sayılı Kanunun 11 nci maddesinin ilgili hükmü, «...kâğıtların doldurulup tasarruf belgeleri veya komisyonca onanmış suretleriyle birlikte...» şeklinde değiştirilmelidir.

Sorun ve Çözüm Yolu : 2

İstek beyan kâğıdı onanmasında ihtiyar meclisi ve muhtar arasında bir görev çatışması doğmaktadır.

Tüzük hükümleri kanun hükümlerine aykırı olamayacağına göre, anılan Nizamname 4753 sayılı Kanuna uydurulmalıdır. Bu nedenle; Çiftçiyi topraklandırma Nizamnamesinin 48 nci maddesinin ilk fıkrasının, «istedikleri yeri gösteren, ihtiyar meclisince onanmış» şeklinde düzeltilmesi yerinde olacaktır.

Sorun ve Çözüm Yolu : 3

İhtiyar meclisinin, borçlunun çocuğunun sağ ve 6 yaşını doldurduğuna ilişkin ilmühaberi kuşku yaratmaktadır. Ayrıca, ihtiyar meclisinin toplanması güçtür.

Çocuğun 6 yaşını doldurduğu, nüfus memuru ve okuduğu okul müdürlüğünden belgelendirilip, bu belgenin ziraat bankasına sunulması yerinde olacaktır.

Çiftçiyi topraklandırma Nizamnamesinin 54 ncü maddesinin ilgili hükmü «...Borçlanma tarihinden itibaren borçlunun her çocuğunun 6 yaşını doldurmasını takip eden ocak ayından başlamak üzere geri kalan taksitlerden % 5'i indirilir. Bu husus nüfus cüzdanı ve nüfus

idaresinden alınacak bir belge ile ispat edilir» şeklinde düzenlenmelidir.

Sorun ve Çözüm Yolu : 4

Nizamname hükmünün muhtarlar tarafından bilinmemesi sonucu ölüm hali ilgili kuruluşlara bildirilmemekte ve muhtar sorumlu tutulmaktadır.

Mirasçılardan tereke için müracaat etmeleri veya taksitlerin ödeme süresi geldiğinde tebligatın yapılamamasıyla ölüm hali zaten öğrenilmektedir. Bunun için, görevin muhtardan alınması hiçbir boşluk yaratmayacaktır. Böylece muhtar da sorumluluktan kurtulmuş olacaktır. Bu nedenle, Çiftçiyi Topraklandırma Nizamnamenin 61 inci maddesinin ilgili hükmü yürürlükten kaldırılmalıdır.

Öneriler

1 — 4753 sayılı Kanunun 11 inci maddesiyle muhtarlara verilen tasarruf belgelerinin örneklerinin onanması görevi, toprak komisyonlarınca yerine getirilmelidir.

2 — İstek beyan kâğıtlarının muhtarlarca onanacağına ilişkin, Tüzüğün 48 inci maddesi, yürürlükten kaldırılmalı ve beyan kâğıtları, 4753 sayılı Kanunun 38 inci maddesi gereğince, ihtiyar meclislerince onanmalıdır.

3 — Borçlunun çocuğunun sağ ve 6 yaşını doldurduğunu gösterir ilmi haberin ihtiyar meclisince onanacağına ilişkin Tüzük hükmü (mad: 54) yürürlükten kaldırılmalı ve durum nüfus kayıtlarıyla saptanmalıdır.

4 — Tüzüğün muhtara borçlunun ölümünü ilgililere bildirme yükümlülüğü veren 61 inci maddesi yürürlükten kaldırılmalıdır.

B — VAKIFLARLA İLGİLİ GÖREVLER

Durum

Bu konudaki görevler şunlardır.

1 — Tesbit ve takdir komisyonlarına köy sakinleri arasından üye seçmek. (6092 sayılı Kanuna dayanılarak çıkarılan 20.11.1953 tarih ve 4 - 1831 karar sayılı Vakıf Zeytinlik, İncirlik, Fındıklık, Narenciye ve Meyvalıkların Satış Şekli Hakkındaki Nizamname, mad: 4. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

2 — Satış komisyonlarına üye seçmek. (Anılan Tüzük, mad: 4. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

3 — Vakıf gayrimenkulleri satın almak isteyenlerin beyan kâğıtlarını onamak. (Anılan Tüzük, mad: 15. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

4 — Beyan kâğıtlarını dolduran isteklilerin beyanlarının doğruluğunu onamak. (Anılan Tüzük, mad: 16. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Tüzük; vakıf arazilerinden sadece zeytinlik, incirlik, fındıklık, narenciye ve meyvalıkları içine aldığından uygulama alanı daralmıştır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü, ilke olarak vakıf arazinin satışına karşıdır ve satışla ilgili olarak verilen yetki pek kullanılmamaktadır. Satışa karar verilse bile, bu Tüzüğe göre değil, ihale usulüne göre yapılmaktadır. Tesbit ve takdir komisyonlarına köyün seçtiği üye yalnız ağaçların verimi ve çevredeki değerinin bildirilmesi için komisyona alındığı, bunun ötesinde takdir yetkisinin Genel Müdürlük temsilcilerinde olduğu belirtilmiştir.

Tüzüğün geniş bir uygulama alanı olmadığından sorunlarda ortaya çıkmamaktadır. Bu sebeple Tüzüğün değiştirilmesini gerektiren bir durum yoktur.

C — TEKELLE İLGİLİ GÖREVLER

Durum

Köylere merkezî idare organı olarak verilen gümrük ve tekell görevleri, 1177 sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Kanununda yer almıştır. Bu görevler aşağıda sıralanmıştır :

1 — Üretimin düzenlenmesiyle ilgili tedbirlere aykırı olarak yapılan tütün tarımını o yer tekel idaresine, bulunmayan yerlerde mülkiye amirliğine bildirmek. (1177 sayılı Kanun, mad: 7. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

2 — Ekici tarafından kurulduğu bildirilen fidelik yeri ve alanı hakkında tekel idaresine bilgi vermek. (1177 sayılı Kanun, mad: 12/a. Görev muhtara verilmiştir.)

3 — Tütün ekimi istek kâğıtlarını inceleyip 1177 sayılı Kanunun ekiciliğe ve tütün dikimine ait hükümlerine aykırı olmadığını onaylayıp, süresinde tekel idaresine vermek. (1177 sayılı Kanun, mad: 15. Görev muhtara verilmiştir.)

4 — Ekicilerin ambarlama muayeneleri sonucuna itiraz etmeleri halinde yeniden kurulacak kurula, inceleme eksperı veya eksper yoksa tütün işlerini bilir iki kişi seçmek. (1177 sayılı Kanun, mad: 19/3. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

5 — Tütün ekicilerinin örneğine göre dolduracakları ürün bildirimlerini, bildirimlerde yazılı üretim miktarlarını ekin cüzdanlarına yazdıktan ve onayladıktan sonra süresinde o yerin tekel idaresine vermek. (1177 sayılı Kanun, mad: 46. Görev muhtara verilmiştir.)

6 — Vekil göstermeden ayrılan ekicileri derhal tekel idaresine haber vermek; kurutulmuş tütünlerin kaçağa gitmesi ve kaybolmaması için gerekli tedbirleri almak;

Haber verme üzerine, yaş ve kuru haldeki tütünlerin durumlarını tesbit edecek heyete yetkili iki tütün ekicisi seçmek. (1177 sayılı Kanun, mad: 48/3, 4. Görev muhtar ve ihtiyar meclisine verilmiştir.)

7 — Tütün üretim alanlarını saptayacak kurullara üye seçmek. (1177 sayılı Kanun, Geçici mad: 1/A. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

8 — Kurullar tarafından tütün tarımına uygun olan veya olmayan alanlar tesbit edildikten sonra bu hususla ilgili kararları köy odasında asarak ilân etmek. (1177 sayılı Kanun, Geçici mad: 1/A. Görev muhtara verilmiştir.)

9 — Tütün kırımından tamamen ya da kısmen vazgeçen, kırımdan önce veya sonra tütünlerinin kısmen ya da tamamen zarara uğra-

dığını gören ekicilerin bildirimlerini almak. (1177 sayılı Kanun, mad: 49. Görev muhtara verilmiştir.)

10 — Tütünlerini vaktinde teslim edemeyeceklerini tekel idaresine bildirecek kişilerin ileri sürdükleri özrün doğruluğunu onaylamak. (1177 sayılı Kanun, mad: 104/2. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

Tarım Bakanlığı Tütüncülük İşleri Şube Müdürlüğü ilgilileri ile yapılan mülâkatta, köy idarecilerinin tütünle ilgili gerek hukukî gerekse teknik bilgilerden yoksun oldukları için bu görevleri yerine getiremediklerini ifade etmişlerdir.

Bu durum karşısında ortaya görevlerle ilgili bazı sorunların çıkması doğaldır.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Sorun ve Çözüm Yolu : 1

Tütün ekimi yapan çiftçilerin ekim istek kâğıtlarının inceleme ve onama görevi muhtarlardan alınmalıdır.

Zira, muhtarlar 1177 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin öngördüğü tarımsal ve teknik bilgiden yoksundurlar.

Bu görev muhtarlardan alınmalı, Gümrük ve Tekel Bakanlığı veya Tarım Bakanlığı taşra örgütüne verilmeli yahutta her iki Bakanlığın taşra kuruluşları tarafından birlikte yürütülmelidir.

Bu çözüm yolunun ışığı altında 1177 sayılı Kanunun 15 nci maddesi yeniden düzenlenmelidir.

Sorun ve Çözüm Yolu : 2

Ekicilerin ambarlama muayeneleri sonucuna itiraz etmeleri halinde, 1177 sayılı Kanunun 19/3 maddesine göre yeniden kurulacak kurula ihtiyar meclisince eksper ya da eksper bulunmadığı hallerde tütün işlerinden anlayan iki temsilci seçmek görevi, gereğince yerine getirilememektedir. Çünkü, ihtiyar meclisleri bu görevi yapacak bilgiden

yoksun oldukları gibi, işten anlar bilirkişinin seçiminde de köy koşulları tarafsız davranmayı güçleştirir.

Görev köy ihtiyar meclislerinden alınarak Gümrük ve Tekel ve Tarım Bakanlıklarının taşra kuruluşlarına verilmeli ve 1177 sayılı Kanun buna uygun biçimde değiştirilmelidir.

Sorun ve Çözüm Yolu : 3

1177 sayılı Kanunun 7, 12/a, 46, 48/3 - 4, 49, 104/2 ve geçici 1/A maddeleri ile köy idarelerine verilen belgeleme ve haber verme görevi de sıhhatli bir biçimde yapılmamaktadır.

Bu görevlerin yerine getirilebilmesi için köy yöneticilerinin, eğitilmesi ve sıkı bir denetime tabi tutulması lüzumludur.

Öneriler

1 — 1177 sayılı Kanunun 15 ve 19/3 maddeleriyle verilen görevler köy idarelerinden alınmalı ve Tekel ve Tarım örgütlerine devredilmelidir.

2 — 1177 sayılı Kanunla verilen görevlerin yerine getirilmesiyle ilgili olarak köy yöneticileri eğitilmelidir.

Ç — MALİ İDAREYLE İLGİLİ GÖREVLER

Durum

1 — Vergi toplamak için gelen tahsildara yol göstermek, yardım etmek. (Köy Kanunu mad: 36/8. Görev muhtara verilmiştir.)

2 — Tahsildarın yolsuzluğunu görürse Hükümete haber vermek. (Köy Kanunu, mad: 36/8. Görev muhtara verilmiştir.)

3 — Ödeme cetvelinin asıldığını köy halkına duyurmak, asılış ve indirişte tutanak düzenleyip ilgili daireye göndermek. (6183 sayılı Kanun, mad: 55. Görev muhtara verilmiştir.)

4 — Ödeme emirlerini borçluya tebliğ edip, tebliğ edildiğine dair belgeyi ödeme emri kesmiş olan daireye bildirmek. (6183 sayılı Kanun, mad: 55. Görev muhtara verilmiştir.)

5 — Kendisine yapılan mal bildirimlerini kabul ve bunları ödeme emri kesen daireye göndermek. (6183 sayılı Kanun mad: 59. Görev muhtara verilmiştir.)

6 — Menkul mal haczi yapmak ve gelir ve kurumlar vergisi için yapılacak menkul mallar haciz muamelesinde hazır bulunmak. (6183 sayılı Kanun mad: 65. Görev ihtiyar meclisine ve muhtara verilmiştir.)

7. Tahrir Komisyonu başkanının yazımın başlangıç gününe ilişkin yazısını ilân etmek (213 sayılı Vergi Usul Kanunu mad: 58. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

8 — Tahrir komisyonuna katılmak üzere kendi üyeleri arasından veya köy halkından bir üye seçmek. (213 sayılı V.U.K. mad: 78. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

9 — Tahrir komisyonlarının isteyecekleri bilgiyi vermek. (213 sayılı V.U.K. mad: 79. Görev muhtar ve ihtiyar meclisine verilmiştir.)

10 — Tadilat komisyonlarına katılacak asil ve yedek üyeleri seçip bildirmek. (V.U.K. Madde 81. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

11 — Her ayın 15 inci gününe kadar, geçen ay zarfında köylerinde ölenleri bir liste halinde vergi dairesine bildirmek. (V.U.K. mad: 150. Görev muhtara verilmiştir.)

12 — Köyde yapılan binalarla eklerini vergi dairelerine haber vermek. (1837 sayılı Bina Vergisi Kanununa dayanılarak çıkarılan 27.4.1939 tarih ve 2-10848 karar sayılı Tüzük mad: 5. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

13 — Komisyona seçilen üyelere huzurda yemin ettirmek. (213 sayılı V.U.K. mad: 38. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

14 — Komisyona çalışma yeri sağlamak. (2-10848 karar sayılı Tüzük mad: 14. Görev ihtiyar meclisine verilmiştir.)

15 — Komisyonun yaptığı tebliğleri ilân etmek. (V.U.K. mad: 103)

Araştırma sonuçlarına göre, 1 ve 7 inci sıralardaki görevlerle, 9 uncu sıradaki görev dışında kalanların yapılmadıkları, bazı görevle-

rin ise yapılması halinde kanunların öngördüğü amacı gerçekleştirmekten uzak bulunduğu anlaşılmıştır.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Sorun ve Çözüm Yolu : 1

Vergi toplamak için gelen tahsildara yol göstermek, yardım etmek görevinin kapsamı çok geniş olup, tahsildarın özel ihtiyaçlarının giderilmesi gibi sakıncalı durumlar yaratmaktadır.

Maddenin, tahsildara yardımcı olmak hükmünün resmî işlere münhasır bulunduğu tabii olmakla beraber, bu hususun kapsamının açıklanması yanlış anlamları ortadan kaldıracaktır.

Diğer yönden, Kanunda her memura ayrı ayrı yardım yapılmasını saymak yerine genel bir ifadeye yer verilmesi uygun olacaktır.

Bu itibarla, Köy Kanununun 36/8 maddesi, «Köye gelen memurlara resmî işlerinde yardımcı olur» biçiminde düzenlenmelidir.

Sorun ve Çözüm Yolu : 2

Ödeme emirlerini borçluya tebliğ edip, tebliğ edildiğine dair belgeyi ödeme emri kesmiş olan daireye bildirmek görevi, çoğu kez ilgili kişilere değil yakınlarına yapıldığından, ödeme cetveli düzenlenemekte, bu nedenle kendilerine tanınan bir haftalık sürenin geçirilmesine ve sonuçta haciz yoluna gidilmesine yol açılmaktadır.

Bunun başlıca nedeni: muhtarların çoğunluğunun ödeme emrinin yaratacağı sonuçları bilmemeleridir.

Öte yandan bu maddeye göre muhtarların tebligat yapması, 7201 sayılı Tebligat Kanununun 1 inci maddesi ile çelişki halindedir. Zira, 7201 sayılı Kanunun 1 inci maddesinde, tebligatların PTT idaresince yapılacağı, 62/7 maddesinde ise bu Kanuna uymayan hükümlerin kaldırıldığı açıklanmıştır.

6183 sayılı Kanunun 55 inci maddesinin ödeme emri ve ödeme cetvelleri ile ilgili olarak muhtara görev veren hükümleri yürürlükten kaldırılmalı, tebligatlarda 7201 sayılı Kanun hükümleri uygulanmalıdır.

Sorun Ve Çözüm Yolu : 3

Kendisine yapılan mal bildirimlerini kabul ve bunları ödeme emri kesen daireye göndermek görevi yapılmamaktadır.

Mal bildiriminin yazılı veya sözlü olarak tahsil dairesine yapılması esastır. Köy muhtarlığına yapılan bildirimden köylüye kolaylık sağlamak amacı güdülmüştür.

Bununla beraber, muhtara bildirimini ilçeye götürmek yükümlülüğü verilmiş ve dolayısıyla borçlunun külfeti muhtara aktarılmıştır.

Mükellef bildirimlerini doğrudan doğruya tahsil dairesine vermeli- dir. Esasen genellikle de böyle yapılmaktadır. Bu nedenle 6183 sayılı Kanunun 59 ncu maddesiyle muhtarlara verilen mal bildirimini almak görevi kaldırılmalıdır.

Sorun Ve Çözüm Yolu : 4

Menkul mal haczi yapmak ve haczin memur tarafından yapılması halinde hazır bulunmak görevlerinden birincisi hiç bir şekilde uygulanmamakta, ikincisi ise kısmen uygulanabilme olanağı bulunmaktadır.

Haczi yapmak görevinin uygulanmaması, hukukî, sosyal ve duygusal nedenlere dayanmaktadır.

Menkul mal haczinin muhtar tarafından yapılmasını engelleyen nedenlerin giderilmesi mümkün olmadığından bu görevin muhtar ve ihtiyar meclislerinden alınması, haczin memur tarafından yapılması halinde muhtar veya ihtiyar kurulu üyelerinden birinin bulunması hükmü ise, haczin anında bilinmeyen hususların aydınlatılması bakımından yararlı olacaktır.

6183 sayılı Kanunun 65 nci maddesinin 1 nci fıkrası yürürlükten kaldırılmalı, 2 nci fıkrası şöyle düzenlenmelidir :

«Köylerde menkul mal haczi muhtar veya ihtiyar kurulu üyelerinden birinin huzuru ile yapılır.»

Sorun Ve Çözüm Yolu :5

Tadilat komisyonlarına katılacak asil ve yedek üyeleri seçip bildirmek görevinin, 1319 sayılı Emlâk Vergisi Kanunu karşısında uy-

guşanma niteliğı kalmamıştır. Zira adı geçen Kanun bina ve arazi vergilerinin tarh ve tahakkukunu yeni esaslara bağlamış ve köy idarelerinin tadilât komisyonlarına üye seçmelerine lüzum kalmamıştır.

213 sayılı Vergi Usul Kanununun 81 nci maddesindeki, «Belediye teşkilâtı olmayan yerlerde biri kendi üyeleri, diğeri köy halkı arasından seçilir» hükmü yürürlükten kaldırılmalıdır.

Sorun Ve Çözüm Yolu : 6

Her ayın 15 nci gününe kadar, geçen ay içinde köylerinde ölenleri bir liste halinde vergi dairesine bildirmek görevi, yerine getirilmektedir. Zira nüfus daireleri, genellikle ölüm olaylarını vergi dairelerine bildirmektedirler.

Yukarıdaki açıklama nedeni ile iki ayrı kuruluşun aynı olayı bildirmesi gereksizdir. Bu itibarla 213 sayılı V.U. Kanununun bu konuda muhtarlara görev veren 150 nci maddesinin 3 ncü fıkrası hükmü yürürlükten kaldırılmalıdır.

Öneriler

1 — Köy Kanununun 36/8 inci maddesiyle «Vergi toplamak için gelen tahsildara yol göstermek, yardım etmek» biçiminde verilen «Köy gelen memurlara resmî işlerinde yardımcı olmak» biçiminde değiştirilmelidir.

2 — 6183 sayılı Kanunun 55 inci maddesiyle verilen tebliğ görevi muhtarlardan alınmalıdır.

3 — Muhtarlara mal bildirimini almak yükümlülüğünü veren 6183 sayılı Kanunun 59 uncu maddesi yürürlükten kaldırılmalıdır.

4 — Menkul mal haczi yapmak görevi muhtardan alınmalı, 6183 sayılı Kanunun 65/1 maddesi haczin uygulanmasında muhtar ve ihtiyar meclisinin yardımcı olmasını sağlayacak biçimde değiştirilmelidir.

5 — 1319 sayılı Emlâk Vergisi karşısında uygulama niteliğini kaybetmiş olan 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 81 inci maddesi yürürlükten kaldırılmalıdır.

6 — 213 sayılı Vergi Usul Kanunun 150/3 maddesiyle muhtarlara verilen görev nüfus idarelerince yerine getirilmeli ve anılan madde yürürlükten kaldırılmalıdır.

VIII — ÇEŞİTLİ GÖREVLER

Durum :

Bu görevler aşağıda gösterilmiştir :

1 — Kanun ve tüzükleri ilân etmek ve halka anlatmak. (442 sayılı köy Kanunu, mad: 36/41. Görev muhtara verilmiştir.

2 — Cezaya, vergiye, askerliğe ve halkı ilgilendiren diğer hususlara ait kanun ve tüzükleri ilân etmek ve durumu tutanakla tesbit etmek. (1322 sayılı Kanunların ve Nizamnamelerin Sureti Neşir ve İlân ve Mer'iyet Tarihi Hakkında Kanun, mad : 11. Görev muhtara verilmiştir.)

3 — Kendisine tebligat yapılacak kişi gösterilen adreste bulunmazsa veya yazılı tebellüğden kaçınırsa tebliğ edilecek evrakı imza karşılığı teslim almak. (7201 sayılı Tebligat Kanunu, mad: 21. Görev muhtar veya ihtiyar meclisi üyelerinden birine verilmiştir.)

4 — Tebligat yapılacak kimsenin okur ve yazar olmaması veya hasta bulunması halinde tebliğ esnasında hazır bulunmak ve tutulacak tutanağı imzalamak. (7201 sayılı Tebligat Kanunu, mad : 24. Görev muhtar veya ihtiyar meclisi üyelerinden birine verilmiştir.)

5 — Tebligat yapılacak adreste, tebligat yapılacak isimde bir kimsenin bulunmaması halinde bu durumu evraka yazarak imzalamak. (7201 sayılı Kanun mad : 28. Görev muhtara verilmiştir.)

6 — Tebligatı çıkaran kuruluşun bulunduğu yerde PTT örgütü bulunmaması halinde verilecek emir üzerine tebligat Kanunu hükümlerine göre evrakı ilgisine tebliğ etmek. (7201 sayılı Kanun mad : 46. Görev muhtara verilmiştir.)

7 — Tahkik memurlarının yolluğunu ve taşıt ücretini köy sandığı hesabına almak. (5917 sayılı Kanun, mad : 6. Görev muhtara verilmiştir.)

Bu görevlerden bir kısmı uygulamamakta, uygulananlar ise kanunların amacına uygun bir biçimde gerçekleştirilmemektedir.

Sorunlar ve Çözüm Yolları :

Sorun ve Çözüm Yolu : 1

442 ve 1322 sayılı kanunlarla muhtara verilen kanun ve tüzüklerin ilân görevi bugün için uygulanmamaktadır. Bu itibarla yaygın hale gelmiş bulunan TRT yoluyla ilân en uygun çözüm yoludur.

Bu çözüm yolunun ışığı altında 442 sayılı Kanunun 36 ve 1322 sayılı Kanunun 11 nci maddeleri yürürlükten kaldırılmalıdır.

Sorun ve Çözüm Yolu : 2

Yapılacak tebligatlar için ilgili kişiler aranmamakta, tebliğ edilecek kişilerin bulunup bulunmadığına bakılmadan, «tebligat yapılacak kişi bulunmadı» kaydı ile dağıtıcı evrakı muhtar veya üyeden birisine teslim etmektedir. (7201 sayılı Kanun, mad : 21)

7201 sayılı Kanunun 21 nci maddesi «... Adreste bulunmazsa tebligatın konusunu ve ikinci geliş tarihini bildirir bir duyuruyu şahsın konutuna bırakır. Bildirilen günde de tebligat yapılabilecek şahıslar bulunmaz ise muhtar veya ihtiyar meclisi üyesinden birine ya da zabıta amiri veya memuruna imza mukabilinde teslim eder ve teslim edenin adresini ihtiva eden ihbarnameyi gösterilen adresteki binanın kapısına yapıştırır.

Tebliğ yapılabilecek kişiler tebellüğden kaçınırlarsa okur - yazar bir kişi huzurunda hazırlanacak tutanakla durum tesbit edilir. Okur - yazar kişi bulunmaz veya imzadan kaçınırsa, tutanak muhtar veya üyelerden birisine veya zabıta amir ya da memuruna imzalatılır» şeklinde değiştirilmelidir.

Sorun ve Çözüm Yolu : 3

Tebliğati çıkaran kuruluşun bulunduğu yerde PTT örgütünün bulunmaması halinde, verilecek emir üzerine Tebligat Kanunu hükümle-

rine göre evrakı ilgisine tebliğ etmek görevi uygulanmamaktadır. (7201 Sayılı Kanun, mad : 46)

Tebliğat Kanununun kapsamına giren kuruluşlar genellikle PTT'nin bulunduğu yerde örgütlenmişlerdir. PTT örgütü yoksa, tebliğat yaptıracak kuruluş ancak o köye ait tebliğatı muhtara verebilecek, diğer yerleşim yerlerine gidecek tebliğatları, Kanunun bu konuda memurların da kullanılmasına olanak veren 2 nci maddesi karşısında, kendi memurları eliyle yaptırabilecektir. Tebliğ konusu köy muhtarına her iki durumda da memur tarafından getirileceğine göre, tebliğin ilgiliye bu memur tarafından yapılması olanağı vardır.

Bu nedenlerle, 7201 sayılı Kanunun 46 ncı maddesi yürürlükten kaldırılmalıdır.

Öneriler

1 — 442 sayılı Kanunun 36, 1322 sayılı Kanunun 11 inci maddeleriyle verilen görev, köy idarelerinden alınmalıdır.

Görev, TRT'ce yerine getirilmelidir.

2 — 7201 sayılı Kanunun 21 inci maddesi, tebliğatın tebliğ memuru tarafından yapılmasını sağlayacak biçimde değiştirilmelidir.

3 — 7201 sayılı Kanunun 46 ncı maddesiyle verilen görev köy idarelerinden alınmalıdır.

İKİNCİ KISIM

İLİŞKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

KÖY TÜZELKİŞİLİĞİNİN KURULMASI, GELİŞMESİ VE SONA ERMESİYLE İLGİLİ İLİŞKİLER

I — KÖY TÜZELKİŞİLİĞİNİN DOĞMASIYLA İLGİLİ İLİŞKİLER

Durum ve Sorunlar

Köy tüzelkişiliğinin kurulması, Bayındırlık, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıklarının görüşü alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığının onayı ile olmaktadır. (5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, mad : 2/C, Ç)

Köy, millî bünyemizin meydana getirdiği bir «doğal kuruluş» olarak dikkati çekmekte, merkezî idareye mevcut durumu tescil etmek görevi düşmektedir. Nitekim, Köy Kanunu, belde kurulmayan iki binden aşağı yerleri «köy» kabul etmektedir. (442 sayılı Köy Kanunu, mad : 1) Ancak, köy kurulmasında da nüfus ölçüsüne kısmen değinilmekte 150'den az nüfuslu köylerin bütün hizmetleri yapamayacakları farzedilmektedir. (442 sayılı Köy Kanunu, mad : 89, 90) Bu asgarî rakamın taban olarak alınmasının çok büyük sakıncalar doğurduğu açıktır. Günümüzün koşulları, birleşmeyi, toplanmayı gerektirmektedir. Ulaşım araçlarının gelişimi mesafeleri kısaltmıştır. Bu itibarla, münferit üniteler geliştirmenin yararı ve kolaylığı kalmamıştır. Çok sayıda köy kurulması bir yandan köyün ekonomik potansiyelini zaafa uğrattırken diğer taraftan her birime Devlet hizmetlerini götürmek

zorunluluğunu doğurmakta ve geniş ölçüde kaynak ısraflarına yol açılmaktadır. Denilebilir ki, Türkiye'nin en önemli sorunlarından birisi de budur.

Kanunda köy kurulması için köyle ilgili olan iki Bakanlığın görüşü öngörülmüştür. Bugün köye hizmet götüren bakanlıkların sayısı hayli artmıştır ve merkezî düzeyde bakanlıkların köy kurulmasına ilişkin konularda yararlı bir katkıda bulunduklarını da söylemek zordur. Mevcut durum bu kanıyı ispatlayacak niteliktedir.

Ayrıca, bazı yetkilerin taşraya devredilmesinde yarar vardır.

Mevcut mevzuatta köyün sahip olması gereken ekonomik potansiyel ve bunun harekete getirilebilme olanakları göz önüne alınmamıştır. Bu itibarla, köyler kalkınmanın başlangıç noktası hüviyetine bürünmemişler ve genellikle cılız varlıklar halinde kalmışlardır.

Köy kurulurken diğer köylerle arasında bulunması gereken mesafe de düşünülmediğinden adeta birbirlerine bitişik köyler ortaya çıkmıştır.

Tüzelkişiliğin kurulmasında idare kurulunun görüş bildirmesi öngörülmüştür. (442 sayılı İl İdaresi Kanunu, mad : 2/d) Uygulamada idare kurulundan görüş almanın olumlu sonuçlar doğurduğu görülmüştür.

Öneriler

1 — Köy tüzelkişiliğinin kurulmasında ekonomik ve malî yeterliliğe, gelişme ve bütünlük ölçüsüne öncelik verilmeli ve bölgesel özellikleri de göz önünde tutan nüfus ve mesafe ölçüleri saptanmalıdır.

2 — Köy kurulmasında bakanlıktan görüş alınması yöntemi bırakılmalıdır. Köye hizmet götüren kuruluşların temsilcilerinden oluşan bir uzman kurul yerinde inceleme yaparak sonuçlarını bir raporla saptamalı, bu rapor il genel meclisinde görüşülerek danışma niteliğinde bir karar alınmalıdır. Vali, kendi görüşlerini de ekleyerek dosyayı İçişleri Bakanlığına göndermeli ve İçişleri Bakanlığının onayı ile köy kurulmalıdır.

Köy tüzelkişiliğinin kuruluşu Resmî Gazeteyle ilân edilmelidir.

Köyün aynı yıl içinde organları seçilmeli ve gelen yıl başında faaliyete geçirilmesi sağlanmalıdır.

3 — Tüzelkişiliğin kurulmasında il idare kurulu devreden çıkartılmalıdır.

4 — İç yerleştirme, bölge planlaması, örnek köy kurulması, tabii afet gibi nedenlerle merkezî hükümetçe yeniden köy kurulması gereğinin anlaşılması halinde İçişleri Bakanlığının onaması ile köy kurulabilmelidir.

II — KÖY TÜZELKİŞİLİĞİNİN GELİŞMESİYLE İLGİLİ İLİŞKİLER

A — KÖY KISIMLARININ AYRILMA VE BİRLEŞMESİ

Durum ve Sorunlar

Köylerin birleştirilmesi ve ayrılması, bir köy veya semtin o köyden ayrılıp başka bir köyle birleştirilmesi İçişleri Bakanlığının onamasına bağlı bulunmaktadır. ((5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, mad : 2/Ç) Bu genel kuralın nasıl uygulanacağı ise Köy Kanununda yer almıştır. Nüfusu 150'den aşağı olan köyler, seçmenlerinin yarısının oylarıyla bir saat veya daha yakın olan çevre köylerinden birisine bağlanırlar. Keza, 150 nüfustan aşağı bir kaç köy bir arada bulunurlarsa seçmenlerinin yarısından fazlasının oylarıyla birleşip bir köy olabilirler. (442 sayılı Köy Kanunu, mad : 89, 90)

Mevzuatta ayrılma konusunun açıklığa kavuşturulmadığı anlaşılmaktadır.

Mevcut mülkî sınırlar dışında bir birleşme veya bağlama müsterek kararnameyle olmaktadır. (5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, mad :2)

Köylerin veya köy kısımlarının birleştirilmesinde daima «yüzelli nüfustan az» olanların söz konusu edildiği görülmektedir. Oysa mevcut veriler bu nüfus miktarının köyün tamamıyet ve yeterliği yönünden anlamsız hale geldiğini ortaya koymaktadır. Bu itibarla nüfusları ne olursa olsun ekonomik, sosyal ve idarî gereklerin varlığı halinde köyler ve köy kısımları birleştirilebilmelidir.

Birleşmelerde daima seçmenlerin arzusu ön plana alınmıştır. Sistemin işleyişinin açık kurallara bağlanmamasının uygulamada karışık-

lıklar yaratması bir yana, birleşmeyi gerekli kılan nedenlerin bilincine mahallî halkın tam anlamıyla nüfuz ettiğini sanmak da hatalı olur. Bu nedenle halk oylamasının terkedilmesinde sakınca değil, aksine yarar vardır.

Türkiye çapında bir politika izleyerek köyleri birleştirmek ve millî kalkınmaya yararlı hale getirmek, ihmal edilmez bir merkezî idare görevi olarak belirlenmektedir.

Köylerin ayrılması ve yeni köy ünitelerinin yaratılması ise ancak çok zorunlu ihtiyaçlar karşısında kaldığı takdirde baş vurulması gereken bir istinaî yol olarak kalmalıdır.

Öneriler

1 — Köylerin birleştirilmesinde ve köy kısımlarının ayrılmasında halk oyuna baş vurmak yöntemi olmamalıdır.

2 — Bu konuda, valinin göstereceği lüzum üzerine kuruluş bölümünde sözü edilen uzman kurulun raporu, il genel meclisinin mütalaa ve valinin görüşü üzerine İçişleri Bakanlığını onayı yeterli olmalıdır.

3 — Ulusal amaçlara ulaşabilmek genel amacı içinde sosyal, ekonomik ve idarî verilerin ışığı altında mevcut köyleri birleştirme çabasına hız verilmesi zorunludur.

4 — Köy kısımlarının ayrılarak müstakil köy haline gelmesi ve yeniden köy kurulması çok zorunlu nedenlerin ortaya çıkması halinde mümkün olmalıdır.

5 — Bu konuda mütalaa mercii olarak il idare kurulunun devrede bulunmasında yarar düşünülmemektedir.

B — KÖY KISIMLARININ BİR BELDE İÇİNE GİRMESİ

Durum ve Sorunlar

Köy kısımlarının bir belde içine girmeleri hususu Belediye Kanununda yer almıştır. (1580 sayılı Belediye Kanunu, mad : 7) Ancak; belediye raporunda da önerildiği üzere halkın ya da ihtiyar meclisinin

baş vurmasına ve plebisite değin hükümler kaldırılmalı ve merkezî idarenin lüzum göstermesi üzerine beldeye katılmak mümkün olabilmektedir. ⁽¹⁸⁾

Katılmanın köyün bütünlük ve yeterliliğini bozmamasına dikkat edilmelidir.

Öneriler

Köy kısımlarının bir belediyeye katılması için ihtiyar meclisinin ya da köy halkının yazılı isteği ve halk oyuna baş vurulması koşulları kaldırılmalıdır. Katılma merkezî idarenin gerekli görmesi üzerine yapılmalı ve bunun köyün bütünlüğünü ve yeterliliğini bozmamasına özen gösterilmelidir.

C — KÖY ORGANLARININ SEÇİMİ

Köy muhtar ve ihtiyar meclisi üyeleri dört yılda bir defa yapılan seçimlerle işbaşına gelirler ve kanunen yenilemeyi gerektiren hallerde ara seçimleri yapılır. (442 sayılı Köy Kanununda değişiklik yapılmasına dair 286 sayılı Kanun, Ek mad: 1 - 10)

Köy muhtar ve ihtiyar meclisinin seçimle işbaşına gelmesi demokratik düzenin doğal bir sonucudur.

Ç — KÖYE AD VERİLMESİ VE ADININ DEĞİŞTİRİLMESİ

Durum ve Sorunlar

Köye ad verilmesi konusu mevzuatta yer almamıştır. Bu itibarla uyulacak kıstaslar bilinmemektedir. Ancak, Türkçe olmayan ve iltibasa mahal veren köy adlarının, il daimî encümeninin görüşü alınarak, İçişleri Bakanlığınca değiştirilmesi öngörülmüştür. (5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, mad : 2/D)

⁽¹⁸⁾ Bkz. İç - Düzen Genel Rapor Kitap: 2 Belediyeler

Köy adının değiştirilmesinde köy karar organının görüşünü almak yararlı olacaktır. Ancak; adların Türkçe olup olmadığının incelenmesi ve benzer adların çoğalmasını önlemek için, merkezî idarenin olanakları dikkate alınarak karar mercii İçişleri Bakanlığı olmalıdır.

Köy adları, konusunda gevreyi yakından tanıyan ve halkın temsilcisi olan il genel meclislerinin görüşünün alınması doğadır. Bu nedenle köye ad verilmesinde ve adının değiştirilmesinde il daimî encümeni yerine il genel meclisinin danışma niteliğinde karar alması yararlıdır.

Öneriler

Köylere ad verilirken uyulacak esaslar belli edilmelidir. Yeniden ad verilmesini gerektiren hallerde il genel meclisinin görüşü alınmalı, karar İçişleri Bakanlığınca verilmelidir. Ad değişikliğinde de aynı yöntem uygulanmalı; yalnız köy karar organının (köy ihtiyar meclisi) görüşü de alınmalıdır.

D — KÖY SINIRLARININ ONAYLANMASI, ANLAŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜ, SINIR KÂĞIT VE HARİTALARININ SAKLANMASI

a — Köy Sınırlarının Onaylanması ve Anlaşmazlıkların Çözümü

Durum ve Sorunlar

İlgili köylerin anlaştıkları sınırlar, köy ihtiyar meclisinin kararı ve mahallî idare kurulunun kararıyla çizilmektedir. Tarafların anlaşmadıkları durumlarda; uzlaşma sağlamak amacıyla ilgili köyler ihtiyar meclisleri bir araya getirilmekte, gene de anlaşma sağlanamazsa idare kurulları yerinde inceleme yaparak sınırları çizmektedir. (442 sayılı Kanun, mad : 3, 5)

Köy sınırlarında değişiklik ihtiyacı duyulduğunda da yukarıda özetlenen yönteme uyulmaktadır. (442 sayılı Kanun, mad: 5)

İdare kurulları, sınır çiziminde yeterince titiz davranmamakta, konu üzerinde derinliğine bir araştırma yapılmadan karar verilmektedir. ⁽¹⁹⁾

(19) Bkz. İç - Düzen Genel Rapor Kitap: 5 İl Genel Yönetimi.

Öneriler

1 — Sınır işlerinde görüş bildirmek için her ıl ve ilçede bir «sınır komisyonu» kururmalıdır. Komisyonlar illerde vali muavininin başkanlığında teknik ziraat müdürü, defterdar, orman işletme müdürü ve bir fen elemanından; ilçelerde kaymakamın başkanlığında ziraat teknisyeni, mal müdürü, orman işletme müdürü (yoksa orman bölge şefi) ve bir fen elemanından oluşmalıdır.

2 — İlgili köylerin üzerinde anlaştıkları sınırlar da bu komisyonca incelenmelidir.

3 — Komisyonların kararları vali ve kaymakamların onamasına tabi olmalıdır.

4 — Komisyonlar tüm üyeleriyle yerinde inceleme yapmalılar ve onaylanarak kesinleşen karar aynı komisyonca yerinde uygulanmalıdır.

b — Köy Sınır Kâğıt ve Haritalarının Saklanması

Durum ve Sorunlar

Onaylanan sınır kâğıtlarının birer örneği ilgili köylere verilmektedir. Diğer bir örneği tapu dairesine gönderilmekte ve anılan idare, çizilen sınırları, sonu idare kurulunca onamlı bir deftere kaydetmektedir. Tapu dairesi defterin bir örneğini de ilgili idare kuruluna vermektedir. (442 sayılı Kanun, mad : 3)

Sınır kâğıt, harita ve dayanağı olan belgelerin merkezî idare tarafından saklanması ve tescili yararlı ve zorunlu bir ilişki niteliğindedir.

Öneri :

Köy sınırlarına ait belgelerin ve haritaların saklanması ve sınırlarının tesciline dair ilişki devam etmelidir.

Sınır defterinin bir örneğinin il idare kurullarına gönderilmesi, gereksiz bir işlem niteliğinde olduğundan kaldırılmalıdır.

III — KÖY TÜZELKİŞİLİĞİNİN SONA ERMESİYLE İLGİLİ İLİŞKİLER

Durum ve Sorunlar

Köylerin birleşerek tek köy haline gelmeleri (442 sayılı Kanun mad : 90), köyde belediye kurulması veya köyün bütünüyle bir belediye katılması (1580 sayılı Kanun mad : 7) gibi hukukî, köyün arazisinin ve halkının ortadan kalkması veya halkın tamamının köyü terketmesi gibi fiilî nedenlerle köyün varlığı sona erebilir.

Köylerin, ekonomik güçlerini kaybetmeleri, nüfuslarının belli bir miktardan aşağı düşmesi veya civarlarında büyük yerleşme merkezlerinin doğması gibi nedenlerle cılızlaşmaları mümkündür. Bu durumda varlıklarını sürdürmelerinde yarar bulunmayacağından merkezî idarenin, köy tüzelkişiliğine son vererek komşu belediye veya köylerden birisine katılmalarını sağlaması gerekebilir. Mevzuatta bu husus açıklığa kavuşturulmamıştır. Kaldı ki merkezî idareye inisiyatif tanımak, günümüzün koşulları altında kaçınılmaz hale gelmektedir.

Öneriler :

1 — Köy tüzelkişiliğinin sona erme şekilleri ve bu konuda uyulacak ölçüler belli edilmelidir

2 — Köy nüfusunun belli bir oranda azalması, ekonomik potansiyelin kaybedilmesi, civarda büyük yerleşme merkezlerinin doğması ve gelişmesi hallerinde merkezî idare köy tüzelkişiliğinin sona ermesini ve başka bir köy veya belediye tüzelkişiliğine katılmasını sağlamalıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KÖY ORGANLARIYLA İLGİLİ İLİŞKİLER

I — ORGANLIK SIFATININ KAZANILMASI VE KAYBEDİLMESİYLE İLGİLİ İŞKİLER

Durum ve Sorunlar

A — KÖY DERNEĞİ

Köy muhtar ve ihtiyar meclisi üyelerini seçmeğe hakkı olan kadın ve erkek köylülerin tümüne, köy derneği denilmektedir. (442 sayılı Köy Kanunu, mad : 20)

Adı «dernek» olmasına rağmen bu topluluğun diğer çeşitli kanunlarda tanımlanan derneklerle benzerliği yoktur. Dernek, köy idaresinde bir tür karar ve seçim organı gibi görünmektedir. Organlık sıfatının kazanılması veya kaybedilmesi burada söz konusu değildir. Köy derneğinde süreklilik vardır. Tabiatıyla organlık sıfatının kazanılması veya kaybedilmesiyle ilgili bir ilişki vücut bulmamıştır. Esasen buna ihtiyaç da yoktur.

B — KÖY MUHTARI

Muhtar, köy idaresinin başı ve yürütme organıdır. Ancak kanun koyucu muhtara «Devlet Memuru» olma sıfatını da uygun görmüştür. (442 sayılı Kanun, mad : 10) Bu durum köy düzeyinde merkezî ve mahallî idare görevlerinin karışmasından ve köy idaresinin de ikili kişiliğe bürünmesinden doğmaktadır.

a — Organlık Sifatının Kazanılması

Köy muhtarı köy derneği tarafından seçilmek suretiyle iş başına gelir. (442 sayılı Köy Kanunu, mad : 20) Muhtar olabilmek için, kanun bir takım niteliklerin varlığını öngörmüştür. (Anılan kanun mad : 30) Muhtar seçiminde adaylık esası getirilmemiştir. Halk, Kanunda sayılan niteliklere sahip olanlardan istediklerine oy verir ve en çok oy alan muhtar seçilir. Seçim işlerini seçim kurulları yürütürler.

Organlık sıfatının seçimle kazanılması tamamen Anayasalıdır. Bu konuda seçim kurullarıyla tesis edilen ilişki, seçim sistemimiz içinde geçerli ve isabetlidir; sorun yaratmamaktadır.

b — Organlık Sifatının Kaybedilmesi

Genel olarak, seçilme yeterliliğinin kaybedilmesi veya kanunen işten çıkarılmayı gerektiren hallerin ortaya çıkması gibi nedenlerle il ve ya ilçe idare kurulları kararıyla muhtar işten çıkartılır. (442 sayılı Köy Kanunu, mad : 33) Diğer yandan, kaymakam veya valinin ihtar etmesine rağmen görevlerini yapmamaya devam eden muhtarların da yetkili idare kurullarınca işten çıkartılmaları öngörülmüştür. (442 sayılı Köy Kanunu, mad : 41)

Anayasa, 116 ncı maddesiyle organlık sıfatının kazanılması veya kaybedilmesine ilişkin denetimin ancak yargı yoluyla olacağını hükme bağlamıştır. Bu konuda, idare kurullarının idarî yargı yeri olarak kabul edilip edilemeyeceği sorunu karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar Anayasanın 140 ncı maddesi müphem olarak «başka idarî yargı mercileri» nden söz etmekte ve İl İdaresi Kanunu da idare kurullarına kazâ yetkileri tanımakta ve özellikle il idare kurullarına iptal davalarına bakma yetkisi vermekte ise de 5442 sayılı Kanun, mad: 60, 62) anılan kurulları idarî yargı yeri olarak saymak olanağı yoktur ⁽²⁰⁾

Bu nedenle, 442 sayılı Kanunun 33 ve 41 nci maddeleriyle il ve ilçe idare kurullarına verilen görevler bu kurullardan alınmalı ve yenisinden kurulması önerileri «Bölge İdare Mahkemelerine» devredilmelidir.

(20) Bkz. İç - Düzen Genel Rapor Kitap: 5 İl Genel Yönetimi

c — Muhtarın Özlük İşleri

1 — Ölüm ve Görevden Çekilme

Muhtarlığın ölüm ve görevden çekilmeyle de son bulması doğaldır. Burada dikkati çeken nokta, görevden çekilmenin yönteminin saptanmamış olmasıdır. Görevden çekilme dilekçesi kime verilecektir? Ne zaman hüküm ifade edecektir? Gibi sorular, yürürlükteki mevzuat karşısında cevapsız kalmaktadır. Kanunda sadece muhtarlığın herhangi bir nedenle boşalması halinde ihtiyar meclisi birinci üyesinin durumu bir hafta içinde ilgili seçim kuruluna ve mülkî amire bildireceği hususuna değinilmiştir. Halbuki bu hususun açıklığa kavuşturulması gerekir. Görevden çekilme kabûle bağlı olmamalı, dilekçe verildiği andan itibaren geçerli sayılmalıdır. Ancak, olağanüstü hallerde ve bu halin devamı süresince ve fakat en çok üç ay için görev devam etmelidir.

2 — Hastalık

Muhtarların hastalık halleri de düzenlenmemiştir. Görevin seçim dönemiyle sınırlı olması, ne kadar süre hasta olarak görev yapamayan muhtarın muhtarlıktan ayrılmış sayılacağı konusuna ayrı bir özellik vermektedir. İlke olarak, kanunla belirtilecek bir süre kadar hastalık nedeniyle görevden uzak kalan muhtarın görevinin son bulmasını savunmak mümkündür.

3 — İzin ve Geçici Görev

Muhtarların izni ve geçici görevle köyden ayrılmaları konuları da düzenlenmemiştir. İzin ve görevin süresi, izin vermeye ve görevli saymaya yetkili makam belli değildir.

Muhtarın iznini ya da geçici görevle ilçeden başka yere gitmesini köy ihtiyar meclisi kararlaştırmalı ve bu karar valî veya kaymakamlarca onaylanmalıdır. İznin süresi yılda iki ay (ücretsiz) olmalı, görevin süresi, işin gereğine göre kararlaştırılmalıdır.

4 — İşten El Çektirme

Görevi başında kalmasında sakınca görülen muhtarlara valî ve kaymakamlar ya da soruşturma memurlarınca işten el çektirilebilir.

(5442 sayılı Kanun mad : 16, 31/D; Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat, mad : 12)

İşten el çektirmenin amacı, kamu hizmetinin güvenliğinin sağlanmasıdır. Bir köy muhtarının davranışı görevinden hemen ayrılmasını gerektirebilir ve bunu sağlayacak tedbirin alınmaması kamu hizmetini ve hizmetin güvenliğini ciddi surette olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle işten el çektirmenin köy muhtarlarına da uygulanabilir bir müessese olarak korunması gerekir.

5442 sayılı Kanunun yetkiyi «memur ve müstahdemlerle» sınırladığı göz önünde tutulursa, bugün için geçerli mevzuat Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat olmaktadır. Konunun yeni Köy Kanunu içinde düzenlenmesi ve böylece köy koşullarını daha iyi değerlendiren bir müessesenin getirilmesi yararlı olacaktır.

C — KÖY İHTİYAR MECLİSİ

a — İhtiyar Meclisinin Kurulması

Köy derneğince seçilen ve 4 - 6 üyeden oluşan köy ihtiyar meclisine seçilebilmek için belli niteliklere sahip olmak gereklidir. (442 sayılı Kanun, mad : 22 - 24)

Seçim işleri seçim kurullarınca yürütülmektedir ve uygulamanın doğurduğu bir sorun saptanmamıştır.

Öte yandan; öğretmen, köy imamı, birinci sınıf köy ebesi ve köy sağlık memuru ihtiyar meclisinin tabii üyeleridir. (442 sayılı Kanun, mad : 23 ve 4459 sayılı Kanun, mad : 6)

Köy hizmetlerinin daha iyi yürütülmesinde ve ihtiyar meclisinin görevlerini daha iyi bir biçimde yerine getirilmesinde olumlu sonuçlar verebilecek olan bu sistem korunmalıdır.

b — İhtiyar Meclisinin Son Bulması

Köy ihtiyar meclisinin hangi karar ve eylemleri dolayısıyla organlık sıfatını kaybedeceği açık olarak belli edilmemiştir. Ancak bu konuda şu durumları öngörmek mümkündür :

1 — Seçimin iptali.

2 — Görevlerine devamlarını engelleyen ya da göreve devamlarında sakınca yaratan bir suç işlenmesi.

3 — Toplu istifa.

Belediye ve İl genel meclislerinde olduğu gibi, ihtiyar meclisinin hangi davranış ve kararlarının organlık sıfatının son bulmasına neden olacağının açık olarak belirtilmesinde yarar vardır.

c — İhtiyar Meclisi Üyelığının Son Bulması :

Şu durumlarda üyelik son bulmaktadır :

1 — Üyenin ölümü.

2 — Üyenin görevden çekilmesi.

3 — Üyenin seçilme yeterliğini kaybetmesi.

Uygulamada, görevden çekilme dilekçesinin hangi makama ve-rileceği, kabule bağlı olup olmadığı ve ne zaman yürürlüğe gireceği belirgin değildir. Görevden çekilme dileği mülkî amire bildirilmeli, kabule bağlı bir işlem olmadığından verildiği andan itibaren geçerli olmalıdır. Ancak olğanüstü durumların gereklerini göz önünde tutan bir istisna da getirilmelidir.

İhtiyar meclisi üyelerinin görevlerine devamlarını engelleyen bir suç işlemleri ya da köy hizmetlerinin yürütülmesini engellemeleri gibi durumlarda yapılacak işlemler de açık değildir. Örneğin, görevini, yapmayan köy muhtarının görevine son verilmesi olanağı bulunduğuna göre, aynı işlem ihtiyar meclisi üyelerine de uygulanabil-meli; suçun niteliğine göre işten el çektirme olanağı da bulunmalıdır.

Öneriler

1 — Köy derneğinin mevcut durumunun sürdürülmesinde sakınca yoktur.

2 — Muhtar ve ihtiyar meclisinin seçimle iş başına gelmesi yön-temi devam ettirilmelidir.

3 — Muhtarlık sıfatının kaybedilmesine bölge idare mahkemeleri karar vermelidir.

4 — Muhtarların görevden çekilmeleri, hastalık, izin ve geçici görev hallerinde tabi olacakları esaslar, yukarıdaki açıklamalarımız da dikkate alınarak, açıkça düzenlenmelidir.

5 — Görevleri bşında kalmalarında sakınca görülen muhtar ve ihtiyar meclislerine vali, kaymakam veya soruşturma memuru işten el çektirilebilmelidir.

6 — Köy ihtiyar meclisinin, hangi karar ve eylemleri nedeniyle organlık sıfatını kaybedeceği açıkça belirtilmelidir.

7 — İhtiyar meclisi üyeliğinin son bulması hallerinin de belirtilmesinde zaruret vardır.

II — ORGANLARIN DEVAMLİ VE DÜZENLİ ÇALIŞMASIYLA İLGİLİ İLİŞKİLER

Durum ve Sorunlar

A — MUHTAR

Köy işlerinin düzenli olarak yürütülmesini sağlamak amacıyla muhtara idare kurulları ya da vali ve kaymakamlarca (442 sayılı Kanun, mad: 46,91) ve ihtiyar meclisine (442 sayılı Kanun, mad: 46) idare kurullarınca para cezası verilmesi öngörülmüştür. Köy parasının harcanmasında fenalık ya da yararsızlığın saptanmasında da yapılmış olan gider, idare kurulu kararıyla muhtar ve ihtiyar meclisine ödettirilmektedir. (442 sayılı Kanun, mad : 45)

41 inci maddede sözü edilen «ihtar»ı bir inzibatî ceza niteliğinde saymak olanağı yoktur. Esasen madde «... görevlerini yapmadığını görülen muhtara yazılı ihtarda bulunurlar» hükmünü taşıdığına göre, bunu bir uyarma ve göreve çağrı olarak tanımlamak gerekir.

Köy koşulları bakımından yararlı olan bu müesseseler korunmalıdır. Ancak, idare kurullarının kaldırılması önerildiğinden bu cezalar ya da işlemler doğrudan vali ve kaymakamlarca yerine getirilmeli, vali ve kaymakamların kararlarına karşı bölge idare mahkemelerine itiraz olanağı sağlanmalıdır.

Köy muhtarlarının geçici veya sürekli olarak görevlerinden ayrılmaları halinde vekâlet edecek kişinin otomatik olarak saptanması uygulamada sakıncalar yaratmakta ve her zaman köy idaresinin yararına olmamaktadır. Bu nedenle ihtiyar heyetinin seçeceği ve vali veya kaymakamın onayacağı kişinin vekâlet görevini yürütmesi uygun bulunmaktadır. Koşullar gerektirdiğinde anılan makamlar doğrudan vekil atayabilmelidirler.

B — KÖY İHTİYAR MECLİSİ

Bu konuda Köy Kanunu, ihtar vermek ve daha sonra görevden çıkarmak sıkları dışında, muhtarla ihtiyar meclislerini birlikte mütalaa ederek ilişkileri her ikisi için birlikte düzenlenmiştir. (442 sayılı Kanun mad : 11, 45, 46)

Meclisin görevinin son bulması hallerinde yeni meclis seçilinceye kadar eskisinin göreve devam etmesi öngörülmektedir. (442 sayılı Kanuna 268 sayılı Kanunla Ek mad : 3, 7) Eski meclisin göreve devam edememesi, bunda sakınca görülmesi hallerinde köy işlerinin yürütülmesi ciddi bir sorun hüviyetine bürünecektir. Bu nedenle, idareye önemli ve olağandışı şartlarda kullanılmak üzere bazı yetkiler tanınması düşünülebilir. Örneğin, 1580 sayılı Belediye Kanunu bu durumda belediye meclisi görevlerinin tabii üyelerden oluşan encümence yürütülmesini öngörmüştür. Bütün köylerimizde bir ihtiyar meclisi oluşturacak sayıda tabii üye sağlanması olanağı bulunamadığından, ihtiyar meclisi üyelerinin vali ve kaymakamlarca atanması gerekmektedir.

C — ORGANLAR ARASI ANLAŞMAZLIKLAR

Kanunda, muhtar ve ihtiyar meclisinin birlikte mütalaa edilmesinin doğal bir sonucu olarak, muhtar ve ihtiyar meclisinin arasında çıkabilecek anlaşmazlıklara çözüm yolu da getirilmemiştir. Oysa; uygulamada, ihtiyar meclisi üyelerinin sık sık muhtarı şikâyet ettiği ya da aksine muhtarın ihtiyar meclisinden yakındığı görülmektedir. Organların kararlarına ilişkin kesimde önerildiği gibi, muhtar ve ihtiyar meclisinin kararlarına karşı kanun yollarının açıkça belirlenmesi bu tür anlaşmazlıkları azaltacaktır.

Öneriler

1 — Mecburî işleri gördürmeyen ya da toplanması isteğe bağlı olmayan paraları toplamayan veya toplattırmayan muhtar ve ihtiyar meclisleri üyelerine, 442 sayılı Kanunun 46 ıncı maddesinde öngörülen ceza vali ve kaymakamlarca verilmeli; 45 inci maddede belirtilen ödeme kararı da aynı kişilerce alınmalı; bu işlemler aleyhine ilgililer bölge idare mahkemelerine baş vurabilmelidirler.

2 — Köy muhtarlarının geçici veya sürekli olarak görevlerinin ayrılmalari halinde köy ihtiyar meclisi vekâlet edecek kişiyi seçmeli ve bu seçim vali veya kaymakamın onayı ile yürürlük kazanmalıdır.

3 — Koşullar zorunlu kılarsa, vali veya kaymakamlar doğrudan muhtar vekili atamaya yetkili olmalıdır.

4 — İhtiyar meclisinin görevi sona erdikten sonra yeni meclis seçilinceye kadar göreve devam etmesi sistemi vali veya kaymakamın takdirine bağlı olarak işlemelidir. Eski meclisin göreve devam edemesi veya bunda sakınca görülmesi hallerinde adı geçen mülkî amirler seçilme niteliklerini taşıyan kişilerden yeni bir meclis kurabilmelidir.

5 — Muhtar - ihtiyar meclisi ilişkilerinin düzenlenmesi ve organlar arası anlaşmazlıkların çözüm biçimi ve yetkili mercilerinin belirtilmesi gereklidir.

III — ORGANLARIN KARARLARIYLA İLGİLİ İLİŞKİLER

Durum ve Sorunlar

Burada köy derneği ve ihtiyar meclisi kararları konusunda mülkî amirlerle kurulan ilişkiler incelenecektir.

A — ONAY

a — Köy Derneği Kararları

Köylünün isteğine bağlı işlerin mecburî hale getirilmesine ilişkin dernek kararı vali veya kaymakamın onayı ile yürürlük kazanmaktadır. (442 sayılı Köy Kanunu, mad : 12)

Kanun bir takım görevlerin yapılmasını çok gerekli sayarak bunlara öncelik vermiş ve diğer bazı görevlerin yapılmasını köylünün isteğine bırakmıştır. İstenilen, mecburî görevlerin eksiksiz olarak ve belirli bir standartın üstünde yapılmasıdır. Ancak, bundan sonra diğer görevlere sıra gelecektir. Başka bir deyimle, mecburî görevler tamamlandıktan sonra ihtiyarî görevler ele alınabilmektedir. Bu koşulun gerçekleşip gerçekleşmediğinin ve köyün ihtiyaçlarına göre görevlere öncelik verilip verilmediğini takdir hakkı mülkî amirlere tanınmıştır. Köy koşulları bakımından yerinde, yararlı ve yol gösterici olan bu ilişki devam etmelidir.

b — İhtiyar Meclisi Kararları

Köy bütçeleri ile bütçede yapılacak değişikliklere (aktarma, ek ve olağanüstü ödenekler) dair ihtiyar meclisi kararları vali ve kaymakamın onayı ile yürürlük kazanmaktadır. (Köy İdareleri Hesap Talimatı, mad : 11, 18, 37, 38)

Oysaki, çalışma programı, bu programın akçalı ifadesi demek olan bütçe, bütçe değişiklikleri, kesin hesaplar ve bütçeye bağlı olarak telifler, ikraz ve istikrazlar bir bütün teşkil etmektedirler ve tümünün vesayete tabi bulunması gerekir. Şimdiki durumuyla eksik bir ilişki düzeni kurulmuştur. Sisteme yönetilecek en önemli tenkit ise; köy idaresinin merkezî idare bağ ve ilişkilerinin kanunla düzenleneceğine dair Anayasa hükmüne (mad: 116) aykırı düşmesidir. Bu nedenle konunun kanunla düzenlenmesi gerekmektedir.

Köy idaresine ait kamulaştırmalarda umumî menfaat kararı kaymakam veya valinin onayı ile tamamlanmaktadır. Özel şahıslar lehine yapılacak kamulaştırmalarda onay mercii validir. (6830 sayılı Kanun, mad : 1, 4)

Bu ilişkinin uygulamada sorun yaratmadığı, aksine suistimalleri önlemek, köy idaresine yol göstermek gibi yararlar sağladığı anlaşılmıştır.

B — İTİRAZ

Salma konusunda yapılan itirazlar hakkında verilen ihtiyar meclisi kararları aleyhine, tebliğ tarihinden itibaren 15 gün içinde vali

veya kaymakama baş vurulabilmekte ve bunların verecekleri kesin kararlarla uyumsuzluk çözümlenmektedir. (442 sayılı Köy Kanunu, mad : 16/4)

Salma, niteliği bakımından bir tür malî yükümlülüktür. Kanunda azamî haddi gösterilmekle beraber, yine de bu konuda vatandaşın haklarını koruyacak bir itiraz merciinin bulunmasına ihtiyaç duyulacağı muhakkaktır. Bu nedenle aşırı bir vesayet niteliği taşımayan bu ilişkinin sürdürülmesinde sakınca görülmemektedir.

C — İPTAL

Köy muhtarlarının köylü yararına olmayan kararlarını kaymakamın bozabilmesi Kanunla öngörülmüştür. Ancak, kaymakamın köy idaresinin yerine geçerek karar vermesi olanağı yoktur. (442 sayılı Köy Kanunu, mad: 40)

Bazı mahallî idare kararlarının merkezî idare tarafından iptal edilebilmesi genel vesayet esprisi içinde geçerlidir. Burada da merkezî idarenin ajanı olan kaymakama iptal yetkisi tanınmak suretiyle köy muhtarının köy idaresi aleyhine olabilecek kararlarının zararlı sonuçlar doğurması önlenilmek istenmiştir.

Ancak Köy Kanununun ilgili maddesinde bazı eksik ifadeler dikkati çekmektedir. Şöyle ki, maddede sadece «köy muhtarının» kararlarından söz edilmiştir; oysa, ihtiyar meclisi kararları da aynı şekilde iptale konu olmaktadır. Ayrıca, iptal mercii olarak kaymakam gösterilmiştir; merkez ilçesinde bu yetkinin valiye ait olduğu kuşkusuzdur. Bu nedenlerle kanun metnine açıklık getirmek icabetmektedir.

Ç — İZİN

— İki veya daha fazla köyler arasında ortaklaşa yapılması gereken işleri ilgili köy muhtar ve ihtiyar meclisleri görüşüp konuşmakta ve hükümete haber vererek alacakları izne göre işe başlamaktadırlar. (442 sayılı Köy Kanunu, mad: 47)

Burada sözü edilen «hükümet» sözcüğünden kastedilen, hükümetin taşradaki temsilcileri olan vali ve kaymakamlardır. Ancak, yine de Kanuna bu yolda açıklık vermek yararlıdır.

— Köy muhtar ve ihtiyar meclisinin ürün zamanlarında, çapulcu veya eşkiya türemişse yağmadan halkı korumak üzere, gönüllü korucu listesi düzenleyerek kaymakamın izniyle bunlara asil korucularla birlikte koruma görevlerini yaptırmaları öngörülmüştür. (442 sayılı Köy Kanunu, mad: 74)

Bu ilişkinin Devletin emniyet ve asayiş kuvvetlerinin bazı hallerde yetersiz kalabileceği endişesiyle kurulduğu tahmin edilebilir. Devletin güvenlik kuvvetlerinin bu hizmeti yürütecek güçte oldukları muhakkaktır. Ayrıca, bu şekilde örgütlenmek sorumsuz kişilerin silâhlandırılmasına yol açabilecektir.

— Yılı içinde yapılması gerekli olan işlerden yapılamayanların kaymakamın izniyle ertesi yıla ertelenmeleri öngörülmüştür. (Köy İdareleri Hesap Talimatı, mad: 34)

Burada da, ilişkinin bir yönetmeliğe dayanmasının Anayasaya uygun olmadığını belirtmek gerekmektedir. Ayrıca, programın onanmasında mülkî amirlere yetki tanınmadığı halde ertelemek de söz sahibi kılmak anlamsız kalmaktadır.

Genel olarak vesayet sistemi içinde izin müessesesi de yer almaktadır. Özellikle, köy yeteneklerini aşan konularda, köy idarelerini yarılmalardan ve kötü davranışlardan korumak amacıyla kurulan bu ilişkilerin mantığına itiraz etmek mümkün değildir. Ancak uygulamada sorun yaratan veya yaratması ihtimali bulunan hususlar düzeltilmelidir.

D — MÜTALAA

— Köylerin kuracakları mezarlıkların yerlerinin saptanmasında kaymakam ve hükümet tabibinin görüşlerinin alınması öngörülmüştür. (1593 sayılı Kanun, mad: 213)

Bu konuya ayrıca sağlık görevleriyle ilgili ilişkiler arasında değinilecektir.

— Nüfusu 150 den aşağı köylerde Köy Kanununun hangi maddelerinin uygulanacağını saptamak konusunda kaymakam ve valilere yetki verilmiştir. (442 sayılı Köy Kanunu, mad: 89)

Genel olarak bu ilişkinin uygulama alanı bulamadığı anlaşılmıştır. Esasen bu tür bir vesayete ihtiyaç olmadığı da düşünülmektedir. Köy

idaresi, kanunda yapılması zorunlu kılınan görevlerden, ihtiyaclarının gerektirdiklerini öne almak suretiyle bir sıralama yapabilir ve buna da hakkı olması gerekir. Köy idaresi yerine mülki amirlerin seçim yapmalarının mahallî idare özerkliğine aykırı düşeceği kuşkusuzdur. Ancak, köy derneğinin bu yolda aldığı kararlarının vali ve kaymakamların onayına bağlı olması yararlı bir ilişki olacaktır.

E — YARDIM VE YOL GÖSTERME

— Köy ihtiyar meclisi köy işlerini en fazla ihtiyaç duyulandan başlamak üzere sıraya koyarak gerçekleştirmek yetkisine sahip bulunmaktadır. Ancak; yol, okul ve sağlık hizmetlerinin tüm hizmetlere göre önceliği vardır. Bu hizmetlerin yapılmadığının anlaşılması halinde, vali veya kaymakam hizmetin yapılma olanaklarını araştırarak nasıl hareket edilmesi gerektiğini muhtar ve ihtiyar meclisine gösterir ve bu yolda işlem yapılır. (442 sayılı Köy Kanunu, mad: 43)

— İki veya daha ziyade köyleri ilgilendiren işlerde uyuşmazlık doğduğu takdirde, «hükümet reisi» ilgili köylerin ihtiyar meclislerini toplayarak uyuşmazlığı çözümlmek yetkisine sahiptir. (442 sayılı Köy Kanunu, mad: 48)

Burada hükümet reisinden kastedilen anlam, taşrada hükümeti temsil eden vali veya kaymakamdır. Karışıklıklarına yol açması ihtimali olan değişik değişimlerden kaçınılması uygun olacaktır.

— Köy muhtar ve ihtiyar meclisinin köy parasını toplamakta güçlüğü uğramaları halinde, köy parasının vali, kaymakam ve bucak müdürlerince toplanarak köy sandığına yatırılması öngörülmüştür. (442 sayılı Kanun, mad: 66)

Görevin nasıl ve hangi örgüt tarafından yapılacağı açık değildir. Bu paraların bir başka mahallî idarenin ya da merkezî idareye ait bir örgütün toplaması olanaksız görünmektedir. Bu nedenle; görev ihtiyar meclisine ait olmalı, vali ve kaymakamlar sözü edilen maddede sıralanan işlemlerin yapılmasına yardımcı olmalıdırlar.

F — TEFTİŞ VE DENETİM

Kamu hizmeti gören, kamu parasını kullanan köy idarelerinin, düzenli bir biçimde denetim ve teftiş tabi tutulmaları öngörülmüştür.

(5442 sayılı Kanun, mad: 26, 36, 46, 9/İ, 11/E; 31/Ç; 32/F; 42/D) Köy Kanunu ile kurulan bazı ilişkilerin işlemesi de (örneğin; köy parasının harcanmasında fenalık olması halinde ödettirme, mecburî işleri görmeyen muhtar ve ihtiyar meclisi üyelerine para cezası verilmesi. (mad: 45, 46) İyi bir teftiş ve denetim yönteminin kurulmasına bağlı bulunmaktadır.

Vali ve kaymakamlarca yürütülen teftiş ve denetim, bunların merkezî idarenin temsilcisi olmalarının bir gereğidir ve yararlıdır. Ancak, mahallî idareler arasında bu konuda kurulacak ilişki, daha da olumlu sonuçlar verebilecektir. İl özel idarelerine de bu yetkinin tanınması, mahallî idareler kontrolörü gibi adlarla il özel idarelerinde çalıştırılmakta olan personelin bu hizmetle yükümlü kılınmalarını sağlayacaktır.

Yazışmalara merkezî idarenin aracılık etmesi de bir tür denetim olarak belirlenmektedir. Kanun deyimiyle, «köy muhtarları, üst makamlara kendi idarelerinin iş ve ihtiyaçlarıyla ilgili yazışmalarını kaymakamlık kanalıyla yaparlar» (5442 sayılı İl İdaresi Knunu, mad: 35)

Merkez ilçeye bağlı köylerin yazışmalarını nasıl yapacakları konusunun açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Köyün aynı zamanda merkezî idare birimi olması aynı sistem içinde mütalaa edilmesini gerektirmektedir.

İdarede birlik ve etkinlik sağlanması, ihmal ve suistimalleri önlemesi, yol gösterici olması gibi yararları nedeniyle ilişki devam etmelidir.

Burada dikkat edilmesi gereken husus köyün girişim ve iş görme yeteneklerini ortadan kaldırmamaktır.

Öneriler

1 — Köyün ihtiyarî görevlerinin zorunlu hale getirilmesine ilişkin köy derneği kararlarının vali veya kaymakamlarca onanması yöntemi devam ettirilmelidir.

2 — Çalışma programı, bütçe, bütçe değişiklikleri (aktarma, ek ve olağanüstü ödenekler), kesin hesaplar ve bütçeye bağlı olarak tarifeler, ikraz ve istikrazlar bir bütün teşkil ettiğinden tümü vali veya kaymakamların onayına tabi olmalıdır. Bu ilişki kanunla kurulmalıdır.

3 — Köy lehine kamulaştırmalarda kamu yararı kararının vali ve kaymakamın; kişiler lehine kamulaştırmalarda valinin onay yetkileri devam ettirilmelidir.

4 — Salma konusunda itiraz mercii olarak vali veya kaymakamın yetkilerinin devamı yararlı görülmektedir.

5 — Köy Kanununda iptale konu olacak kararlar arasına ihtiyar meclisi kararları alınmalı ve merkez ilçe de valinin de iptal yetkisine sahip olduğu belirtilmelidir.

6 — Kanunda «hükümet», «hükümet reisi» gibi anlamı belirsiz sözcükler kullanılmamalıdır.

7 — Köy Kanununda kaymakamın izniyle kurulması öngörülen gönüllü korucu örgütlenilmesi kaldırılmalıdır.

8 — Merkezî idare ile bağ ve ilişkilerin kanunla tesis edileceğine dair Anayasa hükmüne uyulmalı ve istisnalara yer verilmemelidir.

9 — Nüfusu 150'den aşağı köy bırakmamak uygun olacağından, bunlarda Köy Kanununun hangi maddelerinin uygulanacağına dair vali ve kaymakamla tesis edilen ilişkilerin geçerliği kalmayacaktır.

Geçiş döneminde ise köy derneğinin uygulayacağı maddeleri saptaması ve bu kararın onaya tabi olması uygundur.

10 — Genel kural olarak, merkezî idarenin köy idaresiyle yardım etme ve yol gösterme konusundaki mevcut ilişkileri, geliştirilerek sürdürülmelidir.

11 — Vali ve kaymakamların köy idareleri üzerinde teftiş, denetim ve soruşturma yaptırma ve cezalandırmaya ilişkin yetkileri devam etmeli, il özel idarelerine de görev verilmelidir.

12 — Köy idaresinin kendi işleriyle ilgili olarak üst mercilerle yazışmalarını vali veya kaymakamların aracılığı ile yapmaları uygun mü-talaa edilmektedir. Ancak İl İdaresi Kanununa valiye bu yetkiyi veren açık bir hüküm konulmalıdır.

13 — Köy parasının toplanması ihtiyar meclisine ait olmalı, vali ve kaymakamlar gerektiğinde ihtiyar meclislerine yardımcı olmalıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PERSONEL İLİŞKİLERİ

Durum ve Sorunlar

Bu kesimde aşağıda sıralanan konular incelenecektir.

a — Köy Korucusu

442 sayılı Kanunun 69 uncu maddesiyle çalıştırılacak korucu sayısı köy nüfusuyla sınırlandırılmıştır. Köy korucularının hukukî durumları Köy Kanununun çeşitli maddelerinde tanımlanmıştır. (mad: 68 - 82)

Burada köy korucularının atanmalarıyla ilgili ilişkiden söz edilecektir. «Korucular ihtiyar meclisi tarafından tutulur ve köy muhtarının vereceği haber üzerine kaymakamın buyrultusu ile işe başlar.» (mad: 70)

Aynı zamanda merkezî idareye ait bazı görevlerle de yükümlü tutulan köy korucularının atanmasında merkezî hükümetin söz sahibi olması doğaldır. Kaldı ki ilişki, köy idarelerine yardımcı amaç edinmektedir.

Ancak, maddede yalnızca kaymakamdan söz edilmiş, merkez ilçede görevin nasıl yürütüleceği açıklanmamıştır. Merkez ilçede valiye ait olması gereken bu yetki, Kanunda açıklığa kavuşturulmalıdır.

b — Köy İmamı

Köy imamı, köy derneği tarafından seçilir ve müftünün buyrultusu ile atanır. (442 sayılı Kanun, mad: 83) Uygulamada köy derneği-

nin seçimi, muhtar ve ihtiyar heyetinin uygun bulması, mülkî amir tarafından gerekli soruşturma yaptırılması, müftülükçe sınav yapılarak yeterliğinin saptanması ve vali veya kaymakam tarafından atanmasının onaylanması gibi bir yol izlenmektedir.

İlişki, mahallî idareye yardım niteliğinde olduğundan devam etmelidir.

Eğer köyde birden çok imam varsa bunlardan hangisinin ihtiyar meclisine katılacağını kaymakam belirtmektedir. (mad: 16) Tamamen tarafsız kalması gereken köy imamının bir seçim havasına girmesini önlemek bakımından yararlı olan ilişki korunmalıdır.

Ancak, madde yalnız kaymakamdan söz etmektedir. Merkez ilçelerde görevin valiye ait olduğu açıklanmalıdır.

c — Köy Sağlık Korucusu

Köyde sağlık işlerine bakmak üzere bir sağlık korucusu çalıştırılması öngörülmüşse de, (442 sayılı Kanun, mad: 14/30) bugüne değin uygulanmasına rastlanmamıştır. Esasen çevre sağlığı hizmetleri köyü çok aşan bir nitelik kazanmıştır. Çevre sağlığına ait görevleri yürütmekle görevli kuruluşa, köy idarelerinin, ancak olanakları oranında katılması söz konusu olabilir ve bu tür bir yardım da bir sağlık korucusu çalıştırılmasını gerektirmez.

Bu nedenle, köy sağlık korucusu çalıştırmak görevi, köy idarelerinden alınmalıdır.

ç — Köy Kâtibi

Köy Kanunu muhtarın yazılarını köy kâtibine yazdıracağından söz etmekte, (mad: 39) köy kâtibinin nitelikleri, görevleri, atama, ücret gibi özlük hakları saptanmamış bulunmaktadır. Uygulamada, köy kâtipleri ihtiyar meclisince atanmakta ve bu atama vali ve kaymakamlarca onanmaktadır.

Köye verilen ve verilmesi gereken çeşitli görevlerin yürütülmesinde, köy kâtipleri önemli görevler yükleneceklerdir. Bu nedenle köy kâtipliğini kanunî kuruluş durumuna getirmek, hak ve ödevlerini ayrıntılı bir biçimde düzenlemek gerekecektir.

d — Köyün Diğer Personeli

Köy Kanunu ile «köye ortaklama korucu, sığırtmacı, danacı ve çoban tutmak» köyün mecburî görevlerindendir.

Sözü edilen görevlilerin atanmaları, hak ve yükümlülükleri açıklığa kavuşturulmalıdır. Tamamen köye ait olan bu hizmetler için, merkezî idareyle ilişki kurmaya gerek yoktur.

Öneriler

1 — Köy personeli konusunda mevcut ilişkiler aynen devam etmelidir.

2 — Köy sağlık koruculuğu kaldırılmalıdır.

3 — Köy kâtipliği, kuvvetlendirilmelidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GÖREVLERLE İLGİLİ İLİŞKİLER

I — SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM GÖREVLERİYLE İLGİLİ İLİŞKİLER

Durum ve Sorunlar

A — İHBAR

Bu konuda ağırlık haberleşmeye ait ilişkilerdedir. Köyde çıkan salgın ve bulaşıcı hastalıkların en çabuk biçimde merkezî idareye haber vermek (442 sayılı Kanun, mad: 14/22, 36/3; 1593 sayılı Kanun, mad: 57), mutatabbip ve üfürükçüleri ihbar etmek (442 sayılı Kanun mad: 36/4), beden ve ahlâk gelişmeleri tehlikede olan çocukları mülkî amirlere bildirmek. (6972 sayılı Kanun mad: 2)

Bu kabil ilişkilerin yararı açıktır ve sürdürülmesinde köyler yönünden herhangi bir sakınca ve külfet de söz konusu olmamaktadır.

B — SULARIN SAĞLIK KOŞULLARININ SAPTANMASI

Köye getirilmiş veya getirilecek olan suların ve tesislerin sağlık bakımından uygunluğu konusunda mahallî sağlık örgütünün görüşünün alınması zorunludur. (831 sayılı Kanun, mad: 5)

Köylünün bizzat civardan su bularak köye getirmesi halinde suyun ve vücuda getirilen tesisatın fennî ve sıhî koşullara sahip olması çok önemli bir çevre sağlığı sorunu olarak belirmektedir.

Tabiatıyla bugün için köylerin bu koşulları bilmeleri ve uygulamaları olanağı yoktur. Bu nedenle köyü bu konuda yalnız bırakmamak gerekir. İlişkinin bir bakıma yol gösterici, rehberlik edici niteliğinin de bulunduğunu söylemek mümkündür.

Merkezî idare kuruluşlarının köy içme suyunu bizzat sağladıkları ve yaptıkları durumlarda (7478 sayılı Kanun, mad: 9) kaptajdan suyun tüketim yerine kadar bütün fen ve sağlık gereklerini sözü edilen merkezî idare sağlamaktadır. Köylere mevcut tesisleri iyi yönetmek ve devamını sağlamak görevi kalmaktadır.

Özellikle içme suları gibi halkın sağlığıyla çok yakından ilgili olan bu konuda, merkezî idarenin uyulacak koşulları düzenlemesi ve bunlara uyumun sağlanması konusunda yetkileri bulunması zorunludur.

C — HÜKÜMETÇE VERİLEN İLÂÇLARI KORUMAK

Sağlık işlerinde kullanılmak üzere merkezî idarece verilen ilâçların köy idaresince korunması, Köy Kanununda ihtiyarî görevler arasında sayılmıştır. (442 sayılı Köy Kanunu, mad: 14/31)

Görevin uygulamasına rastlanmamıştır. Çünkü, köyde saklanabilecek ilâç türleri sınırlıdır ve köylerde kurulan sağlık evleri ve ocakları bu yönden daha elverişli koşullara sahiptir. Ancak, bazı ayrı durumlarda köy idarelerine korunmak üzere ilâç verilebilir. Bu durumda görevin isteğe bağlı görevlerden sayılması olanağı yoktur.

Ç — SITMANIN İMHASI KONUSUNDA SAĞLIK BAKANLIĞI VE ONA BAĞLI KURULUŞLARCA ALINAN TEDBİRLERİ İLÂN ETMEK VE UYGULAMAK

Bazı kamu kuruluşlarıyla birlikte köy idareleri de Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ya da bu Bakanlık örgütlerince 7402 sayılı Kanun gereğince saptanacak tedbirleri almak ve tesisleri yapmakla yükümlüdürler. (mad: 5, 6) Ancak, köy idarelerinden istenecek görevler köyün olanaklarıyla orantılı olmalıdır.

D — YOK EDİLECEK EŞYALARIN KIYMETLERİNİ SAPTAMAK

Salgın ve bulaşıcı hastalık mikroplarıyla bulaşmış ya da bulaşma kuşkusu bulunan ve yok edilmesi gerekli eşya ve diğer maddelerin ödemeye esas olacak bedellerinin, köy idaresince saptanması öngörülmüştür. (1593 sayılı Kanun, mad: 81)

Yok edilecek mal ve eşyanın mahallî kıymetinin köy idarelerince daha iyi bilineceği düşüncesinden hareketle ilişkinin kurulduğu anlaşılmaktadır. Burada merkezî idareye yardım söz konusudur. Köy idaresine önemli bir külfet yüklemeyen ilişki korunmalıdır.

E — MEZARLIK YERİNİN TAYİNİ

Köylerde tesis edilecek mezarlık yerlerinin tesbitinde kaymakam (merkez ilçesinde vali olması gerekmektedir) ve hükümet tabibinin görüşlerinin alınması zorunludur. (1593 sayılı Kanun, mad: 213)

Mezarlık yapılacak yerlerin seçimi konusunun köy sağlığıyla yakın ilişkisinin bulunduğu muhakkaktır. Köy muhtar ve ihtiyar meclisinin sıhhi gerekleri tam anlayarak bunlara uyması her zaman düşünülemez. Nitekim, böyle bir ilişkinin kurulmasına rağmen yine de mezarlık yerlerinin isabetle seçildiğini söylemek mümkün değildir. Ana kural olarak, mezarlık yerinin seçiminde merkezî idareye yetki tanımak zorunludur. Ancak, bu konuda kaymakam veya valiyi görüş bildirmekle yükümlü tutmakta yarar bulunmamaktadır. Merkezî idarenin yetkili sağlık kuruluşunun bu konuda görevli olması yeterlidir.

Öneriler

1 — Salgın ve bulaşıcı hastalıklar, mutatabbip ve üfürükçüler, beden ve ahlâk gelişmeleri tehlikede olan çocuklar konularında köy idaresine merkezî idareye haber vermek yükümlülüğü veren ilişki devam etmelidir.

2 — İçme suları konusunda uyulması gerekli sağlık ve fen koşulları merkezî idare saptamalı ve sağlık örgütü bunlara uyulmasını sağlamalıdır.

3 — Hükümetçe köyde saklanması uygun bulunan ilâçların saklanmasına dair ilişki «isteğe bağlı» olmaktan çıkartılarak zorunlu hale getirilmelidir.

4 — Sıtma konusunda alınması gereken tedbirler köylerin güçlerine göre ayrılmalı ve yükümlülükler bu esaslara göre köylere yüklenmelidir.

5 — Sıtma savaşı konusunda alınacak tedbirlerin köy idaresince halka duyurulması yararlı bir ilişkidir, devam etmelidir.

6 — Salgın ve bulaşıcı hastalıkların yayılma ve tehlikelerini önlemek amacıyla yok edilen eşya ve maddelerin bedelleri, başka yöntemlerle (örneğin, ticaret ve sanayi odalarınca) saptama olanağı bulunmayan hallerde, köy idarelerince saptanmalıdır.

7 — Köylerde tesis edilecek mezarlık yerlerinin saptanmasında, merkezî idare sağlık kuruluşunun mütalaası yeterli sayılmalı ve bu konuda mülkî amir devreden çıkartılmalıdır.

II — BAYINDIRLIK VE İMAR GÖREVLERİYLE İLGİLİ İLİŞKİLER

Durum ve Sorunlar

Bu konuda su, elektrik, yol, imar plan ve programları, konut yapımı konularında merkezî idare ile tesis edilen ilişkilere değinilecektir.

A — SULAMA VE İÇME SULARI

Köy içme ve sulama sularının köy idarelerince getirilmesi esas olarak kabul edilmişken, (442 sayılı Köy Kanunu, mad: 13/2, 3; 14/11; 831 sayılı Kanun, mad:1) bu hizmetin önemi ve köy koşulları içinde yeterli olarak yapılabilme olanağının bulunmadığı göz önüne alınarak görev merkezî idarece üstlenilmiş ve bu nedenle şu ilişkiler vücut bulmuştur: Köylerin içme ve kullanma sularını getirmek, (7478 sayılı Kanun, mad: 1, 8) içme sularının tesis ve tevziini yapmak, (7478 sayılı Kanun, mad: 11) inşası biten suların tesisat ve tatbik projelerini köy idarelerine teslim etmek, (7478 sayılı Kanun, mad: 9) sulama tesisle-

rinin ücretlerini saptamak, (6200 sayılı Kanun mad: 31) su birlikleriyle ilgili tüzükte yer alacak hususları saptamak ve tesislerin bakım, onarım, işletme ve gereğinde yenilenme hizmetlerinin devamlı ve iyi bir biçimde yapılmasını sağlamak ve denetlemek. (7478 sayılı Kanun, mad: 10)

Halbuki, gerek içme ve gerekse sulama sularının getirilmesinin tamamen mahallî nitelikli olduklarını gözden uzak tutmamak gerekir. Ancak, sulama işlerinin bazen bölgesel nitelik kazanmaları ve bu nedenle bazı bölgesel kuruluşlarca bu görevin üstlenilmesi (6200 sayılı Kanun, mad: 2-b; 7457 sayılı Kanun, mad: 2) bir vakıa olarak ortadadır. Bu konuda başarılı uygulamaların varlığı dikkati çekmektedir.

Diğer taraftan içme sularının merkezî idare tarafından yapılması isabetli planlama, sürat, ucuzluk, halk katkısını sağlama, denetim ve koordinasyon konularında umulan yararları ortadan kaldırmaktadır. Köyün olanaklarının yetersizliği, bu görevin aynı alanda yetki ve görev sahibi başka bir mahallî idareye bırakılmasını zorunlu kılmaktadır.

B — KÖY YOLLARI

Köy yolları konusunda da ilk önce köy idarelerinin görevli sayılması esası kabul edilmişse de, (442 sayılı Köy Kanunu, mad: 13/10, 11, 18; 14/3) olanaksızlıklar nedeniyle bu konuya da merkezî idarenin karışması gerekmiştir. Yolların yapımı, onarımı, bakımı gibi konularda teknik esasları saptamak, (5539 sayılı Kanun, mad: 2-B) malzeme ve teknik yardımda bulunmak, (5539 sayılı Kanun, mad: 17) bu konuda belirlenmiş ilişkilerdir. Köy yollarının yapım ve bakımında uyulacak esasları gösteren bir de Yönetmelik yapılmıştır. (1.4.1962 tarih ve 6-279 sayılı)

Yol konusunda köyler ve diğer mahallî idareler arasında birlik kurmak ve olanakları birleştirmek hususu da kanunen mümkün bulunmaktadır. (1580 sayılı Kanun, mad: 133, 148 ve 442 sayılı Kanun, mad: 47)

Yol hizmetleri mahallî nitelikte sayılmaktadırlar. Bu itibarla mahallinde yapılması zorunludur. Ancak, hizmetin yapılabilmesi için köy idaresinin üstünde daha güçlü bir mahallî idarenin görevi üstlenmesi söz konusudur. Ancak, köy katkısını ihmal etmemek gerekir.

Merkezî idarenin hizmetin yapılması için uyulması gerekli teknik ve idarî esasları saptaması ve yardımda bulunması yararlı ilişkilerdir.

C — KÖY ELEKTİRİĞİ

Köy elektiriği de bütün yurt düzeyinde bu görevin yürütücüsü olan TEK'e bırakılmıştır. Bu konuda köylünün ilk keşif bedelinin % 25'i oranında katkıda bulunması (1312 sayılı Kanun, mad: 4) ve enterkonnekte sisteme bağlı olmayan köylerin tesis kurabilmesi için TEK'in görüşünü ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının iznini almaları (1312 sayılı Kanun, mad: 26) gibi ilişkiler kurulmuştur.

Elektrik konusu, mahallî koşul ve olanakları aşan ve yurt düzeyinde mütalaa edilmesi gereken bir sorun niteliğinde görünmektedir. Bu nedenle mahallî ihtiyaçları cevaplandırmak için münferit teşebbüslerden kaçınılması kanısı hakim bulunmaktadır.

Ç — KÖY İMAR PLAN VE PROGRAMLARI

Köylerin harita ve imar planlarını hazırlamak ve hazırlatmak, onamak, imar için her türlü tedbiri almak, bunların uygulamasını sağlamak, imar planlarının değişikliklerini yapmak, yaptırmak, yapacaklara yardımda bulunmak, plan uygulamasını yapmak isteyenlere çeşitli biçimlerde destek olmak İmar ve İskân Bakanlığına (7116 sayılı Kanun, mad: 2, 9/B, D) yine aynı konuda kredi sağlamak İller Bankasına görev olarak verilmiştir. (4759 sayılı Kanun, mad: 1, 7/A)

Mevcut köy olanaklarıyla tamamen uzmanlık isteyen imar konusunu çözümlemek düşünülmeyeceğinden merkezî idarenin her türlü destekleme, yardım etme ve yol gösterme faaliyetlerinde bulunması doğal karşılanmaktadır. Keza, İller Bankasının, düşük faizli olmak kaydıyla kredi sağlamasında yarar vardır.

D — KÖY KONUTLARI

Köylerde sıhhi, sağlam ve ucuz konut yapımı için gerekli etütleri yapmak, konut konusunda bütün iyileştirici tedbirleri almak, konut kredilerinin ve yapılan türlü yardımların dağıtım koşullarını düzenle-

mek ve denetlemek görev ve yetkileri İmar ve İskân Bakanlığına aittir. (7116 sayılı İmar ve İskân Vekâleti Kuruluş ve Vazifeleri Hakkında Kanun)

Yurt ölçüsünde konut politikasını düzenlemek ve yürütmek görevi, doğal olarak merkezî idareye verilecektir. Mahallî idareler de bu kapsam içinde düşünülecektir. Bu ilişkinin kurulmasında; köy mahallî idaresinin özel durumunu göz önünde tutarak, ona ait bazı yükümlülük ve görevlerin bir başka mahallî idarece (il özel idareleri) üstlenilmesinin yararı gözden uzak tutulmamalıdır.

Öneriler

1 — Köyün içme suyu ve yol hizmetleri il özel idarelerince üstlenilmeli, köy çeşitli biçimlerde bu çalışmalara katılmalıdır.

Merkezî idarenin bu konulardaki düzenleme, denetleme ve yardım etme görevleri devam etmelidir.

2 — Sulama tesisleri, genişlik ve kapasitelerine göre, köy idareleri ya da merkezî idarece kurulmalıdır.

3 — Köy elektrifikasyonu konusunda TEK'in görevli olması yararlıdır.

4 — İmar planı konusunda merkezî idarenin yardım edici, yol gösterici ve destekleyici faaliyetleri etken hale gelmeli; köy idarelerine bu konuda düşen görevler il özel idarelerince üstlenilmelidir.

5 — Genel konut politikasını saptamak, yürütülmesini sağlamak, teknik ve malî destek sağlamak merkezî hükümet görevi olmalıdır. Hizmetin diğer evreleri il özel idarelerine verilmelidir.

III — ESENLIK VE KOLLUK GÖREVLERİYLE İLGİLİ İLİŞKİLER

Durum ve Sorunlar

Köy idaresinin esenlik görevlerini müstakilen düşünmek mümkün değildir. Bu nedenle merkezî idare ile sıkı bir işbirliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu konuda sayılabilecek ilişkiler şunlardır :

A — HABER VERME

Emniyet ve asayiş yönünden önemli olayları, suç işleyen, suç işleyebilecek kişileri, merkezî idarenin muhtelif kademelerine köy idaresinin bildirme yükümlülüğü vardır. (442 sayılı Kanun, mad: 36/6, 9, 10; 5617 sayılı Kanun, mad: 6; 1704 sayılı Kanun, mad: 3; Cem'i İnanat Nizamnamesi; 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun, mad: 2)

Suç işlenmesini önlemek ve suçluların yakalanmasını sağlamak yönünden önemi açık olan ilişki devam etmelidir.

B — YARDIM ETME

Suçluların yakalanması konusunda kolluk kuvvetlerine yardım etmek de merkezî idare ile köy idaresi arasında önemli bir ilişki olarak belirlenmektedir. (442 sayılı Kanun, mad: 36/13, 14)

Çevreyi ve kişileri muhtar ve ihtiyar meclisi üyelerinin çok iyi bilgileri, onların yardımlarını lüzumlu ve yararlı kılmaktadır.

C — HAZIR BULUNMA

Muhtelif kanunlara göre yapılacak aramalarda köy idaresinden gözlemci üyelerin bulundurulması öngörülmüştür. (1918 sayılı Kanun, mad: 8-C; 1412 sayılı Kanun, mad: 97)

Bu ilişkinin sakıncalı bir yönü saptanmamıştır.

Ç — EMİRLERİ YERİNE GETİRME

Esenlik konusunda merkezî idarece alınacak tedbirlere uymak ve mülkî amirlerce bu yolda verilecek emirleri uygulamak köy idarelerine düşmektedir. (5617 sayılı Kanun, mad: 5; 442 sayılı Kanun, mad: 36/1)

Köy idaresini, merkezî idarenin bir uzantısı olarak düşünmenin doğal sonucu olarak bir takım merkezî nitelikli görevler verilmiş ve adeta bir hiyerarşi düzeni kurulmuştur. Emirleri yerine getirme böyle

bir espri içinde geçerlidir. Aksi takdirde mahallî - merkezî idare ilişkileri içinde bu ilişkinin yerinin olmaması gerekir.

Öneriler

Köy idareleriyle merkezî idare ile aralarında kurulmuş haber verme, yardım etmek, hazır bulunma, mülkî amirlerin emirlerini yerine getirme şeklinde özetlenen esenlik ilişkileri devam etmelidir.

IV — KÜLTÜR VE EĞİTİM GÖREVİYLE İLGİLİ İLİŞKİLER

Durum ve Sorunlar

A — İLKÖĞRETİM

Başlangıçta ilkokul yapımı, köy idarelerine (442 sayılı Kanun, madde: 14/15) ve il özel idarelerine (İ.U.V. Kanunu, mad: 78/9) verilmiş bulunmaktaydı. Sonradan bu görevi merkezî idare üstlenmiştir. (222 sayılı Kanun, mad: 69)

Köy idaresinin yapımla ilgili konularında mevcut hukukî veya fiilî ilişkileri şunlardır: Okul arsalarını tesbit eden komisyona köy muhtarının katılması (222 sayılı Kanun, mad: 60), okul için arsa ve arazi vermek (222 sayılı Kanun, mad: 63), nakdî ve bedenî katkıda bulunmak...

Ayrıca köy ilköğretim kurulunun başkanının muhtar olması ve anılan kurula ihtiyar meclisinden üye katılması (222 sayılı Kanun, mad: 27); köy bütçelerine % 10 oranında pay konulması ve bunun onamaya yetkili amir tarafından doğrudan bütçeye konulabilmesi (222 sayılı Kanun, mad: 76/J) gibi ilişkiler mevcut bulunmaktadır.

İlkokul ve eğitimle ilgili tesisler kurmak mahallî nitelikli görevler arasında yer almaktadır. Nitekim, sırf bu espri ile köy ve il özel idareleri görevli sayılmışlardı. Fakat, olanaksızlıklar nedeniyle bu hizmetin yapılmaması tehlikesi belirince merkezî idare bu işe el atmıştır. Ne var ki, tüm merkezden de bu görevin yürütülemeyeceği anlaşılmış ve

fiilen il özel idarelerini de devreye sokan bir sistem geliştirilmiştir. Köy idarelerine de yalnız katkıda bulunmak ve yer sağlamak görevi kalmıştır.

İlköğretim kuruluna muhtarın başkanlık etmesi mahallî etkilerin hakimiyetini getirmiş ve anılan kurullar etkinliklerini ve çalışma olanaklarını yitirmişlerdir.

Bütçelere pay konulması ve bunun onamaya yetkili makamlar tarafından izlenmesi hususu yararlı bulunmuştur.

B — BEDEN EĞİTİMİ

Bu konuda tesis edilen ilişki; il genel meclisleri kararıyla köy bütçelerine münasip bir ödenğin valiler tarafından konulmasıdır. (3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu, mad: 19)

Bu ilişkinin uygulamasına rastlanılmamıştır. Mamafih, olanakları yeterli olan köy bütçelerine ödenek konulması yararlı sayılabilir.

C — HALK EĞİTİMİ

Eğitim ve öğretim Devlet tarafından her yaşta ve her cinsten vatan-daşa hitabedecek genişlikte ele alınmış bulunmaktadır. Köy idarelerinin merkezî idareye yardımcı olmaları hizmetin etkinliği bakımından zorunlu sayılmaktadır.

Öneriler

1 — Köy idareleri köye ait uygun arazi bulunduğunda, okul arsa ve araziye vermelidir.

İlkokulların küçük onarımı da köy idarelerine ait olmalıdır.

2 — Köy bütçelerine % 10 pay konulması ve bunu bütçeyi onamaya yetkili makamların izlemeleri ve gereğinde doğrudan koyabilmele-ri, devamı gerekli bir ilişkidir.

3 — Köy ilköğretim kurullarına muhtarın başkanlık etmesi haline son verilmelidir. Bu kurula köyde mevcut okulun müdürü, okullar bir-

den çok ise en kıdemli okul müdürü başkanlık etmeli; muhtar üye olmalıdır.

4 — Okul yeri seçiminde görevli komisyona muhtarın üye olarak katılması yararlı olacaktır.

5 — Olanakları yeterli köyler bütçelerine beden eğitimi ödeneği koyabilmelidirler.

6 — Halk eğitiminde, köy idareleri olanakları ölçüsünde merkezî idareye yardımcı olmalıdırlar.

V — TARIMSAL GÖREVLERLE İLGİLİ İLİŞKİLER

Bu bölümde, tarım, hayvancılık ve orman konusundaki ilişkiler ayrı ayrı incelenecektir.

A — TARIM GÖREVLERİYLE İLGİLİ İLİŞKİLER

Durum ve Sorunlar

a — Tarım Savaş Konusundaki İlişkiler

Bu konuda; zararlı kuş ve böceklerin öldürülme zaman ve yöntemlerinin merkezî idareden öğrenilerek gereğinin yapılması, (442 sayılı Kanun, mad: 13/25) tarımsal savaşa örgüt ve araçlarla yardım edilmesi, (6968 sayılı Kanun, mad: 28) Tarım Bakanlığınca ihbarı zorunlu sayılan hastalıklar ve zararlıların en hızlı biçimde tarım ve tarım savaş örgütüne bildirilmesi, (6968 sayılı Kanun, mad: 22) gibi ilişkiler sayılabilir.

Görüleceği üzere burada sayılan ilişkiler danışma, yardımlaşma ve bildirme konularına inhisar etmekte olup devamı zorunlu ilişkilerdir.

b — Bataklıkların Kurutulması Konusundaki İlişkiler

Devlet tarafından kurutulmayacak olan bataklıkları köy idaresi kurutmayı üstlenir ve bu işi nasıl finanse edeceğini bildirirse anılan köy idaresi öncelik kazanmaktadır. (5516 sayılı Kanun, mad: 2-b)

Köy tarafından kurutulması kararlaştırılan bataklık alanın saptanması, plan ve projesinin yaptırılması Bayındırlık Bakanlığınca üstlenilmektedir. (5516 sayılı Kanun, mad: 4, 5) Kurutma sonucu ortaya çıkacak topraklar, Devletçe dağıtılmak üzere el konuluncaya kadar köylünün ortaklaşa yararlanmasına terkedilmektedir. Bu arazilerin 4753 sayılı Kanun gereğince dağıtılması halinde tahakkuk ettirilecek borçlandırma değerlerinin köy sandıklarına ödenmesi gerekmektedir. (5516 sayılı Kanun, mad: 11)

Bataklıkların köy idarelerince kurutulmasına öncelik vermek, bu konuda teknik yardımlarda bulunmak, kurutulan araziden ortaklaşa yararlandırmak ve dağıtılan araziden elde edilecek değer köy idarelerine devri, devamı gerekli ilişkilerdir.

c — Çeltik Ekimi Konusundaki İlişkiler

Çeltik ekimi, merkezî idarenin koyduğu bir takım kurallara uyulmak şartıyla yapılabilir. Bu düzeni sağlamak amacıyla Kanunda gösterilen üyelerle «çeltik komisyonları» kurulmuştur. Köy idareleriyle bu komisyonlar arasında bazı ilişkiler vardır. Örneğin : Kanunda gösterilen mutemet heyetlere düşen görevleri köy ihtiyar meclisleri yapmakla yükümlüdürler. (5039 sayılı Kanun, mad: 6) Bu sıfatla sulama işlerini düzenlemek, bu konudaki anlaşmazlıkları çözümlmek gibi görevleri ilk kademedeyürütürler. Anlaşmazlıkların kesin olarak çeltik komisyonunca karara bağlanması gerekmektedir. (3039 sayılı Kanun, mad: 7 - 8)

Kırsal alanlarda sulama işlerini düzenlemek konusunda köy idaresinin yetkili kılınması doğaldır. Ancak bu idarelerin kararlarının kesin olmaları düşünülemez. Daha üst seviyede ve çeltik işlerinin düzenlenmesinde sorumlu komisyona kesin karar yetkisini tanımak, adalete uygunluğu sağlamanın bir gereği olarak görünmektedir.

ç — Çiftçi Mallarını Koruma Konusundaki İlişkiler

Köy ihtiyar meclislerinin, köylerde «koruma meclisi» görevlerini yapmaları nedeniyle «murakabe heyetiyle» ve mülkî amirlerle bir takım ilişkileri olmaktadır. (4081 sayılı Kanun, mad: 3)

Örneğin, çiftçi mallarını koruma kadro ve bütçeleri, koruma ücret tarifeleri, koruma meclisinin kabulü ve murakabe heyetinin onamasıyla yürürlük kazanmaktadır. (4081 sayılı Kanun, mad: 21/1, 15)

Ayrıca murakabe heyetlerinin, koruma meclisleri arasında çıkan anlaşmazlıkları çözümlmek (4081 sayılı Kanun, mad: 8/6); Koruma meclislerinin kararlarını itirazen inceleyerek karara bağlamak (4081 sayılı Kanun, mad: 10, 14, 16, 34) gibi yetkileri bulunmaktadır.

Vali veya kaymakamlarla korucu atamasını onamak (4081 sayılı Kanun, mad: 7/11) şeklinde bir ilişki kurulmuştur. Ayrıca, valinin koruma meclisi ile murakabe heyetlerini teftiş ve denetim yetkisi vardır. (4081 sayılı Kanun, mad: 11)

Bu arada tazmin kararları aleyhine mahallî sulh hakimine başvurulması öngörülmüştür. (4081 sayılı Kanun, mad: 26)

Hizmetin sıhhatli ve dengeli bir biçimde yürütülmesi amacıyla kurulan ve yararlı bulunan bu ilişkilerin, uygulamada, bir sorun yarattığı saptanmamıştır.

Öneriler

1 — Tarım savaş konusunda köyle merkezî idare arasında danışma, yardımlaşma ve haberleşme konularında mevcut ilişkiler geliştirilerek sürdürülmelidir.

2 — Bataklıkların köy idarelerince kurutulmalarını sağlamak amacıyla sözü geçen idarelere öncelik tanımak, yardım yapmak ve dağıtıma kadar bu yerleri köylünün ortak yararlanmasına sunmak, dağıtım sonucunda elde olunan değerlerin köy idarelerine devri, yararlı ve köy idarelerine yardımcı olmak amacıyla kurulmuş ilişkilerdir.

3 — Çeltik ekiminde sulama işlerinin düzenlenmesi ve anlaşmazlıkların ilk kademedeki çözümü görevinin ihtiyar meclisine verilmesi ve bu meclis kararlarının çeltik komisyonunda kesin karara bağlanması şeklinde kurulan ilişkiler yararlıdır, sürdürülmelidir.

4 — Çiftçi mallarını koruma hizmetlerinin iyi bir biçimde yürütülmesi amacıyla kurulan ilişkiler devam etmelidir.

B — HAYVANCILIK GÖREVLERİYLE İLGİLİ İLİŞKİLER

Durum ve Sorunlar

Köylere hayvancılıkla ilgili olarak verilen görevlerin yapılmasında şu ilişkiler kurulmuştur:

1. Köyde çıkan salgın ve bulaşıcı hayvan hastalıklarının civar köylere ve merkezî idareye duyurulması. (1234 sayılı Kanun, mad: 9, 15 ve 442 sayılı Kanun, mad: 13/23)

2. Hayvan ıslahı konusunda ihtiyar meclisinin görevlerini yapıp yapmadıklarının il ya da ilçe veteriner örgütünce denetlenmesi ve damızlık boğa ve aygırlar hakkında şahadetname verilmesi. (904 sayılı Kanun, mad: 2)

3. Köylere bedelsiz damızlık hayvan sağlanması, (904 sayılı Kanun, mad: 15, 17)

4. Damızlık boğa ve aygırların bakımının köy idarecilerince sağlanması, bu konuda ihmalleri görülen ihtiyar meclisine para cezası verilmesi. (904 sayılı Kanun, mad: 33)

Birinci maddede sözü edilen ve haberleşme olarak nitelenebilecek görev, merkezî idare ile mahallî idarelerin karşılıklı yardımlaşmalarının sonucudur.

Hayvan neslinin ıslahı amacına dönük diğer görevlerin uygulamasında köy idarelerinin başarılı olamadığı saptanmıştır.

Öneriler

1 — 1234 sayılı Kanunun 9, 15 ve 442 sayılı Kanunun 13/23 maddelerinde yer alan haberleşme görevi köylerde bırakılmalıdır.

2 — Hayvan neslinin ıslahı amacına dönük görevlerin il özel idarelerince üstlenilmesi zorunluğu ortaya çıktığından ⁽²¹⁾, köylere bedelsiz damızlık sağlanması, bu hayvanların bakımlarının köy idarelerince sağlanması ve bu görevlerini yapmayan köy ihtiyar meclisine para cezası verilmesi gibi ilişkiler kaldırılmalıdır.

(21) Bkz. İç - Düzen Genel Rapor Kitap: 3 İl Özel İdareleri.

C — ORMAN GÖREVLERİYLE İLGİLİ İLİŞKİLER

Durum ve Sorunlar

Bu konuda örnek verilecek ilişkiler şunlardır :

Orman tahdit komisyonlarına katılacak üyelerin ve bilirkişilerin köy idarelerince seçilmesi (6831 sayılı Kanun, mad: 7); ormanlara belli uzaklıkta olan köylere kanunen belirli koşullarda bedelsiz ya da ucuz bedelle ağaç, kereste, odun vb. şeyler verilmesi (6831 sayılı Kanun, madde: 31, 33, 34, 35, 36, 38, 66); köylerin uygun arazi sağlanması halinde bu yerlerde ağaçlandırma yapılması, dikim, bakım ve korunmasının ilgili merkezî idare örgütünce yürütülmesi ve sonradan bu ormanların köy idarelerine terkedilmesi (6831 sayılı Kanun, mad: 57, 59); köylerin fidan ihtiyaçlarını karşılamak üzere orman fidanlıkları tesisi, (6831 sayılı Kanun mad: 60); orman yangınlarında köy idarelerince iş gücü ve araç sağlanması (6831 sayılı Kanun, mad: 69, 70); istendiğinde köy muhtar ve bekçilerinin orman memurlarına yardım yükümlülüğünde olmaları (6831 sayılı Kanun, mad: 79); ormanların korunmasında köy idarelerinin merkezî idare ile işbirliği yapmaları. (6831 sayılı Kanun, madde: 81)

Orman alanlarında veya civarında köylerin bulunmaları ve bunların başka yerlere nakledilmemeleri nedeniyle hem anılan köylerde oturanları, hem de ormanları korumak amacıyla kanunen bir takım ilişkiler kurulmuştur. Daha doğrusu ormanla hayat bağlantısı içinde bulunan köylerin fiilen oluşan ilişkilerine kanunen bir düzen verilmiştir. Ancak ilişkilerin ormanlar aleyhine sonuç verecek biçimde işlediği de bir gerçektir.

Burada esas sorun, köylerin orman bölgelerinin dışına çıkartılması ve söz konusu ilişki alanının asgariye indirilmesidir. Mevcut durum sürdürüldüğü takdirde kanun metinlerinde bugünkü gibi mantıkî bir ilişki düzeni var olacak ve fakat özellikle ekonomik nedenlerle yararlı bir uygulamaya geçilemeyecektir.

Öneriler

Orman idaresiyle köyler arasında kurulan ilişkiler, diğer ekonomik ve sosyal tedbirler alınmadıkça yararlı olmamaktadır. Sorunun çözümü, Devletçe ele alınacak bir önem taşımaktadır.

VI — EKONOMİK GÖREVLERLE İLGİLİ İLİŞKİLER

Durum ve Sorunlar

Köy Kanununda yer alan ekonomik nitelikli görevlerin çoğunluğunun ya hiç yapılamadığı veya düşük standartlarda yapıldığı anlaşılmaktadır. Bunun nedenlerinden en önemlisi, köyün ekonomik güçten yoksun bulunmasıdır. Bu güçsüzlüğü giderebilmek için çeşitli kuruluşlarca ve ekonomik görevleri de kapsayan türlü amaçlarla köy idarelerine yardımlar yapılmaktadır. Örneğin; İller Bankası safî kârının %50 si köylere tahsis edilmektedir. (4759 sayılı İller Bankası Kanunu, mad: 15) Köy İşleri Bakanlığı, Projeye Müstenit Köy Teşebbüslerine Yardım Yönetmeliği esaslarına göre köylere yardımda bulunmaktadır. Keza il özel idareleri değişen ölçüler içinde bu görevi üstlenmektedirler.

Yardımlar konusunda bazı aksaklıklar görülmektedir :

1 — Gerek merkezî hükümetçe ve gerekse il özel idarelerince köylere yapılacak yardımlar belirli ve objektif kriterlere bağlanmamıştır. Bu itibarla hangi hizmetlere ne miktarda yardım yapılacağı kestirilememektedir. Keza, yardıma konu hizmetlerin öncelik sıraları da saptanmamıştır.

2 — Nakdî yardımlar teknik yardımlarla desteklenmediği için gereğince yararlı sonuçlar alınamamaktadır.

3 — Ekonomik görevlerin yapılmamasında bir başka önemli neden örgütlenme noksanlığıdır. Bu örgütlenmenin kooperatifler biçiminde olması düşünülmektedir. Nitekim, Kanun köyler tarafından kooperatif kurulmasından söz etmiştir. (1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, mad: 1) Köy idaresinin kooperatif kurulmasına yardımcı olması, önderlik etmesi ve hatta ortağı olması söz konusudur. (1163 sayılı Kanun, mad: 9) Kooperatifler konusunda merkezî idarenin teşvik edici, denetleyici yetkileri vardır. (2834 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Hakkındaki Kanun, mad: 4, 2836 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu, mad: 4, 1163 sayılı Kanun, mad: 86) Ancak merkezî idareyle köy idaresi arasındaki ilişkilerin kooperatifçiliği geliştiremediğini belirtmekte yarar vardır.

Öneriler

1 — İlk olarak köy idaresine teknik ve malî yardımda bulunmak gereklidir. Ancak:

(a) Köye yapılacak yardımlar belirli ve objektif esaslara bağlanmalıdır.

(b) Merkezî hükümetçe yapılacak yardımların bir kuruluş eliyle yapılması yoluna gidilmelidir.

(c) Yardımlar köyün ekonomik gücünü artırmağa dönük olmalıdır.

(ç) Malî yardımlar, teknik yardımlarla desteklenmelidir.

2 — Merkezî idare, köyde kooperatifçiliğin geliştirilmesi için daha etken tedbirleri araştırmalı ve uygulamalıdır.

VII — ÇEŞİTLİ GÖREVLERLE İLGİLİ İLİŞKİLER

Bu konuda (4) grup görevle ilgili ilişkiler incelenmektedir.

A — BİNALARI NUMARALAMAK, SOKAKLARA AD VEYA NUMARA, ALANLARA AD VERMEKLE İLGİLİ İLİŞKİLER

Durum ve Sorunlar

Bu konu merkezî idare tarafından (İçişleri Bakanlığı ve Devlet İstatistik Enstitüsü) bir Yönetmelikle düzenlenmiştir. (1003 sayılı Kanun, mad: 5) Bu Yönetmelik muhtar ve ihtiyar meclislerine bir takım görevler vermiştir. (Yönetmelik, mad: 7, 8, 9, 10, 41) Bu konuda tesis edilen en önemli ilişki, mülkî amirlerin ve DİE'nin Yönetmelik hükümlerinin uygulanmasını denetleme yetkisine sahip olmalarıdır. (Yönetmelik, mad: 11, 41, 42) Diğer bir ilişki de köy muhtarlığınca doldurulan binalar cetvelinin iki örneğinin vali veya kaymakamlara verilmesi ve bunlardan bir örneğinin DİE'ne gönderilmesidir. (Yönetmelik, mad: 43)

Burada en fazla dikkati çeken husus, yönetmelikle köy idaresine görev verilmesidir. Bu husus Anayasamızla gelişmektedir. Görevlendirmenin kanunla yapılabileceği aşikârdır.

Ad ve numara vermek hizmetlerinin mahallî nitelikte oldukları kuşkusuzdur. Ancak hizmetlerin yapılması seçim, sayım, askerlik gibi bir takım merkezî idare görevlerini çok yakından ilgilendirmektedir. Bu itibarla merkezî idarenin denetim yetkisini normal ve doğal karşılamak gerekmektedir.

Binalar cetvelinin mülkî amirlere verilmesi yönteminin devamı yararlı görülmektedir.

Öneriler

1 — Köy idarelerine yeni görevler ancak kanunla verileceğinden numaralama ve ad verme konusunda köy idarelerine yönetmelikle verilen görevler, kanunla verilmelidir.

2 — Ad verme ve numaralama işlerinde merkezî idarenin denetim yetkisi devam etmelidir.

B — OYUN ARAÇLARIYLA İLGİLİ İLİŞKİLER

Durum ve Sorunlar

Cezalı resim tarhiyatı konusunda yükümlünün ihtiyar meclisine itiraz hakkı mevcuttur. Bu konuda alınan karar üzerine muhtar veya yükümlü bağlı bulunulan ilçe idare kuruluna temyiz suretiyle itirazda bulunabilir. (3434 sayılı Oyun Alet ve Vasıtalarından Belediyelerce ve Köy İdarelerince Alınacak Resim Hakkında Kanun, mad: 7)

İdare kurullarının kaldırılması söz konusu edilmektedir. Bu durum vatandaşa baş vurabileceği bir merci bulmak zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Vatandaşın haklarını koruma bakımından bunda zorunluluk vardır.

Öneri

İhtiyar meclisinin cezalı resim tarhiyatı konusunda itiraz üzerine aldığı kararlara, alt kademe idare mahkemeleri kuruluncaya kadar il ya da ilçe idare kurullarına itiraz edilebilmelidir.

C — KANUNLARIN NEŞİR VE İLÂNIYLA İLGİLİ İLİŞKİLER

Durum ve Sorunlar

Cezaya, vergiye, ankerliğe ve halkı ilgilendiren diğer konulardaki kanun ve tüzüklerin köylerde muhtarlar tarafından ilân ettirilerek keyfiyetin bir tutanakla saptanması ilgili Kanunda öngörülmüştür. (1322 sayılı Kanun, mad: 11)

Mülkî amirlerin kanunları vb. mevzuatı halka duyurma görevleri köy ünitesinde muhtarlar aracılığıyla yürütülmektedir. Ancak, köy idaresinin etkili bir biçimde bu görevi yürüttüğünü söylemek zordur. Çeşitli olanaksızlıklar, bilgi ve tecrübe eksikliği buna engeldir. Günümüzde merkezî yayın araçlarıyla bu duyurma görevi daha etkin ve başarılı bir biçimde yürütülmektedir. Bu nedenle köy idarelerinin duyurma görevini kaldırmakta yarar umulmaktadır.

Öneriler

1 — Kanunların, tüzüklerin vb. mevzuatın neşir ve ilânı merkezî idareye ait olmalıdır. Gazete, radyo ve televizyon gibi yayın araçlarından yararlanarak ilân ve duyurma keyfiyeti sağlanmalıdır.

2 — Köy idareleri ise mülkî amirlerce lüzum görülen hususları, saptanacak ölçüler içerisinde ilânla yükümlü tutulmalıdırlar.

Ç — TURİZM GÖREVLERİYLE İLGİLİ İLİŞKİLER

Durum ve Sorunlar

Ülke düzeyinde turizm olanaklarını değerlendirmek, turizmle ilgili işleri yapmak, yaptırmak, düzenlemek, teşvik ve koordine etmek

Turizm ve Tanıtma Bakanlığına aittir. Bu konuda, diğer mahallî idareler gibi köy idareleri de anılan Bakanlıkla işbirliği yapmakla yükümlü tutulmuşlardır. (265 sayılı Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Kanunu, mad: 2) İşbirliğinin esasları «Turizm İşbirliği Nizamnamesiyle» saptanmıştır.

Bu konuda diğer bir ilişki de turizm müessesesi belgeleriyle ilgili soruşturmayı yürütecek kurula ihtiyar meclisinden bir üyenin katılmasıdır. (6086 sayılı Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu, mad: 14)

Turizm konusunda merkezî idare ile mahallî idarelerin etkin bir işbirliği halinde bulunmaları çok yararlı sonuçlar hasıl edecek nitelikte görülmektedir.

Öneri

Köylerin turizm konusunda merkezî idare ve diğer mahallî idarelerle işbirliği yapması yararlı bir ilişkidir. Ancak, bu işbirliğinde köylerin katkılarının ne şekilde olacağını saptayarak kanun hükmü haline getirmekte yarar vardır.

D — ULAŞTIRMA GÖREVLERİYLE İLGİLİ İLİŞKİLER

Durum ve Sorunlar

Köy sınırları içinde bulunan iskele, rıhtım, kanal ve kayık ve sallarından alınacak geçiş resim ve ücretlerine dair tarifeler Ulaştırma Bakanlığının (İktisat Vekâleti) incelemesi üzerine Bakanlar Kurulunun onayı ile (3004 sayılı Kanun, mad: 1); yük ve yolcu taşıma ücret tarifeleri ise Ulaştırma Bakanlığının (İktisat Vekâleti) onayı ile yürürlük kazanmaktadır. (3004 sayılı İskelelerin Ne Suretle İdare Edileceğine Dair Kanun, Mad: 2)

Son derece basit ve mahallî nitelikte sayılması gereken köy sınırları içindeki su ulaşım hizmetleriyle ilgili tarifelerinin Bakanlar Kuruluna kadar uzanan bir onama rejimine tabi tutulması gereksiz ve zaman alıcı bulunmaktadır. Bu gibi ilişkilerin il seviyesini aşmaması gerekir.

Öneri

Tarifelerin düzenlenmesinde uyulacak genel kurallar merkezî idarenin ilgili kuruluşunca saptanmalı ve köy idaresi de bu kurallara uy-

gun olarak tarifesini düzenlemelidir. Tarifeler uzman dairenin görüşü alınmak suretiyle vali veya kaymakam tarafından onanmakla yürürlük kazanmalıdır.

E — DİĞER İLİŞKİLER

Durum ve Sorunlar

Tamamen merkezî nitelikte olup da köy idaresinin katkısına lüzum gösteren görevlerle ilgili ilişkileri aşağıdaki biçimde sıralayabiliriz :

Bildirme

Köy idaresinin merkezî idare ile nüfus (442 sayılı Kanun, mad: 36/7, 8), askerlik (1111 sayılı Kanun, mad: 17, 25, 67, 75; 3634 sayılı Kanun, mad: 24, 27, 28) işlerinde gerek dairelerden köylüye, gerekse köylüden dairelere haberleri ve bilgileri ulaştırması biçiminde ilişkileri vardır.

Yardımlaşma

Köy ve Devlet işlerinde her iki idarenin yardımlaşmaları esas kabul edilmiştir. Özellikle; adliye (442 sayılı Kanun, mad: 36/13), askerlik (1111 sayılı Kanun, mad: 24, 25, 45, 46), Maliye (6183 sayılı Kanun, mad: 65; 213 sayılı Kanun, mad: 7), afetler (4373 sayılı Kanun, mad: 6), tebligat (7201 sayılı Kanun, mad: 23, 49) konuları buna örnek gösterilebilir.

Katılma

Muhtar veya ihtiyar meclisi üyelerinin bazı komisyonlara ve faaliyetlere katılmaları öngörülmüştür. (213 sayılı Kanun, mad: 81; 608 sayılı Kanun, mad: 14)

Yukarıda sayılan ilişkiler, işlerin kolay ve hızlı görülmesi amacıyla kurulmuşlardır. Bu durum vatandaşların işlerinde de kolaylık sağlamaktadır. Bu nedenlerle söz konusu ilişkiler devam ettirilmelidir.

Öneriler

Köy idaresinin, merkezî idareyle, bildirme, yardımlaşma ve katılma biçimlerinde gruplandığımız ilişkileri devam ettirmelidir.

Ek - 1

İÇ - DÜZEN ARAŞTIRMASINDA KÖY EKİBİ TARAFINDAN
DÜZENLENEN MONOGRAFİLER

Monografinin Konusu	Sayfa	Yazarı (1)
1 — TOPLUM KALKINMASI	151	B. ABLUM, A. BİLGE, S. KARS
2 — KÖY ESENLİĞİ GÖREVLERİ	41	M. GÜNDEŞLİOĞLU
3 — ZABITA GÖREVLERİ	23	M. GÜNDEŞLİOĞLU
4 — SİVİL SAVUNMA GÖREVLERİ	11	M. GÜNDEŞLİOĞLU
5 — NÜFUSLA İLGİLİ GÖREVLER	28	M. GÜNDEŞLİOĞLU
6 — MAHALLİ İDARELER GENEL MÜ- DÜRLÜĞÜ GÖREV VE TEŞKİLÂT ARAŞTIRMASI	200	N. GÜNEL
7 — ASKERLİK GÖREVLERİ	41	N. GÜNEL
8 — SAĞLIK HİZMETLERİ	186	N. GÜNEL
9 — ADALET GÖREVLERİ	18	N. GÜNEL
10 — TARİMSAL GÖREVLER	118	F. KALE
11 — KÖY MUHTARININ KÖYDE ELEKTRİK YAPMA GÖREVİ	60	S. KARS
12 — KÜLTÜR VE EĞİTİM GÖREVLERİ	40	A. ÖZER
13 — EKONOMİK GÖREVLER	54	A. ÖZER
14 — KÖYLERİN İMAR PLANLARI, KO- NUT VE TABİİ AFETLER	59	A. ÖZER
15 — TOPRAKLA İLGİLİ GÖREVLER	33	A. ÜZELGÜN
16 — MALİ İDARE	23	A. ÜZELGÜN
17 — VAKIFLARLA İLGİLİ GÖREVLER	7	A. ÜZELGÜN
18 — GÜMRÜK VE TEKEL GÖREVLERİ	7	A. ÜZELGÜN
19 — BİNALARIN NUMARALANMASI VE OYUN ALETLERİ	31	A. ÜZELGÜN
20 — HARİTA - TAPU - KADASTRO VE KÖYE AİT GAYRİMENKULLERİN TESCİLİ	17	A. ÜZELGÜN
21 — ÇEŞİTLİ GÖREVLER	20	A. ÜZELGÜN
22 — ÇEŞİTLİ GÖREVLER	33	A. ÜZELGÜN
23 — KÖY KONAĞI YAPMA GÖREVİ	43	A. ÜZELGÜN
24 — MESCİT YAPTIRMA GÖREVİ	18	A. ÜZELGÜN

(1) Monografi yazarları, soyadı alfabetiğine göre sıralanmıştır.

Ek - 2

**ARAŞTIRMA SÜRESİNCE KÖY EKİBİNDE
GÖREV ALANLAR (1)**

EKİP BAŞKANLARI

Bahattin Ablum
Sedat Kars

Hukuk Müşaviri
Mah. İd. Gn. Md. Şb. Md. (Daire Bşk.)

GENEL RAPORTÖRLER

Kadir Aydoğan
B. Cahit Bayar
Fethi Derici

Mülkiye Müfettişi
Mülkiye Müfettişi
Mah. İd. Gn. Md. Şb. Md.

DİĞER ARAŞTIRICILAR

Ayhan Bilge

Çelikhan Kaymakamı
(Buldan Kaymakamı)

Mustafa Gündeslioğlu

Maiyet Memuru (Araklı Kaymakamı)

Namık Günel

Mülkiye Müfettişi

Faik Kale

Elmadağ Kaymakamı
(Gürün Kaymakamı)

Ahmet Özer

Mülkiye Müfettişi

Atıl Üzelgün

Maiyet Memuru (Sivrice Kaymakamı)

(1) Ekip Başkanları başkanlık yaptıkları tarihlere, araştırmacılar soyadlarına göre sıralanmış olup, bugünkü görevleri parantez içinde gösterilmiştir.